

Polisspionen

eller

En onödig människas lif

Roman af Maxim GORKIJ (1907)

»Beslutet att fullgöra uppgiften var ålagdt honom af en främad vilja; han behöfde således icke själf göra sig någon tankemöda därmed. Detta beslut bredde ut sig i hans inre, det växte af sig själf inom honom och förträngde all fruktan, alla hämningar och alla sympatier.«

Maksim GORKIJ: »*Polisspionen* eller *En onödig människas lif*« (1907). Denna öfversättning är *icke* utförd af Walborg Hedberg år 1907 utan af Erik Jonsson under åren 2001 (tvåtusenett) till 2007 (tvåtusensju).

(ШПИОН / Жизнь ненужного человека, 1907)

Om språket i denna öfversättning påminner en smula om det i Walborg Hedbergs öfversättningar af Gorkijs roman »En mor«, »Urspårade« m.fl. af Gorkijs skrifter, är det ingen tillfällighet utan helt och hållet afsiktligt. Emellertid är det icke vår afsikt att framställa en förfalskning, så att ordval m.m. ibland afviker ifrån, hvad man hade kunnat vänta sig i en öfversättning af W. Hedberg.

Denna svenska öfversättning
Copyright © 2003–2007 Erik Jonsson.

Förvaras åtkomligt.

Uppgifterna om författarens och öfversättarens namn få ej aflägnas, utplånas eller eljest göras oläsliga.

Vid citat eller annat återgifvande af denna öfversättning, helt eller delvis, *måste* stafning, ordböjning och bruk af skiljetecken samt andra särdrag *ovillkorligen* bibehållas. Det är *icke* tillåtet att förvanska texten genom att t.ex. modernisera stafningen eller verbböjningen.

Denna bok är upptagen på en »svart lista« från år 1933 öfver böcker och författare, hvilka af de tyska nazisterna (hitlerfascisterna) ansågos böra utrensas ur tyska bibliotek. Se sidan <http://www.library.arizona.edu/images/burnedbooks/documents.htm>

Genom söksidor på WWW kan man ibland välja att se en HTML-version af denna PDF-fil. Detta anbefalles icke, ty den kommer ej att se riktig ut. Man torde i stället besöka några af våra nedan förtecknade egna HTML-sidor. Länkar till tre olika HTML-versioner af detta dokument (romanen »*Polisspionen*« af Maksim GORKIJ) samt till romanen »*En mor*« af samme författare och i öfversättning af Walborg Hedberg finnas på sidorna

1. <http://www.geocities.ws/generaldepoten/gorkij/spion.html>
2. <http://www.geocities.ws/generaldepoten/gorkij/polisspion.html>
3. <http://www.geocities.ws/generaldepoten/gorkij/oml.html>

Version [1] innehåller texten i ett utförande, som påminner om språket i Walborg Hedbergs öfversättning af »En mor«. Version [2] har i stort sett samma s.k. gammalstafning m.m. som version [1], men språket är för öfrigt anpassat till *mer eller mindre* skånsk svenska. Version [3] är nystafvad och anpassad till *mer eller mindre* samtida uppsvenskt (oskånskt) bokmål. Texten i denna PDF-fil motsvarar närmast HTML-version [1]. Förgrening på tre HTML-versioner påbörjades omkring månadsskiftet januari-februari 2005 och pågår ännu, hvarför texterna själfallet innehåller inkonsekvenser och andra felaktigheter. På ofvan nämnda sidor finnas äfven länkar till andra i sammanhanget intressanta texter.

Öfversättningen rättad och förbättrad 10 februari 2007.

Äldre versioner innehålla upptäckta fel och böra förstöras.

**Kopiera ej utan att först kontrollera, om nyare version finnes!
Hämta alltid senaste version före utskrift!**

Kortfattat om innehållet i »*Polisspionen*«:

Handlingen i »*Polisspionen — en onödig människas lif*« utspelar sig i Ryssland vid 1900-talets början, främst tiden före och omkring rysk-japanska kriget samt den första ryska revolutionen 1905–1907. De kejserliga ryska polis-spionernas och provokatörernas levnadsvanor, karaktärer och arbetssätt kan skildras tämligen ingående, då författaren bygger skildringen på polisagent-ers egna berättelser. Gorkij skrev romanen på Capri år 1907, således kort tid efter revolutionsåren, medan stoffet ännu var färskt.

Huvudpersonen Jevsej Klimkov blir faderlös som fyraåring och moderlös som sjuåring. Han växer upp i någon kråkvinkel på ryska landsbygden hos sin morbror, bysmeden. Såväl morbroderns son (Jevsejs kusin och fosterbror) som barnen i skolan misshandlar honom, retar honom och kränker honom på olika sätt. Han blir alltmer inbunden och egen utan riktiga begrepp om andra människor, om sitt förhållande till omvärlden eller ens om sig själv.

När Jevsej har slutat skolan, kommer han i lära hos en bokhandlare. Denne är polisspion och har sitt antikvariat såsom täckmantel till att spionera på politiskt misshagliga personer. Han provocerar »brott« genom att sälja förbjudna böcker, varefter han anger köparna. Bokhandlaren uppfostrar Jevsej till polisspion och provokatör. Redan i tonåren får Jevsej anställning som agent vid *Ochranan* (skyddspolisen, säkerhetspolisen, hemliga statspolisen) med uppgift att spionera på motståndare till den tsaristiska regimen samt ibland även provocera dem till att begå handlingar, vilka kan leda till fängelse, tukthusstraff och förvisning till Sibirien eller t.o.m. avrättning.

Jevsej Klimkovs utvecklingsväg ända ifrån barndomen och fram till hans undergång skildras ingående och övertygande. Det blir begripligt, hur Hemliga Statspolisen i det kejserliga Ryssland kunde rekrytera folk till att bli polisspioner och provokatörer. Vi får inblickar i, hur sådana personligheter kan vara beskaffade, vilka lånar sig till en dylik hantering.

I »*SUKP(b):s historia. Kortfattad kurs.*« (Stockholm 1939) sammanfattas i tredje kapitlet den tid, varunder »*Polisspionen*« utspelar sig, på följande vis:

Den första ryska revolutionen bildar ett helt historiskt skede i vårt lands utveckling. Detta historiska skede består av två perioder. Den första perioden, då revolutionen befann sig i uppsving och gick från den allmänna politiska strejken i oktober till det väpnade upproret i december, varvid den drog nytta av tsarens svaghet efter nederlaget på Mandsjuriets fält, samt sopade bort den bulyginska duman och avpressade tsaren den ena eftergiften efter den andra. Den andra perioden, då tsaren hämtat sig efter fredsslutet med Japan och utnyttjade den liberala bourgeoisins skräck för revolutionen, utnyttjade böndernas vacklan, slängde åt dem en allmosa i form av den vitteska duman och gick till offensiv mot arbetarklassen, mot revolutionen.

Under c:a tre års revolution (1905–1907) genomgick arbetarklassen och bönderna en så rik skola av politisk uppfostran, som de ej skulle kunnat få under trettio år av vanlig fredlig utveckling. Några år av revolution klargjorde det, som ej hade kunnat klargöras under de föregående årtionden, då fredliga utvecklingsförhållanden rådde.

Revolutionen avslöjade, att tsarismen är folkets dödsfiende, att tsarismen liknar den puckelryggige, vilken endast graven kan rätta ut.

Revolutionen visade, att den liberala bourgeoisin inte söker förbund med folket, utan med tsaren, att den är en kontrarevolutionär kraft och att en överenskommelse med den är detsamma som en förbrytelse mot folket.

Revolutionen visade, att endast arbetarklassen kan vara den borgerligt-demokratiska revolutionens ledare, att endast den är i stånd att tränga ut den liberala kadettbourgeoisin, frigöra bönderna från dess inflytande, slå ned godsägarna, slutföra revolutionen och röja väg för socialismen.

Revolutionen visade slutligen, att de arbetande bönderna, trots deras vacklan likväl är den betydande kraft, som är i stånd att gå i förbund med arbetarklassen.

Det var två linjer, som kämpade inom RSDAP¹ under revolutionen, bolsjevikernas linje och mensjevikernas linje. Bolsjevikerna satte kurs på att utveckla revolutionen, störta tsarismen medelst väpnat uppror, de satte kurs på arbetarklassens hegemoni, kadettbourgeoisins isolering, förbund med bönderna, på att bilda en provisorisk revolutionär regering av representanter för arbetarna och bönderna, att föra revolutionen till ett segerrikt slut. Mensjevikerna satte däremot kurs på att stäcka revolutionen. I stället för att störta tsarismen medelst uppror, föreslog de att reformera och »förbättra« den, i stället för proletariats hegemoni föreslog de den liberala bourgeoisins hegemoni, i stället för förbund med bönderna — förbund med kadettbourgeoisin, i stället för en provisorisk revolutionär regering — Riksduman som centrum för landets »revolutionära krafter«.

Så gled mensjevikerna ned i kompromissandets träsk, blev de som förde in det borgerliga inflytandet i arbetarklassen, blev i själva verket bourgeoisins agenter inom arbetarklassen.

Bolsjevikerna visade sig vara den enda revolutionärt-marxistiska kraften inom partiet och i landet.

¹RSDAP: Rysslands Socialdemokratiska Arbetarparti, föregångare till Sovjetunionens Kommunistiska Parti (bolsjevikerna), SUKP(b). Anm. vid avskrift 2004.

Det är klart, att RSDAP efter sådana allvarliga meningsskiljaktigheter i verkligheten var sprängt i två partier, bolsjevikernas parti och mensjevikernas parti. Partiets fjärde kongress förändrade ingenting i det faktiska samläget inom partiet. Den endast bevarade och i viss mån stärkte partiets *formella* enhet. Den femte partikongressen tog ett steg framåt i riktning mot partiets *faktiska* enande, vartill kom att detta enande försiggick under bolsjevismens banér.

I sin resumé av den revolutionära rörelsen utdömde femte partikongressen mensjevikernas linje som en kompromisslinje och godkände den bolsjevikiska linjen som revolutionärt-marxistisk. Härmed bekräftade den ännu en gång det, som redan bekräftats genom den första ryska revolutionens hela förlopp.

Revolutionen visade, att bolsjevikerna förstår att gå till angrepp, när situationen kräver det, att de lärt sig gå till angrepp i de främsta leden och föra med sig folket till storms. Men revolutionen visade dessutom, att bolsjevikerna också förstår att retirera i ordning, när situationen tar en ogynnsam riktning, när revolutionen börjar ebba ut; den visade, att bolsjevikerna lärt sig att retirera riktigt, utan panik och hast, för att bevara kadrerna, dra samman krafter och efter att ha omgrupperat sig i anslutning till den nya situationen ånyo gå till offensiv mot fienden.

Man kan inte besegra fienden, om man ej förstår att gå till angrepp riktigt.

Man kan inte undgå att bli slagen vid ett nederlag, om man ej förstår att retirera riktigt, retirera utan panik och utan förvirring.

Kapitel I

När Jevsej Klimkof var fyra år gammal, blef hans far skjuten af skogvaktaren. När han hade fyllt sju år, dog hans mor. Hon dog oförmodadt — ute på åkern under skörden — och detta var så besynnerligt, att Jevsej icke ens blef rädd, när han fick se henne ligga där död.

Morbror Pjotr, smeden, lade handen på piltens hufvud och sade:

»Hvad skola vi nu taga oss före?«

Jevsej sneglade åt det hörn, där modern låg på en bänk, och svarade med svag röst:

»Det vet jag inte. . . «

Smeden torkade svetten ur ansiktet med skjortärmen, teg en lång stund och sköt sedan ömt sin systerson ifrån sig:

»Ack, du min gubbe lille. . . «

Från den dagen började man kalla pojken för „Lillgubben“. Ordet passade väl in på honom: han var ovanligt liten för sin ålder, han hade något slappt i sina rörelser och han talade med tunn och svag röst. Ur hans beniga ansikte stack näsan ut likt ett fågelnäbb; de runda, färglösa ögonen blinkade ängsligt; och det glesa, gula hufvudhåret växte i hvirflar. De små skolgossarne skrattade åt honom och gånge honom prygel; hans uggleansikte retade på ett eller annat sätt de sunda och lifliga barnen. Han undvek dem och lefde för sig själf ensam och alltid någonstädes i skuggan, i vinklar och vrår och hålor. Förskräckt ihopkrupen iakttog han folk därinifrån utan att blinka med sina runda ögon. Blefvo ögonen trötta, så blundade han; sedan satt han länge liksom blind där och vaggade sin klena, lätta kropp mjukt fram och tillbaka. Äfven i morbroderns familj försökte han förbli obemärkt, men det var svårare där; han måste äta både middag och kvällsvard tillsammans med de öfrige, och när han satt till bords, gick morbroderns yngste son — Jakof, tjock och rödkindad — in för att på allehanda sätt reta honom eller narra honom att skratta; denne gjorde miner, räckte ut tungan, sparkade honom under bordet och nöp honom. Han lycka-

des visserligen icke få kusinen att skratta, men ofta ryckte Jevsej till af smärta, hans gula ansikte blef grått, hans ögon vidgades och skeden i hans hand började darra.

»Hvad är det med dig, Lillgubben?« plägade då morbror Pjotr fråga.

»Jaschka knep mig«, förklarade pojken i likgiltig ton utan att beklaga sig.

Om då morbror Pjotr gaf Jaschka en örfil eller luggade honom, så snörpte tant Agafja på munnen och brummade argt: »Fy dig, din skvalderbytta!«

Efteråt letade Jaschka sedan upp honom någonstädes och gaf honom stryk både länge och ifrigt. Jevsej förhöll sig till att bli slagen såsom till någonting oundvikligt; att klaga på Jaschka vore meningslöst, eftersom tant Agafja, så snart morbror Pjotr slog sin son, gaf sin styfson slagen igen med ränta; och hennes slag gjorde mer ondt än Jaschkas. När därför Jevsej såg, att Jaschka kom för att ge honom stryk, så kastade han sig omkull, rullade så hårdt, han kunde, ihop sin kropp till en klump, drog in knäna intill magen, täckte öfver ansiktet med händerna och priggade sig sidorna och ryggen åt kusinens näfvar. Ju tålmodigare han utstod slagen, desto ifrigare blef alltid Jaschka; emellanåt till och med grät denne af ilska, sparkade honom och skrek:

»Din förbannade mask, böla då!«

En gång hittade Jevsej en hästsko och gaf Jaschka den, ty denne skulle i alla fall ha tagit ifrån honom fyndet. Blidkad af gåfvan frågade Jaschka honom:

»Gjorde jag dig mycket illa nyss?«

»Ja!« svarade Jevsej.

Jaschka tänkte efter ett tag, kliade sig i hufvudet och sade:

»Nå, det gör inget — det går öfver!«

Sedan gick han sin väg, men hans ord fastnade i Jevsejs själ, och denne upprepade halfhögt, full af hopp:

»Det går öfver. . . «

En gång hade han sett, huru några vallfärderskor gnidit sina trötta fötter med brännässlor; nu försökte äfven han gnida in sina af Jaschka sönderslagna höfter med sådana, och det tycktes honom, som om brännässlorna förminskade smärtan mycket. Sedan dess behandlade han, när han fått stryk, de skrubgade ställena hvar gång grundligt med den onda, af ingen älskade örtens fjuniga blad.

Han lärde sig illa, eftersom han kom till skolan mättad af rädsla för att få stryk och åter lämnade den full af förödmjukelser. Hans rads-

la för kränkningar var uppenbar och framkallade hos alla den oemotståndliga lusten att låta Gubben smaka deras knytnäfvar.

Det visade sig, att Jevsej hade en användbar altstämma, och läraren tog honom med i kyrkokören. Nu var han mindre ofta hemma men träffade i gengäld vid sångöfningarna ofta sina skolkamrater, och de slogos icke sämre än Jaschka.

Han tyckte om den gamla träkyrkan; den hade många mörka vinklar och vrår, hvilkas varma, behagliga stillhet drog honom till sig på något kusligt sätt. I hemlighet väntade han sig att finna något ovanligt och godt där i något hörn — någonting, som skulle omfamna honom, ömt trycka honom till sig och berätta någonting för honom så, som hans mor förr brukat göra. Helgonbilderna voro svärtade af sot, hvilket under många år satt sig på dem, och helgonens ansikten — på samma gång godmodiga och stränga — påminde honom alla lika mycket om morbror Pjotrs skäggiga, mörka ansikte.

I kyrkans vapenhus fanns en tafla, hvilken föreställde ett helgon, som just fångat en djäfvul och höll på med att prygla upp honom. Helgonet var en mörk, lång, senig man med långa armar men djäfvulen en eldröd, smal och spenslig yngling, som liknade en killing. Först såg Jevsej icke åt djäfvulen; han hade till och med lust att spotta på denne; men senare började han tycka synd om denne olycklige lille djäfvul; och när ingen var i närheten, smekte han försiktigt den ondes af fruktan och smärta förvridna getabocksnos.

Så föddes för första gången medlidandets känsla i gossen.

Han tyckte också om kyrkan därför, att alla — till och med ökända gaphalsar och bråkmakare — förhöllo sig stilla och ödmjukt där.

Högljudt samtal förskräckte Jevsej; för upprörda ansikten och skrik sprang han och gömde sig, därför att han en gång på en marknadsdag upplefvat, huru bönderna, som först bara talat högt, sedan plötsligt börjat skrika åt hvarandra och stöta till hvarandra; därpå hade någon af dem fått tag i en påle, svingat den och slagit till. Det hade ljudit ett fruktansvärdt ylande och skriande, några hade sprungit därifrån och därvid stött omkull Gubben, så att han hade stått på näsan i en vattenpöl; när han rest sig upp, hade han fått se, hur en jättelik bonde kommit emot honom viftande med armarne; i stället för ansikte syntes bara en darrande, illröd fläck. Anblicken hade varit så förfärlig, att Jevsej uppgifvit ett häftigt skrik; det kändes, som om han plötsligt störtat ner i ett mörkt hål. De hade varit tvungna att stänka vatten på honom, för att han skulle komma till sans igen.

För berusade var han också rädd; hans mor hade sagt honom, att det var en djäfvul, som for i en berusad människa. Lillgubben föreställ-

de sig denne djäfvul taggig som en igelkott och fuktig som en groda, röd och med gröna ögon. Han kryper in i människans buk, bedrifver där sitt ofog, och däraf blir människan galen.

I kyrkan fanns ännu mycket godt. Förutom friden, stillheten och det milda skumrasket tyckte Jevsej särskildt mycket om sången. När han sjöng utan noter, blundade han hårdt och lät sin röst flyta ihop med den gemensamma vågen af röster så, att man icke längre kunde särskilja dem; det var så behagligt att med hela sitt väsen fly undan någonstades såsom i en söt slummer. I detta halfsofvande tillstånd tycktes det honom, som om han sväfvade bort ur lifvet och närmare ett annat, ett fredligare och gladare lif.

Inom honom föddes en dröm, hvilken han en gång för sin morbror uttryckte med dessa ord:

»Kan man lefva så, att man både kan gå öfverallt och se allt, utan att någon ser en själf?»

»Som en osynlig?» frågade smeden.

När han hade tänkt efter ett tag, svarade han:

»Det måste man nog säga, att det kan man inte.»

Sedan hela byn hade kommit att kalla Jevsej för „Gubben“, så kallade morbror Pjotr honom för „den Föräldralöse“. Smeden var i allo en ovanlig människa; äfven i berusadt tillstånd var det intet förskräckligt med honom; då tog han bara af sig mössan, gick gatan fram viftande med den och sjöng visor med ljudlig, svårmodig stämma; därvid log han och vaggade på hufvudet hit och dit, och tårarne flöto då ännu rikligare ur hans ögon än i nyktert tillstånd. Jevsej tyckte, att hans morbror var den klokaste och bäste mannen i hela byn och att man kunde tala med honom om allt. Han log ofta men skrattade likväl nästan aldrig och talade städse utan brådska, sakta och allvarligt. Ibland talade han liksom för sig själf i smedjan utan att lägga märke till sin systerson eller som om han glömt bort dennes närvaro; och det tyckte Jevsej särskildt mycket om. I sitt tal grälade smeden alltid med någon, sade alltid emot någon:

»Förbannade pack«, brummade han halfhögt för sig själf utan ilska. »Ditt omättligen ulfvagap! Jag arbetar väl? Ja, jag är redan torr i ögonen, snart blir jag blind; hvad skall jag mer göra? Du förbannade, tunga lefnadsöde utan skönhet och glädje...«

Det lät, som om gudfadern diktade en sång, och det föreföll Jevsej, som såge smeden den osynlige, han talade med.

En gång frågade han honom:

»Hvem talar du med?»

»Hvem jag talar med?« upprepade smeden utan att se på honom och svarade sedan leende: »I min egen dumhet är det med mig själf, jag talar...«

Men sällan lyckades det Jevsej att komma så nära inpå i samtal med gudfadern; i smedjan var det alltid någon främmad närvarande, och ofta stimmade den trinde Jaschka omkring där likt en snurretopp och öfverröstade med sina gälla skrik både hammarslagen och kolens sprakande i ässjan — när Jaschka var i smedjan, vågade Jevsej icke uppsöka sin morbror.

Smedjan stod vid randen af en icke särskildt djup klyfta, där Jevsej vår, sommar och höst tillbragte sin fritid inne i busksnåren. I klyftan var det fridfullt som i kyrkan. Fåglarne kvittrade, bin och humlor surrade. Gossen satt där, vaggade från sida till sida och tänkte med hårdt ihopknipna ögon på någonting; eller också ströfvade han omkring ibland buskarne, lyssnade efter smedjans larm och smög sig, så snart han kände på sig, att morbrodern var ensam, upp till denne.

»Nå, Föräldralöse?« tog då smeden emot honom och kisade med de tårfuktiga ögonen.

En gång frågade Jevsej smeden:

»Brukar den onde vara i kyrkan om natten?«

Smeden tänkte efter en stund och sade sedan:

»Hvarför skulle han inte det? Han kryper in öfverallt, det är lätt för honom.«

Gossen drog upp axlarne och afsökte med sina stora ögon forskande de mörka hörnorna i smedjan.

»Du behöfver inte vara rädd för dem, de där djäflarne«, rådde honom morbrodern.

Jevsej suckade, sedan svarade han sakta:

»Jag är heller inte rädd.«

»De göra dig ingen skada!« försäkrade smeden och gned sig med de svarta fingrarna i ögonen. Sedan frågade Jevsej vidare:

»Hur är det då med Gud?«

»Hvad skulle det vara med honom?«

»Hvarför släpper Gud in djäfvulen i kyrkan?«

»Hvad angår det honom? Gud är ju ingen kyrkovaktmästare...«

»Bor han inte där då?«

»Hvem? Gud? Det behöfver han inte! För honom, du Föräldralöse, finns det plats öfverallt. Kyrkan, den är till för folk...«

»Och människorna, hvarför äro de till?«

»Folk, de äro väl så... liksom, öfver hufvud taget, till för allt! Utan folk går det nu en gång inte, ja, ja...«

»Äro de till för Gud?«

Smeden betraktade sin systerson ifrån sidan och svarade efter en stund:

»Naturligtvis. . . «

Sedan torkade han af händerna på förskinnet, såg in i ässjans eld och fortfor:

»Jag vet inte så mycket om sådant, Föräldralöse. . . Det skulle du fråga läraren om någon gång. . . eller prästen.«

Jevsej aftorkade näsan med skjortärmen, sedan han svarat:

»Jag är rädd för dem. . . «

»Tala helst inte om sådana ting«, rådde honom morbror Pjotr allvarligt. »Du är ännu liten, spring omkring och lek och rör på dig, så att du blir frisk och stark. Det hör till lifvet, att man skall vara frisk och sund; om man inga krafter har och inte kan arbeta, så kan man inte heller lefva. Det är det, som är hela den stora visheten. . . Hvad Gud behöfver, det veta icke vi.«

Han tystnade och tänkte efter ett slag utan att taga ögonen ifrån elden; sedan fortfor han allvarligt, i korthuggna meningar:

»Hvad som finns på andra sidan, det vet jag inte, och hvad som finns här, det begriper jag inte! „Allt har han i sin allvishet skapat“, heter det. . . «

Han blickade omkring sig i smedjan, och när han märkte gossen i hörnet, sade han:

»Hvad sitter du här och kurar för? Ut och lek, säger jag!«

Men när Jevsej sedan försagdt gått därifrån, tillade smeden efter honom:

»Om du får en gnista i ögat, så kan du bli blind på det. Och hvem kan väl ha nytta af en enögd?«

Medan modern ännu lefvat, hade hon berättat några sagor för Jevsej. Hon plägade förtälja dem under de långa vinternätterna, då snöstormen slog emot stugans väggar, rusade fram öfver taket och kände på allt — liksom letade den efter något — och sedan till sist kröp in igenom skorstenen, där den klagande ylade i flera stämmor. Modern plägade berätta sagorna med sakta, sömnig röst; hon afbröt sig ofta, trasslade in sig och upprepade gång på gång ett och samma ord. Då tycktes det gossen, som såge hon allt det, hon berättade om, i mörkret framför sig — om än det var otydligt, hon såg det.

Samtalen med morbror Pjotr påminde Jevsej om moderns sagor; äfven smeden föreföll se såväl Gud och djäfvulen som hela det förskräckliga människolifvet i ässjans eld, och det var nog därför, som han ständigt grät. Jevsej åhörde hans tal och lade dem lätt på minnet; de

omslöto hans hjärta med en ängslig, förväntansfull bäftan och stärkte honom allt mer i hoppet om att någon gång få upplefva någonting annorlunda — någonting, som icke skulle likna lifvet i byn med fulla bönder, leda kärringar och skrikiga småbarn — någonting, som skulle vara uppfyllt af kärlek och allvar liksom gudstjänsten i kyrkan.

Smedens grannar hade en liten blind flicka, som hette Tanja. Jevsej blef vän med flickan, ledde henne på promenader i byn, hjälpte henne omtänksamt att taga sig ned i klyftan; och med sakta röst berättade han allt möjligt för henne, medan hans vattenblå ögon ängsligt vidgades. Denna vänskap hade man lagt märke till i kyrkbyn, och alla tyckte om den. Emellertid kom en dag den blindas mor till morbror Pjotr och beklagade sig. Jevsej skulle med sitt tal i Tanja ha injagat en sådan stor skräck, att den lilla flickan icke längre kunde lämnas ensam; hon grät, hon hade börjat sofva illa, hon kastade sig om nätterna hit och dit i sängen, hoppade upp och skrek.

»Hvad han inbillat henne, det är icke till att begripa, men hon stammar hela tiden något om djäflar och att himmelen är svart och full af hål, igenom hålen syns eld, där djäflarne slå kullerbyttor och håna människorna. . . Får man verkligen berätta sådant för en liten flicka?«

»Kom hit ett tag«, ropade morbror Pjotr på sin systerson.

När Jevsej långsamt kommit fram ur hörnet, lade smeden sin tunga, råa näfve på hans hjässa och frågade:

»Har du berättat allt det?«

»Ja.«

»Hvarför det?«

»Det vet jag inte. . . «

Smeden stötte utan att lyfta handen gossens hufvud bakåt, såg honom i ögonen och sade i allvarlig ton:

»Är verkligen himmelen svart?«

Jevsej mumlade tyst:

»Men om hon i alla fall inte kan se den? . . . «

»Hvem?«

»Lilla Tanja. . . «

»Jaså!« sade smeden, tänkte efter och frågade sedan: »Och elden, är den också svart? Hvarför har du hittat på det?«

Gossen slog ner blicken och teg.

»Nå, men så tala då, det är ingen, som tänker slå dig! Hvarför inbillar du henne sådant?«

»För att jag tycker synd om henne«, hviskade Jevsej.

Smeden sköt gossen mjukt ifrån sig och sade:

»Hädanefter skall du inte tala mer med henne, hör du? Aldrig. Oroa dig inte, tant Praskovja! Denna vänskap skola vi göra slut på!«

»Han skulle ha på öronen«, rådde den blindas mor. »Flickan lefde i lugn och ro för sig själf, det var ingen, som störde henne, och nu får man inte röra sig bort ifrån henne. . . «

När Praskovja gått, tog smeden Jevsej tigande i handen, ledde honom ut på gården och frågade honom där:

»Tala nu förnuftigt: hvarför har du skrämt upp flickungen?«

Morbrodern talade icke högt, men hans röst lät sträng. Jevsej blef rädd och började stammande rättfärdiga sig:

»Jag har inte skrämt henne, jag har bara — hon klagade jämt och samt och sade: jag ser bara svart, och du, du ser allt. . . Då sade jag till henne, att allting är svart, så att hon inte skulle bli afundsjuk. Jag ville inte alls, att hon skulle bli rädd. . . «

Han snyftade högt, därför att han kände sig kränkt. Morbror Pjotr skrattade sakta:

»Dummer! Du skulle ha tänkt på, att det ju bara är tre år sedan, som hon vardt blind. Hon är ju inte född blind, hon har fått det efter kopporna. Så hon kommer alltså ännu ihåg, hur allting ser ut. Så dum du är!«

»Jag är inte dum, hon trodde mig ju!« invände Jevsej och torkade sig i ögonen.

»Nå, det är i ordning. Ha du bara inte mer med henne att göra. . . Hör du det?«

»Nej, det skall jag inte. . . «

»Det gör ingenting, att du gråter. De kunna godt tro, att jag har gett dig pisk.«

Smeden stötte näfven emot Jevsejs axel och tillade småleende:

»Sådana skälmar vi äro, vi två. . . «

Då tryckte pojken hufvudet tätt intill hans sida och frågade med darrande röst:

»Hvarför vilja alla människor förnedra mig hela tiden?«

»Det vet jag inte, Föräldralös!« sade morbrodern, sedan han tänkt efter ett tag.

Kränkningarna började efter hand bereda gossen en frätande njutning; det mognade inom honom en grumlig öfvertygelse, att han icke vore som de andre, och det vore därför, man kränkte honom.

Kyrkbyn låg på en höjd. På andra sidan elfven sträckte ett ofarbart kärr ut sig. Om sommaren, efter heta dagar, höjde sig en lilafärgad, kväfvande dimma ur träskmarken, och bakom den lågvuxna skogen

steg en röd måne upp på himmelen. Kärret utspydde sin ruttna andedräkt öfver kyrkbyn och skickade folket där hela moln af mygg; dessa fyllde luften med sin roflystna beskäftighet och sitt svårmodiga sjungande, och de arma, arga människorna kliade sig till blods.

Om nätterna irrade små, darrande, blå flammor öfver kärret; det hette, att det var syndarnes själar, som icke kunde finna ro. Folk suckade bekymradt och beklagade dem; emot hvarandra voro de emellertid utan förbarmande.

Likväl kunde de också lefva i glädje och endräkt. Det hade Jevsej själf sett en gång.

Hos den rike bonden Vjeretennikof hade det en natt utbrutit eldsvåda i rian;¹ pojken hade sprungit ut i köksträdgården, klättrat upp i en videbuske och beskådat branden därifrån.

Det föreföll honom, som om en förskräcklig, röksvart och eldnäbbad fågels mångbevingade, böjliga kropp ringlade sig fram öfver himmelen. Med det röda, gnistsprutande hufvudet lutadt emot marken tycks fågeln med sina eldiga, skarpa tänder roflystet rifva ut halmen och gnaga i träet. Dess rökiga kropp slingrar sig lekfullt öfver den svarta himmelen, låter sig sedan falla ned öfver byn, kryper fram öfver stugornas tak, den stegrar sig prålande — utan att rifva loss det blossande röda hufvudet ifrån marken — lätt till väders och spärrar allt vidare upp den bistra näbben.

Inför eldens ansikte framstodo alla människorna som små och svarta. De sprutade vatten på den, stucko in långa stänger i flammorna, sletto de brinnande sädeskärfvarne ur eldens käftar, stampade på dem, hostade, snörflade och nöso, på väg att kväfvast i den tjocka röken. De ropade och tjöto, deras röster flöto ihop med eldens hvisslande och tju-tande; de ryckte allt närmare elden, dess röda hufvud omgäfvade de med en svart, lefvande ring, som om de hade dragit ihop en snara om dess hals. Här och där slets snaran sönder, men de knöto på nytt ihop den och drogo den allt fastare och snäfvare samman; elden vältrade sig ursinnigt hit och dit, gjorde språng, dess kropp svällde, blåste upp sig, slingrade sig likt en orm, försökte slita loss sitt af människorna infångade hufvud ifrån marken och föll, sedan den beröfvats krafterna, utmattadt och misslynt ner på de intilliggande sädesladorna, kröp öfver köksträdgårdarne, smälte söndertrasad och försvagad bort.

»Hugg i!« hojtade folk för att sporra hvarandra.

»Vatten!« ljödo kvinnornas röster.

¹*Ria* torkhus för säd. Ö.a.

Kvinnorna stodo i kedja från elden till elfven, skuldra vid skuldra, främlingar och släktingar, vänner och fiender; och de langade oafbrutet spannarne med vatten vidare.

»Raska på, kärringar! Kära ni, raska på!«

Det hade varit skönt och glädjerikt, detta goda, kamratliga lif vid kampen emot elden. Alla hade uppmuntrat hvarandra, de hade turats om att loforda hvarandras skicklighet och styrka; och de hade skällt vänskapligt på hvarandra. Det hade icke legat något ondt i deras skrikande; det hade verkat, som såge de här i eldsskenet blott hvarandras goda sidor, som om den ene tyckte bra om den andre. När de till sist besegrat elden, så hade de blifvit glada. De hade stämt upp sånger, skrattat och skojat och skrutit för hvarandra med sina insatser. De äldre hade skaffat fram brännvin och druckit litet grand för att stärka sig, medan ungdomen nästan ända till morgonen hade spatserat omkring och firat på gatan — och allt hade varit skönt liksom i en dröm.

Jevsej hade icke hört ett enda argt utrop, icke sett ett enda bistert ansikte. Så länge, det hade brunnit, hade ingen gråtit af smärta och förnedring, ingen hade utstött det djuriska rytande af sådan vildsint ondska, som till och med är redo till dråp.

Följande dag sade Jevsej till morbror Pjotr:

»Så fint det var i går...«

»Nå-ja, Föräldralös, fint!... Litet till, så hade elden slickat i sig halfva kyrkbyn!«

»Jag menade folk!« förklarade gossen. »Att de voro så eniga. Så borde de alltid lefva — tänk om det alltid hade brunnit!«

Smeden tänkte efter en stund och frågade förundradt:

»Det betyder alltså — du skulle vilja, att det alltid brunne?«

Sedan sade han med en sträng blick på Jevsej och hotfullt lyftadt pekfinger:

»Passa dig, din virrhjärna, låt inte sådana syndiga ting falla dig in! Man kan ju inte tro det — han tycker om, när det brinner!«

Kapitel II

När Jevsej hade gått ut skolan, sade smeden:

»Hvar skola vi nu göra af dig? Här är du inte till någon nytta. Jag måste snart åka och köpa nya blåsbälgar; då tar jag dig med mig till staden, Föräldralös.«

»Skall du själf taga mig med dit?« frågade Jevsej.

»Ja. Är du ledsen för det, att du skall lämna byn?«

»Nej. Men dig är jag ledsen för att lämna. . . «

Smeden stötte ett järn i elden, ryckte med tången kolen till rätta och sade eftertänksamt:

»Mig behöfver du inte tycka synd om. Jag är ju en stor. . . En karl som alla andra.«

»Du är bättre än alla andra!« sade Jevsej sakta.

Morbror Pjotr måtte icke ha hört hans ord; han svarade icke på det utan tog det glödgade järnet ur elden, kisade med ögonen och började smida, så att de röda gnistorna yrde. Så hejdade han sig plötsligt, lät långsamt handen med släggan sjunka och sade småleende:

»Jag borde ge dig några lärdomar med på vägen. . . «

Jevsej spetsade öronen i förväntan inför belärandet. Emellertid stack smeden på nytt järn in i elden, torkade tårarne från kinderna, och blickande in i ässjan glömde han bort sin systerson. Sedan kom det en bonde med en hjulring, som rämnat. Jevsej gick ner i klyftan, satte sig där i snåren och väntade till solnedgången på, om inte morbrodern skulle bli ensam i smedjan. Så skedde emellertid icke.

Dagen för afresan ifrån kyrkbyn blef sedermera oskarp i gossens minne. Han erinrade sig blott, att det var mörkt och egendomligt betryckande, när de körde ut på fältet, att vagnen skakade häftigt, och att svarta, orörliga träd höjde sig på ömse sidor om vagnen. Men ju längre de körde, desto friare och ljusare framträdde landskapet. Morbrodern var hela vägen i misshumör och besvarade frågor blott ogärna, enstafvigt och otydligt.

De körde hela dagen och öfvernattade i en liten by. Under natten var det någon, som spelade länge och väl på dragspel; det var en kvinna, som grät; och ibland ropade en vredgad röst:

»Håll tyst!«

Sedan följde en oanständig svordom.

Det var ännu natt, när de fortsatte. Två hundar ledsagade dem springande bredvid vagnen och gläfsande i mörkret; när de lämnade byn, lät en rördrom i skogen till vänster om vägen höra sitt vemodigt klagande rop.

»Gud gifve, att det betyder tur!« mumlade smeden.

Jevsej föll i sömn och vaknade först då, när morbrodern klappade honom lätt på benen med piskan.

»Titta skall du få se, Föräldralös, hallå!«

För gossens sömniga ögon framträdde staden som en jättelik bohvetåker; tät och brokig sträckte den ut sig utan ände, kyrkornas gyllene kupoler däri sågo ut som gula smörblommor, och gatornas mörka rynkor liknade plogfårar.

»Åhå-å!« sade Jevsej, när han såg närmare efter.

Staden blef, efter hand som den tornade upp sig inför dem, allt färgrikare. Grön, röd, grå och gyllene skimrade den, då den återspeglade solens strålar i de otaliga fönsterrutorna och i kyrkokupolernas guld. Den tände i gossens hjärta en förväntan inför något ovanligt. Stående på knä i vagnen, höll sig Jevsej med ena handen fast vid morbroderns axel och såg oafvändt framåt, medan smeden talade till honom:

»Du skall lefva så, att du gör det, man ger dig i uppdrag, och håll dig för öfrigt undan. Akta dig för framfusigt folk; af tio framfusige kanske en slår sig fram, medan nio bryta nacken af sig.«

Detta sade han tvekande, som om han betviflade, att han egentligen sade det rätta. Jevsej hörde uppmärksamt och allvarligt på i den förhoppningen, att han skulle få höra några särskilda ord, som kunde rusta honom emot det nya lifvets faror.

Smeden suckade högt och fortfor fastare, med mera öfvertygelse:

»Mig, du Föräldralös, ha de en gång mörbultat på häradskontoret, ja minsann! Den gången var jag brudgum och skulle gifta mig, men de ville ge mig stryk! Det gör dem detsamma, de bry sig inte mycket om andras angelägenheter. Sedan besvärade jag mig för guvernören; då spärrade de in mig i tre och en half månad. . . och gáfvo mig prygel dessutom. Det var stryk efter noter; jag spottade till och med blod, och ända sedan den tiden har jag tårar i ögonen. En viss polis, en sådan rödhårig en, liten till växten, slog mig med något tillhygge i hufvudet.«

»Nå«, tyckte Jevsej tyst, »tala helst inte om det. . . «

»Hvad skall man annars säga?« utropade morbror Pjotr leende. »Något annat kan jag inte komma på att säga, Föräldralös...«

Jevsej hängde modlöst med hufvudet.

Enstaka smutsiga, i en tung os insvepta hus kommo dem till mötes samt drogo häst och vagn med de resande allt djupare in i sina trassliga garn. På de röda och gröna taken reste sig skorstenar likt vårtor, hvarur blå och grå rök steg upp. Somliga skorstenar sköto rätt upp ur marken; oformligt höga och smutsiga utspydde de tjock, svart rök. Den hårdstampade marken föreföll inpyrd med fet rök, ifrån alla håll kröp tungt, oroväckande buller emot dem och pressade samman luften; järn-massorna jämrade sig och tjöto, hvisslade och gormade grälsjukt...

Morbrodern sade:

»Detta är inte staden ännu, detta är fabrikerna.«

Nu togo de af in på en bred, med trähus kantad gata. De gamla, solidt byggda och brokigt målade husen erbjödo en fridsam, hemtam anblick. Särskildt snygga voro de hus, hvilka hade små trädgårdar emot gatan — så rena och prydliga, liksom om de tagit på sig gröna förkläden.

»Nu äro vi snart framme!« sade smeden, när han styrde hästen in i en smal gränd. »Var inte rädd, du Föräldralöse...«

Han höll in hästen framför den öppna porten till ett stort hus, hop-pade ner på marken och gick in på gården. Huset var gammalt och alldeles vindt; under de små, grumliga fönstren stucko bjälkarne ut. På den stora, smutsiga gården stodo många enspannsdroskor; fyra bönder, som hade omringat en hvit häst, klappade den med handflatorna och ropade högt i munnen på hvarandra. En af dem — en rundlagd och skallig karl med stort, blekgult skägg och rosigt ansikte — bredde ut armarne, sedan han fått syn på morbror Pjotr, och ropade:

»A-a!«

...I ett trångt, mörkt rum drucko de te; den skallige gapskrattade och ropade så högt, att kärlen på bordet klirrade. Det var instängdt och luktade kraftigt af varmt bröd. Jevsej var sömnig och sneglade hela tiden in i det hörn, där en bred säng med en mängd kuddar stod bak ett smutsigt förhänge. Där flögo omkring en mängd stora, svarta flugor; de stötte emot pannan, kröpo öfver ansigtet och kittlade obehagligt den svettdrypande huden. Jevsej blygdes för att jaga bort dem.

»Vi skola snart ordna det för dig!« ropade den skallige åt honom och nickade gladt. »Natalja, har du skickat efter Matvejitsch?«

En yppig kvinna med svarta ögonbryn, liten mun och hög barm svarade med välklingande stämma:

»Huru många gånger skall du fråga mig det...«

»Nå, Petrucha, min vän, hvad säger du om Natalja? Rena honungskakan, inte sant?« ropade den skallige öronbedöfvande högt.

Morbror Pjotr småskrattade tyst för sig själf; det verkade, som om han vore rädd för att se på kvinnan. Hon sköt fram en varm rågkaka med kvarg åt Jevsej och sade till honom:

»Ät mer!... I staden måste man äta mycket...«

Jevsej var mätt, och en känsla af öfvermättnad tryckte honom, men han vågade icke tacka nej utan tuggade ödmjukt i sig allt, man bjöd honom.

»Ät!« hojtade den skallige och berättade sedan för morbror Pjotr: »Det är kanske en lyckträff, skall jag säga dig. Nu är platsen ledig för din systerson. Det är bara en vecka sedan, den andre pojkspolingen blef nertrampad af en häst. Han hade gått till krogen efter tevatten, och så plötsligt...«

Obemärkt och ohörbart hade ytterligare en man uppenbarat sig; han var likaledes skallig men klen och mager med mörka glasögon på den stora näsan samt en lång kvast grått hår på hakan.

»Hvad står på, folk?« frågade han med låg röst. Värden for upp ifrån stolen samt började ropa och skratta högt, så att Jevsej blef alldeles kuslig till mods.

Mannen hade kallat värdfolket och morbror Pjotr för »folk« och därigenom liksom ifrån början afskilt sig ifrån dem. Han tog plats något afsides ifrån bordet, ryckte till på köpet ytterligare ett stycke bort ifrån smeden och lät igenom långsamma rörelser med den tunna, magra halsen sin blick irra genom rummet. På hans hufvud, något ofvanom pannan, öfver högra ögat, hade han en stor bula; de små, spetsiga öronen smögo sig tätt intill skallen, liksom ville de gömma sig i den korta fransen af grått hår. Han såg grå och liksom dammig ut. Jevsej försökte omärkligt se hans ögon bakom glasögonen; men det kunde han icke, och detta oroade honom.

Den skallige värden ropade:

»Han är ju föräldralös, förstår du!«

»Det är utmärkt!« anmärkte mannen med bulan. Han satt med de små, mörka händerna stödda på sina spetsiga knän och talade blott föga; emellanåt uppfattade Jevsej några ord, hvilka för honom framstodo såsom särskildt betydelsefulla.

Slutligen sade han:

»Saken är alltså därmed klar...«

Morbror Pjotr ryckte tungt ifrån sida till sida på sin stol.

»Där får du alltså en plats, Föräldralös... Och han där är nu din husbonde...«

Mannen med bulan mönstrade Jevsej genom sina svarta glasögon och sade:

»Jag heter Matvej Matvejitsch. . . «

Sedan vände han sig bort, tog glaset, drack ljudlöst upp teet, reste sig, bugade sig tigande och gick ut.

När Jevsej senare tillsammans med morbrodern satt på gården i skuggan vid stallet, sade smeden försiktigt, som om han med sina ord trefvade öfver någonting för honom själf obegripligt:

»Du skall nog få det godt hos honom. . . Han är en gammal man, han har tjänat ut sitt öde, har genomlevvat alla synder och lefver nu bara för att äta sin lilla bit och spinna som en mätt katt. . . «

»Är han inte trollkarl?« frågade gossen.

»Hur så? I städerna, får man tro, finns det inga trollkarlar.«

Men efter en kort stunds eftertanke tillade smeden:

»Men det kan ju göra dig det samma. Äfven trollkarlar äro människor. En sak skall du veta: Staden, den är farlig! Den lär folk allt möjligt: där beger sig till exempel frun på vallfart, och snart tar mannen köksan i hennes ställe och — roar sig med henne. Den gamle skall inte visa prof på sådant. . . Jag säger ju, att du säkert skall ha det godt hos honom. Du skall lefva hos honom som om du vore gömd bakom en buske; där sitter du och tittar ut.«

»Och när han dör?« frågade Jevsej oroligt.

»Det blir nog inte så snart. . . Smörj in hufvudet ordentligt med fett, så att hvirflarne icke spreta.«

Morbrodern sade till Jevsej, att han skulle säga adjö till värdfolket, och förde honom sedan in i staden. Jevsej glodde på allt med sina uggleögon och tryckte sig tätt intill morbrodern. Boddörrarna slogos igen med smällar, blocken knarrade; droskornas rasslande, lastvagnarnes tunga dunkande, handlarnes rop, hofvarnes skrapande och stampande — allt detta buller krokade ihop sig, trasslade in sig till ett kvaft, dammigt moln. Folk gingo fort, som vore de rädda att komma för sent någonstädes, sprungo rätt öfver gatan under hästarnes mular. Det rastlösa jäktandet tröttade ögonen, gossen slöt dem emellanåt, snubblade då och sade till morbrodern:

»Gå fortare. . . «

Han önskade sig, att han skulle komma fram någonstans till en plats, en vrå, där det icke var så bullrigt, icke så oroligt och varmt. Äntligen kommo de ut på ett litet torg, snäft omgifvet af gamla hus, hvilka alla stodo tätt sammanträngda och stödde sig emot hvarandra. Midt på torget stod där en springbrunn, på marken lågo fuktiga skuggor; larmet var här dofvare och lugnare.

»Se«, sade Jevsej, »bara hus öfverallt! Inga plank finns det här...«
Smeden suckade och svarade:

»Läs nu på skyltarne — hvar är Raspopofs bod?«

De begåfvo sig ut till torgets midt och ställde sig vid fontänen. Jevsej såg sig omkring och rörde på läpparne. Här funnos många skyltar; de täckte hvartenda hus likt brokiga laglappar på en tiggares kaftan. När gossen på en af dem fick syn på det sökta namnet, genomför honom en rysning, och han började utan att säga något till sin morbror granska skylten uppmärksam. Den var liten, sönderfräckt af rost och hängde öfver en dörr, som ledde neråt någonstans i ett mörkt hål; framför dörren var där en fördjupning i trottoaren, hvilken på ömse sidor inhägnades af ett lågt järngaller. Det hus, hvarest boden låg inrymd, hade tre våningar och var smutsigt med affagnad puts. Husets framsida var som ett förblindadt, listigt och ovänligt ansikte.

De stego ned för stentrappan — där voro fem trappsteg — fram till dörren. Smeden tog af sig skärmmössan och kikade försiktigt in i boden.

»Stig in!« ljöd en klar stämman.

Butiksinnehafvaren satt vid ett bord intill fönstret och drack te. På hufvudet bar han en liten skärmlös mössa af svart siden.

»Tag dig en stol, bonde, sätt dig och drick te. Hämta ett glas, pojke, från hyllan där...«

Innehafvaren sträckte ut handen inåt bodens mörka djup. Jevsej tittade ditåt men såg ingenting. Då vände sig innehafvaren till honom:

»Nå, hvad nu? Är du manne ingen pojke?«

»Han är inte van än!« sade morbror Pjotr sakta. Gubben viftade på nytt med handen.

»Andra hyllan till höger. Husbonden skall man förstå efter ett halft ord, sådan är regeln här.«

Smeden suckade. Jevsej hade i skumrasket trefvat sig fram till kär-len och bar nu raskt fram glaset till husets herre men snubblade öfver en trafve böcker på golvet.

»Ställ det på bordet! Men hvar är tefattet?«

»Ack du!« utbrast morbror Pjotr. »Hur kan du väl glömma tefattet?...«

»Han kommer att behöfva gå länge i lära«, sade innehafvaren och gaf smeden en genomträngande blick. »Se dig nu omkring i boden, min gosse, och lägg på minnet, hvad som ligger hvar...«

Jevsej kände det, som om någon makt trängt in i hans kropp och befallande rörde på den dit, den ville. Han kröp ihop, drog in hufvudet

emellan axlarne, spände sin synförmåga allt hvad han orkade och började besiktiga hela boden, medan han lyssnade efter principalens ord. I boden var det svalt och skumt. Den var lång och smal likt en graf och tätt fylld med bokhyllor, där böckerna stodo trångt ihoptryckta. Också på golfvet lågo hela staplar med böcker, i bodens inre nådde de i en hög nästan ända upp till taket, så att de fullkomligt belamrade den bortre väggen. Förutom böckerna fann Jevsej här endast en stege, ett paraply, ett par galoscher och en vit skål med afslaget öra. Där var mycket dammigt; däraf kom sig sannolikt också den unkna lukten.

»Jag är en ensam, stillsam man, och om han är mig till lags, så skall han bli mycket lycklig hos mig. Jag har vandrat ärligt och rättskaffens igenom hela mitt lif; en oärlighet skulle jag aldrig förlåta, skulle jag märka något dylikt, så öfverlämnar jag honom till domstolen. Ty nuförtiden dömer man äfven minderåriga; de ha inrättat ett fängelse för dem, den så kallade kolonin för minderåriga förbrytare — för små tjuftar. . . «

Hans gråa, sega ord snärjde sig stramt omkring Jevsej och framkallade inom honom en ängslig längtan att snarast vara gubben till lags och och behaga honom.

»Tag nu afsked af hvarandra; pojken måste sätta igång med sitt arbete!«

Morbror Pjotr suckade och reste sig.

»Nå, Föräldralös. . . ha det så bra! Lyd din husbonde. . . Han vill dig ingen olycka — och hvarför skulle han det? Så gräm dig inte. . . «

»Det är bra!« sade Jevsej.

»Det heter icke „bra“ utan *godt*«, rättade principalen.

»Godt!« upprepade Jevsej raskt.

»Farväl då«, sade smeden, som hade lagt sin raa näfve på gossens skuldra och skakat systersonen; han aflägsnade sig hastigt, som om han plötsligt blifvit rädd för någonting.

Jevsej bäfvade under trycket af en kall sorg, tog ett steg emot dörren och riktade sina runda ögon frågande på husbondens gula ansikte. Gubben tvinnade med fingrarna den gråa hårkvasten på hakan, medan han granskade Jevsej uppifrån och ner, och gossen tyckte sig nu märka ett par stora och skumt svarta ögon. Under loppet af några sekunder stodo de sålunda där, medan var och en af dem väntade sig något af den andre, och gossens hjärta bäfvade darrande af någon oviss rädsla. Emellertid tog gubben en bok ifrån hyllan, pekade på pärmen och frågade:

»Hvad är det för siffror?«

»1873«, svarade Jevsej med lågt nedsänkt hufvud.

»Det stämmer.«

Husbonden vidrörde Jevsejs haka med ett skinntorrt finger.

»Se på mig.«

Gossen sträckte på halsen och mumlade hastigt med slutna ögon:

»Snälle farbror, jag skall alltid vara lydig...« Sedan stelnade han, utan att se någonting.

»Kom hit...«

Gubben satt på stolen, stöttande sig med händerna på knäna. Han tog sin lilla mössa af hufvudet och torkade flinten med näsduken. Glasögonen hade glidit ner på nästippen, och han såg öfver dem rätt in i Jevsejs ansikte. Nu hade han två par ögon — de riktiga ögonen voro små, orörliga, mörkgrå med röda ögonlock.

»Ha de ofta gett dig stryk?«

»Ja, ofta!« sade Jevsej sakta.

»Hvem då?«

»Pojkarne...«

Innehafvaren satte glasögonen till rätta framför ögonen, tuggade på sina mörka läppar och sade:

»Pojkarne äro slagskämpar här också. Du skall icke ha med dem att göra, hör du det?«

»Ja.«

»Akta dig för dem! De äro slynglar och små tjufvar. Jag skall inte lära dig några dåligheter, skall du veta. Jag är en god människa; man måste tycka om mig. Om du tycker om mig, så skall du få det godt hos mig. Har du förstått?«

»Ja.«

Husbondens ansikte återtog det tidigare uttrycket. Han tog Jevsej i handen och ledde honom in i bodens djup, medan han sade:

»Här, ser du, finns det böcker. På hvar och en af dem är ett årtal angifvet, och hvarje årgång har tolf band. Ställ dem i ordning! Hur skall du göra det?«

Jevsej tänkte efter ett tag och svarade blygt:

»Det vet jag inte...«

»Och jag tänker icke tala om det för dig. Du kan läsa och skriva, så du måste själf komma på det...«

Den torra, entoniga rösten träffade gossen likt pisksnärtar. Medan han höll tårarne tillbaka, började han knyta upp bokpaketen, och hvar gång en bok small i golvet, ryckte han till och tittade ängsligt omkring sig. Innehafvaren satt vid bordet och skref. Pennan raspade svagt. Utanför dörren skymtade de jäktade benen förbi, deras skuggor föllo in i

bokhandeln, där de hoppade omkring hit och dit. Ur Jevsejs ögon trillade den ena tåren efter den andra; han blef rädd för dem, han aftorkade hastigt ansiktet med de dammiga händerna och började, fylld af dunkel rädsla, flitigt ordna böckerna. I början var det svårt, men redan efter några minuter försjönk han åter i det välbekanta tillståndet af tanketomhet — den invanda tomhet, som alltid maktfullt öfvermannade honom, när han efter slag och förödmjukelser satt ensam någonstades i ett hörn. Hans ögon uppfångade årtalen och månadernas namn, händerna radade mekaniskt upp böckerna i ordning; sittande på golfvet vaggade han kroppen regelbundet hit och dit och försjönk allt djupare i ett halfmedvetet verklighetsförnekandes lugna afgrund. Som vanligt i sådana ögonblick glimmade där djupt i hans inre ett grumligt hopp, tändes det en förväntan på något annat, som inte skulle likna det, hvilket nu omgaf honom. Emellanåt uppflammade i hans medvetande de ord, som rymde så mycket:

„Det går öfver. . .“

Dessa ord värmdes hans hjärta genom löftet om något ovanligt. GosSENS händer började ofrivilligt röra sig snabbare, och tidens gång blef omärklig.

»Där ser man, nu har du begripit, huru man skall göra!«

Jevsej ryckte till — han hade icke hört gubben närma sig; han såg ner på sitt arbete och frågade:

»Är det rätt så?«

»Förvisso. Vill du ha te?«

»Nej, jag skall inget ha.«

»Du skall säga: ja tack, eller: nej tack, jag vill inte ha något«, sade principalen. »Nå, fortsätt arbeta, då. . .«

Han gick sin väg. Jevsej såg efter honom och fick i bokhandeln syn på en till åren kommen man utan mustasch och skägg, med rund hatt skjuten långt bak i nacken och käpp i handen. Han satt vid bordet och ställde upp hvita och svarta små figurer. När Jevsej återvänt till sitt arbete, började där höras spridda rop ifrån gästen och innehafvaren:

»Torner. . .«

»Damen schackad. . .«

Gatubullret sjönk trött ned i antikvariatet; de bådas besynnerliga uttryck läto genom detta likt grodornas kväkande i kärret. »Hvad är det, de hålla på med?« tänkte gossen ängsligt och suckade stilla; han kände, att något märkvärdigt kom emot honom ifrån alla håll, men det var icke det, som han skyggt väntade på. Dammet kittlade honom i näsa och ögon, det knastrade mellan tänderna. Han påminde sig morbroderns ord om den gamle:

„Du skall bo hos honom, gömd liksom bakom en buske. . . “

Det skymde.

»Schack och matt!« ropade gästen doft. Innehafvaren smackade med tungan och befallde med hög röst:

»Stäng boden, min gosse!«

Gubben bodde i två små rum på fjärde våningen i det hus, där boklåd-
dan var inrymd. I det första rummet, hvilket hade endast ett fönster,
stodo en stor kista och ett skåp.

»Här skall du sofva!« sade husbonden.

Det andra rummets två fönster vette mot gatan; man såg de backiga
hustakens fält och den rosenröda himmelen. I ett hörn darrade en liten
låga i en blå glaslampa framför helgonbilderna. I ett annat hörn stod
en säng, täckt med ett rött täcke. På väggarna hängde grälla porträtt
af tsaren och några generaler. Det var trångt i rummet men rent, och
det luktade som i en kyrka.

Jevsej stod i dörren och beskådade arbetsgifvarens våning; den gam-
le stod bredvid honom och sade:

»Lägg tingens ordning på minnet, så att det alltid förblir så, som
det är!«

Längs väggen stodo en bred, svart soffa och ett rundt bord med tre
stolar rundt omkring; de voro likaledes svarta. Detta hörn af rummet
såg dystert och olycksbådande ut.

En lång kvinna med hvit ansiktshy samt lammögon trädde in och
frågade med sakta, sjungande röst:

»Skall jag ställa fram kvällsvarden?«

»Ja, tag ni fram den, Raisa Petrovna. . . «

»En ny pojke?«

»Ja. Han heter Jevsej. . . «

Kvinnan aflägsnade sig.

»Stäng dörren!« sade gubben, och när Jevsej gjort det, fortfor den
förre, sedan han sänkt rösten:

»Det är vår värdinna; jag hyr rummen af henne med middag och
kvällsvard, har du förstått?«

»Ja. . . «

»Men för dig finns bara en husbonde — jag. . . Förstår du?«

»Ja«, svarade Jevsej.

»Det är således bara mig, du skall lyda. . . Gå nu ut i köket och
tvätta af dig.«

Medan Jevsej tvättade sig, försökte han omärkligt granska värdin-
nan, som just tillredde aftonvarden och ordnade tallrikar, knifvar, bröd
på en stor bricka. Hennes stora, runda ansikte med de fina ögonbrynen

hade något godmodigt öfver sig. Det slätt bakåtkammade mörka håret, de lugnt blickande ögonen och den breda näsan gaf hos gossen upphof till antagandet:

„Hon är fridsam. . .“

Sedan han märkt, att äfven hon iakttog honom med sina smala, röda läppar hårdt ihopknipna, blef han förvirrad och spillde vatten på golvet.

»Torka upp det!« sade hon men lät icke ond. »Trasan ligger under stolen.«

När han kom in i rummet igen, rannsade gubben honom och frågade:

»Hvad var det, hon talade med dig om?«

Men Jevsej hann inte svara honom — värdinnan kom in med bricken, ställde den på bordet och sade:

»Nå, då går jag. . .«

»Godt!« svarade principalen.

Hon höjde handen och slätade till håret vid tinningen — hon hade långa fingrar — och sedan gick hon.

De satte sig för att äta aftonvard. Husbonden åt utan brådska, smackade högt och suckade emellanåt trött. När de började äta af köttfärsen, sade han till Jevsej:

»Ser du, så god mat, det finns här? Jag äter alltid godt. . .«

Efter aftonvarden sade han åt Jevsej att bära ut disken i köket, lärde honom att tända lampan och sade sedan:

»Gå nu och lägg dig att sofva. Det finns filt, kudde och täcke i skåpet. De äro till dig. I morgon skall jag köpa dig en god kostym. Gå nu och lägg dig!«

När Jevsej redan halfsofvande efter de tröttande upplevelserna lagt sig till sängs, kom husbonden igen och frågade:

»Nå, har du det godt?«

Det var hårdt på kistan, men Jevsej svarade:

»Jadå. . .«

»Öppna fönstret, om det blir för varmt.«

Det gjorde Jevsej med det samma. Fönstret vette mot grannhusets tak. Där funnos skorstenar, hvilka allesamman sågo likadana ut. Jevsej tittade upp emot stjärnorna med ett skyggt vilddjurs vemodiga ögon, hvilket man inspärrat i bur, men stjärnorna talade icke till hans hjärta. Han sträckte ut sig på kistan, svepte täcket öfver hufvudet och blundade hårdt. Det blef kvalmigt, han stack ut hufvudet och lyssnade utan att öppna ögonen. Ur husbondens rum ljöd en torr, klar stämma:

„Den der under dens Högstes beskärm sitter, och under dens Allsmäktigas skugga blifver. . . “¹

Jevsej begrep, att den gamle läste Psaltaren. . . Medan han uppmärksamt lyssnade till konung Davids för honom välkända men obegripliga ord, somnade han in.

¹I svenska bibeln: Psaltaren, 91. Psalmen, 1. versen (i ryska bibeln psalm 90). Citeradt efter „Bibelen eller den Heliga skrift“, Stockholm 1857.

Kapitel III

Ensartadt och likformigt flöt hans lif framåt. Han ville bli omtyckt af sin husbonde; han kände, han begrep, att detta var fördelaktigt för honom, men han förhöll sig afvaktande och försiktigt gentemot gubben, utan hjärtevärm. Rädslan för folk födde inom honom en önskan att vara dem till lags, en beredvillighet för hvarje slags tjänst såsom själf-försvar emot ett möjligt angrepp. Den ständiga väntan på någon fara utvecklade i honom en skarp iakttagelseförmåga, och denna egenskap fördjupade misstron emot folk ännu mer.

Utan att förstå något iakttog han det sällsamma lifvet i huset, som var fullproppadt ifrån källare till tak med folk, hvilka från tidig morgon till sen afton myllrade däri likt kräftor i en korg. Här arbetade folk mer än på landet, men de voro också, när de blefvo arga, häftigare och våldsammare. De lefde oroligt, bullersamt och jäktande; emellanåt föreföll det, som om folk ville avsluta sitt arbete snabbare därför, att någon helgdag väntade dem, hvilken de ville gå till mötes såsom fria, nytvättade, fredliga människor och med stillsam glädje. Gossens hjärta stelnade, när frågan helt tyst knackade på:

„Skall den komma?...“

Men den helgdagen kom icke. Folk drefvo på hvarandra, grälade, slogos emellanåt, och nästan dagligen sade de något ondt om hvarandra.

Om morgnarne gick husbonden ner i antikvariatet, medan Jevsej blef kvar i våningen för att ställa i ordning rummen. När han var färdig med det, tvättade han sig, gick till krogen efter kokhett tevatten och hämtade det till antikvariatet, där han sedan tillsammans med sin läromästare drack morgonte. Nästan hvar gång frågade gubben honom:

»Nå, hvad nytt?...«

»Ingenting...«

»Det var litet, det!« brukade gubben säga.

En gång svarade emellertid Jevsej annorlunda:

»Idag sade urmakaren till körsnärns köksa, att ni tar emot tjuf-gods. . . «

Han sade detta utan att han själf väntat sig det och lät genast dar-rande af rädsla hufvudet sjunka.

Den gamle skrattade tyst för sig själf. Sedan sade han släpigt och likgiltigt:

»En sådan kanalje. . . «

Det ryckte i hans mörka, torra läppar.

»Du skall ha tack, för att du har talat om det för mig, tack skall du ha!«

Därefter började Jevsej uppmärksamt aflyssna samtalen och med-delade ofördröjligen allt, han uppsnappade, för sin chef med sakta röst, hvarvid han ofta såg denne rätt i ansiktet.

Efter några dagar fann han, då han städade rummet, på golvet en ihopknycklad pappersrubel; och när gubben vid teet frågade:

»Nå, hvad nytt?«

så svarade han:

»Här — jag har hittat en rubel. . . «

»Jaså, du har hittat en rubel, du; men jag, jag har funnit guld, jag«, småskrattade principalen.

En annan gång plockade han vid ingången till boden upp ett tju-gokeksmynt, som han också gaf husets herre. Gubben släppte ned glasögonen på nästippen och såg, medan han med fingrarna gned slan-ten, under några sekunder tigande in i gossens ansikte.

»Enligt lag«, sade han eftertänksamt, »tillhör en tredjedel af fyndet dig, alltså sex kopek. . . «

Han teg en stund, suckade sedan och sade, medan han släppte ner myntet i västfickan:

»Du är väl ändå en obegriplig pojke. . . «

De sex kopeken gaf han honom emellertid icke.

Den stillsamme, föga iögonfallande men likväl — när någon såg ho-nom — tjänstaktige Klimkof drog knappast alls folks uppmärksamhet till sig, under det att han själf med sina uggleögons oskarpa blick, hvil-ken ingen, han mötte, efteråt hade någon minnesbild af, ihärdigt spa-nade.

Den tystlåtna, fridsamma Raisa Petrovna väckte från de första da-garna hans lifliga intresse. Hvar kväll tog hon på sig en mörk, frasande klädning samt en svart hatt och gick ut någonstädes; på morgonen, när han städade rummen, sof hon ännu. Han såg henne endast om kvällar-ne före maten och äfven då icke hvar dag; hennes lif syntes honom

hemlighetsfullt, och öfver hufvud taget väckte denna tystlåtna kvinna med det hvita ansiktet och de stelt blickande ögonen i honom en oklar föreställning om något alldeles särskildt. Omärkligt intalade han sig, att hon lefde bättre och visste mer än alla andra, och så tillväxte inom honom en för honom själf obegriplig men godsint känsla gentemot denna kvinna. För hvar dag, som gick, föreföll hon honom allt vackrare.

En gång vaknade han i gryningen, gick ut i köket för att dricka och hörde plötsligt, huru någon öppnade farstudörren. Förskräckt störtade han in i sitt rum, lade sig, drog täcket öfver sig och tryckte sig så tätt som möjligt intill kistan. När han ett ögonblick senare stack ut ett öra, fick han ifrån köket höra tunga steg, prasslandet af en klädning och Raisa Petrovnas röst:

»Å-å, n-ni!...« sade hon.

Han steg upp, begaf sig försiktigt till dörren och spejade ut i köket.

Den vanligtvis så fridsamma kvinnan satt vid fönstret och tog just af hatten. Hennes ansikte föreföll än hvitare än eljest, och ur ögonen flödade ymnigt med tårar. Hennes stora kropp vaggade hit och dit, händerna rörde sig långsamt.

»Jag känner er allt«, sade hon med en föraktfull hufvudrörelse och ställde sig upp, stödd emot fönsterbrädet.

Sängen knarrade i husbondens rum. Jevsej for snabbt tillbaka till kistan, lade sig ner och svepte in sig.

„Man har kränkt henne!“ tänkte han och gladde sig öfver hennes tårar, genom hvilka denna stillsamma kvinna, som förde ett så hemlighetsfullt nattlif, bragtes ännu närmare.

Det kom någon förbi honom med smygande steg. Han lyfte hufvudet och for plötsligt upp liksom bränd af det till hans öra trängande gälla, onda skriket:

»Gå — gå!«

Snabbt ut ifrån köket kom principalen, nerböjd och iklädd nattdräkt, blef stående och sade med en hvissling till Jevsej:

»Sof, sof! Hvad skall du? Sof...«

På morgonen frågade sedan gubben honom i boden:

»Du blef väl mycket rädd i natt?«

»Ja...«

»Hon hade supit; det händer, att hon gör det...«

Sedan fortfor han i sträng ton:

»Kom dock ihåg det: denna kvinna är synnerligen listig. Hon tiger men hon är ondsint. En synderska är hon, hon spelar piano. En kvinna, som spelar piano, kallar man pianospelerska. Vet du, hvad ett publikt hus är?«

Jevsej kände till det ifrån körsnärernas och glasmästarnes samtal på gården, men eftersom han ville veta ännu mer om sådant, svarade han:

»Det vet jag inte. . . «

Den gamle förklarade det för honom mycket väl begripligt och full af ifver. Emellanåt spottade gubben, rynkade pannan och uttryckte på så vis sin afsky mot dessa vedervärdigheter. Jevsej såg på gubben men kunde af någon anledning icke riktigt tro på dennes afsky; däremot satte han tilltro till allt, som arbetsgifvaren berättade om det offentliga huset. Men allt, den gamle sade om kvinnan, förstörde den känsla af misstro, som gossen hyste gentemot husbonden.

Förutom Raisa var det äfven glasmästarens lärling Anatolij, som väckte Jevsejs intresse; denne var en spenslig gosse med rufsigt hår, trubbig näsa, inpyrd med fettlukthet och alltid munter. Han hade en gäll röst, och Jevsej tyckte om att lyssna på gossens sjungande, ljusa utrop:

»Glaaasruutor in-säätt-aas!«

Det var han, som först talade till Jevsej. Jevsej höll just på att sopa trappan, när han plötsligt fick höra en högljudd fråga nerifrån:

»Hej du, hvilket guvernement kommer du ifrån, då?«

»Jag är härifrån!« svarade Jevsej.

»Och jag ifrån Kostroma. Hur många år är du?«

»Tretton. . . «

»Jag också. Kommer du med?«

»Hvart då?«

»Till floden, för att bada. . . «

»Jag måste ner i boden. . . «

»Det är ju söndag idag. . . «

»Det gör det samma. . . «

»Nå, åt fanders med dig!«

Glasmästerlärningen försvann, utan att Jevsej hade blifvit kränkt af hans svärande.

Han gick hela dagen omkring i staden med glaslådan, återvändande nästan alltid precis då, när det var dags att stänga boden, och sedan hörde man hela kvällen ifrån gården hans uppsluppna röst, skratt, hvisslande och sång. Alla svuro öfver honom, hade emellertid gärna med honom att göra och skrattade högt åt hans streck. Jevsej förundrades öfver den djärfhet, hvarmed denne trubbnäste, rufsige bängel bemötte de vuxne; han upplefde en afundsjuke, när han såg, huru guldstickerskorna sprungit omkring på gården och försökte jaga ifatt den gladlynte slyngeln; och slutligen drog honom en känsla af beundran

med kraft till den lille glasmästarlärlingen. När Jevsej försjönk i sina oklara dagdrömmar om ett stillsamt och rent lif, fann han nu en plats däri äfven åt denne vilde, rufsige pojke. Efter aftonvarden brukade Jevsej fråga husbonden:

»Får jag gå ut på gården?«

Gubben tillät det vanligen motvilligt.

Jevsej rusade sedan med språng nerför trappan, satte sig någonstades i skuggan och iakttog därifrån Anatolij. Gården var liten, på alla sidor omgafs den af husens höga murar; emot väggarna låg all möjlig bråte, som folk brukade sitta och hvila på, handtverkarne och sömmer-skorna; midt ibland dem plägade Anatolij ge sina föreställningar.

»Körsnären Svorykin går till kyrkan!« kunde han ropa ut.

Och då såg Jevsej förundradt den lille tjocke körsnären med hängande underläpp och sorgmodigt kisande ögon. Med magen framåtskjuten och hufvudet lutadt åt sidan gick Anatolij med små steg men uppenbart utan lust fram till porten; åskådarne ledsagade honom med skratt och bifallsrop.

»Svorykin kommer ifrån krogen!« tillkännagaf gossen och vältrade sig fram öfver gården, hvarvid han slängde kraftlöst med armar och ben, medan han spärrade upp de slött gloende ögonen och på ett samtidigt fränstötande och löjligt sätt skefvade med läpparne. Han blef stående, slog sig för bröstet och sade med hvisslande röst:

»Her-erregud, schå belååten jag är! Min Guud, så skö-hönt allt är här i världen, schå godt det gör din tjänare Jakof Ivanytsch, Herregud! Men... glasmästaren Kusin — det är en ogärningsman inför Gu-hud och ett fä för allt folket!... Herregud!«

Publiken gapskrattade, men Jevsej skrattade icke. En af förundran och afund sammansatt känsla betryckte honom; förväntan inför Anatolij's nya upptåg sammanflöt inom honom med en önskan att få se denne gosse skrämd och förödmjukad — det förtretade och ingaf honom obehag, att glasmästarlärlingen icke framställde folk såsom farliga utan endast såsom löjlige.

»Här kommer glasmästare Kusin!« ropade Anatolij.

Inför Jevsej visade sig den rödbrusige, vanligen halffulle, afmagra de mannen med rödaktigt, tveklufvet skägg och uppkafade, smutsiga skjortärmar. Den högra handen hade han stuckit bakom sitt korta förklädes bröstlapp, med den vänstra strök han långsamt sitt skägg, rörde sig blickande under lugg långsamt framåt och kraxade med sprucken, hes stämma:

»Svär du igen, din kättare? Skall jag behöfva höra länge på det, hvad? Förtappad är du, måtte du drabbas af olycka...«

»Girigbuken Raspopof!« tillkännagaf Anatolij.

Förbi Jevsej skred med ljudlösa benrörelser hans husbondes böjliga, magra skepnad. Han sniffade lustigt med näsan, som om han nosade reda på någonting, nickade hastigt med hufvudet, tog sig öfver skägget med sin lilla hand och ryckte ideligen i det. Det låg något ömkansvärdt och löjligt i denna afbildning. Jevsejs förargelse växte; han visste mycket väl, att principalen icke var sådan, som den lille glasmästarlärlingen framställde det.

Efter det, att Anatolij hade framställt arbetsgifvarne, tog han sig för att härma någon ur publiken. Outtröttligt lät han långt utåt sena natten sin stämma klinga likt en liten bjällra och aflockade därigenom åskådarne några harmlösa skratt. Emellanåt störtade någon, som han just eftergjort, öfver honom för att försöka fånga honom — och så började en bullrande hetsjakt. Då suckade Jevsej afundsjukt.

När Anatolij lagt märke till Jevsej Klimkof, brukade han taga denne i handen och draga honom ut till gårdens midt, där han föreställde honom:

»Här är han, mina damer och herrar! Socker med tvåll! Girigbuken Raspopofs lille hustomte!« Medan han vred gossens magra gestalt hit och dit, berättade han uttrycksfullt allehanda komiska och märkvärdiga ting om principalen, om Raisa Petrovna och om — Jevsej själf.

»Släpp!« bad då gossen honom helt sakta och försökte slita loss handen ur glasmästarlärlingens kraftiga näfve. Men han hörde själf likväl uppmärksamt på och bemödade sig om att förstå antydningarna, hvilkas smutsighet han kände på sig. Om sedan Jevsej alltför häftigt försökte slita sig loss, brukade publiken — merendels kvinnor — lojt säga till Anatolij:

»Släpp honom. . . «

Deras inblandning önskade sig Jevsej vanligen af någon anledning alls icke, ty Anatolij blef ju endast uppretad af den, började knuffas och nypas och utmanade honom på slagsmål. En del af karlarne ropade:

»Nå, men så slåss då; hvem slår hvem?«

Kvinnorna motsatte sig detta:

»Låt bli det!«

Ånjo fick Jevsej erfara något obehagligt till följd af deras ord.

Det slutade med det, att Anatolij föraktfullt stötte Jevsej åt sidan:

»A, din morsgris!«

En morgon efter en sådan scen mötte Jevsej en gång Anatolij på gården med en låda glas och plötsligt, utan att egentligen vilja det, sade till honom:

»Hvarför gör du dig lustig öfver mig?«

Glasmästarlärlingen gaf honom en blick och frågade:

»Än sedan?«

Jevsej kunde icke svara på det.

»Vill du slåss?« frågade Anatolij ånyo. »Kom med in i skjulet!«

Han talade lugnt och sakligt.

»Nej, jag vill inte slåss«, svarade Jevsej sakta.

»Det behöfver du inte, jag klår dig i alla fall!« sade glasmästarlärlingen och tillade öfvertygadt: »Dödsäkert, jag klår dig!«

Jevsej suckade; han förstod sig icke på denne gosse. Då han likväl ville förstå honom, frågade han en gång till med sakta röst:

»Jag säger, hvarför gör du dig lustig öfver mig?«

Anatolij måtte ha tyckt, att scenen blef pinsam; han blinkade med de käcka ögonen, smålog hånfullt och ropade till sist argt:

»Drag åt fanders! Hvad står du där för? Du kan få en på truten med det samma. . . «

Jevsej flydde in i boden och kände nu hela dagen i hjärtat en klåda af oförtjänt förödmjukelse. Den sönderslet visserligen icke hans dragning till Anatolij, men den fick honom att lämna gården, så snart Anatolij märkte honom där. Han förvisade också glasmästarlärlingen bort ur sina drömmier. . .

Snart efter detta misslyckade försök att träda en människa närmare, väckte honom en natt några röster ifrån principalens rum. Han lyssnade; Raisa var där. Han fick lust att öfvertyga sig om detta; han steg tyst upp, gick fram till den hårdt igendragna dörren och lade ögat till nyckelhålet.

Hans sömndruckna öga hejdade sig först vid det brinnande ljusets låga och bländades. Sedan fick han på den svarta soffan syn på kvinnans stora, hvälfda kropp. Hon låg på rygg alldeles naken, hade breddt ut håret på bröstet och höll på att med sina långa fingrar sno ihop det till en fläta. På hennes hvita kropp darrade ljusets återsken; ren och klar, som den var, föreföll den så lätt som ett moln. Detta var mycket vackert. Hon talade om något; men han varseblef icke orden utan endast hennes sjungande, trötta, klagande stämma. Husbonden satt i nattskjorta på en stol framför soffan och hällde upp brännvin i ett glas; hans hand darrade, och äfven den gråa hårvippan på hans haka darrade. Han hade tagit af sig glasögonen; hans ansikte var nu fränstötande.

»Ja, ja, ja«, sade han, »Hvad är du väl för en. . . «

Jevsej aflägsnade sig ifrån dörren, lade sig i sängen och tänkte:

„De ha gift sig. . .“

Han tyckte synd om Raisa. Hvarför hade hon blifvit hustru till en man, som talade illa om henne? Det måste ju vara kallt för henne att

ligga så naken på skinnsoffan. En ful tanke skymtade till för honom, men han schasade förfäradt bort den, eftersom den skulle ha bekräftat gubbens ord om Raisa.

På kvällen följande dag kom Raisa som vanligt in med aftonvarden och sade med sin vanliga röst:

»Nu går jag. . . «

Lika torrt och nedlåtande som vanligt talade principalen med henne. Jevsej trodde nu nästan, att han bara hade drömt om den nakna kvinnan.

Alldeles oväntadt och utan särskild anledning dök morbror Pjotr upp på besök. Han hade blifvit grå, rynkig och mindre till växten.

»Jag håller på att bli blind, Föräldralös!« berättade han, medan han ljudligt sörplade sitt te från fatet och log med de fuktiga ögonen. »Arbeta kan jag ju redan inte mer, så att jag alltså måste gå och tigga. Det går inte att komma någon hvart med Jaschka mer, han ber bara om att få flytta till staden. Släpper jag inte iväg honom, så rymmer han. . . En sådan en är han. . . «

Allt, som smeden talade om, var tungt att åhöra. Morbrodern hade något skuldmedvetet i blicken, och det var pinsamt för Jevsej; han skämdes för morbror Pjotr inför arbetsgifvaren. När morbrodern åter skulle till att begifva sig åstad, stack Jevsej i smyg till honom tre rubel i handen och följde honom gärna med ut.

Boklådan väckte genom sin graflikhet och genom anhopningen af liflösa böcker efter hand en dunkel misstro hos gossen. De sågo alla så sönderbläddrade och förtuggade ut, de spredo en unken, däfven lukt. De blefvo sällan köpta; Jevsej undrade icke vidare öfver det, men det sätt, på hvilket innehafvaren förhöll sig till kunderna och till böckerna, det väckte allt mer hans nyfikenhet.

Det brukade vara som så: gubben tog en bok i handen, bläddrade försiktigt igenom dess utnötta sidor, strök öfver pärmarne med sina mörka fingrar, nickade med det lilla hufvudet och log stillsamt; det föreföll då, som om han smekte boken liksom något lefvande, som om han lekte med den såsom med en katt. När han läste, så föreföll det, som om han sakta mumlande samtalade med boken — liksom morbror Pjotr med elden i ässjan; det ryckte därvid hånfullt i hans läppar, och nickande med hufvudet mumlade han:

»Så, så, . . . Jaså, du? Aha, jaså på det viset? Å! hvilken fräckhet! . . . Så får det inte gå till, å nej!«

Dessa underliga utrop i tvist emot någon förundrade Jevsej och förskräckte honom; de visade på en hemlighetsfull klufvenhet i den gamles lif.

»Du skall icke läsa några böcker!« sade innehafvaren en dag. »En bok är något otuktigt, barn af ett förstånd, som bedrifver hor. Den berör allt möjligt, förvirrar och oroar. Förr fanns det goda, historiska böcker, berättelser af stillsamt folk om det förflutna; men nu vill hvarenda bok blotta människan, som dock borde lefva fördoldt — såväl i fråga om kropp som i fråga om själ — för att skydda sig emot nyfikenhetsdjäfvulen, hvilken beröfvar henne tron. . . Det är bara på människans ålderdom, som boken inte är skadlig för henne.«

Jevsej lade dessa ord på minnet; fastän de voro obegripliga för honom, så bekräftade de riktigheten i hans känsla, att principalens lif var omslutet af någon hemlighet.

När gubben sålde en bok, så liksom nosade han på köparen, talade med honom annorlunda än annars, än öfverdrifvet högt och hastigt, än med intill en hviskning sänkt röst; hans mörka glasögonlinser sutto då liksom klistrade vid köparens ansikte. När han följde en student ut, hvilken hade köpt någon bok, myste han ofta efter honom, och en gång, när en fager liten man med svart mustasch i det bleka ansiktet lämnade bokhandeln, höjde han hotfullt fingret. Oftast var det studenter, som köpte böckerna; ibland kommo äfven gamle män, som rotade länge bland böckerna och prutade envist. Nästan dagligen kom en man med kubb på hufvudet och bred, porig näsa i det slätrakade, platta och breda ansiktet. Han hette Dorimedont Lukitsch, bar på högra handen en stor klackring af guld, och när han spelade schack med innehafvaren, snörflade han högt igenom näsan samt ryckte sig med vänster hand i örat. Han hade också med sig några böcker och pappersrullar; innehafvaren tog emot dem, nickade gillande, skrattade tyst för sig själf och gömde dem i skrifbordslådan; eller också ställde han dem i hörnet på hyllan bak sin rygg. Jevsej såg icke, att hans arbetsgifvare betalade något för dessa böcker, likväl sålde denne dem vidare.

Under en tid började en lång, blåögd student med rödaktig mustasch och mössan skjuten bak i nacken, så att en hög, vit panna blotades, komma mycket oftare än andra kända kunder. Han talade med djup stämma och köpte alltid många gamla tidskrifter.

Innehafvaren erbjöd honom en gång en bok, som Dorimedont kommit dit med; och medan studenten tigande bläddrade igenom den, berättade den gamle hastigt någonting i hviskande ton.

»Fängslande!« utropade studenten och skrattade. »Å, ni gamle fres-tare! Är ni inte rädd — hvad?«

Innehafvaren suckade och svarade sedan:

»Om man känner, att en sanning är obestridlig, måste man i mån af sina svaga krafter hjälpa den på trafven. . . «

De hviskade länge med hvarandra, och till sist sade studenten:

»Skrif upp adressen.«

Gubben skref upp den på ett särskildt papper, och när Dorimedont kom och frågade „Hvad nytt, Matvejitsch?“ höll innehafvaren fram lappen och sade mysande:

»Här — en ny en...«

»Ja-aså. Nikodim Archangelskij«, läste Dorimedont. »Ett fall! Det skola vi få se, hvad denne Nikodim är för en.«

Efter någon tid meddelade han principalen, medan han satte sig för att spela schack:

»Denne Nikodim visade sig vara en romstinn fisk! Vi hittade allt möjligt hos honom...«

»Återlämna mig böckerna«, sade innehafvaren sakta, medan han flyttade en pjäs.

»Själflart!«

Den blåögde studenten visade sig icke mer. Äfven den kortvuxne unge mannen med svart mustasch var försvunnen. Allt detta gaf näring åt gossens misstro; det tydde på något slags hemligheter och några gåtor.

Böckerna väckte inget intresse i honom; han hade visserligen försökt läsa i dem men kunde aldrig samla sina tankar i boken. Hans tankar splittrades upp i småstycken inför iakttagelsernas ymnighet, flöto ut och försvunno till sist, liksom när en fin vattenstråle en varm dag afdunstar ifrån en sten.

När han arbetade och rörde på sig, så kunde han icke tänka. Det var, som om rörelserna hade afslitit tankens spindelväfstunna tråd. Gossen fullgjorde sitt arbete utan brådska, noggrant och precist som en maskin, men utan att tillföra det någonting af sig själf.

Men när han var ledig och bara satt utan att röra sig, bemäktigade sig honom en behaglig känsla af att flyga fram i en genomskinlig dimma, hvilken omslöt lifvet och mildrade allt genom att förvandla den bullrande verkligheten till en stilla halfslummer.

I denna sinnesstämning förflöto dagarne ofattbart snabbt. Hans yttre lif var enformigt, och hans hjärna blef omärkligt igenkorkad af hvardagens klibbiga damm. Ut i staden kom Klimkof sällan; han tyckte heller icke om staden.

Dess oupphörliga rörelse tröttade ögonen, och dess larm hällde hufvudet fullt med en grumlig, aftrubbande fällning; staden liknade det sagans vidunder, hvilket spärrar upp hundra glupska käftar och ryter med hundra omättligen strupar.

När han om morgnarna städade husbondens rum och stack ut hufvudet igenom fönstret, såg han djupt där nere en smal gata och varseblef där alltid samma människor; han visste redan, hvad hvar och en af dem skulle göra om en timme och följande dag, alltid. Han kände alla bodpojkarne; han kunde icke med dem och var rädd för deras busaktighet. Hvarenda människa föreföll fjättrad vid sitt arbete likt en hund vid sin koja. Emellanåt skymtade något nytt förbi öga och öra, men det var svårt att uppfatta det i den täta massan af välkändt, invandt och vedervärdigt.

Han tyckte ej heller om kyrkorna i staden. Det var alltför ljusst i dem, och det doftade alltför starkt af rökelse och olja. Jevsej tålde inga starka lukter; han blef yr i hufvudet af dem.

Ibland på någon helgdag stängde principalen boden och tog med sig Jevsej ut i staden. De gingo omkring länge och långsamt; gubben pekade ut för Jevsej de rikes och anseddes hus; han talade om deras lif. I hans berättelser förekommo många siffror, kvinnor som hade gått ifrån sina män, dödsfall och begrafningar. Han framförde alltsammans högtidligt och torrt och klandrade allt. Det var blott, när han talade om hur, när och hvaraf, någon dött, som han blef liflig, som om sjukdom och död vore de viktigaste och intressantaste sakerna här i världen.

Efter en sådan promenad plägade han bjuda Jevsej te på en krog, där en musikautomat spelade; där kände alla gubben och bemötte honom med en slags förskrämd högaktning. Vid musikens ylande och larmande, omgifven af ett moln unkna lukter, föll den uttröttade Jevsej in i en halfsofvande förstelning.

Men en gång förde honom husbonden till ett hus, där ett oräkneligt antal vackra ting, märkvärdiga vapen, kläder af siden och brokad voro hopsamlade. I gossens själ började plötsligt moderns sedan länge bortglömda sagor röra på sig, och ett bevingadt hopp sköt gladt upp inom honom; han vandrade länge omkring i rummen, blinkade tankspridt, och när de återvändt hem, frågade han principalen:

»Hvems är det?...«

»Kronans, tsarens!« förklarade gubben i undervisande ton.

Gossen frågade på ett annat sätt:

»Men hvem har burit sådana kaftaner och sablar?«

»Tsarerna, bojarerna och annat kejserligt folk...«

»Finns det inte sådana nu?«

»Hur så finns inte? De finnas. Utan dem klarar man sig inte. Men de kläda sig icke så nu.«

»Hvarför det?«

»Det blir billigare. Förr var Ryssland rikare, men nu utplundra de främmade det — judarne, polackarne, tyskarne. . . «

Han talade länge därom, att ingen älskade Ryssland, att alla bestulo det och önskade det allt möjligt ondt. När han talade så mycket om det, slutade Jevsej tro honom och förstå honom. Likväl frågade han:

»Men jag, är jag också härskarens?»

»Ja visst! Här hos oss är allt härskarens. Hela jorden tillhör Gud, men hela Rus tillhör tsaren!»

Inför Jevsejs ögon kretsade i en brokig ringdans ståtliga, vackra människor i bländande dräkter; ett annat, sagolikt lif uppstod. Det blef kvar inom honom, när han lade sig att sofva; midt i detta brokiga lif såg han sig själf i en blå kaftan med guld och i röda saffiansstöflar samt Raisa i en med naturfärgade ädelstenar smyckad brokadklädning.

„Allt går alltså öfver!“ tänkte han.

Åter framkallade denna tanke inom honom hoppet på en annan framtid.

Ifrån andra sidan dörren ljöd principalens torra stämma:

„Förgäfves göra sig hedningarne möda, djäfvulen rufvar på ondt. . . “¹

¹Början af detta citat tycks komma ifrån Psaltaren, 2. Psalmen, första versen, hvilken i den svenska bibeln lyder: „Hvarföre vredgas Hedningarne, och folken tala så fåfängt? . . . “.

Kapitel IV

När Jevsej en kväll efter att ha stängt boden gick ut på gården tillsammans med innehafvaren, mötte dem Anatolijs genomträngande, skräckfyllda skrik:

»Jag skall inte göra så mer, snälle farbror, aldrig me-e-er...«

Jevsej ryckte till och sade ofrivilligt med stilla triumf: »Aha-a...«

Han njöt af att höra skrik af ångest och smärta, när de kommo ur bröstet på den gladlynte, af alla omtyckte gossen, och han bad husbonden:

»Får jag stanna kvar på gården?«

»Det är dags att äta kvällsvard. Men för öfrigt skall jag också gå med och se på, när den slyngeln får lära sig en läxa...«

Bakom husets yttertrappa, bredvid dörren till ett tegelskjul, hade åskådarne samlats; men ur skjulet hörde man tungt, vått klatschande och Anatolijs ylande stämman:

»Snälle farbror, det är inte mitt fel! O Gud, jag skall aldrig göra så mer. Släpp mig!... För Kristi skull...«

Urmakaren Jakubof, som blossade på en cigarrett, sade:

»Det är rätt åt honom!«

Den skelögda guldstickerskan Sina höll med den länge, gulhyade urmakaren:

»Nu kanske han blir tystare... Inte en människa på hela gården har fått vara i fred för honom...«

Men Jevsejs arbetsgifvare frågade: »Det sägs, att han är en mästare på att härma folk?«

»Ja, om!« genmälde körsnärens köksa. »En sådan liten djäfvulsunge, alla hånar han!...«

Ur skjulet ljöd ett doft buller, liksom hade man släpat en med något mjukt fylld säck öfver golfvets gamla plankor, från den ena sidan till den andra. Dessemellan skallade Kusins andtrudet hesa stämman och Anatolijs allt dofvare och allt glesare skrik:

»Aj... men kom och hjälp mig då... Å Gud!«

Hans ord började sammanflyta till ett gnälligt, halfkväfdt snyftblandadt stönande... Jevsej ryckte till; han kom ihåg, hur ondt det gör att få stryk. Åskådarnes samtal väckte inom honom blandade känslor; det var skrämmande att stå så midt ibland folk, som dagen förut gärna och med gladt nöje betraktat den käcke gossens spratt och idag med nöje åsågo, huru man gaf honom pisk. Nu förekommo emellertid dessa af arbetet utmattade, misslynta människor honom begripligare; han var öfvertygad om, att ingen af dem förställde sig utan med uppriktig nyfikenhet åsågo, huru en människa blef misshandlad. Han tyckte en smula synd om Anatolij; likväl njöt han af att höra dennes stönanden. En tanke kom för honom:

„Nu skall han bli fridsammare och bli vän med mig...“

Plötsligt visade sig en af körsnärerna — gesällen Nikolaj, en liten, svartlockig karl med långa armar. Fräck och som vanligt utan att visa högaktning för någon stötte han åskådarne till sidorna och gick in i skjulet; man hörde hans dånande stämma skalla två gånger:

»Släpp honom! Bort därifrån!«

Alla studsade tillbaka ifrån dörren. Ut ur skjulet for Kusin, satte sig ner på marken och grep sig med händerna om hufvudet; hans ögon voro vidt uppspärade och han tjöt med hes röst:

»Po-oli-is!«

»Vi gå, bort ifrån synden!« sade principalen. Gossen drog sig tillbaka in i kroken intill trappan och började därinifrån iakttaga det fortsatta förloppet.

Nikolaj kom ut. I hans armar låg gossens lilla sönderslagna kropp kraftlöst utsträckt. Han lade ner den på marken, sträckte på sig och ropade:

»Hallå där, kärringar! Vatten hitåt, era as... »

Sina och kokerskan satte iväg.

Kusin, som ännu satt på marken, kastade hufvudet bakåt och frustade doft:

»Öfverfall, polis...«

Nikolaj vände sig om emot honom och sparkade honom i bröstet, så att den senare föll på rygg; sedan började Nikolaj vråla — och man såg då hans svarta ögons hvitor blixtra:

»Slödder! Ett barn blir ihjälslaget, och för er är det en komedi! Jag skall slå in skallen på er allihop!«

Man svarade honom ifrån alla håll med svordomar, men ingen vågade komma nära.

»Kom, så gå vi!« sade principalen, som hade tagit Jevsej i handen. När de gingo, sågo de, huru Kusin nerböjd sprang ljudlöst åt porten.

När han blifvit ensam, kände gossen, att hans afund gentemot Anatolij hade försvunnit; och anspännande sin tröga hjärna försökte han bli klar öfver, hvad han sett; det hade alltså bara verkat så, som om den skojige Anatolij varit omtyckt af folk; i själfva verket var det icke så. Alla tycka om att slåss, de tycka om att se på, när andra få prygel, alla vilja gärna vara grymma. Nikolaj hade kommit Anatolij till försvar därför, att han tyckte om att slå Kusin, hvilken han brukade prygla nästan hvarenda helgdag. Modig och stark, som han är, kan han piska upp hvem som helst här i huset; i gengäld får han själf i sin tur prygel hos polisen. Det gjorde alltså det samma, om man var stillsam eller liflig; slagen och kränkt blef man ändå alltid.

Det förflöt flere dagar, men så gick talet på gården om, att den där glasmästerilärningen, som man skaffat iväg till sjukhuset, hade förlorat förståndet. Nu drog sig Jevsej till minnes, huru gossens ögon glödt under hans föreställningar, huru häftiga hans rörelser varit, huru tvärt hans ansikte förändrats; och förskräckt tänkte han, att Anatolij kanske redan alltid varit förryckt. Sedan glömde han honom.

... Under regniga höstnätter kom uppifrån taket, nedanför fönstret, ett lågt brus, som störde sömnen genom att inge hjärtat oro. En sådan natt fick han höra husbondens förargade rop:

»Ditt gemena as!...«

Raisa invände som vanligt med låg, sjungande röst:

»Jag kan inte tillåta er, Matvej Matvejitsch...«

»Nedriga fruntimmer! Och alla pengar, jag betalar dig?«

Dörren till husbondens rum var icke stängd; rösterna ljödo klart och tydligt. Ett fint regn sjöng sakta utanför fönstret en gråtmild sång. Öfver taket kröp vinden; likt en stor, hemlös och af oväder utmattad fågel suckade den högt och strök sina fuktiga vingar mjukt öfver fönsterrutorna. Gossen satte sig upprätt i sängen, slog armarne om knäna och lyssnade med bäfvan.

»Ge mig de tjugufem rublerna, din tjufkona!«

»Jag förnekar ju inte, att jag har dem, men Dorimedont Lukitsch har ju gett mig dem...!«

»Aha! Där ser du, ditt stycke!«

»Nej då, tillåter ni — när ni bådo mig att hålla ögonen på den där herrn...«

Dörren stängdes, men äfven igenom väggen kunde man höra, huru gubben skrek:

»Tänk på det, ditt nedriga as, att jag har dig i min hand! Om jag kommer på, att du har spelat under täcket med Dorimedont. . . «

Kvinnans varma och smidiga röst slingrade sig rundt gubbens onda ord och uttraderade dem ur Jevsejs minne.

Kvinnan hade rätt; om detta var Jevsej öfvertygad genom hennes lugn och hela hennes förhållande till honom. Han gick redan på sitt femtonde år, och hans dragning till den lugna, vackra Raisa Petrovna började förveckla sig till en oroväckande angenäm känsla. När han mötte Raisa — det hände hvar gång blott några minuter — såg han henne alltid i ansiktet med hemlig, blyg glädje; talade hon då vänligt till honom, så framkallade detta en häftig sinnesrörelse af tacksamhet i hans bröst, och han kände sig ännu starkare dragen till henne. . .

Redan på landet hade han känt till den grofva sanningen om förhållandet emellan man och kvinna; staden målade öfver denna sanning med ett lager smuts, men ingenting af det fastnade på pojken. Ängslig som han var, vågade han icke tro på det, som sades om kvinnor; och allt detta tal utöfvade ingen lockelse på honom utan väckte i honom enbart betryckande motvilja. Sittande i sängen återkallade Jevsej nu i minnet Raisas hjärtegodas leenden och vänliga ord. Hänförd af detta hade han inte hunnit lägga sig, när plötsligt dörren till principalens rum öppnades och Raisa stod framför honom — halfklädd, med upplöst hår, med ena handen tryckt emot bröstet. Han blef rädd och stelnade till, men leende hötte kvinnan med fingret åt honom och gick in till sig.

När han på morgonen sopade köksgolfvet, fick han se Raisa i dörren till hennes rum och sträckte upp sig för henne med kvasten i händerna.

»Vill du dricka kaffe tillsammans med mig?« frågade hon.

På samma gång glad och förvirrad svarade Jevsej:

»Jag har inte tvättat mig än, — jag kommer snart!«

Några minuter senare satt han tillsammans med henne vid bordet i hennes rum utan att se någonting annat omkring sig än det hvita ansiktet med de fina ögonbrynen och de snälla, fuktigt leende ögonen.

»Tycker du om mig?« frågade hon.

»Ja!« svarade gossen.

»Hvarför det?«

»Ni är så snäll och vacker. . . «

Han svarade detta såsom i en dröm. Det föreföll honom besynnerligt att höra hennes frågor, ty hennes ögon måste väl ändå ha kunnat inse allt, hvad som försiggick i hans själ.

»Och. . . älskar du Matvej Matvejitsch?« frågade Raisa långsamt och med låg röst.

»Nej!« svarade Jevsej enkelt.

»Inte det? Men han älskar dig; det har han själf sagt till mig...«

»Nej!« skakade gossen på hufvudet och upprepade.

Hon höjde på ögonbrynen; sedan flyttade hon sig litet närmare honom, medan hon frågade:

»Tror du mig inte?«

»Er tror jag på, men husbonden litar jag inte på, inte alls...«

»Hvarför det? Hvarför det?« frågade hon hastigt och med sakta röst två gånger, medan hon flyttade sig ännu närmare honom. Den varma strålen i hennes blick trängde ända in i hjärtat på gossen och väckte där några små tankar; han framlade dem nu hastigt för kvinnan:

»Jag är rädd för honom. Jag är rädd för alla, utom för er...«

»Hvarför det?«

»Man kränker ju er också... Jag såg, hur ni grät... Den gången grät ni inte därför, att ni var drucken — det förstår jag. Det är mycket, jag begriper — det är bara alltihop tillsammans, jag inte kan begripa. Hvar för sig ser jag allt in i minsta lilla rynka och jag ser och begriper också mycket, som inte alls passar ihop med det andra, men hvarför är allt på det viset? Det hänger ju inte ihop. Det finns detta lif och så ett till!«

»Hvad är det, du talar om?« frågade Raisa förundradt.

De betraktade hvarandra några sekunder under tystnad. Gossens hjärta slog skyndsamt; hans kinder täcktes med en besvärad rodnad.

»Nå, gå nu!« sade Raisa sakta och reste sig. »Gå — annars skall han fråga, hvarför du blir borta så länge. Säg honom inte, att du varit hos mig, förstår du det?«

»Ja.«

Mättad af hennes sjungande stämmas vänliga klang och genomvärmd af hennes deltagande blick lämnade Jevsej rummet; hela dagen genljöd denna kvinnas ord i minnet och värmde hans hjärta med stilla glädje.

Denna dag var besynnerligt långdragen. Öfver hustaken och torget hängde ett orörligt, grått moln; den trötta dagen tycktes ha trasslat in sig i dess fuktiga massa och likaledes blifvit stående. Framemot kvällen kommo några kunder till bokhandeln — den ene var mager, något krokryggig och försedd med en stilig, halft grånad mustasch; den andre hade ett rödaktigt skägg och bar glasögon. Bägge rotade länge och uppmärksamman ibland böckerna; den magre hvisslade hela tiden sakta för sig själf, hvarvid hans mustasch rörde på sig, medan den rödskäggige talade med innehafvaren. Jevsej ställde tillbaka de genomsedda böckerna i ordning med ryggarne uppåt och lyssnade samtidigt på gubben Raspopofs ord.

Han visste redan i förväg allt, hvad principalen skulle säga och hur denne skulle säga det; och eftersom han hade tråkigt i väntan på, att det skulle bli kväll, gaf han nu akt på, om gubben verkligen också skulle säga så.

»Köpa ni in till något bibliotek?« frågade gubben vänligt.

»Ja, till läraresällskapets bibliotek«, svarade den rödhårige och frågade i sin tur: »Hvarför frågar ni?«

„Nu skall han prisa honom!“ tänkte Jevsej om sin husbonde och misstog sig icke.

»Ni välja med stor sakkunskap. Det är angenämt att se böckerna riktigt värdesatta...«

»Angenämt?«

„Nu skall han till att le“, tänkte Jevsej.

»Förvisso!« smålog gubben älskvärdt. »Man vänjer sig så vid denna vara, så att man till och med börjar hålla af den! Det är ju inte heller fråga om några vedklabbar utan ett andens verk. När man då ser, att också kunden högaktar boken — så är det angenämt. Öfver hufvud taget är vår kund ibland en underlig kuf; han kommer och frågar: „har ni inte någon intressant bok?“ Det gör honom detsamma, hvad han läser; han söker en förlustelse — en nått liten leksak men ingen nytta. En annan gång kan det också hända, att någon plötsligt frågar efter förbjudna böcker...«

»Efter hvad då för några — förbjudna?« frågade den rödhårige och kisade med sina små ögon.

»Tryckta i utlandet eller hemligt i Ryssland...«

»Men förekomma äfven sådana böcker till försäljning?«

„Nu skall han tala riktigt sakta!“ mindes Jevsej principalens tillvägagångssätt.

Innehafvaren gaf den rödhårige en blick igenom glasögonen och sade nästan hviskande:

»Hvarför inte? Ibland köper man ett helt bibliotek; nå, och så äro där alla slags böcker med — alla slags.«

»Ha ni sådana böcker här just nu?«

»Det skall väl gå att hitta några...«

»Nå, visa dem då!« bad den rödhårige.

»Jag måste dock be er bevara detta som en hemlighet... ni vet, jag gör det inte för vinnings skull, utan mer af aktning... man vill ju stå till tjänst...«

Mannen med den krokiga ryggen upphörde med att hvissla, satte glasögonen till rätta och betraktade gubben uppmärksamt.

Idag tedde sig principalen särskildt motbjudande för Jevsej; redan hade han hela dagen iakttagit honom med dyster vrede; när nu den gamle gått in i ett hörn af boklådan och där framvisade böcker, sade Jevsej plötsligt hviskande till den krokryggige kunden:

»Köp inte de där böckerna. . . «

Han sade det och ryckte till i häftig förskräckelse. Två ljusa, kisande ögon kikade frågande fram igenom glasögonen:

»Hvarför inte?«

Ikke genast och med stor ansträngning svarade Jevsej:

»Det vet jag inte. . . «

Kunden sköt ånyo glasögonen till rätta, drog sig undan ifrån Jevsej och började hvissla ljudligare, medan han sneglade åt gubben. Sedan höjde han hufvudet, sträckte på sig, liksom växte, strök sina gråa mustascher, gick utan brådska fram till sin kamrat, tog boken ur dennes händer, kastade en blick på den och slängde den på bordet. Jevsej följde honom med blicken och inväntade, att något förskräckligt skulle drabba honom. Den krokryggige vidrörde dock endast vännens arm samt sade lugnt och enkelt:

»Nå, då gå vi. . . «

»Men böckerna då?« utropade den rödhårige.

»Vi gå. . . «

Den rödhårige såg först på honom och sedan på innehafvaren, blinkade flere gånger med sina små ögon och började gå mot den dörr, som ledde ut till gatan.

»Men vilja ni ingenting köpa?« frågade Raspopof.

Jevsej förstod på rösten, att gubben var förvånad.

»Nej, det vill jag inte!« genmälde kunden och gaf innehafvarens ansikte en genomträngande blick. Den senare drog ihop sig, ryggade tillbaka och började fäktande med armarne plötsligt tala med en onaturligt hög röst, som Jevsej icke kände igen:

»Som ni vill! Men ursäkta mig, det förstår jag inte alls. . . «

»Hvad är det, ni inte förstår?« frågade den krokryggige med ett småleende.

»Här ha ni rotat omkring i två timmar, prutat på böckernas pris, och så nu plötsligt — hvarför?« utbrast gubben upphetsadt.

»Kanske därför, att jag har känt igen ert vidriga tryne. Har inte ni dragit er sista suck än?«

Den krokryggige uttalade sina ord långsamt, icke högt men tydligt, och lämnade sedan utan brådska bokhandeln med tunga, ekande steg.

Under någon minut såg gubben efter honom; sedan ryckte han sig ur fläcken, sprang trippande fram till Jevsej, grep honom om axeln och hviskade hastigt till honom:

»Följ efter honom, tag reda på, hvar han bor, gå! Omärkligt, förstår du, skynda dig!«

Jevsej skulle ha fallit omkull, om icke gubben hade hållit honom på benen. Gubbens ord knastrade torrt i hans bröst likt ärtorna i en skallra...

»Hvad darrar du så för, ditt träbeläte?«

När Jevsej kände, att husbondens hand släppte hans axel, började han springa mot dörren...

»Stanna!...«

Han hejdades af ropet och blef stående.

»Det är inte lönt — du klarar i alla fall inte af det!... Ack-ack...«

Jevsej for tillbaka till hörnet; för första gången hade han sett den gamle så arg och begrep, att det i denna vrede äfven dolde sig en god del fruktan — en känsla, som var honom blott alltför välbekant. Om än han själf var alldeles förstörd af skräck, så gladde han sig likväl öfver principalens oro.

Den dammige lille gubben rusade hit och dit i boden likt en råtta i fällan. Han sprang till dörren, stack ut hufvudet på gatan, sträckte på halsen, återvände på nytt in i bokhandeln, kände på sig själf med fladdriga, kraftlösa händer, mumlade och hväste, hvarvid han skakade så häftigt på hufvudet, att glasögonen hoppade upp och ner i ansiktet:

»Ja-a, din skurk, ja-a, din skurk, ännu är jag i lifvet!«

Sedan skrek han åt Jevsej:

»Stäng boden!«

Han gick in på sitt rum, korsade sig och lät sig falla tungt på den svarta soffan. Hans eljest städse släta ansikte var nu alldeles rynkigt och skrumpnadt, kostymen hängde i veck på hans uppbragta kropp.

»Säg åt värdinnan, att hon ger mig ett glas pepparbrännvin — ett stort spetsglas...«

När Jevsej hämtat brännvinet, satte sig principalen upp, tömde glaset i ett drag och såg länge med vidöppen mun Jevsej i ansiktet; sedan frågade han:

»Begriper du, att han förolämpade mig?«

»Ja«, sade Jevsej.

Gubben lyfte ena handen, hötte tigande med fingret och sade med sprucken stämma:

»Jag känner honom allt...«

Han tog af sig sin lilla svarta mössa, gned med händerna den kala hjässan, lät blicken flyga genom rummet, lät sedan händerna ånyo fara öfver hufvudet och lade sig därefter på soffan.

Raisa bar in kvällsvarden och frågade, medan hon ställde tallrikarne på bordet:

»Är ni trött?«

»Jag är inte riktigt frisk, jag har feber. Ge mig ett glas pepparbrännvin till. Sätt er här hos oss, det är ännu för tidigt för er att gå. . . «

Han talade hastigt och befallande. När Raisa satt sig, sköt gubben upp glasögonen i pannan och skärskådade henne misstänksamt.

Vid kvällsvarden sade han plötsligt med lyftad sked:

»Jag har ingen matlust. . . «

Sedan teg han länge med hufvudet lutadt öfver tallriken.

Jevsej bemödade sig envist om att förstå, hvad som egentligen försiggått i bokhandeln. Det föreföll, som om han oförmodadt tändt en tändsticka, och af dess lilla låga plötsligt någonting blossat upp och nästan förbränt honom själf med ond eld.

Folk äro omspunna och förbundna med något slags osynliga trådar — vidrör man af en händelse en af trådarne, så rycker människan till och blir rasande.

Den gamle, som såg på Jevsej, frågade plötsligt sakta och misstänksamt: »Hvad är det, du tänker på?«

Jevsej reste sig förvirradt upp:

»Jag tänker inte. . . «

»Gå nu! Du har ätit kvällsvard, gå då!«

Då han önskade förarga husbonden, började Jevsej afsiktligen utan brådska duka af bordet. Då skrek gubben gällt åt honom:

»Gå, säger jag dig! Dummer!«

Jevsej gick ut och satte sig på kistan; dörren ställde han på glänt, ty han ville lyssna efter, hvad husbonden skulle säga.

»Hvad sitter du där för?«

Han vände sig om. Den gamle hade stuckit ut hufvudet och såg på honom.

»Lägg dig att sofva!«

Dörren stängdes ordentligt; Jevsej klädde af sig och lade sig.

Gubbens torra ord prasslade likt höstlöf bakom dörren. Emellanåt blef han vred och ropade högt — det störde Jevsej, när han försökte tänka, och lät honom icke somna.

På morgonen kallade Raisa åter in honom i sitt rum, och när han satt sig ner, frågade hon leende:

»Hvad var det, som hände hos er i boden i går?«

Jevsej berättade utförligt alltsammans för henne; hon skrattade gladt och belåtet; men plötsligt knep hon ihop ögonen och frågade sakta:

»Begriper du nu, hvad det är för en, han är?»

»Nej...«

»Detektiv!« hviskade hon, och hennes ögon vidgade sig ängsligt.

Jevsej teg. Då reste hon sig, gick fram till honom och sade, medan hon smekte hans hufvud, eftertänksamt och vänligt:

»Hvad är du för en — ingenting begriper du. Hvad var det, du berättade för mig? Hvad för ett annat lif?»

Frågan lifvade honom; han ville mycket gärna tala om detta. Medan han såg henne i ansiktet med sina närsynta ögons outgrundliga blick, började han berätta:

»Det finns ett annat lif också. Hvarifrån kommer annars sagorna? Och inte bara sagorna...«

Kvinnan rufsade skrattande till hans hår med sina varma fingrar.

»Din lille dummer...«

Sedan sade hon allvarligt, ja till och med strängt:

»De gripa en och föra en dit, de vilja, och de skola göra med en, hvad de vilja — så är det alltid här i lifvet!»

Jevsej nickade och höll tigande med Raisa. Hon gaf till en suck, såg igenom fönstret ut på gatan, och när hon åter vände sig till Jevsej, fick han förundradt se ett helt annat ansikte — det hade rodnat, ögonen voro mindre och mörkare. Med trög, ihålig röst sade kvinnan:

»Om du hade varit... klokare och vaknare, så hade jag kanske sagt något. Men du är ju sådan, att det inte lönar sig att säga dig något. Din husbonde däremot — honom borde man strypa... Du kan ju tala om det för honom, som jag säger... du avslöjar ju allt för honom...«

Jevsej reste sig från stolen, djupt kränkt, och frammumlade:

»Om er skall jag aldrig säga något. Jag älskar er mycket, och äfven om ni skulle strypa honom, så skulle det göra mig detsamma. Så mycket älskar jag er...«

Han började trögt gå mot dörren, men kvinnans armar omslöt honom likt varma, hvita vingar och drogo honom tillbaka.

»Har jag kränkt dig?» hörde han henne säga. »Nå, förlåt... Om du visste, hvilken djäfvul han är. Jag hatar honom... Å, du...«

Hon tryckte honom fast emot sin barm och kysste gossen två gånger.

»Så du älskar mig?»

»Ja«, hviskade Jevsej och kände det, som om han snurrade rundt i en varm hvirfvel af oanad glädje.

Skrattande smekte hon honom och sade:

»Å, du — din lille pojke!...«

Medan han gick nerför trappan, log han för sig själf. Han var alldeles yr i hufvudet, hans kropp var uppfylld af söt matthet, han klef tyst och försiktigt nerför trappstegen, som om han hade varit rädd att spilla ut sitt hjärtas heta lycksalighet.

»Hvar har du varit så länge?« förhörde honom principalen.

Pojken såg på honom men uppfattade likväl endast någon otydlig, formlös fläck framför sig.

»Jag har ondt i hufvudet!« svarade han långsamt.

»Det har jag också. Hvad kommer det sig? Är Raisa uppe?«

»Ja...«

»Har hon talat med dig?«

»Ja-a...«

»Om hvad?« frågade husbonden hastigt.

Likt en pisksnärt slog frågan Jevsej i ansiktet; men han återfick fattningen och svarade:

»Hon sade, att jag hade sopat köket illa...«

Jevsej hörde, huru gubben sakta och nedslaget sade:

»Det är ett farligt fruntimmer! Ja, ja... Hon frågar ut en, får en att säga henne saker, som man inte borde...«

Kapitel V

Dagarne ilade fram i ett hastigt, stimmigt virrvarr, liksom hade någon glädje väntat dem någon gång där framme; men hvarje ny dag blef allt oroligare.

Gubben hade blifvit butter och förtegen, han såg sig omkring med en underlig blick, och när han sedan plötsligt brusade upp, skrek han och gormade och ylade upphetsadt som en sjuk hund. . .

Han beklagade sig öfver dålig hälsa; illamående plågade honom; vid middagen luktade han misstänksamt på matvarorna, bröt med darrande händer brödet i små smulor och höll hvarje gång teet och brännvinet granskande upp emot ljuset. Om kvällarne skällde han allt oftare på Raisa och hotade taga lifvet af henne. Hon svarade städse lugnt och mjukt på hans utfall; inom Jevsej växte kärleken till henne, och på samma gång upphopades ett efterhängset hat emot arbetsgifvaren.

»Tror du, att jag inte begriper, hvad du har tänkt ut, ditt nedriga fruntimmer?« skrek den gamle ömkligt och vredgadt. »Hvaraf kommer sig min sjukdom? Hvad är det, du förgiftar mig med?«

»Men hvad säger ni, hvad är det, ni säger!« klingade kvinnans lugna stämma. »Er sjukdom kommer sig just bara af åldern!«

»Du ljuger, du ljuger!«

»Och af rädsla också. . . «

»Tig med dig, du förbannade!«

»Det är dags för er att tänka på döden. . . «

»Aha — det är alltså det, du vill? Du bedrar dig! Du har intet att hoppas på. Ditt fall är känt för andra än mig. Jag har berättat om dig för Dorimedont, — jada! Hvad?«

Och så tjöt han gråtmildt och ljudligt igen.

»Jag vet, att han är din älskare! . . . Han har förledt dig att förgifva mig. Tror du, du skall få det lindrigare i hans händer? Där bedrar du dig. . . däraf blir intet!«

I nattens mörka timme efter ett liknande uppträde kom Raisa halft afklädd, hvit och yppig med ett ljus i handen ut ifrån gubbens rum; hon gick såsom i sömne med vacklande gång och hasade osäkert med de nakna fötterna öfver golfvat; ögonen voro halfslutna, den utsträckta högerhandens fingrar rörde sig krampaktigt och grepo i luften. Ljusets låga fladdrade emot hennes bröst, den röda, osande lilla tungan vidrörde nästan linnet, belyste de trötta, öppna läpparne och glänste på tänderna.

När hon gick förbi Jevsej utan att lägga märke till honom, sträckte han sig ofrivilligt efter henne, gick fram till köksdörren, kikade ut i köket och stelnade af förfäran; kvinnan hade ställt ljuset på bordet, höll en stor köksknif i handen och pröfvade eggens skärpa med fingret. Sedan höjde hon hufvudet, kände med fingrarna på sin yppiga hals intill örat och föreföll söka någonting på den med de långa fingrarna; med en tung suck lade hon försiktigt knifven på bordet och lät armarne sjunka ned längs kroppen. . .

Jevsej grep efter dörrposten; hon ryckte till och vände sig om vid bullret samt hviskade vredgadt:

»Hvad vill du? . . .«

Jevsej svarade med tunga andedrag:

»Han dör ju snart i alla fall. Hvarför vill ni då göra det?«

»Hysch!« afbröt hon honom och gick sedan, efter att ha vidrört Jevsej liksom ville hon stödja sig på honom, åter in i gubbens rum.

Snart kunde Raspopof icke längre stiga upp ur sängen, hans röst blef allt svagare och han rosslade; ansiktet svartnade, den kraftlösa halsen kunde icke längre hålla hufvudet uppe, och den gråa hårbuschen på hakan sträfvade på något underligt sätt uppåt. Doktorn kom; och hvar gång, Raisa gaf den sjuke medicin, rosslade han:

»Det är väl gift i, hvad?«

»Om ni inte vill taga det, så slår jag ut det!« sade kvinnan med låg röst.

»Nej, nej, låt bli. . . I morgon tillkallar jag polisen och frågar, hvad det är, du förgiftar mig med. . .«

Jevsej stod vid dörren, satte än ögat, än örat till springan i den och var nästan till tårar rörd af Raisas tålmod; i hans bröst växte en känsla af medlidande, som icke kunde hejdas, med henne och en lidelsefull önskan, att gubben skulle dö.

Sängen knarrade, och en sked lät ett glas plinga till i en svag, skälfvande klang.

»Rör nu om, ditt as, rör nu om!« mumlade husbonden.

»Bär mig öfver till soffan!« befallde han en gång.

Raisa tog honom i armarne och bar öfver honom, lätt som ett barn. Hans gula skalle låg på hennes rosiga axel, medan de mörka, skinntorra benen dinglade slappt och trasslade in sig i hennes hvita underkjo-lar.

»O Herre Gud... jämrade sig gubben högt och vältrade sig hit och dit på den breda soffan. »Å min Gud, hvarför har du öfverlämnat din tjänare i händerna på missdådare? Äro då mina synder värre än deras synder, du Allsmäktige?«

Han tappade andan, började rossla och fortfor sedan med pipande röst:

»Bort med dig! En har du redan förgifvit — jag har räddat dig ifrån tukthuset, och nu vill du förgifta mig, — a-ha! Du ljuger... «

Raisa drog sig långsamt undan. Jevsej såg principalens lilla, magra kropp; dennes mage svällde upp och föll åter ihop, det ryckte i benen, läpparne i det grå ansiktet förvredos krampaktigt till en grimasch, han omväxlande öppnade dem och slöt dem, girigt kippande efter luft, och han slickade dem med den tunna tungan, så att hans mörka munhåla blottades för insyn. Kinder och panna glänste, fuktiga af svett, de små ögonen föreföllo nu stora och djupa och förföljde oafslåtligt Raisa.

»Ingen har jag!... Ingen närstående på jorden... Ingen enda sann vän — men hvarför? Å Herre Gud!«

Gubbens röst gnydde och slog öfver.

»Du, lösaktiga... Svär framför helgonbilden, att du icke skall förgifta mig... «

Raisa vände sig åt hörnet och korsade sig flere gånger.

»Jag tror dig inte, jag tror det inte!« mumlade han och grep hårdt med händerna i bröstet, i nattskjortan, i soffans ryggstöd.

»Drick, så blir det bättre«, plötsligt nästan skrek Raisa.

»Bättre?... « upprepade gubben. »Min kära, du är ju den enda, jag har, du! Jag efterlämnar dig allt!... Min kära, Raja... «

Han räckte ut sin knotiga hand efter henne och vinkade henne till sig, i det han rörde på de svartnade fingrarna.

»Å, jag är trött på dig, du förbannade!« ropade Raisa med kväfd röst. Hon slet ut kudden under gubbens hufvud, slängde den i ansiktet på honom, vältrade sig med bröstet öfver den och mumlade:

»Drag åt fanders! Gå... gå... «

Jevsej hörde ett rosslande och några dofva slag; han begrep, att Raisa tryckte ner gubben och kväfde denne, som nu bara sprattlade med benen emot soffan; han kände hvarken medlidande med gubben eller fruktan utan önskade, att allt skulle gå riktigt fort, och höll därför händerna för ögon och öron.

Smärtan af stöten i sidan ifrån dörren till husbondens rum fick honom att hastigt ställa sig upp — framför honom stod Raisa och strök det upplösta håret till rätta, hvilket hängde ned öfver axlarne.

»Nå, såg du?« frågade hon barskt.

»Ja, det gjorde jag!«, nickade Jevsej och ryckte närmare Raisa.

»Nå, anmäl mig för polisen, då. . . «

Hon vände sig om, gick in i rummet och lämnade därvid dörren öppen; men Jevsej ställde sig i dörren, försökte låta bli att titta på soffan och frågade med en hviskning:

»Är han alldeles död? . . . «

»Ja!« svarade kvinnan tydligt.

Då vred Jevsej på hufvudet, såg med likgiltiga ögon på principalens lilla kropp, hvilken liksom var klistrad vid den svarta soffan, tittade först på honom och sedan på Raisa och drog en lättnadens suck.

I hörnet intill sängen slog vägguret obeslutsamt och svagt en gång, två gånger; kvinnan ryckte bägge gångerna till, kom sedan fram, hejdade med en osäker handrörelse pendelns svängande och satte sig på sängen. Med armbågarne stödda mot knäna tryckte hon händerna mot hufvudet; hennes hår hade löst upp sig igen, omhöljde hennes armar och täckte för ansiktet likt en tät, mörk gardin.

Nätt och jämnt vidrörande golvet med de nakna fötternas tår, liksom fruktade han att störa den stränga tystnaden, gick Jevsej fram till Raisa, betraktande hennes nakna skuldra, och sade sakta:

»Det var rätt åt honom. . . «

»Öppna fönstret!« befallde Raisa strängt. »Vänta litet. Är du rädd?«

»Nej!«

»Hur kan det komma sig? Du är ju annars så rädd af dig.«

»Tillsammans med er är jag inte rädd. . . «

»Öppna fönstret, då!«

Nattkylan vällde in i rummet, flög rundt det i cirkel och försökte blåsa ut lampans låga. Skuggorna dansade på väggarna. Kvinnan kastade med en hufvudrörelse håret bakåt öfver axlarne, rätade på sig, såg på Jevsej med väldiga ögon och sade förundradt:

»Hvarför måste jag gå under så? Hela mitt lif ur afgrund, i afgrund. . . Den ena djupare än den andra. . . «

Jevsej ställde sig åter bredvid henne; och bägge tego länge. Sedan omslöt hon honom med sin mjuka arm om lifvet, tryckte honom till sig och frågade sakta:

»Hör du, skall du säga något om detta?«

»Nej!« svarade han med slutna ögon.

»Icke för någon? Aldrig?« sade kvinnan eftertänksamt.

»Aldrig!« upprepade han sakta men bestämdt.

Hon reste sig, såg sig omkring och anmärkte sakligt:

»Kläd på dig, det är kallt! Vi måste städa litet i rummet... Gå nu, kläd på dig!«

När han återvände, såg han, att principalens lik ifrån hufvudet till fötterna var skyldt med ett täcke, hvaremot Raisa ännu stod där som hon var, halfklädd, med bara axlar; det rörde honom. Utan brådska städade de nu rummet, och Jevsej kände, att dessa under tigande i det trånga rummet förrättade nattliga göromål fast sammanlänkade honom vid denna kvinna, som också hon kände rädslan. Han ansträngde sig att förbli i hennes närhet och undvek att se på husbondens lik.

Det ljusnade.

»Gå nu, lägg dig och sof«, befälde kvinnan. »Jag skall snart väcka dig.« Hon kände med handen på hans bädd och sade: »Å, så hårdt för dig...«

När han gått och lagt sig, satte hon sig hos honom och sade sakta, medan hon strök hans hufvud med sin mjuka handflata:

»När de fråga dig, så vet du intet... du sof och såg ingenting...«

Lugnt och begripligt lärde hon honom det, han måste berätta, och hennes smekningar väckte inom honom minnet af modern. Han kände sig väl till mods och han log.

»Dorimedont är också detektiv...« uppfattade han hennes söfvande stämma. »Var riktigt försiktig... Om han frågar ut dig och får ur dig någonting, så säger jag, att du vet allt och har hjälpt mig med allt; då sätta de dig också i fängelse.«

Hon log nu också och upprepade:

»I fängelse och sedan — på tukthuset... Har du förstått det?«

»Ja!« svarade Jevsej sakta och lyckligt, medan han såg henne i ansiktet med ögon, som höllo på att falla ihop.

»Somnar du? Nå, sof då...«, hörde han i halfslummer hennes röst, lycklig och tacksam. »Du glömmer väl inte allt, hvad jag har sagt dig?... En sådan klen liten gynnare du är... sof nu!«

Han somnade.

Men snart var det en sträng röst, som väckte honom:

»Min gosse, stig upp!... Hör du, pojke!«

Han for hastigt upp med hela kroppen och armarne framsträckta. Vid hans säng stod Dorimedont med käpp i hand.

»Hur kan du bara sofva, hvad? Din arbetsgifvare är död, och så sofver du? På sin välgörares dödsdag måste man gråta och inte sofva... Kläd på dig!«

Detektivens platta, finniga ansikte var strängt, hans ord ryckte befallande upp Jevsej och styrde honom liksom tömmarne en beskedlig häst.

»Kila iväg till polisen! Här är en lapp!«

Jevsej klädde säfligt på sig, rusade ut på gatan och sprang trottoaren fram med våldsamt uppspärrade ögon och stötande emot dem, han passerade.

„Man måste begravna honom så snabbt som möjligt!“ for det igenom hufvudet på honom. „Dorimedont kommer att skrämma henne, och så berättar hon allt för honom. Sedan hamnar jag också i fängelse. . .“

När han kom hem igen, satt där redan en svartskäggig polistjänsteman och någon gråhårig gamling i lång rock; Dorimedont sade i kommandoton till polistjänstemannen:

»Hör ni, hvad doktorn säger, Ivan Ivanovitsch? Kräfta! . . . Aha, där är pojken, — se här, min gosse, hämta oss ett halft dussin öl, men låt det gå fort!«

I köket kokte Raisa kaffe och lagade äggröra. Hon hade kaflat upp ärmarna, hennes hvita armar foro raskt och flinkt hit och dit.

»När du kommer tillbaka, får du kaffe!« lofvade hon Jevsej leende.

Hela dagen ända till aftonen sprang han omkring, villade bort sig i oredan och hade icke tid att iakttaga, hvad som försiggick i huset; likväl kände han, att allt förlöpte väl för Raisa. Denna dag var hon vackrare än någonsin, och alla betraktade henne med välbehag.

Men när Jevsej på kvällen nästan sjuk af trötthet låg i sängen med en obehaglig, klibbig smak i munnen, hörde han, hur Dorimedont strängt och befallande talade till Raisa:

»Man får inte släppa honom ur sikte — förstår du? Han är — dum.«

Sedan kom han och Raisa in i Jevsejs rum; detektiven räckte fram handen och sade snörflande:

»Stig upp! Säg mig nu — huru skall du nu lefva?«

»Det vet jag inte. . . «

»Vet inte *du* det? Hvem skall då veta det?«

Detektivens ögon voro igensvullna, hans kinder och näsa voro mörkröda; han andades häftigt och bullrande och liknade en öfverhettad ugn.

»Du skall bo hos oss — hos mig«, förklarade Raisa ömt.

»Ja, du skall bo hos oss, och jag skall skaffa dig en god plats.«

Jevsej teg.

»Nå, hvad säger du om det?«

»Ingenting. . .«, sade Jevsej efter en stunds tvekan.

»Du skall tacka, din dumbom!« förklarade Dorimedont nedlåtande.

Jevsej kände det, som om de små gråa ögonen fastnaglade honom vid någonting obestridligt.

»Vi skola vara ännu bättre än släktingar åt dig«, sade Dorimedont, medan han gick ut och efterlämnade en tung os af öl, svett och flott.

Jevsej öppnade fönstret och lyssnade en stund på stadens läten, hvilken var i färd med att försjunka i sömn.

Sedan lade han sig igen och stirrade med ängsliga ögon in i mörkret, där nu skåpens och kistornas svarta skuggor rörde sig långsamt; de knappt urskiljbara väggarna vacklade, och allt detta tryckte ner honom med en öfvervinnelig fruktan, stötte in honom i någon kvalmig krok, som det inte gick att undkomma ur.

I Raisas rum brölade detektiven:

»Det är ingen fa-ara... Det går öfver... A-a, du vänjer dig!«

Jevsej borrade in hufvudet i kudden men någon minut senare for han andlös upp — inför honom skymtade principalens skinntorra, mörka ben förbi, där lyste hans små, röda, sjukliga ögon.

Jevsej gnällde till, for med armarne framsträckta ur sängen, stötte dem emot dörren till Raisas rum och kved sakta:

»Jag är rädd...«

Två stora, hvita kroppar rörde sig genom rummet; en af dem röt förskräckt och argt åt honom:

»Försvinn!«

Jevsej föll ner på knä, sprattlade på golvet vid de bådas fötter likt en uppskrämd ödla och gnydde tyst:

»Jag är rädd...«

...Sedan voro några dagar uppfyllda med allt ståhej kring begravningen och Raisas flyttning till Dorimedonts våning. Utan att tänka flaxade Jevsej hit och dit som en liten fågel i ett moln af dunkel fruktan. Det var bara då och då emellanåt, som den räddhågsna tanken blinkade till likt ett djupblått irrbloss inom honom:

„Hvad skall det nu blifva af mig?“

Och denna tanke brände hans hjärta med svårmod, framkallade en önskan att fly någonstädes hän, gömma sig — men öfverallt mötte han Dorimedonts vaksamma ögon, hörde hans dofva stämma:

»Rappa på, pojke!«

Denna befallning genljöd någonstädes i Jevsejs inre, den stötte honom från sida till sida; hela långa dagar sprang han omkring; först om aftonen sjönk han sedan uttröttad och tom invärtes in i en tung, svart sömn full med förskräckliga drömmar.

Kapitel VI

Ur detta lif vaknade han upp i en skum vrå af ett stort rum med lågt i tak, vid ett bord med en smutsig, grön vaxduk. Framför honom låg en tjock, fullskrifven bok och några blad blankt, omsorgsfullt linjeradt papper; i hans hand darrade en stålpenna; han begrep icke, hvad som skulle göras med allt detta, och såg sig hjälplöst omkring.

I rummet stodo många bord; vid dem sutto olika människor två och två eller fyra och fyra; trött och retligt slängde de till hvarandra korta ord, skrefvo hastigt och rökte mycket. Den frätande, blå röken sväfvade upp emot fönstrens vädringsluckor och mötte där det öronbedöfvande buller, som efterhängset och oafbrutet inträngde ifrån gatan. En mängd flugor kretsade ofvanom hufvudena, de kröpo liknöjdt öfver kungörelserna på väggarna och öfver borden, slogo emot fönsterrutorna och voro i sin tillvaros verksamhetsifver lika de människor, som uppfyllde denna kvafva, smutsiga bur. Vid dörren stodo polissoldater, folk af alla slag kommo in, bugade sig, logo underdånigt och suckade djupt. Deras fjäskande, ömkliga skvaller afbröts af tjänstemännens barska skällande.

Jevsej bespejade tjänstemännen med sträckt hals, då han önskade ibland dem få finna någon, som kunde hjälpa honom. Själfbevarelse-driften hade vaknat inom honom och samlade ihop alla undertryckta känslor, alla sönderrifna tankar till en enda sträfvän — snarast anpassa sig till denna plats och dessa människor för att kunna göra sig obemärkt ibland dem.

Alla tjänstemän, unga såväl som gamla, hade någonting gemensamt — något ihopknyckladt och afnött hade de öfver sig, de blefvo alla lätt uppretade, de ropade och skreko med blottade tänder och fäktande med armarne. Många af dem voro till åren komna och skalliga, en del voro rödhåriga och två voro grå; en af dessa två — en långhårig, lång karl med stor mustasch — såg ut som en präst, hvilken man rakat af

helskägget; den andre hade ett rött ansikte, ett enormt skägg och kal hjässa.

Just denne var det, som hade satt Jevsej i hörnet, lagt boken framför honom och knackande med fingrarna på boken befallt honom att skriva af någonting ur den.

Nu stod just framför denne gubbe en helt svartklädd, äldre kvinna och jämrade sig ömkligt:

»Nådige herre. . . «

»Ni stör mig!« utropade gubben utan att se på henne.

Några människor anförde besvär, öfverlämnade inlagor eller rättfärdigade sig, talande i underdånig och gråtmild ton; de andra, som sutto midt emot dem, skreko argt och hånfullt i trött leda åt dem. Där prasslade papper, där raspade pennor och genom allt detta larm sippade en ung flickas stilla gråt.

»Alexej!« kallade den gråskäggige gubben högt, »För bort denna kvinna. . . «

Hans ögon stannade vid Klimkof; han gick raskt fram till denne och frågade förvånadt:

»Hvad är det med dig, hvad? Hvarför skriver du inte?«

Jevsej teg och hängde med hufvudet.

»Jaha, där har man belönat oss med ytterligare ett dumhufvud!« sade gubben, ryckte på axlarne och ropade, när han gick sin väg: »Hör ni, Sarubin. . . «

En skinntorr, magerlagd, halfvuxen ungdom med svarta lockar på det nätta lilla hufvudet, låg panna och irrande små ögon satte sig bredvid Jevsej och stötte honom i sidan med armbågen, medan han halfhögt frågade:

»Hvad är det fråga om?«

»Jag förstår inte. . . «, sade Klimkof förskräckt.

Någonstans inuti den halfvuxne afgafs — liksom ur hans mage — ett doft, kort »Öh!«.

»Jag skall lära upp dig, och för det skall du ge mig en halfrubel, så snart du får lön! Öfverenskommet?«

»Öfverenskommet. . . «

Svarthufvudet visade, hvad som skulle afskrifvas ur boken, och lät ånyo ur sitt inre undslippa ett »Öh!«.

Sedan försvann han, kvickt slinkande mellan borden; han böjde sig under gåendet, drog in armbågarna till sidorna, tryckte händerna mot bröstet, vred på det rufsiga lilla hufvudet hit och dit och blänkte med sina smala små ögon. Jevsej, som hade följt honom med blicken, doppade andäktigt stålpennan i bläckhornet, började skriva och försjönk snart

i den invanda, angenäma känslan af att glömma sin omvärld, stelnade i sitt meningslösa arbete och förlorade sin fruktan i detsamma.

Han vande sig snabbt vid sin nya plats. Mekaniskt utförde han alla åligganden, var ständigt beredd att stå hvar och en till tjänst för att fortare blifva af med honom, underordnade sig underdånigt alla och gömde sig skickligt bakom sitt arbete för kollegornas kalla nyfikenhet och råa utfall. Förtegen och anspråkslös skapade han sig i sitt hörn en obemärkt tillvaro och framlefde utan att begripa de dagars mening, hvilka brokigt och bullersamt drogo förbi hans runda, bottenlösa ögon.

Han hörde klagan, stönanden, förskräckta utrop, polisofficerarnes barska röster, kanslisternas upprörda knorrande och ondsinta hån. Ofta slog man folk i ansiktet, tog dem vid nacken och slängde ut dem igenom dörren; icke sällan flöt blod; emellanåt kommo poliserna in med folk, som voro bundna med rep, fruktansvärdt mörbultade och röto förfärligt. Tjufvarne logo emot alla liksom emot gamla goda bekanta, de prostituerade logo också inställsamt och slätade samtliga till sina klädningar med likadan handrörelse. De, som icke hade några pass, tego surmulet eller nerslaget och tittade under lugg; de under uppsikt stående politiskt misstänkta kommo stolt in, bråkade, skreko, sade hvarken goddag eller adjö och förhöllo sig gentemot alla med lugnt förakt eller tydlig fientlighet. På kansliet talade man mycket om dem, nästan alltid hånfullt, emellanåt äfven skadegladdt, fastän Jevsej i hån och skadefröjden kunde känna ett förtäckt intresse och en viss respektfull fruktan inför människor, hvilka upprätthöllo ett oberoende.

Mer än alla andra väckte de hemliga politiska detektiverna — förteguna och barska män med obestämbara anletsdrag — tjänstemännens intresse. Med tydlig afund var det, man talade om, att de förtjänade stora penningar; och man berättade med förfäran, att för dessa män vore allting känt, allt uppenbart; deras makt öfver folks lif vore gränslös, de kunde försätta hvilken människa som helst i en sådan belägenhet, att hur hon än bure sig åt, så skulle hon ovillkorligen hamna i fängelse.

Hos Klimkof hopades omärkligt erfarenheterna; hans klena, oviga förstånd förmådde förvisso icke sammanfoga dem till ett ordnad helt; men underställde sin egen tyngdkraft ordnade de sig så småningom af sig själfva, skärpte hans nyfikenhet och ingaf Jevsej i det tysta ibland tankar, hvilka förskräckte honom.

Rundt omkring var det ingen, som hade något medlidande med någon, och ej heller Jevsej tyckte synd om människorna; det tycktes honom, som om de alla förställdes sig, äfven då de gråto eller stönade, sedan de fått prygel. I enhvars ögon såg han något fördoldt, något miss-

troget; och mer än en gång uppfångade hans öra en svagt frammumlad hotelse:

»Vänta bara — det skall bli fest på vår gata också en vacker dag. . . !«

När han satt där hemma i storarummet om kvällarne — nästan alltid ensam — och drog sig till minnes dagens intryck, föreföll honom alltsammans öfverflödigt och överkligt, allt var honom obegripligt. Det verkade visserligen, som om alla visste, att man måste lefva stilla och godhjärtadt, men att af någon anledning ingen ville yppa hemligheten om det andra lifvet för folk; alla misstrodde hvarandra, ljögo och fingo andra att ljuga. Den allmänna förbittringen öfver detta lif var uppenbar; alla klagade öfver hur besvärligt, det var; hvar och en såg i den andre en farlig fiende; och hos hvar och en kämpade missnöjet med lifvet emot misstron till människorna.

Emellanåt öfvermannades Jevsej af en tung, försvagande leda; fingrarna blefvo slappa, han lade pennan åt sidan och stirrade länge in i det nedrökta rummets halfdunkel med hufvudet emot bordet utan att röra sig, liksom ansträngde han sig att finna något i sin själs djup.

Hans chef, den slätrakade gubben, skrek åt honom:

»Klimkof! Har du somnat?«

Jevsej grep pennan och suckade för sig själf:

„Det går öfver. . .“

Men han kunde inte begripa, huruvida han ännu trodde på det eller ej, eller om han bara försökte trösta sig själf. . .

Hemma var det ännu tråkigare och bedröfligare än på polisförvaltningens kansli.

Om morgnarne hällde Raisa — halft påklädd, med mosigt ansikte och grumliga ögon — tigande upp hans kaffe. I hennes rum hostade och harklade sig Dorimedont; hans slöa stämma hade nu börjat ljuda ännu högre och mer befallande än tidigare. Vid middagen och aftonvarden smackade han ljudligt och slickade sig om läpparne, hvarvid han räckte den stora, tjocka tungan långt ut; han grymtade och synade matvarorna lystet, innan han började äta af dem. Hans röda, finniga kinder glänste, och de små, grå ögonens blickar kröpo likt två kalla små skalbaggar öfver Jevsejs ansikte, så att det kittlade obehagligt i skinnet.

»Jag känner till hela lifvet, broder!« sade han, »hvad människan skall betala för ett pund godt och ett pund ondt! Till dig har lyckan kommit på en gång — jag har skaffat dig en plats och skall skjuta dig vidare så högt det är möjligt. . . «

Medan han talade, vaggade han sin klumpiga kropp, stolen under honom knarrade och gnisslade klagande. Jevsej kände, att denne man kunde tvinga honom att göra hvadhelst, han ville.

Emellanåt berättade detektiven någonting själfbelåtet och skrytsamt:

»Idag tackade Filipp Filippovitsch mig igen. Han räckte mig till och med handen. . . «

En gång berättade han vid kvällsvarden, medan han ryckte sig i örat:

»Där sitter jag på en viss restaurang och ser, hur en man äter en kotlett, medan han hela tiden ser sig omkring och ofta tittar på klockan. Nu skall du veta, Jevsej, att en ärlig, fridsam människa inte hela tiden ser sig om, folk intressera honom icke, och han vet också, hvad klockan är. Det är bara agenter i skyddspolisen och förbrytare, som iakttaga folk. Jag lade förstås märke till denne herre. Så kommer tåget ifrån villaförorterna in, och nu dyker ytterligare en herre upp på restaurangen; han är svarthårig och bär skägg, tydligen en jude, och i knapphålet bär han två blommor, en röd och en hvit. Ett tecken! Jag ser, hur de hälsa — med ögonen. Aha, tänker jag! . . . Den svarte beställde något att äta, drack ur en flaska sodavatten och gick vidare, och den andre, den förste, följde efter honom utan brådska. . . Och jag efter dem. . . «

Han blåste upp kinderna och andades ur munnen och rätt i ansiktet på Jevsej med kraft ut sin andedräkt, som var mättad med lukten af kött och öl. Jevsej vacklade till på stolen; men detektiven gaf till ett gapskratt, rapade högt och fortfor med det tjocka fingret höjdt:

»I en månad och tjugotre dagar hade jag varit efter dem — jodå! Till sist anmäler jag: „Har upptäckt ett spår till några misstänkta personer.“ Vi åkte dit. „Hvem är ni?“ Den ljuse, som ätit kotlett, sade: „Det angår er inte.“ Juden nämnde sitt riktiga namn. Tillsammans med dem grepo vi äfven en kvinna — det var redan tredje gången, hon kom i våra händer. Sedan åkte vi till andra ställen också, samlade upp folk som svampar i skogen, men de voro allihop bara slodder, som vi redan kände till. Jag var redan på väg att bli mycket förargad, men i går nämnde den ljuse plötsligt sitt namn; det visade sig, att han är en mycket betydelsefull herre, som rymt ifrån Sibirien — jo, minsann! Till nyår får jag en belöning!«

Raisa såg, medan hon hörde på, bort någonstädes öfver hufvudet på detektiven och tuggade långsamt på en bröds kalk, hvaraf hon afbet små, små bitar.

»Fånga dem, ni, fånga dem — och likväl taga de icke slut!« sade hon trögt.

Detektiven log och menade viktigt:

»Du förstår dig inte på politik, därför pratar du sådant strunt, kära du! Vi vilja ju inte alls utrota dessa människor slutgiltigt — för oss är det ju de, som liksom äro gnistorna och skola visa oss, hvar själfva elden kommer att bryta ut. Det brukar Filipp Filippovitsch säga, som själf är en före detta politisk och dessutom — judisk,¹ tja... Det är ett mycket inveckladt spel...«

Jevsejs blick irrade uttråkadt igenom det trånga, kvadratiska rummet; på väggarna med de gula tapeterna hängde öfverallt bilder af kejsaren, några generaler och nakna kvinnor; de påminde om sår och bölder på en sjuklings hud. Möblerna tryckte sig tätt emot väggarna, liksom ville de gå åt sidan för folk; det luktade af brännvin och fet, varm mat. Lampan brann under en grön skärm och kastade liflösa skuggor på ansiktena...

Detektiven räckte ut handen öfver bordet och luggade Jevsej: »När jag talar, skall du höra på...«

Det var ofta, han slog Klimkof, och om än slagen icke gjorde ondt, så voro de särskildt kränkande; han slog liksom icke i ansiktet utan i själen. Han tyckte särskildt om att slå Jevsej i hufvudet med fingereringen — då krökte han fingret och knackade honom på skallen med den tunga ringen, så att det hördes en underlig, knäppande knackning. Hvarje gång, som Jevsej fick ett slag, brukade Raisa röra på ögonbrynen och säga föraktfullt:

»Men Dorimedont Lukitsch då, låt bli det där...«

»Nå-nå! Han skall väl inte komma undan så lätt? Man måste ju lära honom!...«

Raisa hade magrat, blå skuggor hade dykt upp under ögonen, och hennes blick hade blifvit ännu stelare och mattare. På de kvällar, då detektiven icke var hemma, skickade hon Jevsej efter brännvin, söp det ur små spetsglas, började sedan med entonig röst berätta något tilltrassladt och obegripligt men afbröt det ofta med en suck.

Hennes stora kropp flöt då ut, hon knäppte efter hand upp den ena knappen efter den andra, löste upp banden och sträckte halft afklädd ut sig i fätöljen likt en uppjäst deg.

¹I den ryska texten säger Dorimedont här, att hans chef är „еврей“ („hebré“, benämning på jude), medan den tidigare omtalade juden, hvilken stod under polisöfvervakning, af honom kallades „жид“ („zjid“, nedsättande benämning på jude). Därför „judisk“ här men „jude“ tidigare i texten för att på något vis utmärka denna skillnad. Se äfven noten på s. 125. Ö.a.

»Långtråkigt har jag«, brukade hon då säga och skakade på hufvudet, »så långtråkigt! Vore du stiligare eller åtminstone äldre, så hade du kunnat förströ mig. Å, så onödig du är. . . «

Jevsej sänkte tigande hufvudet; en förnedringens brännande köld öfversvämmade hans hjärta.

»Å, du din schatte, du bara hänger med hufvudet!« hörde han hennes svårmodiga klagan. »Andra pojkar i din ålder älska redan flickor sedan länge, de lefva lifvet. . . «

Ibland, när hon supit brännvin, drog hon honom till sig, ruskade om honom och väckte i honom en sammansatt känsla af fruktan, skam och skarp men inte djärf nyfikenhet. Då blundade han hårdt och öfverlämnade sig åt hennes skamlösa och grofva händer — tigande, viljelös, ett blodfattigt, klent barn, nertryckt af den försvagande föreningen om någonting förskräckligt.

»Gå nu, lägg dig och sof! O, min Gud!« utbrast hon och stötte honom föraktfullt ifrån sig. Han gick ut i tamburen, där hans sofplats var; och så blef han inom sig alltmer främmad för henne och förlorade så småningom den obestämda, varma känslan för henne. Medan han förnedrad och försatt i en plågsam, obehaglig upphetsning låg i sin säng, hörde han, hur Raisa med sin djupa, kuttrande stämma sjöng en eftertänksam visa, alltid densamma, och — hur flaskan slog emot spetsglaset. . .

Men en gång, en mörk natt, när höstregnet klagande piskade med tunna strålar emot fönstret intill Jevsejs säng, lyckades det Raisa att uppväcka den känsla, hon eftertraktade, i den halfvuxne pojken.

»Så skall det gå«, sade hon rusigt skrattande. »Nu är du min älskare! Ser du nu, så skönt det är — hvad?«

Han stod framför sängen med darrande ben och en skälfning i bröstet, han höll på att kväfvas och såg på hennes ofantliga, mjuka kropp med det breda ansiktet, hvilket flöt isär i ett leende. Han skämdes redan icke längre, men hans hjärta var uppfyllt af sorgen öfver en förlust, och han hade af någon anledning velat gråta. Han teg och kände, fylld af sorg, att denna kvinna var honom främmad, att han icke behöfde henne, att hon var honom motbjudande, att allt vänligt och godt, som legat bevaradt för henne i hans hjärta, på en gång uppslukats af hennes lystna kropp och försvunnit ur honom så spårlöst liksom en försenad regndroppe i en grumlig vattenpöl.

»Du och jag skola spela den svinpälzen Dorimedont ett spratt — kom hit!«

Han vågade icke vägra utan kom närmare. Men nu förmådde kvinnan icke längre besegra den fiendskap, som vaknat inom honom. Hon

ryckte honom länge hit och dit och skrattade hånfullt åt honom; sedan stötte hon hans beniga kropp omildt ifrån sig, svor åt honom och gick sin väg.

När Jevsej blifvit ensam, tänkte han utan hopp:

„Nu skall hon störta mig i fördärfvet. Hon skall inte förlåta mig detta. Jag är förlorad. . .“

Han såg åt fönstret — där i mörkret utanför glasrutan skälfde och ryckte någonting formlöst och förskrämdt, som gråtande och gnyende piskade mot rutorna, ref i väggarna och hoppade omkring på taket.

Helt stilla smög sig frestande en försiktig tanke på honom:

„Om jag nu talar om, att hon har kväft gubben?“

Jevsej blef förskräckt inför denna fråga och kunde på länge icke stöta den bort ifrån sig.

„Hon skall hur som helst störta mig i fördärfvet!“ svarade han sig själf; men frågan stod likväl orubbligt kvar inför honom och lockade honom någonstädes hän.

Följande morgon föreföll det honom dock, som om Raisa hade glömt nattens sorgliga våldtäkt. Trögt och likgiltigt gaf hon honom kaffe och bröd, var efter vanligheten halft sjuk af bakruset och anspelade icke med ett ord, icke med en blick på det förändrade förhållandet till honom.

Lugnad gick han till arbetet, började från denna dag arbeta öfver om kvällarne och alltid gå mycket långsamt hemåt för att komma senare hem. Det var svårt för honom att vara ensam med kvinnan; han var rädd för att tala med henne, ty han måste ju förvänta sig, att hon skulle påminna om den där natten, då hon hade tillintetgjort den ömma men för honom så dyrbara känsla, han haft för henne.

Kvar i kansliet om kvällarne blef tillsammans med honom oftare än de öfrige Jakof Sarubin och Jevsejs chef — den Kapiton Ivanovitsch med grå mustasch, som bakom ryggen af alla kallades vid sitt öknamn „Flöjten“.

Hans slätrakade ansikte var täckt med ett tätt nät af fina, röda ådror; på afstånd såg det rodnadt ut, men på nära håll såg det ut att ha piskats sönder af ett fint spö. Nedanför de grå ögonbrynen och de trött sänkta ögonlocken blixtrade de glädjelösa ögonen argt; han talade vresigt och rökte oafbrutet tjocka, gula cigarretter. Öfver hans stora, hvita hufvud sväfvade ständigt ett moln af blåaktig rök, hvilket utmärkte honom ibland andra människor.

»Så aktningsvärd han är!« sade Jevsej en gång till Sarubin.

»Han är halfgalen!« invände den mörkhårige Jakof. »Han har suttit på dårhus i nästan ett helt år.«

Jevsej såg, att Flöjten emellanåt tog upp en liten svart bok ur fickan på sin långa, gråa kavaj, höll upp den nära ansiktet och muttrade någonting tyst för sig själf, hvarvid hans mustasch rörde på sig.

»Är det en bönbok, han har där?»

»Det vet jag inte. . . «

Det ryckte krampaktigt i Sarubins bruna ansikte, hans små ögon flammade upp, han böjde sig fram emot Jevsej och hviskade upphetsadt:

»Brukar du gå till flickor?»

»Nej. . . «

»Öh! Kom med mig — hvad? Det behöfver inte kosta något, man behöfver bara tjugufem kopek till ett par flaskor öl. I fall vi säga, att vi komma från polisförvaltningen, så släppa de in oss gratis och ge oss flickorna gratis. De äro rädda för oss polistjänstemän!»

Med ännu lägre röst men med mera glöd och lystnad fortfor han:

»Sådana flickor det finns där! Tjocka och varma som dunbolster. En flicka — det är det allra skönaste, å Gud! . . . Somliga smeka en liksom ens köttsliga mor!»

»Har du någon mor, då?»

»Ja, men jag bor hos en tant. Min mor är en satkärring. Hon bor hos en slaktare för uppehållets skull. Jag går inte till henne, det tillåter slaktaren inte. . . En gång gick jag dit; då gaf han mig en spark där bak, så hä-är, öh!»

Det ryckte i Sarubins små musöron, och han förvred sina smala ögon på ett underligt sätt upp under pannan. Krampaktigt ryckte han med fingrarna i de svarta fjunen på öfverläppen och darrade af upphetsning.

»Hvarför är du så tystlåten? Man måste vara djärfvare, annars lasta de på en arbete. Jag var också rädd i början; då toppredo mig alla. Kom, skola vi vara vänner för hela lifvet?»

Jevsej tyckte icke om honom; hans sprattlighet väckte farhågor inom honom, men Klimkof sade:

»Kör till.»

»Här har du näfven! Så är det aftaladt. Då gå vi till flickorna i morgon.»

»Jag kommer inte med. . . «

De hade icke märkt, att Flöjten kommit fram till dem; vresigt frågade han:

»Nå, hvem klår hvem?»

»Här brottas vi väl inte!» sade Sarubin buttert och respektlöst.

»Det ljuger du!» sade Flöjten. »Du, Klimkof, låt honom inte få öfvertaget, hör du det?»

»Ja!« sade Jevsej och reste sig för honom.

En känsla af aktningsfull nyfikenhet drog honom till denne man. Och en dag — det kom för honom själf som vanligt alldeles oväntadt — bemannade han sig och talade till Flöjten:

»Kapiton Ivanovitsch...«

»Hvad är det?«

»Jag skulle vilja fråga er något: Hur kommer det sig, att folk lefva så illa?«

Gubben höjde på de tunga ögonlocken, såg Klimkof i ansiktet och frågade i sin tur:

»Hvad angår det dig?«

Jevsej blef förvirrad; gubbens fråga reste sig inför honom i sin enkelhets fulla kraft.

»Aha!« sade gubben med låg röst; sedan rynkade han pannan, tog upp den lilla svarta boken ur fickan och sade, knackande med fingret på denna:

»Evangeliet! Har du läst det?«

»Ja.«

»Och begripit?«

»Nej!« svarade Jevsej blygt.

»Läs mer i det...« Hans mustasch rörde på sig, när han gömde boken i fickan. »En bok för barn är det, för de renhjärtade...«

Han brummade vänligt, och Jevsej hade lust att fråga honom ytterligare något men kunde icke riktigt framställa frågorna; gubben tände sig en cigarrett, svepte in sig i rökmoln och hade af allt att döma glömt den, han talat med. Klimkof aflägsnade sig försiktigt; hans dragning till Flöjten hade tilltagit ännu mer, och han tänkte:

„Det vore godt att sitta litet närmare honom...“

Det var därefter hans dröm. Men Jakof Sarubin drömde om annat:

»Vet du hvad, Klimkof?« hviskade han en dag upphetsadt åt denne.

»Vi skola se till, så att vi komma till de politiska detektiverna. Där kunna du och jag lefva lifvet — öh!«

Jevsej teg; de politiska detektiverna skrämde honom genom sina stränga blickar och det hemlighetsmakeri, som omgaf deras dunkla verksamhet.

Kapitel VII

Dorimedont dök sent om natten upp i sönderrifna kläder, utan hatt och käpp, med ansiktet sönderslaget och våt af blod. Hans väldiga kropp skälfde, och tårarne flödade öfver det uppsvullna ansiktet; han svalde och sade doft:

»Jag måste resa bort till någon annan stad. . . «

Raisa torkade tigande af hans ansikte med en i brännvin och vatten fuktad handduk; han ryckte därvid till och stönade:

»Nä-ätt-a-re. . . Sådana odjur, som de ha pryglat mig! Med käppar, aj!«

Det var med tillfredsställelse, som Jevsej, hvilken just var i färd med att draga af detektiven stöflarne, åhörde hans stönande, såg tårarne och blodet.

»Jag skall anhålla om förflyttning till någon annan stad. Här slå de ihjäl mig. . . «

»Jag — följer inte med!« sade kvinnan ovanligt bestämdt.

»Tig, oroa inte en sjukling!« utbrast detektiven gråtmildt.

Följande morgon drog Jevsej af Raisas stenansikte och detektivens arga retlighet den slutsatsen, att de bägge ännu icke försonats med hvarandra. Vid aftonvarden började de grälet på nytt; detektiven skällde och svor, hans svullna, blåa ansikte var förskräckligt att skåda, högra handen hängde i ett förband, med den vänstra fäktade han hotfullt omkring. Raisa följde blek men behärskad, med utstående runda ögon hans röda hands rörelser och uttalade egensinnigt, enstafvigt och städse med nästan samma ord:

»Jag kommer inte med.«

»Hvarför inte?«

»Jag vill inte. . . «

»Jo, du kommer med!«

»Nej, jag kommer inte med. . . «

»Det skola vi få se! Hvem tror du, att du är? Har du glömt det?«

»Det gör alldeles det samma. . . «

Efter kvällsvarden virade detektiven en schal om hufvudet och gick sin väg någonstädes hän; men Raisa skickade Jevsej efter brännvin; när han hämtat henne en butelj med taffelbrännvin och en annan med något slags mörk likör, blandade hon en tekopp full ur bägge flaskorna, sörplade i sig alltsammans, stod länge med slutna ögon och gned halsen med handflatan. Sedan frågade hon Jevsej, efter att ha nickat åt flaskan:

»Vill du ha? Drick, det gör ju det samma, du kommer att sup! . . . «

Jevsej betraktade hennes slappa läppar och omtöcknade ögon; och när han drog sig till minnes, huru hon ännu för kort tid sedan hade varit, kände han ett otröstligt medlidande med henne.

»Ack«, sade hon eftertänksamt, »Om det ändå vore möjligt att lefva sin tid med rent samvete. . . «

Det ryckte krampaktigt i hennes läppar; hon höll på nytt upp brännvin åt sig och bjöd honom:

»Drick!«

Han skakade afvisande på hufvudet.

»Din ynkrygg. Att du har ett riktigt dåligt lif, det begriper jag, men hvarför du öfver hufvud taget lefver — det begriper jag inte. Hvarför?«

»Tja, det bara är så!« svarade Jevsej dystert. »Hvad skall jag taga mig till?«

Hon gaf honom en blick och sade sedan vänligt:

»Jag tror, du skall hänga dig själf. . . «

Jevsej gaf till en suck af förnärmelse och lutade sig hårdare bakåt i stolen.

Hon gick med tröga, ohörbara steg af och an i rummet, stannade till framför spegeln och betraktade länge, utan att blinka sitt eget ansikte. Hon kände med händerna på den fylliga, hvita halsen; en rysning för öfver axlarna, händerna sjönko tungt ner, och sedan började hon åter med vaggande höfter vandra omkring i rummet. Utan att öppna munnen började hon på att sjunga någonting — det lät som en människas stönanden, hvilken lider af tandvärk.

På bordet brann lampan under sin gröna skärm, framför fönstret lyste månens runda skifva på den tomma himmelen — äfven den föreföll grön — den stod orörlig liksom skuggorna i rummet och utlofvade något obehagligt. . .

»Jag går och lägger mig!« sade Jevsej och reste sig ifrån stolen. Hon svarade icke och såg heller icke på honom. Då gick han till dörren och upprepade ännu tystare:

»Jag går och lägger mig. . . «

»Hvem håller dig kvar? Gå då...«

Jevsej begrep, att hon mådde illa, och han kände ett behof af att säga något. Han blef stående vid dörren och frågade:

»Behöfver ni ingenting?«

Hon såg honom i ansiktet med grumliga ögon och svarade sakta:

»Drag åt fanders...«

På natten slet detektiven helt rått Klimkof ur sömnen:

»Hvar är Raisa? Vet du inte? Dummer!«

Han begaf sig in i rummet, stack sedan ut hufvudet igenom dörröppningen och frågade strängt:

»Hvad har hon gjort?«

»Ingenting...«

»Har hon druckit brännvin?«

»Ja...«

»Den suggan...«

Detektiven ryckte sig i örat och försvann.

Lampan klirrade till. Detektiven svor, därpå började han stryka eld på den ena tändstickan efter den andra; de flammade upp, förjagade mörkret och slocknade igen. Till sist trängde en blek ljusstråle ut ur rummet och fram till Jevsejs säng; den flämtade tvekande, liksom sökte den något i den smala tamburen...

Dorimedont kom tillbaka igen. Ena ögat var igensvullnad, det andra, ljust och oroligt, kastade en snabb blick öfver väggarna och stannade på Jevsejs ansikte:

»Sade hon ingenting, Raisa?«

»Ingenting...«

Jevsej satte sig upp i sängen.

»Blif liggande, blif liggande!« sade Dorimedont och satte sig vid Jevsejs fötter. »Hade du varit litet äldre«, hviskade han ovanligt vänligt, »så skulle jag skaffa dig plats vid skyddspolisens politiska afdelning. Det är en mycket god tjänst! Lönen är inte hög, men för framgångar får man belöning... Hör du, Raisa är väl ett grant kvinnfolk?«

»Ja, hon är vacker«, höll Jevsej med honom.

Detektiven skrattade egendomligt för sig själf, drog hufvudförbandet till rätta med vänsterhanden och trefvade sig på örat.

»En riktig kvinna — henne blir man aldrig mätt på! Förförelsens och syndens ärkemoder. Hvart har hon gått?«

»Det vet inte jag«, svarade Jevsej sakta; han började bli rädd.

»Men någon älskare har hon inte... Vänta litet med kvinnfolken, Jevsej! Det händer, att de stå en dyrt!«

Klumpig och tung, omvirad med trasor vaggade han hit och dit framför ögonen på Jevsej; och han föreföll i hvilket ögonblick som helst kunna sönderfalla i sina beståndsdelar. Hans dofva stämma lät orolig; med vänstra handen kände han sig på hufvudet och bröstet.

»Jag har varit alldeles för mycket i lag med dem«, sade han och glodde misstänksamt in i rummets mörka hörnor. »Det skaffar en mycken oro — och ändå är inget skönare. Somliga säga, att det är bättre med kortspel, men de kunna inte heller lefva utan kvinnor. Jakten skyddar en inte heller ifrån kvinnorna — ingenting bevarar en för dem!«

På morgonen fick Klimkof se, att detektiven låg på soffan och sof med kläderna på; lampan hade inte slocknat; rummet var fullt med sot och fotogenos. Dorimedont snarkade, hans stora mun var vidt uppspär-rad, den friska armen hängde ner på golfvat; han var motbjudande och ömkansvärd att skåda.

Det dagades, och genom fönstret kikade ett stycke blek himmel in; i rummet vaknade flugorna, de surrade omkring och aftecknade sig mot fönstrets gråa bakgrundsljus. Förutom fotogenlukten var det också en annan, tät och oroande lukt, som fyllde hela våningen.

Jevsej släckte lampan, tvättade sig af någon oförklarlig anledning mycket hastigt, klädde på sig och begaf sig till tjänsten.

Där ropade omkring middagstid Sarubin plötsligt högt på honom:

»Klimkof, Raisa Fialkovskaja — är inte hon älskarinna till Lukin, din värd?«

»Hur så?« frågade Jevsej hastigt.

»Hon har tagit lifvet af sig!«

Jevsej for upp, träffad i ryggen af ett förskräckelsens skarpa hugg.

»Man har just hittat henne på vinden — kom, så gå vi och taga en titt...«

»Jag kommer inte med!« sade Jevsej och lät sig sjunka ner på sin stol.

Sarubin rusade iväg och underrättade på utvägen kanslisterna:

»Det sade jag ju — Lukins älskarinna!«

Ordet „älskarinna“ utskrek han särskildt högt; han riktigt smakade på det. Jevsej såg storögd efter honom, och då framträdde, gungande inför honom i luften, Raisas hufvud, hvarifrån det tunga, praktfulla håret flöt neråt i bäckar.

»Hvarför går du inte och äter middag?« frågade Flöjten honom.

Det var nästan ingen kvar i kansliet. Jevsej svarade med en suck:

»Min värdinna har tagit lifvet af sig.«

»Aha, ja! Nå, kom med på krogen, då...«

Flöjten började gå; Jevsej for upp och grep honom i ärmen.

»Tag mig med...«

»Hvart då?«

»Tag mig till er på riktigt...«

Flöjten böjde sig ner emot honom:

»Hvad skall det betyda — på riktigt?«

»Till er våning, för att bo hos er — för alltid...«

»Först gå vi att äta middag!«

På krogen sjöng en kanariefågel hela tiden sin genomträngande sång. Gubben åt stekt potatis under tystnad, men Jevsej kunde icke äta någonting, utan såg honom avvaktande, frågande i ansiktet.

»Så du skulle alltså vilja bo hos mig? Nå, gärna för mig...«

När Jevsej uppfattade dessa ord, fick han plötsligt en känsla af, att de afskärmade honom ifrån hans dittillsvarande förskräckliga lif. Han bemannade sig och full af tacksamhet sade han:

»Jag skall putsa stöflarne åt er...«

Flöjten sträckte fram ett långt ben med en trasig stöfvel underifrån bordet, betraktade det och sade:

»Det behöfs inte. Var hon en god kvinna, din värdinna?«

Den gamles ögon gaf honom en vänlig blick; det var, som om de bådo: „Säg sanningen...“

»Det vet inte jag...« svarade Jevsej, lät hufvudet sjunka och märkte nu för första gången, att han alldeles för ofta upprepade dessa ord.

»Så«, sade Flöjten, »så!«

»Jag vet ingenting alls!« började Jevsej; han kände ett kränkande missnöje med sig själf; men plötsligt bemannade han sig. »Jag ser det ena och det andra, men hvad det är till för — det kan jag inte förstå. Det måste ändå finnas ett annat lif...«

»Ett annat?« upprepade Flöjten och kisade.

»Ja. Så här kan man ju inte...«

Flöjten gaf till ett helt svagt skratt, knackade sedan med knifven i bordet och ropade åt kyparen:

»En flaska öl! — Alltså, det går inte? Intressant.«

Flöjten började tigande dricka af ölet.

När de kommo tillbaka till förvaltningen, var Dorimedont där och mötte Jevsej. Hans förband hade gått upp, ena ögat var blodsprängdt; han steg snabbt fram till Jevsej och frågade honom hemlighetsfullt:

»Om Raisa... har du redan hört det?... Det var till följd af drycken-skapen... å Gud!«

»Jag går inte dit!« sade Jevsej. »Jag skall bo hos Kapiton Ivanovitsch...«

Dorimedont blef plötsligt orolig, tittade sig omkring och hviskade:

»Se upp — han är inte riktigt som han skall i hufvudet; man behåller honom här af medlidande. Han är till och med en farlig människa — var försiktig med honom!«

Jevsej hade väntat sig, att detektiven skulle banna honom; därför blef han mycket förvånad öfver dennes hviskande och lyssnade uppmärksamt.

»Jag lämnar denna stad, — farväl!... Jag skall för din skull tala med min chef; när han behöfver en ny man, skall man komma ihåg dig, oroa dig inte!«

Han hviskade länge och brådiskande; hans ögon irrade hela tiden misstänksamt hit och dit; och när någon dörr öppnades, for detektiven upp ifrån stolen, som om han tänkte fly därifrån. Han luktade af något slags salva; han verkade ha magrat, sjunkit ihop och förlorat sin viktighet.

»Farväl!« sade han och lade handen på Jevsejs axel. »Lef försiktigt! Lita inte på folk, allra minst fruntimren. Lär dig att uppskatta pengars värde. „Köp med silfver, samla på guld, förakta icke koppar, försvara dig med järn“, så lyder ett kosackordspråk. Jag är ju kosack, ja!«

Det var betryckande och tråkigt för Jevsej att åhöra honom; han trodde icke ett ord af, hvad detektiven sade, och som vanligt var han rädd för denne. När Dorimedont hade gått, kände Klimkof sig lättad och tog ifrigt itu med sitt arbete, hvori han sökte gömma sig undan minnena af Raisa och alla tankar.

Inom honom hade någonting vändt sig och rört på sig denna dag; han kände sig som på aftonen före ett annat lif; ifrån sidan sneglade han åt Flöjten, hvilken satt böjd öfver sitt bord i ett grått rökmoln. Ofrivilligt tänkte han:

„Så plötsligt, allt detta har händt! Så har hon nu tagit lifvet af sig...“

På kvällen gick han tillsammans med Flöjten gatan fram och såg, att nästan alla människor lade märke till gubben; emellanåt stannade de till och med upp och såg efter honom.

Flöjten gick icke fort men med långa steg; under gåendet vaggade hans kropp och lutade sig framåt; hufvudet nickade som på en trana. Han böjde sig, lade händerna på ryggen, hans rockskört gick i sär och dinglade likt brutna vingar ner på bäge sidor.

Den uppmärksamhet, folk bevisade gubben, upphöjde honom ännu mer i Klimkofs ögon.

»Hvad heter du?«

»Jevsej...«

»Ioann¹ — det är ett godt namn!« sade den gamle och satte med sin långa hand den buckliga hatten till rätta. »Jag har haft en son, som hette Ioann. . . «

»Hvar är han, då?«

»Det rör dig inte«, svarade gubben lugnt. Efter ett par steg tillade han i samma ton: »När man säger: har haft, så betyder det: finns inte mer! Han är icke mera till. . . «

Han sköt fram underläppen, krafsade på den med lillfingret och sade sakta:

»Vi skola få se hvem, som slår hvem. . . «

Sedan vände han halsen åt sidan, lade hufvudet på sned och sade, medan han såg in i Jevsejs ögon, eftertryckligt och med lyftadt pekfinger:

»I dag kommer det en god vän till mig; jag har en god vän — en enda. Hvad vi tala om, hvad vi syssla med — det rör dig inte. Hvad du vet — det vet inte jag, och hvad du sysslar med — det vill jag inte veta. Så skall du också bevara det. Det är nödvändigt. . . «

Jevsej nickade tigande.

»Följ det öfver hufvud taget — tillämpa det gentemot alla människor. Ingen skall veta något om dig — och du skall inte veta något om de andra. Vägen till mänskligt fördärf är vetandet, som djäfvulen utsått. Lyckan är ovetenhet. Det är ju inlysande.«

Jevsej hörde uppmärksamt på och betraktade hans ansikte; när gubben märkte detta, knarrade han:

»Du har något mänskligt i dig, märker jag. . . «

Sedan tillade han:

»Något mänskligt ha också hundarne i sig. . . «

Längs en smal trätrappa klättrade de upp till en kvaf vind, där det var mörkt och luktade damm. Flöjten gaf Jevsej tändstickor, befallde honom att lysa sig, vek sig nästan dubbel och ägnade en lång stund åt att försöka öppna dörren, som hade ett öfverdrag af vaxduk med refvor i och trasig filt. Jevsej lyste, hvarvid tändstickorna svedde skinnet för honom på fingrarna.

Gubben bebodde ett långt, smalt, hvitmåladt rum, hvars innertak liknade ett likkistelock. Midt emot dörren lyste ett bredt fönster matt, i hörnet till vänster om ingången stod en liten spis, längs vänstra väggen sträckte sig en säng; midt emot den bredde en nerlegad brun soffa ut sig. Det luktade starkt af kamfer och torkade örter i rummet.

Den gamle öppnade fönstret och suckade ljudligt.

¹*Ioann*: äldre form af Ivan (Johan). Ö.a.

»Det är godt, när luften är frisk!« sade han. »Du skall sofva på sof-fan. Huru var det nu du hette? Alexej?«

»Jevsej. . . «

Han tog lampan ifrån bordet, höll upp den och pekade på väggen.

»Det är min son — Ioann. . . «

I en tunn, hvit ram, som knappt ens märktes på väggen, hängde ett med tunna blyertsstreck utfördt porträtt — ett ungt ansikte med hög panna, spetsig näsa och trotsigt sammanpressade läppar.

Lampan i gubbens hand darrade, lampskärmen stötte emot glaset och fyllde rummet med en svag, klagande klang.

»Ioann!« upprepade den gamle, medan han ställde lampan på bor-det. »En människas namn betyder mycket. . . «

Han stack ut hufvudet igenom fönstret, drog ljudligt in den kalla luften och befallde Jevsej, utan att vända sig om emot honom, att ställa fram samovaren.

En puckelryggig man kom in, tog tigande af sig halmhatten, fläkta-de sig i ansiktet med den och sade med djupt ur bröstet välklingande röst:

»Det är kvaft, fastän det redan är höst. . . «

»Aha, har du kommit!« sade Flöjten. Stående vid fönstret började de sakta tala med hvarandra. Jevsej begrep, att de talade om honom, men han kunde icke uttyda något. De satte sig vid bordet och Flöjten slog upp te. Jevsej iakttog gästen i smyg — äfven denne var slätrakad, hans ansikte blåaktigt, med en ofantlig mun och smala läppar. Under den höga, släta pannan lågo mörka ögon djupt i hålorna, det ända till hjässan fullkomligt kala hufvudet var stort och kantigt. Han trumma-de hela tiden helt svagt med sina långa fingrar emot bordet.

»Nå, läs!« sade Flöjten.

Den puckelryggige tog ur kavajfickan upp en bunt papper och veck-lade upp dem.

»Titlarne utelämnar jag. . . «

Han harklade sig och började läsa med halfslutna ögon:

»„Vi undertecknade, folk, som ingen känner och som redan äro till åren komna, kasta oss nu underdånigst till Edra fötter med en bekym-rad klagan, som utur våra af lifvet förkrossade hjärtans djup, hvilka likväl ännu bevara den heliga tron på Eder Majestäts barmhärtighet och vishet. . . “ Är det bra så?«

»Fortsätt!« sade Flöjten.

»„För oss är Ni sannerligen det ryska folkets fader, vishetens källa och den enda kraft på jorden, som är i stånd att. . . “«

»Hellre „mäktig“ än „i stånd“, anmärkte Flöjten.

»Vänta!... „i stånd att återställa och förstärka rättvisan i Ryssland...“ — här behöfver tilläggas ytterligare något ord för jämvikten i uppbyggnaden, men jag vet inte hvad för något... «

»Försiktigare med orden!« sade Flöjten strängt men lågmäldt. »Betränt, att de ha en särskild betydelse för hvarje människa... «

Den puckelryggige gaf honom en blick och satte sina glasögon till rätta.

»Ja... „Det stora Ryssland faller sönder, otillbörliga ting tilldraga sig och förskräckliga ting fullbordas där, folk gå under, de betryckas af fattigdomens och armodets bedröfvelse, deras hjärtan förvridas af afund, den tålmodiga och saktmodiga ryska människan förgås, genom den vildsinta girigheten kommer ett obarmhärtigt släkte af vargmänniskor till världen. Tron är tillintetgjord; utanför dess helgade fäste göra folken nu uppror, och från alla håll störta sig sedefördärfvade människor öfver de värnlösa, fjättra dem med sin djäfvulska bakslughet och locka dem med sig på brottets bana tvärtemot alla Dina lagar, o vårt lufs härsrare...“ «

»Det låter som om det vände sig till en biskop«, mumlade Flöjten. »Det behöfver uttryckas annorlunda... Man måste säga det rätt ut...: „En allmän harm öfver lifvet växer ibland folk och därför måste Du, som af Gud är kallad...“ «

Den puckelryggige skakade ogillande på hufvudet.

»Vi kunna peka på det, men vi ha ingen rätt att råda honom... «

»Hvem är vår fiende, och hvilket är hans namn? Ateist, socialist, revolutionär — ett trefaldigt namn. Familjens förstörare, som beröfvar oss våra barn, Antikrists förkunnare... «

»Vi två tro ju inte på Antikrist... « sade den puckelryggige sakta.

»Sak samma! Vi tala i namn af de många — de tro på Antikrist... Vi måste visa på roten till det onda. Hvar se vi den? I predikandet af förstörelse... «

»Det vet han själf... «

»Hvem säger honom sanningen? Hans barn har man aldrig gisslat med dårskapens snara... Hvaruppå bygger då deras predikande? Uppå den allmänna fattigdomen och förbittringen däremot. Vi måste säga honom rent ut: „Du är folkets fader, och Du är rik, afstå då åt folket utaf den rikedom, som Du har samlat — därmed skall Du afhugga roten till det onda, och alla skola räddas genom Din hand...“ «

Den puckelryggige drog ut munnen till en bred, tunn springa och sade:

»För det komma vi på tukthus.«

Han tittade först på Jevsej och sedan på husets herre.

Klimkof hade uppmärksamt hört på såväl uppläsningen som samtalet såsom på en saga. Han kände, att alla dessa ord inträngde i hans hufvud och för alltid klistrade sig fast i minnet. Med halföppen mun tittade han storögd på den ene, än på den andre; inte ens då, när den puckelryggiges mörka blick trefvade öfver hans ansikte, blinkade han — förtrollad af det, som försiggick.

»Det är dock«, sade den puckelryggige, »olägligt. . . «

»Hur är det fatt, Klimkof?« frågade Flöjten mulet.

Jevsej var alldeles uttorkad i strupen; han kunde först efter en stund svara:

»Jag hör på. . . «

Plötsligt begrep han af deras miner, att de icke litade på honom utan fruktade honom. Han reste sig från stolen, började tala och trasslade därvid in sig i sina egna ord:

»Jag — jag skall inte tala om det för någon! . . . Låt mig bara höra på. Jag har ju redan sagt er, Kapiton Ivanovitsch, att allt måste inrättas annorlunda. . . «

»Ser du?« sade Flöjten argt och pekade på Jevsej. »Se där — hvad är detta? En pojkspoling — men han säger också: det behöfs ett annat lif. Därur är det, de hämta sin kraft! . . . «

»Nå ja. . . «, medgaf den puckelryggige.

Jevsej blef alldeles förskrämd. Flöjten började tala med stränga ögonbrynsrörelser och böjde sig ned öfver honom:

»Bara så du vet det: vi två hålla på med att skrifva ett bref till tsaren och be honom att vidtaga de strängaste åtgärder emot dem, som stå under polisöfvervakning på grund af politisk opålitlighet, förstår du det?«

»Jag förstår«, svarade Klimkof.

»Dessa människor«, började den puckelryggige långsamt och eftertryckligt, »äro agenter för utländska stater, hufvudsakligen för England; de få en enorm lön för att uppvigla det ryska folket och försvaga vår stat. Engelsmännen behöfva göra detta, för att vi icke skola taga Indien ifrån dem. . . «

De turades bägge två om att tala till Jevsej — slutade den ene, så började den andre; han lyssnade, ansträngde sig att lägga deras invecklade utläggningar på minnet och blef liksom berusad af detta för hjärnan ovana arbete. Det tycktes honom, som om han nu genast skulle begripa något väldigt stort, som skulle belysa hela lifvet, alla människor och all deras olycka. Medvetandet om, att två kloka män talade med honom såsom med en vuxen, var outsägligt angenämt; och en känsla af tacksamhet och beundran för dessa män grep honom kraf-

tigt, hvilka voro fattiga och illa klädda men ändå så angeläget dryftade inrättandet af ett annat lif. Men snart blef han så tung i hufvudet, liksom hade det gjutits fullt med bly; känslan af ett besvärande tryck ifrån det, som uppfyllde hans bröst, öfverväldigade honom, och han slöt ofrivilligt ögonen.

»Gå och lägg dig!« sade Flöjten.

Klimkof reste sig undergifvet, klädde försiktigt af sig och lade sig på soffan.

Höstnatten blåste sin varma, välluktande fuktighet igenom fönstret in i rummet; på den svarta himmelen blinkade tusenden af klara stjärnor, som flögo bort allt högre och högre; lampans låga skälfde till, som om äfven den försökte slita sig uppåt. Lutade emot hvarandra samtalande de bägge männen sakta med viktiga röster. Allt rundt omkring var hemlighetsfullt; det var kusligt och samtidigt behagligt att känna, hur allt upphöjdes någonstans hän till något nytt och godt.

Kapitel VIII

Redan efter några dagars lif tillsammans med Kapiton Ivanovitsch kände Klimkof inom sig något betydelsefullt. Tidigare, när han hade tilltalat de polissoldater, hvilka tjänstgjorde i kansliet, hade han bara talat sakta och underdånigt med dem, men nu kallade han med sträng röst gubben Butenko till sig och sade argt:

»Nu har jag flugor i mitt bläckhorn igen!«

Den grånade, med kors och medaljer behängde soldaten förklarade liknöjdt och mångordigt:

»Här ha vi allt som allt trettiofyra bläckhorn men tusentals flugor, som äro törstiga och krypa ned i bläcket. Hvad skulle de eljest göra?«

På afträdet ställde sig Klimkof framför spegeln och betraktade uppmärksamt sitt gråbleka, kantiga ansikte med den spetsiga lilla näsan och de tunna läpparne, sökte på öfverläppen efter antydningar till mustasch och såg in i sina vattniga, osäkert blickande ögon.

„Jag måste gå och klippa mig!“ afgjorde han, när han inte lyckades få de ljusa, tunna hårhvirflarne på hufvudet att ligga. „Och sedan måste jag bära stjärkragar, annars ser min hals så smal ut.“

På kvällen klippte han sig, köpte två kragar och kände sig nu ännu mer som en man.

Flöjten förhöll sig uppmärksamt och godmodigt emot honom, men ofta blixtrade ett hånfullt leende till i hans ögon, hvilket framkallade förlägenhet och blygsel hos Klimkof. När sedan den puckelryggige kom, blef gubbens ansikte bekymradt, hans röst lät sträng, och på nästan alla vännens utläggningar svarade han bara med osammanhängande ord.

»Icke det. Icke så. Ditt förstånd är som en dålig bössa — det strör omkring tankar åt alla håll; men man måste skjuta så, att hela laddningen samladt träffar målet, i en hög.«

Den puckelryggige skakade på sitt tunga hufvud och svarade:

»En god sak blir inte färdig så fort...«

»Tiden går — fienden tillväxer...«

En dag sade den puckelryggige: »För öfrigt — jag har lagt märke till en karl, inte långt ifrån min bostad. Det är en lång man med litet, spetsigt pipskägg och kisande ögon, hvilken går fort. Jag frågade gårdskarlen, hvar manne mannen vore anställd. Han är kommen för att söka plats. Jag skref genast till skyddspolisen — titta!...«

Flöjten afbröt hans tal, klyfvande luften med en yfvigt svepande handrörelse.

»Det är oviktigt!« sade han. »När det blir fukt i ett hus, så komma gråsugor att bo där. Dem blir man inte af med utan att torka ut själfva huset... — Jag är soldat«, fortfor han och knackade sig med fingret för bröstet, »jag har fört befäl öfver ett kompani och förstår mig på lefnadsordningen. Alla måste noga lära sig reglementet, lagarne — det skapar endräkt. Hvad hindrar en ifrån att känna till lagarne? Fattigdomen. Dumheten, den kommer sig af själfva fattigdomen. Hvarför bekämpar han inte armodet? Däri ligger roten till den mänskliga dårskapen och fiendskapen emot honom, själfhärskaren...«

Lystet slök Jevsej gubbens ord och trodde honom; att roten till all människolifvets olycka vore armodet. Det var helt klart. Ur det kom afund, ondska, grymhet, ur det kom girigheten och den för alla människor gemensamma lifsångesten, fruktan för hvarandra. Flöjtens plan var enkel och vis: tsaren är rik, folket är fattigt, tsaren skulle således öfverlåta sina rikedomar på folket, sedan skulle alla bli mätta och snälla!

Klimkofs förhållande till folk ändrade sig: han förblef väl lika tillmötesgående som tidigare men han började nu se ner på alla med den människas ögon, hvilken begripit lifvets hemlighet och var i stånd att visa vägen till fred och ro...

Då han förnam oundgängligheten af att glänsa med sitt vetande, så framlade han full af stolthet en dag, när han åt middag tillsammans med Jakof Sarubin på krogen, allt detta, som han hört af gubben och hans puckelryggige vän.

Sarubins smala små ögon blixtrade till, han vände sig hit och dit, rufsade till håret, drog bägge händerna igenom det och utropade halfhögt:

»Det är sant, å Gud! Faktiskt, för djäfvulen! Han har tusentals miljoner, och här krepera vi! Hvem har lärt dig det?«

»Ingen!« svarade Jevsej bestämdt. »Jag har själf tänkt ut det.«

»Nej, säg som det är! Hvar har du hört det?«

»Det säger jag ju — jag har själf kommit fram till det...«

Jakof betraktade honom roadt.

»Om så är — då har du inget dåligt hufvud. Men du ljuger!«

Jevsej kände sig förolämpad.

»Mig gör det detsamma — tro det inte, om du inte vill.«

Jakof brast alldeles utan anledning i skratt och gnuggade händerna hårdt. Två dagar därefter kom polischefens biträde fram till Jevsej vid bordet, och tillsammans med honom en gråögd herre med rundt, slätsnaggadt hufvud och uttråkadt, gult ansikte.

»Du, Klimkof, nu kommer du med till skyddsafdelningen!« sade polismannen med låg röst och olycksbådande.

Jevsej reste sig ifrån stolen, men hans ben började darra, och han satte sig igen. Den snaggade drog ut skrifbordslådan och rafsade ihop alla papper.

Försvagad och utan att begripa någonting kom Klimkof till sans i ett halfmörkt rum, vid ett med grönt kläde öfverdraget bord. I hans bröst gick förskräckelsen i vågor upp och ner, golfvat gungade ostadigt under hans fötter, väggarna i det af grönaktigt skumrask fyllda rummet kretsade liksom sväfvande omkring honom. Öfver bordet höjde sig någons af ett tjockt, svart skägg inramadt, blekt ansikte, hvarur ett par djupblå glasögon blänkte. Jevsej stirrade oafvändt rätt in i dessa glas, i ett djupblått, bottenlöst mörker, som drog honom till sig och föreföll suga blodet ur ådrorna på honom. Han aflade berättelse om Flöjten och dennes puckelryggige vän, utförligt, sammanhängande, noggrant liksom flådde han af en tunn hinna likt ett skinn ifrån hjärtat.

En hög, öronskärande stämma afbröt honom:

»Därmed vore således Hans Majestät Kejsaren skuld till allt, mena dessa åsnor?«

Mannen i blå glasögon räckte utan brådska ut handen, lyfte telefonluren och frågade spefullt:

»Bjelkin, är det ni? Ja... Ombesörj bara, min bäste, att två bofvar bli uppspårade och arresterade redan i afton: poliskanslisten Kapiton Reusof och tjänstemannen vid drätselkammaren Anton Drjagin... Nå ja, naturligtvis...«

Jevsej var tvungen att hålla sig fast i bordskanten.

»Så där ja!« sade mannen med det svarta skägget, lutade sig tillbaka emot fätöljens ryggstöd, slätade med bägge händerna sitt skägg, lekte litet med sin blyertspenna, slängde den sedan på bordet och stoppade händerna i byxfickorna. Plågsamt länge teg han, sedan frågade han strängt med skarp betoning på hvartenda ord:

»Hvad skall jag nu göra med dig?«

»Förlåt mig!« bad Jevsej med en hviskning.

»Klimkof?« sade den svarte utan att svara. »Jag tycker mig ha hört efternamnet. . . «

»Förlåt mig. . . «, upprepade Jevsej.

»Känner du dig mycket skyldig?«

»Ja, mycket. . . «

»Det är bra. Och hvori består din skuld?«

Klimkof teg. Den svarte satt där så lugnt och bekvämt, att det föreföll, som om han öfver hufvud taget aldrig skulle släppa ut Jevsej ur detta rum.

»Vet du inte?« frågade han och förmanade honom: »Tänk nu efter ett tag. . . «

Då drog Klimkof bröstet fullt med luft och började berätta om Raisa, och om hur hon kväft gubben.

»Lukin?« sade mannen i de blå glasögonen efter en likgiltig gäspning. »Aha, då är det därför, ditt efternamn är mig bekant!«

Han reste sig, gick fram till Jevsej, lyfte med fingret dennes haka, såg honom några sekunder i ansiktet och ringde sedan på klockan.

I dörren uppenbarade sig med tunga steg en stor, koppärrig yngling; han hade väldiga klasar till näfvar, han spretade med sina röda fingrar, rörde skräckinjagande på dem och tittade på Jevsej.

»För bort honom!«

Klimkof ville gå ner på knä; han hade redan börjat böja dem, men ynglingen grep honom under armarne och släpade honom med sig någonstans nerför en stentrappa.

»Nå, din gynnare, blef du rädd?« sade han, medan han föste in Jevsej genom en liten dörr. »Du är bara skinn och ben men försöker göra uppror?«

Hans ord förkrossade Jevsej slutgiltigt.

När han bakom dörren hört järnlåsets tunga slamrande, satte han sig på golvet, slog armarne om knäna och hängde med hufvudet. Tystnaden vältrade sig tungt öfver honom; han trodde, att han skulle dö genast. Han for upp ifrån golvet och kilade likt en mus tyst omkring i rummet, medan han fäktade med armarne. Han klämde på den med ett groft täcke bäddade britsen, sprang fram till dörren, kände på den, upptäckte på väggen midt emot dörren ett litet, kvadratisk fönster och störtade dit. Fönstret befann sig under markhöjd i en fördjupning, som var tillstängd upptill medelst ett tjockt järngaller; genom detta föllo tjocka snöflingor och gled nerför den smutsiga fönsterrutan. Klimkof återvände ljudlöst till dörren, lutade sig emot den med pannan och hviskade förtvifladt:

»Förlåt. . . släpp ut mig. . . «

Sedan lät han sig åter sjunka ner på golvet; hans medvetande slocknade, öfversköljt med en våg af förtviflan.

...Dödande genom sitt frätande på svagheten drogo sig dagarne och nätterna långsamt fram likt grå och svarta band; de krälade fram igenom den stumma tystnaden och voro fulla med olycksbådande för-
aningar; ingenting sade någonting om, när de skulle sluta sitt plågsamma, långsamma lopp. I Jevsejs själ hade allt förstummats och förstenats; han kunde icke längre tänka, och när han gick omkring, ansträngde han sig att icke låta sina steg höras.

På den tionde dagen ställde man honom slutligen åter inför mannen med de blå glasögonen och en annan, som förde honom dit.

»Det är inte så behagligt där, eller hur, Klimkof?« frågade den svartte och smackade med sin tjocka, röda underläpp. Hans gälla röst kluckade underligt, som om denne man skrattade invärtes. I de mörkblå glasögonlinserna återspeglades det elektriska ljuset; dess befallande strålar föllo in i Jevsejs tomma bröst och fyllde honom med trälens beredvillighet att göra hvadhelst, som behöfdes, för att snarast lägga dessa sega dagar bakom sig, hvilka sögo in honom i mörker och hotade honom med vansinne.

»Släpp mig fri!« bad han sakta.

»Ja, det skall jag göra. Och hvad mera är: jag tar dig i tjänst, och nu skall du själf sätta folk där, hvarifrån du kommit — dit och till ytterligare andra trifsamma smårum.«

Han skrattade till och smackade med läpparne.

»Den aflidne Lukin har lagt sig ut för dig, och till åminnelse om hans hedervärda tjänstgöring skall jag ge dig en plats. Du erhåller tjugofem rubel i månaden, så länge...«

Jevsej bugade sig tigande.

»Pjotr Petrovitsch skall vara din chef och lärare, du måste fullgöra allt, som han befäller dig... Förstått?! — Skall han bo hos er?«

»Ja!« sade den gråögde mannen öfverraskande högt.

»Godt.«

Den svartte vände sig nu åter till Jevsej och sade honom med mildare röst något tröstande, uppmuntrande; Jevsej försökte svälja hans ord; utan att blinka iakttog han de röda läpparnes tunga rörelser under mustaschen...

»Kom ihåg: Nu skall du skydda själfhärskarens helgade person ifrån anslag emot hans lif och gudomliga makt. Förstått?!«

»Jag tackar underdånigast!« sade Jevsej sakta.

Pjotr Petrovitsch ryckte upp huvudet.

»Jag skall förklara allt för honom... nu är det dags för mig att gå...«

»Gå ni! Du kan också utgå, Klimkof... Förrätta din tjänst väl, så skall du bli nöjd. Men — glöm dock icke, att du har medverkat till mordet på antikvariatsbokhandlaren Raspopof, det har du själf bekänt, och jag har skrivit upp ditt erkännande — förstår du det?«

Filipp Filippovitsch nickade, hvarvid hans orörliga, liksom i trä snidade skägg försköts, och han räckte fram sin hvita, fylliga hand med guldringar på de korta fingrarna. Jevsej blundade och raglade bakåt.

»Hvad är du för en ynkrygg, min gosse!« utropade Filipp Filippovitsch med sin tunna stämma och skrattade, så att det klirrade som glas. »Nu behöfver du inte längre vara rädd för någon eller något, nu är du en tsarens tjänare och kan vara lugn. Nu har du fast mark under fötterna — förstått?«

När Jevsej steg ut på gatan, stannade andningen upp för honom; han vacklade till och var nära att falla omkull. Pjotr slog upp rockkragen, såg sig omkring, vinkade till sig en droska och sade med låg röst:

»Kom, så fara vi hem till mig...«

Jevsej gaf honom en blick ifrån sidan och hade så när skrikit till; på Pjotrs slätrakade ansikte hade plötsligt en liten, ljus mustasch vuxit ut.

»Nå, hvad gapar du för?« frågade Pjotr buttert och missnöjdt, sedan han märkt Klimkofs förvåning. Jevsej lät hufvudet sjunka och tvärtemot sin önskan bemödade han sig om att icke se sitt ödes nye herre i ansiktet.

Denne hade hela tiden tigande suttit och räknat ut någonting på fingrarna, hvarvid han böjt det ena fingret efter det andra; han rynkade olycksbådande ögonbrynen, bet sig i läpparne och ropade då och då förargadt åt kusken:

»Nå, fortare...«

Det föll snöblandadt regn och var kallt. Det föreföll Jevsej, som om ekipaget hela tiden med hög fart rullade utför ett brant berg och ned i en mörk, smutsig afgrund. De stannade framför ett stort trevåningshus. Bland de tre raderna med blindade, mörka fönster glimmade några rutor, hvilka voro inifrån upplysta med ett gult sken. Ifrån taket rann vattnet i snyftande bäckar.

»Gå upp!« befallde Pjotr. Han var redan utan mustasch igen.

De gingo uppför trappan och vandrade länge genom en lång korridor förbi hvita dörrar. Jevsej tänkte först, att det var ett fängelse, men

sedan lugnade honom den tunga os af stekt lök och skokräm, som icke lät sig bringas i samklang med föreställningen om ett fängelse.

Pjotr öppnade hastigt en af de hvita dörrarna, lyste upp rummet med skenet ifrån två elektriska lampor, blickade spändt in i alla vinklar och vrår och började, medan han tog af sig ytterkläderna, tala torrt och snabbt.

»När man frågar dig, hvem du är, så svara, att du är min kusin ifrån Tsarskoje Selo och har kommit för att söka plats. Se upp, så att du inte försäger dig!«

Hans ansikte var bekymradt, hans ögon voro icke glada, han talade utan riktigt sammanhang, medan hans tunna läppar hela tiden skälfdes och förvredos. Han ringde, öppnade dörren, stack ut hufvudet i korridoren och ropade:

»Samovaren!«

Jevsej stod i ett hörn af rummet, såg sig modfällt omkring och väntade håglöst på någonting, hvad det nu kunde vara.

»Tag af dig ytterkläderna och sätt dig! Du skall bo i rummet bredvid«, sade detektiven och fällde i all hast upp ett spelbord. Sedan tog han ur fickan upp en anteckningsbok samt en kortlek och fortfor, sedan han delat ut korten till fyra, utan att se på Klimkof:

»Du förstår naturligtvis, att vår tjänst är hemlig. Vi måste gömma oss, annars slår man ihjäl oss, såsom de nu ha slagit ihjäl Lukin.«

»Har man slagit ihjäl honom?« frågade Jevsej sakta.

»Nå, ja«, sade Pjotr utan deltagande.

Han torkade sig i pannan och granskade de utdelade korten.

»Ettusentvåhundrafjortonde gifven. . . jag har hjärter ess och sjuva, klöfver dam. . . «

Han skref någonting i sin anteckningsbok och utan att höja hufvudet fortfor han sedan med två olika röster sitt tal. Han talade otydligt och bekymradt, när han räknade korten, men likväl sakligt, tydligt och raskt, när han undervisade Jevsej:

»De revolutionäre äro Guds och tsarens fiender. Ruter tio och tre, spader knekt. De äro köpta af tyskarne för att ödelägga Ryssland. . . Vi ryssar ha börjat tillverka allting själfva, men tyskarne. . . Kung, femma, nia — fan anamma! Det slog in för sextonde gången! . . . «

Han blef plötsligt muntrare, hans ögon blixtrade, och hans ansikte fick något mjukt och belåtet öfver sig.

»Hvad var det, jag talade om?« frågade han Jevsej och gaf honom en blick.

»Om tyskarne. . . «

»Tyskarne, de äro rofgiriga. De äro fiender till det ryska folket, de vilja underkufva oss, de vilja, att vi skola köpa allting hos dem, allehanda varor, och i gengäld ge dem vårt spannmål — tyskarne ha ingen brödsäd... Ruter dam — godt! Hjärter tvåa, klöfver tio... Tia?»

Med kisande ögon tittade han upp i taket, suckade och blandade korten.

»Öfver hufvud taget, alla utlänningar, som afundas Ryssland dess rikedomar och dess makt... Tvåhundra femtonde gifven... De försöka få till stånd uppror hos oss, störta tsaren och... tre ess... hm?... Och öfverallt sätta in sitt eget herravälde, sina regenter öfver oss för att plundra oss och ruinera oss... Och det vill du väl inte, hvad?»

»Nej, det vill jag inte!« sade Jevsej, som ingenting förstod och likgiltigt följde Pjotrs snabba fingerrörelser.

»Det vill ingen!« sade Pjotr eftertänksamt och delade på nytt ut korten, medan han bekymradt strök sig öfver ena kinden. »Därför måste du bekämpa revolutionärerna — utlänningarnes agenter — och därigenom försvara Rysslands frihet, själfhärskarens makt och lif — det är alltsammans. Hur man skall göra det — det skall du få se sedan... Söla bara inte utan lär dig att till verkställa det, man befäller dig... Sådana som vi måste ha ögon i nacken... annars får man taga emot slag både framifrån och bakifrån... Spader ess, ruter sju, spader tio...«

Det knackade på dörren.

»Öppna!« befallde Pjotr.

En ljuslockig yngling kom in med samovaren på en bricka.

»Ivan, det där är min kusin«, sade Pjotr. »Han skall bo här, ställ rummet härintill i ordning!«

»Herr Tschischof har kommit«, sade Ivan sakta.

»Drucken?»

»En smula... Han ville komma in.«

»Brygg te, Jevsej!« sade detektiven, sedan tjänaren aflägsnat sig. »Håll upp och drick... Huru mycket fick du i lön på polisförvaltningen?»

»Nio rubel.«

»Du har väl inga pängar?»

»Nej...«

»Det måste du skaffa dig och låta sy dig en kostym; man får inte gå i samma för länge... Du måste själf lägga märke till alla, men ingen får lägga märke till dig...«

Han började ånyo mumla för sig själf, medan han räknade korten; Jevsej ansträngde sig, medan han ljudlöst hällde upp teet, att bearbeta dagens märkliga intryck, men förmådde det icke, då han kände sig

sjuk. Han småfrös, händerna darrade, och han hade helst velat lägga sig i en vrå, blunda och ligga där länge, utan att röra sig. I hans hufvud upprepades andras ord utan sammanhang:

„Hvari består din skuld?“ fortfor Filipp Filippovitsch att fråga med gäll röst.

Någon bultade hårdt på korridordörren. Pjotr såg upp:

»Är det du, Sascha?»

Från andra sidan dörren ljöd svaret argt:

»Så öppna då!»

När Jevsej öppnade dörren, stod där framför honom, svajande på långa ben, en lång karl med svart mustasch. Dess ändar hängde ner på hakan, och håren måtte ha varit sträfvä, ty hvart och ett spretade åt sitt eget håll. Han tog af sig mössan och blottade sin kala hjässa, slängde den förra på sängen och gned sig kraftigt i ansiktet med handflatorna.

»Mössan är våt, och den kastar du på min säng!» anmärkte Pjotr.

»Åt fanders med din säng!» snörflade gästen.

»Jevsej, häng upp öfverrocken. . . «

Gästen satte sig på en stol, sträckte ut de långa benen och frågade, sedan han tändt en cigarrett: »Hvem är då denne Jevsej?»

»Min kusin.»

»Vi äro alla kusiner sedan människorna gingo i adamskostym och evadräkt. Finns det något brännvin?»

Pjotr befallde Klimkof att beställa en flaska brännvin och något tilltugg. Jevsej gjorde det och satte sig sedan vid bordet så, att gästen icke kunde se hans ansikte för samovaren.

»Hvad nytt, din falskspelare?» frågade gästen och nickade åt korten.

Pjotr reste sig plötsligt från stolen och sade liffullt:

»Jag har funnit hemligheten, funnit den!»

»Funnit den?» frågade gästen, vaggade med hufvudet hit och dit samt sade långsamt och utdraget: »Ditt dumhufvud!»

Pjotr grep sin anteckningsbok och fortsatte, upphetsadt hviskande och med lyftadt pekfinger:

»Vänta bara, Sascha! . . . Det har redan slagit in för sextonde gången, förstår du? Men då har jag allt som allt bara spelat tolfhundrafjorton omgångar. Nu upprepa sig korten allt oftare. Man måste spela tvåtusensjuhundrafyra omgångar. . . förstår du? . . . Femtiotvå gånger femtiotvå. Sedan måste man göra det tretton gånger — efter antalet kort i hvarje färg; det gör trettiofemtusenetthundrafemtiotvå. Och det upprepar man fyra gånger igen — efter antalet färger; det gör hundrafyrtiotusensexhundraåtta gånger.»

»Ä-ä, ditt fähufvud!« snörflade gästen, skakande på hufvudet, och hans läppar förvredos hånfullt.

»Hvarför, Sascha, hvarför, förklara det!« utbrast Pjotr med låg röst. »Då skall jag ju kunna alla kombinationer, som äro möjliga i spelet, betänk det! Jag ser igenom mina kort« — han höll upp sin lilla bok till ansiktet och började hastigt läsa: »spader ess, ruter sju, klöfver tio — då ha de motstycken — det ena: hjärter kung, ruter fem och nio; det andra: hjärter ess och sju och klöfver dam; och det tredje: ruter dam, hjärter två och klöfver tio!«

Hans händer skälfdes, svetten glänste på tinningarne, och hans ansikte fick ett godsint och vänligt uttryck. Klimkof såg, kikande fram bakom samovaren, Saschas stora, grumliga ögon med fina, röda ådror i det hvita, en kraftig, uppsvullen näsa och på pannans gula hud ett nät af finnar, hvilket drog som ett band ifrån den ena tinningen till den andra. En skarp, obehaglig os utgick ifrån honom. Med anteckningsboken tryckt emot bröstet och med lifliga handrörelser hviskade Pjotr hänryckt:

»Då skall jag ju spela utan att det slår fel. Hundratusental, millioner skola le emot mig! Och likväl är det intet falskspel! Jag — vet! Jag vet, och — det är hela saken! Allt lagligt!... «

Han slog sig så häftigt med knytnäfven för bröstet, att han fick hosta; sedan satte han sig åter på stolen och började skratta tyst för sig själf.

»Hvarför komma de inte med brännvinet?« frågade Sascha vresigt, när han slängde cigarrettstumpen på golfvet.

»Jevsej, gå och säg till... « sade Pjotr hastigt, men då knackade det redan på dörren.

»Dricker du igen?« frågade Pjotr leende.

Sascha räckte ut handen efter buteljen.

»Nej, jag dricker inte än, men jag skall snart börja dricka.«

»Men det är ju skadligt vid din sjukdom... «

»Brännvin är skadligt äfven för de friske — brännvinet och fantasterierna. Du, till exempel, skall snart bli idiot... «

»Det skall jag inte, oroa dig inte... «

»Jag förstår mig på matematik och jag ser, att du är en träskalle.«

»Hvar och en har sin egen matematik!« genmälde Pjotr missnöjdt.

»Tig!« sade Sascha, drack långsamt ur sitt spetsglas, luktade på en bit bröd och höll upp ännu ett glas.

»Idag har jag«, började han med sänkt hufvud och de böjde armarne stödda på knäna, »talat med generalen en gång till. Jag gaf honom ett förslag. „Ge mig medel“, sade jag, „så skall jag välja ut folk, öppna en

litterär klubb och fiska upp de störste skurkarne åt er — samtliga. . . “ Han blåste upp kinderna, sköt ut sin tjocka isterbuk och förklarade för mig, det nötet: „Jag vet bäst själf“, sade han, „hvad man skall göra och hur“. Han vet allt! Men att hans älskarinna dansat naken för herr von Rutzen, det vet han inte, och att hans dotter begått fosterfördrifning — det vet han heller inte. . . «

Han tömde sitt glas ånyo och hällde upp mer.

»Allihop äro pack, och lefva — det kan man inte. Moses lät nedslakta tjugotretusen syfilitiker. På den tiden fanns det inte så mycket folk än, lägg märke till det! Om jag hade makt till det — så skulle jag förinta millioner. . . «

»Dig själf som den förste?« frågade Pjotr leende.

Utan att svara snörflade Sascha liksom i feberyra vidare:

»Alla dessa liberaler, generaler, revolutionärer, lösaktiga fruntimmer. Ett stort bål — och så bränna dem! Vattna jorden med blod, gödsla den med aska, då skulle man få en skörd. De mätta bönderna skulle välja sig en mätt öfverhet. . . Människan är ett djur och behöfver bördiga betesmarker, fruktbara fält. Städerna borde man förstöra. . . Och allt öfverflödigt, — allt, som hindrar mig ifrån att lefva så enkelt som getabockarne och tupparne, — allt — djäfvulen tage det!«

Hans klibbiga, illaluktande ord sögo sig liksom fast vid Jevsejs hjärta och klistrade igen det — vedervärdigt och farligt var det att höra på dem.

„Plötsligt ropar man på mig och frågar: Hvad har han sagt? . . . Kan-ske talar han med afsikt så, för min skull — och sedan — gripa de mig igen. . . “

Han rös; han ryckte hit och dit på sin stol och frågade Pjotr sakta:

»Får jag gå?«

»Hvart då?«

»Att lägga mig och sofva. . . «

»Gå du bara. . . «

»Drag iväg till alla djäflar!« ropade Sascha efter Jevsej till afsked.

Kapitel IX

Utan att tända i sitt rum klädde Klimkof ljudlöst af sig, trefvade sig i mörkret fram till sängen, lade sig och svepte in sig hårdt i det fuktiga, kalla lakanet. Han ville ingenting se, ingenting höra och hade helst rullat ihop sig till ett litet, omärkligt nystan. I minnet genljödo Saschas snörflade ord. Jevsej tyckte sig känna dennes lukt och se det röda bandet på pannans gula hud. Någonstans ifrån trängde faktiskt upphetsade ord fram till honom igenom väggen:

»Jag är själf bonde! Jag vet, hvad som behöfs. . . «

Ofrivilligt lyssnade Jevsej spändt; ängsligt efterforskade han i minnet, hvem denne elake man påminde honom om.

Det var mörkt och kallt. Utanför fönstrets glastrutor kilade matta ljusreflexer hit och dit, försvunno och döko upp på nytt. Ett lätt brusande lät höra sig, vinden piskade regnet och tunga droppar knackade på fönstret.

„Om man ändå kunde gå i kloster!“ tänkte Klimkof vemodigt.

Och plötsligt tänkte han på Gud, hvars namn han, sedan han flyttat till staden, blott sällan hört, och som han nästan aldrig tänkt på. I hans af fruktan och kränkningar ständigt fulla själ hade dittills icke funnits plats för hopp om himmelens nåd; men nu, när det oförmodadt dök upp, mättade det hans bröst med värme och utsläckte därur den tunga, trubbiga förtviflan. Han for upp ifrån sängen, föll ner på knä, tryckte händerna mot bröstet, vände sig utan ord emot ett af rummets mörka hörn, slöt ögonen, lyssnade på sitt hjärtas bultande och väntade. Emellertid var han alltför trött, det var kallt, denna kyla genomträngde hans hud med hundratals fina nålar och framkallade i kroppen en rysning. Klimkof lade sig på nytt i sängen. När han vaknade, fick han se, att det icke fanns någon helgonbild i det hörn, hvaråt han riktat sin stumma bön. Två taflor hängde väl där, men på den ena kysste en jägare med grön fjäder i hatten en tjock piga, medan den andra föreställde en ljushårig kvinna med blottad barm och en blomma i handen.

Han suckade, klädde på sig, granskade likgiltigt sin bostad, satte sig vid fönstret och började titta ut på gatan. Trottoarerna, körbanan, husen — allt var smutsigt. Skakande på hufvudena lunkade hästarne makligt åstad, på kuskbockarne sutto de genomvåta kuskarne och skakades i sin tur hit och dit. Folk rusade som vanligt hastigt iväg någonstades hän; nerstänkta med smuts och genomvåta föreföllo de mindre farliga än eljest.

Jevsej var hungrig, men då han icke visste, huruvida han hade rätt att beställa te och bröd, så satt han orörlig som en sten, tills han plötsligt fick höra en knackning i väggen.

Han begaf sig till Pjotrs rum och blef stående vid dörren. Detekti-ven, som låg i sängen, frågade honom:

»Har du druckit te? Beställ något. . . «

Han svängde de nakna benen ner ur sängen, rörde på tårna och betraktade dem.

»Låt oss dricka te och sedan gå ut tillsammans. . .«, gäspade han. »Jag skall ge dig en karl, som du skall skugga. Dit han går, dit går också du, förstår du? Skrif upp tiden, när han går in i något hus, och hur länge, han blir kvar där. Tag reda på, hvem han har besökt. I fall han lämnar huset eller sammanträffar med någon annan på vägen, så lägg den andres yttre på minnet. Och sedan. . . men du fattar nog inte alltihop på en gång, för resten.«

Han mönstrade Klimkof, hvisslade sakta för sig själf och fortfor trögt, medan han vände sig på sidan:

»En sak till, Sascha pratade en del strunt här i går. . . Få inte för dig att berätta något af det, hör du! Han är en sjuk man och en drinkare, men han är en kraft! Honom kommer du inte åt att skada, men han kan mosa dig sönder och samman — lägg det på minnet. Han har själf varit student, broder, och han känner till allt om deras förehafvanden — han har till och med suttit i fängelse! Men nu får han hundra rubel i månaden!«

Pjotrs sömndruckna, vissna ansikte mulnade. Han klädde sig och sade med uttråkad och vresig röst:

»Vår tjänst är intet nöje. . . Ja, om man så där utan vidare finge taga strupgrepp på folk, så — naturligtvis! Men då måste man först ränna efter hvarenda en hundratals verst eller mer. . . «

Föregående dag hade Pjotr, trots alla dagens sinnesrörelser, framstått för Klimkof som en intressant, skicklig människa; men nu talade han släpigt, rörde sig olustigt och allt föll honom ur händerna. Detta gjorde Klimkof djärfvare, så att han frågade:

»Måste man gå omkring på gatorna hela dagen?«

»Ibland spatserar man omkring på natten också — i trettio graders kyla. Det är en mycket ond djäfvul, som har uttänkt vår tjänst. . . «

»Och när man fångat in dem allihop?» frågade Jevsej igen.

»Hvilka?»

»Tja, de här. . . de här fienderna.«

»Säg revolutionärer eller politiska. . . Allihop skola väl du och jag knappast lyckas infånga. De måste alltid födas såsom tvillingpar. . . «

Vid teet slog Pjotr upp sin lilla bok, tittade i den, blef plötsligt upplifvad, for upp ifrån stolen, delade hastigt ut korten och började räkna:

»Ettusentvåhundrasextonde gifven. . . Jag har spader tre, hjärter sju, ruter ess. . . «

När han lämnade huset, hade han klädt på sig en svart öfverrock och en fårskinnsmössa samt tagit en portfölj i handen, så att han gjort sig lik en tjänsteman, och sade strängt:

»Gå inte bredvid mig på gatan, samtala inte heller med mig. Jag skall gå in i ett hus; men du beger dig till gårdskarlsbostaden och säger där, att du måste vänta på Timofejev. Jag kommer snart. . . «

Då Jevsej var rädd, att han skulle kunna bli af med Pjotr i mängden af förbipasserande, gick han tätt bakom denne och utan att släppa hans gestalt ur sikte; men plötsligt var Pjotr försvunnen. Klimkof blef utom sig; han rusade raskt vidare och blef slutligen stående, lutad emot en lyktstolpe. Framför honom reste sig ett stort hus med galler för botenvåningens fönster och mörker innaför rutorna. Genom den smala inkörsporten såg man en ödslig, skum, med stora block stenlagd gård. Klimkof vågade icke gå dit in utan spejade åt alla håll, i det han oroligt trampade på än den ena, än den andra foten.

Ut ifrån gården kom med bråda steg en man i långrock utan ärmor, med mössan nertryckt i pannan och ett litet rött skägg. Han blinkade åt Jevsej med ett grått öga och sade med låg röst:

»Hvarför gick du inte till gårdskarlen?»

»Jag hade blifvit af med er!» bekände Jevsej.

»Blifvit af med? Ser du, för det skulle du egentligen ha på öronen. . . Hör på: tre hus härifrån ligger semstvförvaltningen; snart skall en man komma ut därifrån; han heter Dmitrij Iljitsch Kurnosof — kom ihåg det! Kom, så skall jag visa dig honom. . . «

Några minuter senare kilade Klimkof likt en liten hund kvickt längs trottoaren bakom en man med sliten rock och bucklig, svart hatt. Mannen var stor och kraftig, han gick fort, tog långa steg med käppen och stötte den hårdt emot asfalten. Under hatten hängde det svarta, gråsprängda håret ned öfver nacke och öron.

Jevsej kände sällan medlidande med några människor, men nu gjorde han det plötsligt. Svettandes af upphetsning sprang han raskt, med trippande steg öfver på andra sidan gatan, sprang i förväg, korsade gatan igen och mötte mannen framifrån. Framför sig såg han ett skäggigt ansikte med tjocka ögonbryn, ett förströdt leende och blå ögon. Mannen sjöng något för sig själf eller också talade han med sig själf, ty hans läppar rörde sig.

Klimkof blef stående, torkade sitt svettiga ansikte med handflatorna, böjde på ryggen och började följa efter mannen; han såg ner i marken och det var blott sällan, han höjde blicken.

„Han är inte ung“, tänkte han. „En fattig, det syns. . . Allt kommer sig af armodet. . .“

Han drog sig till minnes Flöjten och ryckte till.

„Han skall nog ge mig igen. . .“

Han började tycka synd om Flöjten.

Gatubullret kröp påträngande in i öronen på honom, den slaskiga och kalla gatusmutsen klafsade och stänkte. Klimkof kände sig uttråkad och ensam; han tänkte på Raisa. Det drog honom bort ifrån gatan.

Den man, han öfvervakade, blef stående vid yttertrappan till ett hus, tryckte med fingret på knappen till dörrklockan, tog af hatten, fläktade ansiktet med den och tryckte den tillbaka på hufvudet. Jevsej stod fem steg ifrån honom vid kantstenen, såg honom ömkligt i ansiktet och kände sig prässad att säga någonting till honom. Mannen hade lagt märke till honom, rynkade pannan och vände sig bort. Förvirrad lät Jevsej hufvudet sjunka.

»Från skyddspolisen?« varseblef han en låg, hes röst. Det var en lång, rödhårig karl med smutsigt förkläde och sopkvast i handen, som frågade.

»Ja«, svarade Jevsej sakta, men i samma sekund tänkte han: „Jag skulle inte ha gifvit mig till känna. . .“

»En ny igen«, anmärkte gårdskarlen. »Ni äro väl alltjämt ute efter Kurnosof?«

»Ja. . .«

»Jaha. Säg då de öfverordnade, att han fick besök i morse, från järnvägsstationen, med resväskor — tre koffertar. Hos polisen ha de inte skrivit in sig än — de ha ju ett dygn på sig. En sådan där liten, fager en, med en liten mustasch. . .«

Gårdskarlen tystnade, sopade några tag med kvasten öfver trottoaren och stänkte därvid ner Jevsejs stöflar och byxor; sedan slutade han och anmärkte:

»Här ser man dig. De äro heller inga dumbommar, de lägga genast märke till er. Du borde hellre ställa dig i porten, hvad. . . «

Jevsej gick lydigt åt porten. . . Plötsligt fick han på andra sidan gatan syn på Jakof Sarubin. Med spatserkäpp i handen, i ny rock och handskar gick Jakof trottoaren fram med sin svarta knall käckt på sned, log och lät ögonen spela likt en gatflicka, hvilken är öfvertygad om sin egen skönhet. . .

»God dag!« sade han, när han vände sig om. »Jag är kommen för att aflösa dig. . . Gå till Somofs krog på Lebjaschagatan. Fråga där efter Nikolaj Pavlof. . . «

»Är du då också vid skyddspolisen?« frågade Jevsej.

»Tio dagar före dig gick jag in. . . hur så?«

Jevsej såg in i hans strålande, lilla svarta ansikte.

»Var det du, som berättade om mig?«

»Och var det du, som förrådde Flöjten?«

Sedan han tänkt efter ett tag, svarade Jevsej mulet:

»Inte förrän efter dig. Jag berättade det ju bara för dig. . . «

»Och Flöjten ju bara för dig — öh!«

Jakof gaf till ett skratt och klappade Jevsej på axeln.

»Kom, skynda dig, din kokta höna!«

Och svängande med käppen gick han bredvid honom framåt.

»Detta är en god tjänst, det förstår jag! Man kan lefva som en herremän — gå på promenad, se sig om. Se bara hvilken nätt kostym, hvad?«

Han sade snart adjö till Jevsej och gick raskt tillbaka; Klimkof skickade en fientlig blick efter honom och försjönk i eftertankar. Han höll Jakof för en tom människa, som stod djupt under honom, och det förargade honom att se denne så sprättigt klädd och så belåten.

„Det var han, som angaf mig. Om jag berättade det där om Flöjten, så gjorde jag det af rädsla. Men han — hvarför?«

Hotande Jakof ropade han i andanom:

„Vänta bara! Vi skola nog få se, hvem som skrattar sist. . . «

När han frågade efter Nikolaj Ivanovitsch Pavlof på krogen, visade man honom en trappa upp. Han gick upp och blef stående framför en dörr, bakom hvilken han hörde Pjotrs röst:

»Det finns femtiotvå kort i leken. . . I staden, i mitt distrikt, finns det tusentals människor, och af dem känner jag några hundra. Jag vet, hvem som bor hos hvem och hvem som tjänar hvar. Ändå växla människorna ständigt, medan korten alltid förbli desamma. . . «

Förutom Pjotr och Sascha fanns det ytterligare en tredje man i rummet. Han var lång och smärt; han stod vid fönstret, läste i en tidning och rörde sig icke, när Jevsej kom in.

»Hvad är det för ett enfaldigt nylle!« sade Sascha, medan han stirrade på Jevsej med en arg blick. »Det måste man göra om — hör ni det, Maklakof?«

Den läsande vände på hufvudet, synade Jevsej med stora, ljusa ögon och sade:

»Ja, det blir nödvändigt. . . «

Upphetsad, med rufsigt hår satt Pjotr och frågade Jevsej, hvad denne sett, och petade tänderna med en gåspenna. På bordet stod lämningarne efter middagen; lukten af fett och surkål steg Jevsej retande upp i näsborrarna och framkallade en skarp hungerkänsla. Nu stod han inför Pjotr och anmälde i likgiltig ton, hvad gårdskarlen meddelat honom. Från redogörelsens allra första ord hade Maklakof lagt händerna med tidningen på ryggen och uppmärksamt hört på med sänkt hufvud, hvarvid han rörde på sin ljusa mustasch. Äfven hans hufvudhår var märkvärdigt hvitt, nästan silfrigt, med en lätt gulaktig ton. Det rena, allvarliga ansiktet med den rynkade pannan, de lugna ögonen, de sjäfsäkra rörelserna hos den kraftiga, af en god, oklanderligt välsittande kostym omslutna kroppen, den kraftiga basrösten — allt det skilde Maklakof på ett fördelaktigt sätt ifrån Sascha och Pjotr.

»Bar gårdskarlen själf in resväskorna?« frågade han Jevsej.

»Det sade han inte.«

»Då var det alltså inte han, som bar in dem; annars hade han sagt, om de voro tunga eller lätta. De buro dem alltså själfva!« anmärkte Maklakof och lade till: »Sannolikt var det litteratur. Senaste numret.«

»Man måste säga till om, att en husundersökning ofördröjligen företages!« sade Sascha och svor sedan oanständigt, hvarvid han hötte med knytnäfven. »Jag behöfver ett tryckeri. Skaffa mig bara typer, mannar — så inrättar jag själf ett tryckeri. Jag skall snart finna några åsnor, jag skall skaffa dem allt, hvad de behöfva — och sedan så knipa vi dem, och — så få vi pengar. . . «

»Den planen är inte illa!« utropade Pjotr.

Maklakof såg på Jevsej och frågade honom:

»Har ni ätit middag?«

»Nej. . . «

Med en nickning visade Pjotr på bordet och kommenderade:

»Ät fort!«

»Hvarför bjuda honom på lämningarne?» frågade Maklakof lugnt, gick fram till dörren, öppnade den och ropade: »Hallå där, en middag. . . «

»Men försök du«, snörflade Sascha åt Pjotr, »öfvertala den idioten Afanasof, att han ger oss det där tryckeriet, som blef beslagttaget i fjor.«

Men Maklakof såg på de två och vred tigande på sin mustasch. Middagen serverades, och tillsammans med tjänaren kom en rundlagd, koppärrig, anspråkslös man in i rummet. Han log välvilligt emot alla och sade:

»I afton äger en bankett för revolutionärer rum i Tschistof-salen. Tre af oss gå dit som servitörer, däribland också ni, Petruscha.«

»Jag nu igen!« utbrast Pjotr; hans ansikte blef fläckigt, åldrades och såg nu ondsinnadt ut. »Spela lakej för tredje gången på två månader! Det är för mycket! . . . Det vill jag inte!«

»Det skall ni inte säga till mig!«

»Solovjof! Hvarför förordna de alltid mig som lakej?«

»Du liknar en!« sade Sascha hänskrattande.

»Tre man äro förordnade!« upprepade Solovjof suckande. »Skola vi inte dricka ett glas öl?«

»Där ser ni, Maklakof«, började Sascha, »hos oss vill ingen arbeta allvarligt och med hänförelse, men hos dem utveckla sig sakerna: banketter, kongresser, ett regn af litteratur, öppen propaganda i fabriker. . . «

Maklakof teg och såg inte på honom.

Den rundlagde Solovjof började sakta och vänligt leende:

»I dag fångade jag en ung flicka med böcker på järnvägsstationen. Jag hade redan i somras lagt märke till henne vid sommarstugan, men jag tänkte, gå du bara, min flicka lilla! . . . När jag nu idag går af och an i stationshallen utan att ha något särskildt för mig, så ser jag henne plötsligt komma med en liten resväska. Jag gick fram till henne och anmodade henne höfligt att komma med, bara för ett par ord. Jag ser, hur hon rycker till, blir blek och gömmer resväskan bakom ryggen. A, tänker jag, lilla söta dumbom, nu har du gått i fällan! Nå, vi togo henne genast med oss till tjänsterummet, öppnade resväskan — och se där: senaste numret af „Befrielse“ och allsköns annat skadligt otyg! Jag tog med flickan till skyddspolisen; hvad skulle man göra? Nå ja — rudor fångar man inte så lätt, men man kan äta lake också. När vi åkte därifrån tillsammans, vände hon bort det lilla ansiktet, de näpna kinderna glödde, och i de söta ögonen blänkte tårarne. Men hon teg. Jag frågar: „Sitter ni bekvämt, fröken?“ Men hon bara tiger. . . «

Solovjof skrattade helt sakta och mjukt, på hans koppärriga ansikte spred sig de sprittande rynkorna likt ljusstrålar.

»Hvem var det?« frågade Maklakof.

»Doktor Mjelichofs dotter.«

»A-ha!« sade Sascha utdraget. »Honom känner jag. . . «

»En anständig människa, har ordnar — Vladimir- och Anna-orden«, sade Solovjof.

»Jag känner honom, jag!« upprepade Sascha. »En charlatan som alla andra. Försökte kurera mig. . . «

»Er är det ju bara Gud allena, som kan kurera nu«, sade Solovjof med ett vänligt leende. »Med er hälsa går det snabbt emot slutet.«

»Åt fanders med er!« ropade Sascha. »Hvad väntar ni på nu, Maklakof?«

»Han äter ju ännu. . . «

»Hör du, svälj fortare!« skrek Sascha åt Klimkof.

Jevsej hade, medan han åt, uppmärksamt åhört samtalen, i smyg iakttagit folk och med tillfredsställelse konstaterat, att de alla — förutom Sascha — hvarken voro sämre eller förskräckligare än andra. En önskan att ställa sig in hos dessa människor bemäktigade sig honom — han ville bli nyttig för dem. Han lade ifrån sig knif och gaffel, torkade hastigt läpparne med den smutsiga servetten och sade:

»Jag är färdig.«

Dörren slogs upp, och in i rummet störtade en nerböjd, orolig och tillrufsad man.

»Hysch, tystare!«

Han stack ut hufvudet i korridoren och lyssnade; sedan stängde han dörren omsorgsfullt och frågade:

»Kan man inte låsa den? Hvar är nyckeln?«

Han såg sig omkring i rummet, suckade och sade:

»Gud ske lof!«

»A du, din träbock!« snörflade Sascha föraktfullt. »Hvad står på, skulle de prygla dig igen?«

Mannen for emot honom och muttrade andfådt, medan han fäktade med armarne, torkade svetten ur ansiktet och började mumla halfhögt:

»Jajamen, det skulle de förstås! De försökte slå ihjäl mig med en hammare. Två man. De följde efter mig ända ifrån fängelset. Jag hade haft ett aftaladt möte där, och när jag kommer ut, så stå de redan vid porten, två man. Den ene höll en hammare i fickan. . . «

»Det var kanske en revolver?« frågade Solovjof och sträckte på halsen.

»En hammare!«

»Såg du den?« förhörde sig Sascha med ett hånfullt leende.

»A, det vet jag ju! De hade bestämt sig för en hammare. Utan buller — på en g-gång.«

Han rättade till slipsen, knäppte knapparne, letade efter någonting i fickorna och strök sitt svettvåta, lockiga hår slätt; hans händer foro hastigt hit och dit; det föreföll, som om armarne när som helst skulle slita sig loss ifrån hans kropp. Det knotiga, gråa ansiktet var öfvertäckt af svett, de mörka ögonen irrade oroligt åt alla håll; än knepos de ihop, än spärrades de upp och stelnade plötsligt till, orörliga i ett uttryck af oförställd fasa, vid Jevsejs ansikte. Mannen ryggade tillbaka mot dörren och frågade hest:

»Hvem är det?«

Maklakof kom fram till honom och grep hans hand:

»Lugna er, Jelisar. Det är en af de våra.«

»Känna ni honom?«

»Ditt få!« ropade Sascha förargadt. »Du behöfver söka läkare. . . «

»Har man redan någon gång försökt fösa in er under en hästspår-vagn? Inte det? Var då så god att vänta med edra förolämpningar. . . «

»Hör nu här, Maklakof. . . « började Sascha, men mannen fortfor ursinnigt upphetsadt:

»Har ni redan någon gång blifvit mörbultad af främmade människor om natten? Aha! Fattar ni — af okända, främmade människor! Sådana okända finnas i hundratusental här i staden. . . De äro öfverallt, men jag — jag är alldeles ensam.«

Blidkande lät Solovjofs mjuka stämma höra sig, men den drunknade i ett nytt utbrott med ord ifrån den genompryglade mannen. Han hade kommit in med en skräckens hvirfvelvind. Klimkof blef på en gång alldeles yr, han drunknade i mannens oroliga, hviskande tal; den sönderslagna kroppens rörelser och de ängsligt sprattlande armarne bländade honom; och han väntade sig, att något oerhördt, svart i hvilket ögonblick som helst skulle komma invältrande genom dörren, fylla hela rummet och klämma ihjäl dem allesamman.

»Det är dags att gå!« sade Maklakof, som hade vidrört hans axel.

När han sedan ute på gatan satt bredvid Maklakof i droskan, sade Jevsej sakta och buttert:

»Jag duger inte till denna sak. . . «

»Hur så?« frågade Maklakof.

»Jag är för räddhågad. . . «

»Det går öfver!«

»Ingenting går öfver!« genmälde Jevsej hastigt.

»Jo, allt!« motsade honom Maklakof lugnt.

På gatan var det slaskigt, kallt och mörkt. Lyktornas återsken låg utbreddt på smutsen, så att folk och hästar utsläckte det, när de trampade på de gyllene fläckarne.

Medan Jevsej tanketomt stirrade rakt framför sig, kände han, att Maklakof granskade hans ansikte.

»Ni skall vänja er!« tog Maklakof till orda. »Men om ni har en annan tjänst — så gå då helst nu genast! Har ni det?«

»Nej...«

Spionen flyttade sig litet på sin plats men sade likväl ingenting. Hans ögon voro halfslutna, han andades in igenom näsan, och de tunna hårstråna i hans mustasch darrade.

Genom luften seglade klockornas djupa klanger, mjuka och varma. Ett tungt molntäcke låg öfver staden likt ett tjockt, mörkt sängförhänge. Kopparens tankfulla sång steg icke upp i höjden utan släpade sig sorgmodigt fram öfver hustaken.

»I morgon är det söndag!« sade Maklakof med låg röst. »Brukar ni gå i kyrkan?«

»Nej!« svarade Jevsej.

»Hvarför inte?«

»Det vet jag inte. Det är så...«

»Men jag går gärna dit. Jag tycker om ottesången. Kyrkosångarne sjunga, och solen skiner in igenom fönstren. Det är skönt.«

Maklakofs enkla ord uppmuntrade Jevsej; han fick lust att tala om sig själf.

»Det är härligt att sjunga!« började han. »Som liten pojke sjöng jag i kyrkan, hemma i kyrkbyn. Man sjunger och glömmer alldeles, var man är. Det är, liksom vore man alls inte där...«

»Så äro vi framme!« sade Maklakof.

Jevsej suckade och såg sorgset på den långsträckta stationsbyggnaden, som så plötsligt reste sig inför honom och liksom spärrade vägen för honom.

De gingo ut på perrongen, där det redan hade samlats mycket folk, och blefvo där stående lutade mot väggen. Maklakof hade till hälften slutit ögonen med ögonfransarne, liksom hade han somnat. Gendarternas sporrar klirrade, och en slank, svartögd kvinna med solbrynt ansikte lät höra ett ungdomligt, välklingande skratt.

»Lägg henne på minnet, hon som skrattar där, och gubben bredvid henne!« hviskade Maklakof till sin ledsagare. »Hon heter Sarra Lurje, är barnmorska och bor på Sadovajagatan nr. 7. Hon har suttit i fängelse och varit i förvisning. En mycket slipad kvinna! Gubben är också en före detta förvisad, journalist...«

Plötsligt, som om någonting skrämt honom, drog han med en rask handrörelse ner mössan i pannan och fortfor med ännu lägre röst:

»Den länge där, i den svarta rocken och den lurfviga mössan, den rödhåriga — ser ni honom?»

Jevsej nickade.

»Det är författaren Mironof. . . Fyra gånger har han suttit i fängelse i olika städer. . . «

Den svarta järnlarfven med ett horn på hufvudet och trenne ögon af eld ankom just, dånande med sin väldiga kropps metall, gaf till ett tjut, krälade snabbt in på stationen, stannade, hväste ondskefullt och fyllde luften med sin täta, hvita andedräkt. En het, svettig lukt slog emot Klimkofs ansikte, och framför hans ögon skymtade folk förbi såsom jäktande, svarta små figurer.

Det var första gången, Jevsej såg denna järnmassa på så nära håll; den föreföll honom lefvande och begåfvad med förnimmelselförmåga; men medan den oemotståndligt drog hans uppmärksamhet till sig, så väckte den samtidigt inom honom en fientlig och kuslig föraning. Ur minnet såg han framför sig, hur eldögonen blänkte bländande och hotfullt — runda, strålande — huru de stora, röda hjulen vredo sig, och huru den blänkande dragstången af stål höjde och sänkte sig likt en väldig knif. . .

Plötsligt gaf Maklakof till ett svagt rop.

»Hvad är det?» frågade Jevsej.

»Ingenting!» svarade detektiven förargadt. Hans kinder hade rodnat, och han bet sig i läpparne. Hans blick lät Jevsej förmoda, att han iakttog författaren, hvilken tvinnande sin mustasch makligt gick perongen fram bredvid en äldre, undersätsig man i uppknäppt öfverrock och sommarhatt på det stora hufvudet. Den äldre skrattade högt, höjde sitt skäggiga, röda ansikte och utropade:

»For och for. . . «

Författaren lyfte på mössan och hälsade på någon — hans hufvud var slätsnaggadt, han hade hög panna, utstående kindknotor, bred näsa och smala ögon. Detta ansikte tycktes Klimkof groft och obehagligt; en stor röd mustasch tillade honom något soldataktigt, hårdt.

»Låt oss gå!» sade Maklakof. »De åka förmodligen tillsammans. Vi måste vara ytterst försiktiga; för han, som just kom, är en erfaren man. . . «

På gatan hejdade han en droska igen och befallde kusen:

»Följ efter den vagnen, där!»

Han satt länge och teg, krokryggig, och lät sig skakas om i hela kroppen. Sedan mumlade han sakta:

»I fjor sommar var jag hos honom på husundersökning. . . «

»Hos författaren?« frågade Jevsej.

»Ja. Kör vidare, kusk!« befallde Maklakof hastigt, när han hade märkt, att ekipaget framför hade stannat.

Någon minut senare hoppade han ur droskan, stack till kusken några slantar och sade till Jevsej: »Vänta litet!« och så försvann han in i det fuktiga mörkret. Man hörde hans röst:

»Ursäkta — är detta Jakovlefs hus?«

Någon svarade honom med dof röst:

»Nej, Pertsefs.«

Lutad emot planket räknade Jevsej Maklakofs nu långsammare steg och tänkte:

„Så enkelt det är att öfvervaka folk. . . “

Spionen kom tillbaka och sade misslynt:

»Här ha vi ingenting att göra. I morgon bitti tar ni på er andra kläder och så skall ni bevaka detta hus.«

Han gick nu gatan framåt, och hans hastiga tal hamrade Jevsej i öronen likt en trumhvirfvel.

»Lägg er på minnet folks ansikten, klädedräkten och sättet att gå för dem, som komma och gå i denna bostad. Folk som fullkomligt likna hvarandra finnas icke, hvar och en har något eget; ni måste lära er att genast uppfatta dessa egenheter hos människan — ögonens särdrag, röstens, det sätt, som någon håller händerna, medan han går, hur han tar af sig mössan för att hälsa. Denna tjänst kräfver framför allt ett godt minne. . . «

Jevsej hade en känsla af, att detektiven talade till honom med återhållen fientlighet.

»Ni har ett ansikte, som man alltför lätt lägger märke till, särskildt ögonen; det duger inte, ni får inte gå omkring utan förklädnad, utan någon syssla. Till kroppsbyggnaden och äfven för öfrigt så skulle ni kunna ge er ut för att vara nasare. Ni måste skaffa er en låda med varor — knappnålar, synålar, kantband, andra tygband och allehanda småsaker. Jag skall säga till om, att man ger er en varulåda — sedan kan ni gå omkring till köken och bekanta er med tjänstefolket. . . «

Han tystnade, tog af sig skägget, gömde det i fickan, satte mössan till rätta och började gå långsammare.

»Tjänstefolket är alltid redo att skaffa sina herrskap obehag; man kan lätt pumpa dem på hemligheter. I synnerhet kvinnfolken — köksorna, barnpigorna, hembiträderna. De sladdra gärna. Men — nu är jag alldeles genomfrusen!« afbröt han plötsligt med förändrad röst belärandet. »Låt oss gå in på någon krog!«

»Jag har inga pengar...«

»Lappri!«

På krogen beställde han i en herremans stränga ton:

»En stor konjak och två öl! Vill ni också ha en konjak?«

»Nej, jag dricker inte«, svarade Jevsej konfunderadt.

»Det är bra!«

Polisspionen såg Klimkof uppmärksamt i ansiktet, strök sin mustasch till rätta, slöt ögonen någon minut och sträckte på hela kroppen, så att det knakade till i lederna. När han hade druckit upp konjaken, tog han ånyo halfhögt till orda:

»Det är också bra, att ni är så förtegen... Hvad är det, ni tänker på, hvad?«

Jevsej sänkte hufvudet och svarade:

»På mig själf...«

»Och närmare bestämdt?«

Maklakofs ögon lyste mjukt, och Jevsej svarade uppriktigt:

»Jag tror, det kanske vore bättre för mig att gå i kloster...«

»Tror ni på Gud?«

Jevsej tänkte efter och sade sedan, som hade han velat ursäktas sig:

»Ja, jag tror! Men jag skulle inte göra det för Guds skull utan för min egen. Hvad är väl jag inför Gud?«

»Nå, kom igen, låt oss dricka ur...«

Klimkof drack tappert upp det kalla, beska ölet — det gaf honom en rysning. Sedan slickade han sig om läpparne och frågade: »Får ni ofta stryk?«

»Jag? Hvem?« utropade polisspionen på samma gång förvånadt och förnärmat.

»Inte ni själf, utan öfver hufvud taget — spionerna?«

»Man skall säga *agenter* och icke spioner«, rättade Maklakof honom småleende. »Mig ha de ännu inte gett stryk.«

Han försänktes i tankar; hans axlar sjönko, hans rygg kroknade, och en skugga gled öfver det hvita ansiktet.

»Vår tjänst är ett hundlif; folk se tämligen snedt på oss!« sade han sakta och böjde sig plötsligt, leende med hela ansiktet, fram emot Jevsej. »På fem år har jag bara en enda gång upplefvat, att någon har bemött mig mänskligt. Det var hos Mironof. Jag kom till honom i distriktsinspektörs uniform tillsammans med några gendarmer; jag kände mig dålig, hade feber, kunde knappt hålla mig på benen. Han tog emot oss artigt, verkade bara en smula förlägen och skrattade för sig själf, som om han dref gäck med oss. En storvuxen karl med långa armar och mustasch liksom morrhåren på en katt. Där går han tillsam-

mans med oss från det ena rummet till det andra, säger „ni“ till alla, och när han stöter till någon, så ursäktar han sig. För oss alla var det något pinsamt att vara i hans närhet, såväl för öfversten och allmänne åklagaren som för oss småfåglar. Alla kände till denne man, hans porträtt trycktes i tidningarna, till och med i utlandet var han känd — och så kom vi till honom om natten. . . det var liksom skamligt! Jag ser, hur han tittar på mig — sedan kom han fram till mig och sade: „Skulle ni inte hellre sätta er ner? Ni är inte frisk, det syns, så sätt er då!“ Med dessa ord fick han mig nästan att trilla baklänges. Jag satte mig ner. Jag tänkte: „Låt mig vara i fred!“ Men han sade: „Vill ni inte taga ett pulver?“ Alla tiga; ingen vågar se på honom eller på mig.«

Maklakof skrattade tyst för sig själf.

»Han gaf mig kinin i ett oblat, och jag tuggade sönder det. I munnen hade jag en outhärdligt besk smak, i själen — ett uppror. Jag känner det, som om jag skall falla omkull, om jag skulle resa mig upp. Då blandade sig öfversten i och befallde, att man skulle taga med mig till polisvaktkontoret; ja, därmed var för resten också husundersökningen afslutad. Allmänne åklagaren sade till honom: „Jag måste arrestera er. . .“, „Om det är nödvändigt, så arrestera mig!“ sade han. „Enhvar gör just det, han kan. . .!“ Rent ut så enkelt sade han det — med ett leende! . . .«

Jevsej tyckte om berättelsen; han upplefde den som en smekning; den tände inom honom en önskan att behaga Maklakof.

„Han är en god människa“, bekräftade han sin uppfattning om detektiven.

Denne suckade emellertid djupt, beställde åt sig ännu ett glas konjak och drack långsamt ur det; plötsligt sjönk han ihop och fick ett mager utseende, hans kinder kommo att se håliga ut och han lät hufvudet sjunka mot bordet.

Jevsej fick lust att säga något, men alla möjliga ord irrade i vanvetlig fart omkring i hufvudet på honom; han kunde icke sammanställa dem till klart och tydligt tal. Till sist — efter många ansträngningar — fann Jevsej något att fråga om:

»Är han också i våra fienders tjänst?«

»Hvem?« frågade detektiven, i det han knappt höjde på hufvudet.

»Den där författaren. . .«

»Hos hvilka då — våra fiender?«

Jevsej blef förlägen. Med läpparne föraktfullt förvridna glodde detektiven rätt framför sig; i hans röst kunde man uppfatta ett hån. Utan att invänta svaret reste han sig, slängde ett silfvermynt på bordet, sade »Skrif upp det!« till någon, satte mössan på hufvudet och började

utan att säga ett ord till Klimkof gå emot dörren. Jevsej följde honom på tåspetsarne men vågade icke taga på sig mössan.

»I morgon vid niotiden är ni på plats, klockan tolf blir ni aflöst!« sade Maklakof ute på gatan till honom, stoppade händerna i rockfickorna och försvann.

„Han sade inte ens adjö!“ tänkte Jevsej bittert, medan han gick igenom de folktomma gatorna.

Han mådde illa, mörker omgaf honom på alla sidor, det var kallt, ur munnen trängde ölets klibbiga, beska smak ned i bröstet, hjärtat bultade oregelbundet, men i hans hufvud yrde tröga tankar likt tunga höstsnöflingor omkring:

„Då har jag afverkat en dags tjänst nu. . . Om ändå bara någon skulle börja tycka om mig!“

Kapitel X

På natten drömde Jevsej, att hans kusin Jaschka satt öfver bröstet på honom, höll strupgrepp på honom och försökte strypa honom... Han vaknade och varseblef ifrån Pjotrs rum dennes arga, torra stämma:

»Jag struntar i det ryska riket och alla dessa dumheter...«

En kvinna gaf till ett gapskratt, och en fin röst sade:

»Sch, vråla inte!...«

»Jag har inte tid att reda ut, hvem som har rätten på sin sida och hvem som är skyldig — jag är intet dumhufvud. Jag är ung och behöfver lefva. Den skurken håller föreläsningar för mig om själfhärs-kardömet där, och då måste jag tillsammans med allskonns pack flänga omkring som lakej i fyra timmar; jag är öm i fötterna och har ondt i ryggen utaf allt bugandet. Om själfhärskardömet är er så kärt, då få ni inte vara så fästade vid pengarne; för en spottstyfver säljer jag inte min stolthet till själfhärskardömet. Drag åt fanders med er!«

Men efter några timmar satt Jevsej på kantstenen midt emot Per-tsefs hus. Han hade länge gått af och an på gatan framför huset, hade räknat dess fönster, stegat upp dess längd, studerat husets af ålder grånade fasad i alla dess enskildheter, hade sedan till sist blifvit trött och satt sig på kantstenen. Emellertid fick han icke tillfälle att hvila ut, ty författaren kom nu med rocken kastad öfver axlarne, utan galoscher men med mössan snedt på hufvudet ut ur huset och begaf sig öfver gatan rätt emot honom.

„Nu skall han ge mig på truten“, tänkte Jevsej, medan han såg in i det stränga ansiktet och de rynkade, röda ögonbrynen. Han försökte resa sig upp och gå därifrån men förmådde det icke, förlamad af skräck.

»Hvarför sitter ni här?« ljöd en vredgad stämma.

»Därför...«

»Packa er iväg!«

»Jag får inte...«

»Här är ett bref — gå och öfverlämna det till den, som har skickat hit er.«

De stora, blå ögonen blixtrade befallande, Jevsej ägde icke styrka att vägra denna blick lydnad. Han vände ansiktet åt sidan och mumlade:

»J-jag har inte tillåtelse att taga emot något af er. Inte tala med er heller...«

Författaren log svärmodigt och stack kuvertet i Jevsejs hand.

Klimkof gick sin väg hållande brevet med högra handen i brösthöjd såsom något lifsfarligt, hvilket hotade bringa honom någon oerhörd olycka. Det värkte liksom af köld i hans fingrar, och i hans hufvud hamrade envist den ängsliga tanken:

„Hvad skall det nu bli af mig?“

Men plötsligt fick han se, att kuvertet icke var igenklistradt; det förbluffade honom; han blef stående, såg sig omkring, drog snabbt ut brefvet och läste:

„Tag bort detta träbeläte ifrån mig. Mironof.“

Jevsej andades lättadt ut.

„Det måste jag nu ge Maklakof“, tänkte han. „Och så skäller han ut mig...“

Hans förskräckelse försvann, men likväl tryckte honom den tanken, att han ännu en gång misslyckats med att vara den detektiv till lags, hvilken han tyckte så bra om.

Han fick tag i Maklakof vid middagen i sällskap med en liten skelögd karl klädd i svart.

»Får jag presentera er! Klimkof — Krasavin.«

Jevsej stack handen i fickan efter brefvet och sade förläget:

»Det gick så, att...«

Maklakof höll upp handen emot honom.

»Berätta det senare!...«

Hans ansikte var trött, ögonen grumliga, och det hvita, raka håret var tillrufsadt.

„Han söp sig tydligen full i går kväll!“ tänkte Jevsej.

»Nej, Timofej Vasiljevitsch«, började den skelögde kyligt och eftertryckligt. »Ni har bestämdt fel. Hvar sak har sina behagliga sidor, när man är den hängifven...«

Maklakof såg på honom och svepte i ett enda drag ett stort spetsglas brännvin.

»De andra äro folk, och vi äro också folk, men det betyder ingenting.«

Den skelögde lade märke till, att Jevsejs omkringirrande ögon iakt-togo honom, och tog på sig sina hornbågade glasögon. Han rörde sig mjukt och smidigt likt en svart katt; hans tänder voro små och spetsiga, näsan rak och spetsig. När han talade, rörde sig hans ljusröda öron. De krokiga fingrarna knådade hela tiden flitigt kulor af brödmalle, hvilka han lade i en ring längs kanten på sin tallrik.

»En medhjälpare?» frågade han och nickade åt Jevsej.

»Ja. . . «

Krasavin nickade och talade sedan flitigt vidare, medan han tvin-nade sina fina, mörka mustascher:

»Man kan naturligtvis inte trampa sitt lefnadsöde på svansen, Timofej Vasiljevitsch, efter Herren Guds lag växa barnen upp, och de gamle dö — men allt detta angår bara inte oss — vi ha fått oss vår uppgift förordnad — man har anvisat oss: fånga in de människor, som störa ordningen och öfverträda lagen, intet mer! En besvärlig syssla, som kräfver mycket förstånd, om man skall jämföra med något. . . i stil med jakt. . . «

Maklakof reste sig ifrån bordet, gick in i en vrå och vinkade Jevsej till sig: »Nå, hvad är det?»

Jevsej öfverlämnade honom kuvertet. Detektiven genomläste brevet, gaf Jevsej en förundrad blick, läste det en gång till och frågade sakta:

»Hvar kommer detta från?»

Jevsej svarade med en förlägen hviskning:

»Han gaf mig det själf. Han kom ut på gatan. . . «

I väntan på en utskällning eller ett slag hade han dragit in hufvudet emellan axlarna; men han fick nu höra ett lågt skratt och höjde försiktigt på hufvudet igen. Detektiven såg med ett bredt leende på kuvertet; hans ögon lyste muntert.

»Ack, ni underlige kuf!» sade han. »Men håll tyst om det!»

»Får man lyckönska er till ett framgångsrikt uppdrag?» frågade Krasavin.

»Ja, det får ni!» sade Maklakof. »Och japanerna ha ändå gett oss en ordentlig blåsning, Gavrila!» ropade han gladt och gnuggade händerna.

»Din glädje kan jag i detta fall inte alls dela!» sade Krasavin och viftade med öronen. »Om än det var mycket lärorikt för oss, såsom många uttrycka sig, så är dock ryskt blod utgjutet och en brist på styrka ådagalagd.»

»Men hvem bär skulden?»

»Japanen. Hvad är det, han behöfver? Hvarje rike bör lefva inom sitt eget område. . . «

De började tvista, men Jevsej, som gladde sig öfver Maklakofs förhållningssätt, hörde icke på dem. Han mönstrade detektivens ansikte och tänkte för sig själf, att det måste vara godt att bo tillsammans med denne i stället för med Pjotr, som svor åt öfverheten och i gengäld kunde bli arresterad, såsom man hade arresterat Flöjten.

Krasavin gick sin väg. Maklakof tog fram brevet, läste det en gång till, såg på Jevsej och gaf till ett gapskratt.

»Alltså, ni säger inte ett ord om detta — inte till någon! Var det han själf, som kom ut?»

»Ja. Han kom ut och sade: „Packa dig iväg!“« Jevsej log skuldmedvetet.

Detektiven såg kisande ut igenom fönstret och sade långsamt:

»Ni måste ägna er åt handel, såsom jag redan sagt. Idag är ni ledig, jag har inga fler uppdrag åt er. Adjö!»

Han räckte honom handen. Jevsej tryckte den tacksamt och gick lycklig därifrån.

Kapitel XI

Efter några veckor började han känna sig varmare i kläderna.

Hvar morgon dök han upp varmt och bekvämt klädd med en låda full af kortvaror på bröstet — på en af de krogar, där spionerna brukade träffas, på polisstationen eller också i en kollegas våning; där gaf man honom enkla, lättfattliga uppgifter: „gå till det eller det huset, bekanta dig med tjänstefolket och pumpa dem på upplysningar om, hur herrskapet lefver!“

Så gick han då och ansträngde sig från första början att besticka tjänstefolket genom låga priser på varorna eller små gåfvor; och sedan frågade han försiktigt ut dem om allt det, som han var befalld att taga reda på. Tycktes det honom, att de insamlade upplysningarna voro otillräckliga, så ifyllde han själf ur eget hufvud så, att han tänkte ut det saknade i öfverensstämmelse med den plan, som den känslosamme och fete gamle Solovjof uppritat för honom.

»Dessa människor, som äro intressanta för oss«, hade denne då sagt med sliskig, själfbelåten röst, »ha allesamman likadana vanor — de tro inte på Gud, gå inte i kyrkan, kläda sig illa men äro artiga i umgänget. De läsa många böcker, sitta uppe länge om nätterna, ha ofta gäster men dricka knappt något brännvin och spela inte kort. De tala om främmade stater och ordningar, om socialism åt arbetarne, om frihet åt folk. De tala också om fattigt folk och de säga, att man måste få det att göra uppror emot vår själfhärskare, slå hela regeringen sönder och samman, bemäktiga sig de högre ämbetena och medelst socialismen införa lifegenskapen på nytt — då skola de själfva få sin fulla frihet.«

När han var så långt kommen, brukade spionens varma stämma stocka sig; då hostade han till och suckade känslosamt:

»Friheten! Nå ja, den tycker naturligtvis hvar och en om, alla och enhvar vill ha den. Men ge mig den, så skall jag kanske bli den störste skurken på jordklotet, så är det! Till och med ett barn kan man omöjligt ge full frihet; de heliga fäderna voro Gudi behagliga, men de

dukade dock under för köttets frestelser och syndade med allra största besked. Icke genom friheten utan genom fruktan hålles folks lif ihop — underkastelsen under lagen är outhärlig för människorna. Men de revolutionäre förneka lagen. De fördela sig på två partier: Det ena vill med bomber och andra dylika medel genast förintä ministrarne och öfrigt tsartroget folk. De andra säga: det har sin tid, först måste vi göra allmänt uppror, sedan kunna vi afrätta allesamman på en gång.»

Solovjof riktade eftertänksamt blicken uppåt, teg en stund och fortfor sedan:

»För oss är det svårt att bli klok på deras politik; kanske. . . förstå de själfva verkligen något af det, men för oss är det alltsammans skadliga drömmier — vi fullgöra tsarens vilja, Guds smorde, hvilken det i sin tur åligger att svara för oss inför Gud; vi måste däremot göra det, man befäller oss. För att nu vinna de revolutionäres förtroende, så måste man beklaga sig: öfver lifvet, som säges vara så tungt för de fattige, eller öfver polisen, som påstås förtrycka och trakassera alla människor, och öfver det, att inga lagar finnas — enligt hvad de säga — emot detta. Om än dessa människor äro inriktade på missgärningar, så äro de likväl godtrogna; således låta de alltid lura sig. Hos deras tjänstefolk måste du gå särskildt slugt till väga, de äro inte heller dumma. Låt dem köpa dina varor billigare, där det behöfs, för att de skola vänja sig vid dig och börja uppskatta dig; men akta dig för att väcka misstankar genom att låta det gå så långt, att de fråga sig: Hvad nu, hvad står på? Han säljer allt så billigt och är samtidigt så nyfiken i sina frågor. Det bästa är, om du skaffar dig en väninna ibland dem — någon sådan där yppig, eldig liten sak; det skall göra dig godt i alla afseenden. Hon skall äfven sy dig en skjorta ibland, låta dig öfvernatta hos henne och allt, som du vill veta, skall hon utspeja och nosa upp, den lena, söta lilla musen. Det är långt, man kan sträcka ut armen med hjälp af en kvinna!«

Denne rundlagde, koppärrige karl med de knubbiga läpparne och håriga händerna talade oftare än alla andra om kvinnfolk. Han dämpade sin mjuka stämma till en hviskning; hans hals blef fuktig af svett; benen rörde sig oroligt; de frans- och ögonbrynslösa, mörka ögonen blefvo oljigt simmiga. Jevsej tyckte, att Solovjof alltid luktade af varmt, fett och fördärfvadt kött.

Medan Jevsej ännu tjänstgjort hos den vanliga polisen, hade man där berättat om spionerna såsom om folk, hvilka visste allt och hade allt i sina händer; öfverallt hade de vänner och medhjälpare; de skulle kunna fånga alla farliga människor på en gång men gjorde det icke, eftersom de icke ville beröfva sig själfva sin tjänst för framtiden. När

de tillträdde tjänsten i skyddspolisen, måste hvar och en af dem aflägga ed på att ingen skona — hvarken moder, fader eller broder — och icke tala med hvarandra ett ord om den hemliga sak, som de svurit att tjäna hela lifvet.

Jevsej hade förväntat sig att få se några sträfva figurer; han hade trott, att de skulle vara fåordiga, deras tal obegripligt för vanligt folk, och att hvar och en af dem skulle förfoga öfver en trollkarls underbara skarpsyn, som kunde läsa en människas tankar.

När han nu iakttog dem, såg han klart och tydligt, att dessa människor icke buro på något ovanligt; och för honom voro de hvarken sämre eller farligare än andra. Det tycktes honom till och med, som om de lefde vänskapligare än det annars vore vanligt ibland folk, öppenhjärtigt berättade om sina fel och misslyckanden, ofta skrattade åt sig själfva; och att de alla lika ifrigt, mer eller mindre argt, svuro öfver sina öfverordnade.

Man kände, att de alla voro nära knutna till hvarandra, och man märkte deras omsorg om hvarandra. Förekom det emellanåt, att någon blef försenad eller icke dök upp till en sammankomst, så voro alla uppriktigt oroade; de skickade då Jevsej, Sarubin eller någon annan ur den mångtaliga gruppen af „medhjälpare“ ut för att leta efter den saknade på andra mötesplatser. Frånvaron af penninggirighet hos flertalet var iögonfallande liksom deras beredvillighet att dela med en kamrat, som förlorat i kortspel eller eljest låtit sina rubler gå upp i rök. Alla älskade de hasardspel, kortkonster fängslade dem liksom barn, och de afundades falskspelarne deras skicklighet.

Fulla af afund underrättade de hvarandra om sina öfverordnades dryckeslag, skildrade utförligt kända skörlefnadskvinnors kroppsbyggnad och dryftade lidelsefullt könsförbindelsernas mångfaldiga tillvägagångssätt. De flesta voro ogifta, nästan alla voro ännu unga, och fruntimret var för hvar och en af dem någonting i stil med brännvinet — det lugnade och vaggade till sömns, man kunde återhämta sig med hjälp af det efter oron under tjänstens hundlif. Nästan alla hade oanständiga fotografier i fickan, hvilka de visade upp för hvarandra och granskade, hvarvid man yttrade nedrigheter, som hos Jevsej väckte skarp, berusande nyfikenhet men ibland äfven misstro och äckel. Han visste, att somliga af dem lägrade andra män, att väldigt många voro smittade med hemliga sjukdomar samt att de alla drucko omåttligt och blandade brännvin med öl eller öl med konjak, då de alltid eftersträfvade att berusa sig så snabbt som möjligt.

Det var bara några få, som i sin tjänst nedlade en jägares täflingsifver, skröto med sin skicklighet och utmålade sig själfva som hjältar; flertallet fullgjorde sin tjänst med uttråkad rutin enbart.

I sina samtal om de människor, de hade att spåra upp likt villebråd, var det nästan aldrig det ur Saschas tal skummande, liksom ur en kokande källa framvällande, ursinniga hat, hvilket förde ordet. Det var en viss Mjelnikof, som skilde ut sig — en kraftig, hårig karl med tjock, bullrande basröst; han hade ett märkligt sätt att gå med framåtböjd nacke, hans mörka ögon föreföllo alltid spändt invänta någonting; han talade föga, men det tycktes Jevsej, som om denne man oupphörligen tänkte på någonting förskräckligt. Krasavin lade man märke till genom hans kalla ondska, och Solovjof genom det vällustiga välbehag, hvarmed han talade om slagsmål, blod och kvinnfolk.

Bland ungdomen jäktade Jakof Sarubin omkring. Han var alltid bekymrad, hade alltid någonting att fråga alla om, och när han åhörde samtalen om de revolutionäre, rynkade han bistert ögonbrynen och skref något i en liten anteckningsbok. Han ansträngde sig att vara alla viktiga detektiver till lags, men det var tydligt, att ingen tyckte om honom, och hans anteckningsbok betraktade man misstänksamt.

Om revolutionären talade de fleste likgiltigt, liksom om någon, man har tröttnat på: ibland hånfullt, såsom om en märkelig kuf, men emellanåt nog så förtretadt, liksom handlade det om ett barn, hvilket ställer till rackartyg och förtjänar straff. För Jevsej kom det att förefalla, som om alla revolutionärer blott vore tomma i hufvudet, några, hvilka man icke behöfde taga allvarligt, hvilka själfva icke visste, hvad de ville, utan endast införde oro och oordning i lifvet.

En gång frågade Jevsej Pjotr:

»Ni har ju sagt, att revolutionärerna äro mutade af tyskarne, men nu säger man något helt annat...«

»Hvad då, annat?« frågade Pjotr förargadt.

»Att revolutionärerna äro fattiga och dumma... men om tyskarne säger man ingenting mer.«

»Djäfvulen anamma! Kan det inte göra dig det samma? Gör det, som de befalla dig — din färg är ruter, så spela då ruter...«

Från Sascha försökte Klimkof hålla sig så långt borta som möjligt — jodoformlukten och den snörflande, elaka rösten stötte bort honom, och den sjukes olycksbådande ansikte skrämde honom.

»De kanaljerna!« skällde Sascha öfver de öfverordnade. »Man ger dem millioner — åt oss kasta de några ynka spottstyfrar, men för kvinnfolken och vissa unga herrar, som påstås arbeta i de fine kretsarne, ge de ut hundratusenden. Men revolution är det icke de fine kretsarne,

icke herrskapen, som göra — det måste man veta, era idioter — utan revolutionen växer där nere, i jorden, i folket. Ge ni mig fem millioner — och på en månad skall jag hämta upp revolutionen på gatan till er, slita fram den ur de mörka hörnorna och ut i ljuset. . . »

Han smidde ständigt fruktansvärda planer på allt skadligt folks allmänna utrotande. Hans ansikte färgades då blygrått, de röda ögonen blefvo underligt matta och spottet stänkte ur munnen på honom.

Det var uppenbart, att alla äcklades af honom men samtidigt fruktade honom. Den ende, som undvek mellanhafvanden med honom och till och med hvarken vid hälsning eller afsked tog honom i hand, var Maklakof.

Sascha, som skällde alla de andra kamraterna för dumskallar och gjorde sig lustig öfver hvar och en af dem, medgaf helt uppenbart Maklakof en särställning, talade alltid mycket allvarligt med honom — synbarligen hellre än med de öfrige — och skällde icke på honom ens bakom hans rygg.

När Maklakof en gång åter gick sin väg som vanligt utan att säga adjö till honom, sade Sascha:

»Han äcklas inför mig, ädlingen! Det har han, djävulen tage honom, rätt till! Hans förfäder bodde i rum med högt i tak, andades ren luft, åto hälsosam föda och buro rena underkläder. Och han med. Jag är däremot bonde, jag är född och uppfödd som ett djur, i smuts, med löss, på svart bröd med agnar i. Hans blod är bättre än mitt, säkert. Såväl blod som hjärna.«

Han tystnade och tillade sedan vresigt men likväl utan hån i rösten:

»De tala om folks jämlikhet, dessa idioter. De äro bedragare, dessa herrskapsskurkar. De predika jämlikhet därför, att de äro ett kraftlöst pack och själfva inte klara af någonting. „Du är precis en sådan människa som jag; så gör då, så att jag kan lefva bättre“ — det är jämlikhetens teori!«

Mjelnikof, som utförde spioneritjänster ibland arbetarne, instämde buttert:

»Ja, de äro bedragare allihop. . . »

Medan han nickade bekräftande med det tillrufsade svarta hufvudet, knöt han de hårige näfvarne hårdt.

»Man måste slå ihjäl dem, liksom bönderna slå ihjäl hästtjufvar!« tjöt Sascha till.

»Slå ihjäl — det vore för tjockt, men på öronen då och då, det skulle man ge en sådan herre!« sade detektiven Tschaschin — en lockig, vek, spetsnäst liten karl och framstående biljardspelare. »Tag till exempel följande nedriga fall: För en vecka sedan spelar jag med en herre på

Kononofs gästgifveri; och när jag tittar närmare på honom — är personen liksom bekant; nå, alla hönor ha fjädrar! Han ser också skarpt på mig — glo bara, af det bleknar jag inte. Tre rubel och sex flaskor öl hade jag redan plockat honom på, vi hålla just på att dricka, när han plötsligt reser sig upp och säger: „Jag känner igen er! Ni är detektiv! När jag låg vid universitetet“, säger han, „fick jag tack vare er vänlighet uthärda fyra månader i fängelse, ni“ säger han, „är en skurk!“ Först blef jag rädd, men jag bemannade mig snart: „Ni satt inte alls inne på grund af min vänlighet utan till följd af er egen politik; det angår inte mig längre, men att jag däremot dag och natt i nästan ett års tid i alla sorters väder fick ränna efter er och måste ligga tretton dagar på sjukhus — det är då ett, som är säkert!“ Det var lätt för honom att uttala sig, den svinpälsen! Han har ätit sig till kinder så trinda som en prästs, bär guldklocka och slipsnål af guld med en sten i. . . «

Akim Grochotof, en bildskön karl med en skådespelares rörliga ansikte, menade:

»Jag känner också till sådana. I ungdomen vilja de ställa allt på hufvudet, men när de uppnå allvarlig ålder, promenera de stillsamt tillsammans med sin fru och äro för lefvebrödets skull till och med beredda att arbeta hos oss i skyddspolisen. Det är en naturlag! . . . «

»Men det finnes äfven en del ibland dem, som inte kunna något annat än att ställa till med revolutioner — de äro de allra farligaste!« sade Mjelnikof.

»J-ja!« utbrast Krasavin, liksom hade han aflossat ett skott, och hans skelande ögon vidgades lystet.

En gång frågade Pjotr, som hade förlorat i kortspel, trött och förargadt:

»När skall detta långtrådiga någon gång taga slut?«

Solovjof såg på honom och tuggade på sina tjocka läppar.

»Den saken har man inte anvisat oss att afgöra«, sade han. »Vår uppgift är mycket enkel: har man fått fast en farlig typ, som öfverheten gjort en uppmärksam på, eller om man själf efter eget förstånd uppspårat en, och om man gjort alla efterforskningar och iakttagelser enligt föreskrifterna, lämnat in sin rapport till de öfverordnade, så kunna de sedan göra med den, hvad de vilja. För mig skulle de gärna få flå af dem skinnet lifs lefvande — politiken angår inte oss. . . En gång hade vi en agent, Grischa Sokovnin hette han, som började diskutera allt möjligt — och han dog till sist i lungsot på fängelsesjukhuset. . .

Oftast utvecklade sig samtalen så.

Vjekof, en frisör, hvilken alltid gick brokigt och moderiktigt klädd, en anspråkslös, stillsam man, berättade:

»I går arresterade man trenne personer. . . «

»Tänk, en sådan nyhet!« svarade någon likgiltigt. Vjekof ville emellertid ovillkorligen berätta för kamraterna allt, han visste; i hans små ögon tändes en gnista af stilla envishet, och hans röst fick en frågande ton:

»På Nikitskajagatan hålla herrar revolutionärer tydligen på att kläcka ut någonting igen — de äro mycket ifrigt sysselsatta där. . . «

»Dumbommar! Där äro alla gårdskarlarne upplärda. . . «

»En gårdskarl kan man dock muta«, anmärkte Vjekof försiktigt.

»Dig också. Man kan muta alla människor, det är bara en fråga om priset. . . «

»Ha ni redan hört, bröder, att Sekatschof vann sjuhundra rubel i går!«

»Han fuskar.«

»J-ja — men han är inte någon falskspelare, utan en ung gud. . . «

Vjekof såg sig förvirradt leende omkring och rättade sedan tigande och omsorgsfullt till sin kostym.

»Det har kommit ut en ny proklamation!« förkunnade han en annan gång.

»Däraf finns det många! Det kan väl inte fan hålla reda på, om en sådan är gammal eller ny! . . . «

»Men det är mycket ondt i dem.«

»Har du läst den?«

»Nej. Filipp Filippovitsch berättade det. „Det är en ny“, sade han och förargade sig.«

»Cheferna förarga sig alltid — det är en naturlag!« anmärkte Grochotof suckande.

»Hvilka läsa väl dessa proklamationer!«

»Nå, man läser dem! Till och med mycket. . . «

»Ån sedan? Jag har ju också läst en del och har inte blifvit mörkhårig af dem utan har behållit mitt röda hår. Huvudsaken är inte proklamationerna, utan bomberna. . . «

»En proklamation exploderar inte. . . «

Men de talade icke gärna om bomber; och nästan hvarje gång, som någon berörde detta samtalsämne, vinnlade sig alla ansträngdt om att föra in samtalet på andra ämnen.

»I Kasan ha guldföremål för fyrtiotusen rubel blifvit stulna!«

Någon förfrågade sig lifligt:

»Ha de gripit tjufvarne?«

»Man skall få dem fast!« spådde en annan buttert.

»Nå, till dess kunna de lefva lifvets glada dagar. . . «

Sedan sänkte sig afunden likt en dimma öfver dem alla; de försjönko i drömmier om vidlyftiga dryckeslag, kortspel med hög insats och dyra kvinnfolk.

Mjelnikof intresserade sig mer än de andra för krigets gång och frågade ofta ut Maklakof, hvilken uppmärksamt läste i tidningarna, om det:

»Ge de oss alltjämt stryk?»

»Ja.»

»Hvad är då orsaken?» utbrast Mjelnikof oförstående och spärrade upp ögonen. »Finns det då för litet folk?»

»Förståndet räcker inte till!» afgaf Maklakof torrt sitt utlåtande.

»Arbetarne äro missnöjda. De begripa inte. De säga, att generalerna äro mutade. . . »

»Säkert!» blandade sig Krasavin i. »De äro ju inte alls ryssar.» Han lät ett par oanständiga svordomar följa. »Hvad är vårt blod värdt för dem?»

»Blod är billigt!» sade Solovjof och log underligt.

I allmänhet talade de ogärna om kriget; de tycktes vara besvärade inför hvarandra, liksom fruktade hvar och en af dem att råka säga något farligt ord. Under nederlagens dagar drucko de alla mer brännvin än vanligt, och när de sedan supit sig fulla, så grälade de om strunt-saker. Var Sascha närvarande vid sådana samtal, så brusade han hvar gång upp och skällde:

»Edra missfoster! Ni begripa ingenting alls!»

Som svar fick han då af somliga ett urskuldande leende, medan andra tego med mörka blickar. Emellanåt var där någon, som sakta sade:

»För fyrtio rubel i månaden begriper man inte mycket. . . »

»Man borde utrota er!» skrek då Sascha gällt.

Många blefvo sjuka af att gå i ständig fruktan för att bli slagna och för döden; och för somliga, såsom Jelisar Titof, blef det tvunget att vårdas för denna fruktan på dårhuset.

»I går spelade jag på klubben«, berättade Pjotr en gång konfunderadt, »Plötsligt känner jag ett tryck i nacken och en kyla i ryggen. Jag ser mig om — i hörnet står en lång karl och mäter mig med blicken. Jag kunde inte fortsätta spela! Jag reser mig upp ifrån bordet och får se, hur också mannen i hörnet rör på sig. Jag sprang längs baktrappan, ner på gården, ut på gatan. Sedan kunde jag inte mer. Det kändes, som komme han gående efter mig. Jag kallade till mig en droska, åkte iväg, satte mig vänd på sidan och tittade bakåt. Plötsligt har han dykt upp någonstans ifrån, han korsar gatan, alldeles framför hästen — kanske

var det inte alls han, men i ett sådant ögonblick tänker man inte längre efter — som jag skre-ek! Han blef stående, jag hoppade ur droskan och sprang iväg. Kusken efter mig. Men jag sprang, som om hin håle vore efter mig.«

»Så kan det gå till!« sade Grochotof leende. »Jag fick också en gång gömma mig på en gård, och det var ännu värre. Så kröp jag upp på taket och satt där ända till gryningen bakom en skorsten. Människan måste frukta människan — det är en naturlag. . . «

En dag kom Krasavin blek och svettig med stelt stirrande ögon; han tryckte händerna mot tinningarne och meddelade tyst och surmulet:

»Nu ha de varit efter mig. . . «

»Hvilka då?«

»De förföljde mig. . . alla. . . «

Solovjof försökte lugna honom:

»Det är ju mycket folk, som ränner efter en, Gavriluschka. . . «

»Jag märkte på stegen, att det var mig, det gällde!«

Under mer än två veckors tid såg Jevsej icke till Krasavin.

Spionerna förhöllo sig godmodigt emot Jevsej, och om de emellanåt skrattade åt honom, så förolämpade dessa skratt icke Jevsej. När han förargade sig öfver sina egna fel, tröstade de honom:

»Du vänjer dig! Det går öfver!«

Han förstod icke riktigt, när spionerna egentligen förrättade sin tjänst; det föreföll honom, som om de tillbragte större delen af dagen på krogarne och öfverläto efterforskandet på sådant mindre betydelsefullt folk såsom han själf.

Han visste, att bak alla dem, han kände, stodo ytterligare andra spioner: oförvågne män utan fruktan, hvilka rörde sig midt ibland revolutionärerna och som man kallade för provokatörer; de arbetade också mer än alla andra, de gingo i spetsen för hela arbetet. De voro få, och de öfverordnade värderade sådant folk högt; men gatuspionerna tyckte enhälligt illa om dem för deras viktighets skull; likväl afundades man dem.

En dag pekade Grochotof ut en af dessa män på gatan för Jevsej.

»Titta, Klimkof!«

Längs trottoaren kom en lång, kraftig och ljushårig karl gående. Håret hade han kammat bakåt, och det föll sirligt ner under hatten till axlarne; hans ansikte var stort, hade något ädelt öfver sig och var försedt med en frodig mustasch. Väklädd som han var, efterlämnade han ett intryck af viktig, mätt herreman.

»Där ser du en!« sade Grochotof stolt. »Stilig, inte sant? Ja-a då, det är vårt garde! Tolf bombmän har han angett; han tillverkade själf

bomber tillsammans med dem — de tänkte spränga en minister i luften — lärde dem, hur det går till, och sedan angaf han dem. Skickligt, hvad?»

»Ja-a!« sade Jevsej och förundrade sig öfver mannens så solida intryck.

»Så se de ut, våra riktiga!« sade Grochotof. »Han skulle kunna duga som minister — han har både figuren och ansiktet! Och hvad äro vi? Den hungrige herrns tiggarfolk. . . «

Redo att vara alla och enhvar till lags i utbyte mot ett godt ord och en vänlig blick, sprang Klimkof underdånigt omkring i staden, öfvervakade, utfrågade och gjorde anmälningar; hade han gjort det till belåtenhet, så gladde han sig uppriktigt. Han arbetade mycket, blef mycket trött och hade ingen tid till grubblerier.

Den allvarsamme Maklakof föreföll Jevsej bättre och renare än allt det folk, han dittills sett. Han längtade ofta efter att fråga honom om något, berätta någonting om sig själf för honom — denne unge spion hade ett så fängslande ansikte.

Ibland frågade han honom något:

»Timofej Vasiljevitsch, huru mycket lön få då revolutionärerna i månaden?»

En lätt skugga gick öfver Maklakofs ljusa ögon.

»Nu pratar du galenskaper!« sade han med låg röst men förargadt.

Kapitel XII

Dagarne gingo snabbt, jäktande och enformigt; det föreföll Jevsej, som om de skulle gå på det viset långt in i framtiden, fyllda med det redan invanda springandet och det välbekanta talet.

Men midt i vintern omskakades plötsligt allting; allt började vackla, folk spärrade förfäradt upp ögonen, fäktade yfvigt med armarne, började ursinnigt tvista med hvarandra, svära och skälla på hvarandra, de trampade liksom rundt på en och samma fläck, som om de svårt skadats och blifvit förblindade genom ett slag.

Detta hade börjat med det, att Klimkof en afton, när han kommit till skyddspolisafdelningen med ett brådskande meddelande om sina efterforskningar, där mötte någonting ovanligt och obegripligt: tjänstemännen, agenterna, skrifvarne och detektiverna hade liksom helt nya ansikten, de voro på något underligt sätt icke längre sig själfva lika; de förundrade sig öfver något, det verkade nästan, som om de gladde sig; de samtalade än mycket sakta och hemlighetsfullt, än högljudt och förargadt. De sprungo omkring utan mål och mening ifrån det ena rummet till det andra, aflyssnade hvarandras samtal, kisade misstänksamt med oroade ögon, skakade på hufvudena, suckade, hejdade sig plötsligt och började sedan åter gräla alla på en gång. Det verkade, som om en skräckens och tviflets hvirfvel flöge i vida cirklar igenom rummet, som om den sopade ihop folk likt skräp i små högar i alla hörn, liksom lekte den med deras vanmakt. Klimkof stod i en vrå, tittade på denna förvirring med tom blick och lyssnade spändt.

Med hufvudet framsträckt på den kraftiga nacken griper Mjelnikof folk i axlarne med sin håriga hand.

»Hvarför gör folket detta?« mullrar hans djupa, dofva stämma.

»Öfver hundratusen, har det sagts...«

»Dödade i hundratal! Sårade!« utropar Solovjof.

Någonstans ifrån ljuder Saschas motbjudande, öronskärande röst:

»De skulle ha haffat prästen. Först af alla, idioter!«

Kastande sin skelande blick åt alla håll kommer Krasavin in; han har lagt händerna på ryggen och biter sig i läpparne. Den tystlåtna Vjekof har kommit fram till Jevsej och ställt sig samt sagt med låg röst, fingrande på knapparne i sin väst:

»Så långt äro vi alltså komna — å Herre du min Gud! Ett blodbad, hvad?»

»Hvad är det, som har händt?» frågade Jevsej lika sakta. Vjekof såg sig försiktigt omkring, grep Klimkof i ärmen och meddelade honom med halfhög röst:

»I går begaf sig folket i Petersburg med en präst och några kyrkofanor till imperatorn — förstår ni — men man släppte inte fram dem; man hade ställt ut trupper, och det blef till ett blodbad. . . «

Den fagre, ståtliga herr Leontief kom brådstörtadt in förbi dem, gaf Vjekof en blick igenom glasen på sin pincenez och frågade:

»Hvar är Filipp Filippovitsch?»

Vjekof ryckte till och sprang iväg efter honom. Jevsej slöt ögonen och försökte nu i mörkret förstå innebörden af det sagda. Han kunde lätt föreställa sig en folkmassa, dragande i procession med kors igenom gatorna, men han begrep blott icke, hvarför trupperna hade skjutit, och trodde heller icke på det. Folks upphetsning grep äfven honom; han kände sig illa till mods och oroad, hade gärna sällat sig till de andra, men då han icke kunde bestämma sig för att gå fram till någon af de bekanta spionerna, rörde han sig allt djupare in hörnet.

Agenterna slunko förbi honom; alla verkade liksom han söka sig en ombonad vrå för att där samla tankarne.

Maklakof hade stoppat händerna i fickorna och tittade under lugg på alla. Mjelnikof kom fram till honom.

»Är det till följd af kriget?»

»Det vet jag inte. . . «

»Hvad begärde de då?»

»En konstitution!» svarade Maklakof.

Den buttre spionen skakade på hufvudet.

»Det tror jag inte på. . . «

Likt en björn vände sig Mjelnikof om och brummade på vägen ut:

»Ingen begriper någonting. . . «

Jevsej smög sig fram till Maklakof; denne gaf honom en blick.

»Hvad nytt?»

»En rapport. . . «

Maklakof vinkade afvärjande.

»Hvad skall jag med rapporter idag!»

»Timofej Vasiljevitsch, hvad betyder det — en konstitution?»

»En annan lefnadsordning«, svarade spionen med låg röst.

Svettdrypande och alldeles röd i ansiktet kom Solovjof springande emot honom.

»Ha ni inte hört, om det blir kommendering till Petersburg? Det tror jag nog, det måste bli — vid en sådan tilldragelse! Det är ju uppror, hvad? Riktigt uppror! Så mycket blod, som har flutit! Hvad är det fråga om?«

I Jevsejs hufvud snurrade långsamt, ständigt upprepande sig, Maklakofs ord:

„En annan lefnadsordning. . . “

De hade rört hans hjärta och framkallat en skarp önskan i honom att intränga i deras innebörd. Men allt snurrade rundt i cirklar inom honom, susade skugglikt hit och dit, och Mjelnikofs vreda stämman genljöd:

»Man måste veta, hvad för folk? Var det arbetsfolk, så är det en sak, en annan, om det helt enkelt var invånarne. Det måste man särskilja. . . «

Men Krasavin sade noga afmätt:

»Äfven om det är folket, som börjar ett uppror emot själfhärskaren, så är det då inte längre något folk, utan bara upprorsmän. . . «

»Vänta. . . om det nu är fråga om ett bedrägeri? . . . «

»Hör du, din djäfvul!« hviskade Sarubin, som kom springande fram till Jevsej, »jag har en sak på gång! . . . Kom, så gå vi, så skall jag berätta!«

Klimkof tog tigande några steg efter honom men blef sedan stående.

»Hvart skall du?« frågade han.

»Till ölstugan. Vet du, där är en ung flicka, Margarita heter hon, och hon känner en modist, och i lägenheten hos denna modist läsa studenter och annat sådant folk om lördagarne högt ur några små böcker. . . «

»Jag kommer inte med!« sade Jevsej.

»A dö-öh!«

Bandet af märkliga intryck förvirrade snabbt hjärtat och hindrade förståelse för det, som försiggick. Omärkligt begaf sig Klimkof hemåt, bärande med sig en ängslig föraning om någon nära förestående olycka. Den lurade redan på honom någonstädes; den sträckte ut sina oemotståndliga armar emot honom och fyllde hans hjärta med ny fasa. Klimkof ansträngde sig att gå i skuggan längs planken; han mindes ännu de oroliga ansiktena framför sig, de upphetsade rösterna och de sammanhangslösa samtalen om död, om blod, om breda grafvar, dit man slängde ner liken i tiotal åt gången, likt afskräde.

Hemma ställde han sig vid fönstret och tittade länge på lyktans gula sken, hvars klara ljusstrimma folk hastigt stegade igenom för att ånyo dyka in i mörkret. Också i Jevsejs hjärna tändes det helt matt en blek, svag strimma af ett försagdt ljus, igenom hvilket de försiktiga, grå tankarne långsamt och klumpigt kröpo, hjälplöst klamrande sig fast vid hvarandra likt en rad blinde, som leda hvarandra.

Dagarne förflöto såsom i en feberyra, fyllda af rysliga redogörelser om det rasande utrotandet af människor. Det förekom Jevsej, som om dessa dagar framkröpe likt svarta, ögonlösa vidunder, uppsvullna af det myckna blod, de hade druckit; ur vidt uppspärrade käftar förpesta de luften med en kvalmig, frän os. Folk fly och falla omkull, de skrika och gråta, de blanda sina tårar med sitt blod; men de blinda vidundren tillintetgöra dem, klämma ihjäl gammal och ung, kvinnor och barn. Deras härskarinna — fruktan, kraftfull som en bred älfs forsande ström — stöter dem fram emot lifvets utrotande.

Allt detta hade händt i fjärran, i en för Jevsej okänd stad; men han visste, att rädslan lefde öfverallt; han kände den ständigt rundt omkring sig.

Ingen begrep tilldragelsen, ingen kunde förklara den, såsom en väldig gåta stod den inför folk och förskräckte dem. Spionerna drefvo från morgon till kväll omkring till sina mötesplatser, läste tidningar, trängdes på skyddspolisens kansli, beklagade sig och tvistade med hvarandra, drucko brännvin och väntade otåligt på någonting, hvad som helst.

»Kan någon förklara för oss, hvad som är sant?« frågade Mjelnikof.

Efter några dagar församlades de på kvällen i skyddspolisafdelningen, och Sascha sade skarpt:

»Nu får det vara nog med att prata dumheter! Detta är en japansk plan — japanerna gifvo prästen Gapon aderton millioner, för att han skulle uppvigla folket till uppror, begrips? På vägen till palatset söpo de folk fulla — revolutionärerna läto slå sönder några brännvinsbodar — begrips?«

Han nagelför alla med sina röda ögon, liksom sökte han ibland åhörarne efter någon, som icke höll med honom.

»De trodde, att själfhärskaren, som älskar folket, skulle komma ut, och då var det bestämdt, att han skulle mördas. Är det klart?«

»Glasklart!« utropade Jakof Sarubin och började anteckna något i sin lilla bok.

»Ditt träbeläte!« for Sascha strängt ut emot honom. »Jag frågar inte dig. Begriper du det nu, Mjelnikof?«

Mjelnikof satt i ett hörn, höll händerna om hufvudet och vaggade af och an, liksom lede han af tandvärk. Utan att ändra ställning svarade han:

»Bedrägeri!« Hans röst slog doft till golfvat, liksom fölle någonting tungt och mjukt.

»Nå ja, bedrägeri!« upprepade Sascha och talade sedan snabbt och sammanhängande vidare. Då och då vidrörde han försiktigt pannan, tittade sig på fingrarna och aftorkade dem på knäet. Det föreföll Jevsej, som om till och med hans ord voro inpyrda med mögellukt; nog begrep han allt, hvad spionen sade; men han kände, att detta tal icke utplånade, icke förmådde utplåna dödshögtidens mörka dagar ur hans hjärna. Alla tego och nickade emellanåt men sällan; inga sågo på hvarandra, det var tyst, stilla och håglöst; Saschas ord flöto länge omkring i rummet ofvanom folks gestalter utan att göra intryck på någon.

»Men om man visste, att folket blef bedraget — hvarför då skjuta ihjäl dem?« frågade Mjelnikof oförmodadt.

»Dumhufvud!« utropade Sascha. »Om någon säger till dig, att jag är din frus älskare, och du super dig full och går lös på mig med knifven — hvad skall jag göra då? Låta mig bli dödad, fastän det är dig, man ljugit för, och jag är oskyldig. . . «

Mjelnikof reste sig plötsligt, sträckte på sig och röt till:

»Skäll inte, din hund!«

Jevsej vacklade till vid dessa ord, och den bredvid honom sittande veke, klene Vjekof hviskade ängsligt:

»Å Herre Gud! Håll fast honom. . . «

Sascha visade tänderna, stack handen i fickan och ryggade tillbaka. De andra — de voro en hel mängd — blefvo sittande tysta och orörliga, medan de väntade och behöllo blickarne riktade mot Saschas hand. Mjelnikof viftade med mössan och gick utan brådska mot dörren.

»Jag är inte rädd för din pistol. . . «

Han smällde igen dörren efter sig; Vjekof reste sig, låste den och sade, medan han återvände till sin plats:

»En sådan farlig man. . . «

»Och följaktligen«, fortfor Sascha, sedan han dragit upp revolvern ur fickan och granskade den pröfvande, »måste hvar och en vara i tjänst i morgon bitti, förstått? Tänk på, att det nu blir mer att göra för alla — för det första skola en del af oss afresa till Petersburg, och för det andra gäller det särskildt just nu att hålla ögon och öron öppna. Folk skola börja köra allt möjligt sladder om orsakerna till den här historien, de små revolutionärerna bli mindre försiktiga, förstått?«

Den bildsköne Grochotof utstötte en högljudd suck och sade:

»Om det stämmer — det med japanerna och de stora pengarne, då förklarar det förstås allt!«

»Utan förklaring kan man knappt förstå det!« sade någon.

»Detta uppror intresserar ju alla mycket. . . «

Rösterna klingade slappt och ansträngdt.

»Nå, nu veta ni alltså, huru saken ligger till och hur man måste tala med dumhufvudena«, sade Sascha barskt. »I fall någon åsna börjar svamla — tag honom då i kragen, hvissla på en poliskonstapel — och så iväg med honom till polisvaktkontoret! Där har man redan gifna anvisningar om, hvad som skall göras med detta folk. Hallå, Vjekof, eller någon, tag och ring, så att man kommer med sodavatten till mig!«

Jakof Sarubin störtade iväg till ringklockan.

»Jaha-a«, sade Grochotof eftertänksamt och utdraget. »Och likväl äro de en kraft! Få hundratusen människor på fötter. . . «

»Dumheten väger lätt; att få den på fötter är inte så svårt!« afbröt honom Sascha. »Det fanns just något, som kunde få dem på fötter — det fanns pengar! Ge mig sådana pengar, så skall jag visa er, hur man skall göra historia!« Sascha utstötte ett svall af oanständiga svordomar, reste sig upp ifrån soffan, sträckte fram den magra, gula handen med revolvern, kisade och skrek lystet gnällande, medan han siktade upp i taket: »Jag skulle minsann visa dem. . . «

Allt detta föreföll nu Jevsej kraftlöst och onödigt, liksom enstaka glesa regndroppar, hvilka falla på en eldsvådas lågor; intet af allt detta kunde fördrifva hans fruktan, det kunde icke hejda tillväxandet i det tysta af föranningen om en stor olycka.

Under dessa dagar utbildades, utan att han själf märkte det, inom honom ett nytt förhållande till folk — han såg, att somliga kunde församlas i tiotusenden på gatorna för att gå och utbedja sig hjälp af den rike, mäktige tsaren, och att andra människor kunde förinta dem för detta. Han erinrade sig allt, som Flöjten sagt om folkets armod och tsarens rikedom; och han var öfvertygad om, att såväl den ena som den andra sortens människor handlade så af fruktan — den ena sorten var det tiggarlifvet, som skrämde; den andra sorten var rädd för att bli fattig. Men alla dessa människor förundrade honom genom sitt förtviflade mod och framkallade inom honom en dittills för honom själf okänd förnimmelse.

När han nu vandrade omkring på gatan med sin låda på magen, gick han liksom förr försiktigt åt sidan för mötande fotgängare, i det han ifrån trottoaren steg ner på körbanan eller tryckte sig intill husväggarna; men han hade börjat se folk i ansiktena mycket uppmärksammare och med en känsla, som liknade högaktning för dem. Folks

ansikten hade plötsligt förändrats, de hade blifvit betydelsefullare och mer olika hvarandra; alla började villigare och oftare samtala med hvarandra, stegade snabbare och själfmedvetnare åstad gatan fram.

Kapitel XIII

Jevsej var ofta i ett visst hus, där en doktor och en journalist bodde, hvilka han hade att hålla under uppsikt. Hos doktorn tjänade amman Mascha — en yppig, rundlagd kvinna med glada, blå ögon. Hon var mycket älskvärd, talade hastigt och drog ut somliga ord, liksom hade hon sjungit dem. Hon var prydligt klädd i vit eller blå sarafan, bar glaspärlor kring den bara halsen och hade med sin yppiga barm något mätt och sundt öfver sig; Jevsej tyckte om henne.

Ungefär fem dagar efter det, att Sascha hade förklarat revoltens orsaker för spionerna, fick Jevsej åter se amman. Mascha satt på sängen i köksans rum, hennes ansikte var svullet och underläppen löjligt förskjuten.

»Goddag«, sade hon argt. »Vi behöfva ingenting — gå! Vi behöfva ingenting...«

»Har herrskapet kränkt dig?« frågade Jevsej.

Han kände på sig, att det icke var det, det var fråga om, men höll det för sin tjänsteplikt att ställa denna fråga. Han krystade fram en tvungen suck och lade till:

»Hela lifvet måste man slita för dem...«

Den magra, argsinta kokerskan utbrast plötsligt:

»De ha slagit ihjäl svågern för henne!... Och systemen pryglade de med piskor; hon är inlagd på sjukhus...«

»I Petersburg?« förfrågade sig Klimkof sakta.

»Nå, ja...«

Mascha drog bröstet fullt med luft och lät höra ett utdraget stönan-
de.

»Herregud! Bokbindare var han; en stillsam man, drack inte heller — men förtjänade fyrtio rubel i månaden! Och Tanja, min syster, henne slogo de rent fördärfvad, fastän hon är hafvande. Min mans kamrat... sköto de sönder ena benet för... Allihop slogo de ihjäl eller gjorde till krymplingar, de förtappade, måtte de ingen sömn, ingen hvila få!

Hon jämrade sig länge och förbittradt; tillrufsad och ömklig slängde hon sig sedan på sängen, borrade ner hufvudet i kudden, stönade doft och vred sig i ryckningar.

»Hennes onkel har skickat henne ett bref«, sade köksan, som sprang fram och tillbaka mellan spisen och bordet. »Tänk, hvad han skref! Hela vår gata läser detta bref; ingen kan fatta det! Där kom folket med helgonbilder — där voro också präster med, allt på kristet vis... De gingo till tsaren och skulle be honom: „O, härskare, vår fader, befria oss ifrån befallningsmännen, det är oss omöjligt att lefva med en sådan mängd öfverordnade; pålagorna räcka ju inte till för deras lön, de påbörda oss ett gränslöst tvång; hvad de önska, det taga de ock.“ Det gick alltsammans helt öppet och ärligt till, hela polisen visste om det, och ingen hindrade dem... Så ha de dragit iväg, där tåga de — plötsligt börjar man skjuta på dem! Man omringade dem ifrån alla håll, de sköto på dem, höggo in på dem med och trampade ner dem med hästhofvar. I två dagar höllo de på och misshandlade till döds — tänk dig det!«

Hennes obehagliga röst sjönk tillbaka till en hviskning; man hörde nu endast hur fettets fräste på spisen, vattnet ilsket sjöd, när det kokte upp i pannan, elden tjöt doft och Mascha stönade. Jevsej kände sig tvungen att svara något på köksans skarpa frågor; han ville trösta Mascha; han hostade till försiktigt och sade utan att se på någon:

»De säga, att det är japanerna, som ha ställt till detta...«

»Jaså-å!« utropade köksan ironiskt. »Ja-såå, japanerna, hur då! De japanerna känna vi till. Herrn har förklarat för oss, hvad det är för folk, jodå! Säg litet till min bror om de där japanerna; han vet också, hvad de heta! Skurkar är det — och inga japaner...«

Af Mjelnikofs berättelser visste Jevsej, att en bror till kokerskan, Matvej Simin, tjänade i en möbelfabrik och läste förbjudna böcker. Plötsligt fick Jevsej lust att säga, att Simins opålitlighet var känd af polisen.

Men i samma ögonblick for Mascha upp ifrån sängen, ordnade håret och utropade:

»De kunna inte rättfärdiga sig — därför ha de tänkt ut japanerna!...«

»Ett sådant pa-a-ack!« sade köksan utdraget. »I går på torget så var det också en sådan, som predikade om japanerna... Det var en gamling, som lyssnade på honom och sedan också själf började... — men om generalerna och ministrarne; han skrädde då inte med orden! Folket låter sig inte bedraga, å nej!«

Klimkof såg ner på golfvet och teg. Lusten att tala om för kokerskan, att hennes bror stod under uppsikt, hade försvunnit. Ofrivilligt

kom han att tänka på, att hvar och en af de dödade hade anhöriga, som nu heller icke kunde begripa det och skulle fråga sig: „Hvad skulle det tjäna till?“ De skulle gråta, men i deras hjärtan skulle hatet emot mördarne och emot dem växa, hvilka ansträngde sig att försöka rättfärdiga brottet. Han suckade och sade:

»Det var förskräckligt, det, som de gjorde. . . «

För sig själf tänkte han:

„Men jag måste ju ändå också försvara öfverheten. . . “

Mascha sparkade upp dörren till köket och gick ut. Jevsej var nu ensam med köksan. Hon sneglade åt dörren och brummade:

»Det arma kvinnfolket tar lifvet af sig; till och med mjölken blir förärfvad, i tre dagar har hon inte kunnat amma! Vet du hvad, köpman, på torsdag i nästa vecka fyller hon år — och då skall jag för resten fira min namnsdag; så tag du och hälsa på oss då och skänk henne åtminstone några vackra glaspärlor. På något sätt måste man ju trösta!«

»Jag kommer!«

Klimkof gick sin väg och öfvervägde i tankarne allt det, som de bägge kvinnorna talat om. Kokerskans tal, det var en smula för högljudt och käckt; man märkte genast, att hon icke talade ur sitt eget hjärta utan någon annans; Maschas sorg berörde honom inte. Han begrep dock, att detta tal både var ovanligt och omänskligt djärft. Jevsej hade sin egen förklaring på tilldragelsen: fruktan hade drifvit folk emot hvarandra; och sedan hade de beväpnade, som blifvit galna, förintat de obeväpnade och dåraktige. Men denna förklaring lugnade icke själen; han såg och hörde, att folk liksom började försöka befria sig ur fruktans fångenskap, att de ihärdigt sökte efter de skyldige, funno och dömde dem. Öfverallt dök det upp mängder af hemliga flygblad, i hvilka revolutionärerna beskrefvo de blodiga dagarne i Petersburg, skarpt smädade tsaren och försökte öfvertyga folket att icke lita på regeringen. Jevsej genomläste några af dessa små blad; deras språk visade sig vara honom obegripligt; men han anade i dem något farligt, som oemotståndligt trängde in i hjärtat och mättade det med ny oro. Han bestämde sig för att icke läsa dem mer.

Det hade utgått sträng befallning om, att det tryckeri, där dessa blad trycktes, skulle uppspåras, och folk, som spredo dem, skulle infångas; Sascha svor och slog till och med Vjekof i ansiktet på grund af någonting, man inte visste så noga hvad. Filipp Filippovitsch började inbjuda agenterna till sin bostad om kvällarne och samtalade med dem. Han satt då vanligtvis vid ett bord midt i rummet, hade lagt händerna på bordet och lät sina långa fingrar fara omkring öfver det, hvarvid han omväxlande vidrörde blyertspennorna, stålpennorna och papperet;

på hans fingrar glittrade några kulörta stenar, och under det svarta skägget tittade en stor, gul medalj fram; han rörde den korta halsen långsamt fram och tillbaka; och glasögonens bottenlösa, djupblå glas sögo sig i tur och ordning fast vid ansiktena på de män, som sutto uppsträckta och tigande längs väggarna. Han reste sig nästan aldrig upp ifrån sin fåtölj; han rörde blott på fingrarna och halsen; det feta ansiktet såg ut som tecknadt, skägget liksom påklistradt. Så länge Filipp Filippovitsch teg, gjorde han, hvit och frodig som han var, ett viktigt intryck; men så snart han upphof sin tunna, gnälliga stämma, hvilken påminde om en järnsågs sång, när filen skärper den, framstod allt på honom — den svarta rocken och ordnarne, ädelstenarne och skägget — såsom främmade och öfverflödiga. Ibland tänkte Jevsej, att där framför honom sutte en konstfärdigt tillverkad docka, hvarutinnan en liten, förskrumpnad halffigur till människa — liksom en liten djäfvul — gömt sig, och som om denne lille djäfvul förskräckt måste hoppa ut ur den och fly genom fönstret, i fall man skrek högt åt dockan.

Men han var rädd för Filipp Filippovitsch och satte sig — för att icke dra på sig de blå glasögonens uppslukande blick — så långt bort ifrån denne som möjligt, där han också hela tiden ansträngde sig att icke röra på sig.

»Mina herrar!« dallrade den tunna stämman igenom luften, »Ni måste lägga mina ord på minnet. Hvar och en af oss måste lägga ner hela sitt förstånd, hela sin själ i kampen emot den hemlige, baksluge fienden. I kampen för eder moder Rysslands lif äro alla medel tillåtna. Revolutionärerna sky inga medel, de draga sig inte heller för mord. Kom ihåg, huru många af edra kamrater, som ha stupat för deras händer! Jag säger inte till er, att ni skola döda — det är förstås ingen konst att bringa en människa om lifvet; det kan hvilket dumhufvud som helst. Lagen står på er sida; ni gå i strid emot de laglöse — att skona dem är brottsligt; man måste utrota dem såsom ogräs. Ni måste själfva öfvertänka, huru ni på säkraste och bästa sätt skola kväfva den nu uppspirande revolutionen... Detta kräfver tsaren och fosterlandet...«

Sedan han tystnat, betraktade han sina ringar.

»Ni ha alltför ringa energi, alltför liten kärlek till saken. Till exempel: ni ha låtit den gamle revolutionären Sajdakof undkomma; det är mig bekant, att han har bott här i staden tre och en half månad. För det andra ha ni ännu inte lyckats finna tryckeriet...«

Någon sade förnärmat:

»Utan provokatörer är det svårt...«

»Jag ber er att inte afbryta! Jag vet själf, hvad som är svårt och hvad som är lätt! Hittills ha ni vidare inte lyckats skaffa allvarligt belastande material om en hel rad personer, hvilka äro kända för sitt upproriska sinnelag; ni kunna icke ge mig några underlag, som gör det möjligt för mig att låta arrestera dem. . . «

»Gör det utan underlag då!« sade Pjotr och skrattade.

»Hvad menas med dessa skämt? Jag talar allvar. Om vi arrestera dem utan grund, måste vi ju ändå släppa ut dem igen. Och för er personliga del, Pjotr Petrovitsch, skall jag anmärka, att ni redan för länge sedan har lofvat mig någonting — kommer ni ihåg det? . . . Likaså äfven ni, Krasavin, har talat om, att ni lyckats bekanta er med en man, som kunde leda er till terroristerna; nå, hur står det till med den saken? . . . «

»Karln var en bedragare! Men vänta ni bara, jag skall nog göra min sak! . . . « svarade Krasavin lugnt.

»Det betvivlar jag icke; men jag ber er alla begripa, att vi måste arbeta energiskare. Man måste skynda sig!«

Han brukade tala länge, ibland en hel timme, utan uppehåll — lugnt, i ett och samma röstläge, det var bara ordet „måste“, han uttalade på ett särskildt vis, liksom i två takter: först utropade han klingande: „må“ — och afslutade sedan med hväsande stämma: „sste“, hvarvid han lät sin glasblicks blå strålar afsöka alla de närvarande. Detta ord tog strupgrepp på Jevsej och kväfde honom.

Men efter ett sådant samtal talade spionerna med varandra:

»En döpt jude. . . ¹ låt mig slippa den, du. . . «

»Till nyår fick han ju sexhundra rubel i löneförhöjning. . . «

Ibland var det den fagre, elegant klädde herr Leontief, som talade med spionerna i stället för Filipp. Han satte sig icke ner, utan han promenerade med händerna i byxfickorna omkring i rummet och lämnade därvid höfligt afstånd åt alla. Hans släta ansikte var kallt och föraktfullt, han rörde blott ogärna på de smala läpparne, gjorde alltid en dyster min, och hans ögon syntes knappt. Ifrån Petersburg kom sedan en herr Jasnogurskij resande, en bredaxlad, kortvuxen, skallig karl med en orden på bröstet. Han hade en enorm mun, ett visset ansikte och tunga ögon, hvilka sågo ut som två små stenar, samt långa armar. Under talandet smackade han högljudt med läpparne och strödde frikostigt slippriga svordomar omkring sig, och särskildt en mening hade satt sig fast hos Jevsej.

¹Jude: här står i ryska texten жид och inte еврей. Jfr. tidigare not om Dorimedonts bruk af orden жид och еврей i samband med Filipp Filippovitsch och andra på s. 58. Ö.a.

»De säga folket: „Du kan skapa dig ett annat, lättare lif!“ Det ljugade de, mina barn! Lifvet är det vår härskare imperatorn, som gestaltar, och vår heliga kyrka — det kunna folk icke ändra någonting med, ingenting alls!... «

Alla dessa talade blott om ett och det samma — att man måste vara tjänstvilligare och skickligare, eftersom revolutionärerna blefve allt starkare. Ibland berättade också någon om tsarerna, huru kloka och goda de hade varit, hur utlänningarne fruktade och hatade dem, eftersom de ryska tsarerna alltid hade befriat olika folk ur främmande fångenskap — såsom de befriat bulgarerna och serberna från den turkiske sultanens herravälde, Chivas och Bucharas invånare samt turkmenerna ur händerna på den persiske schahen, mandschurerna från den kinesiske kejsaren. Men tyskarne, engelsmännen och japanerna voro missnöjda med detta; de skulle vilja taga de af Ryssland befriade folken in under sitt herravälde; men de visste, att tsaren icke skulle tillåta dem detta — därför hatade de tsaren och, då de önskade honom hvarjehanda ondt, eftersträfvade de att utlösa en revolution i Ryssland.

Jevsej åhörde dessa tal och väntade på, att man skulle tala om det ryska folket och förklara, hvarför alla människor voro så hatiska och grymma och älskade att plåga hvarandra så, hvarför de förde ett sådant oroligt, otrifligt lif samt hvarför det öfverallt härskade sådan fattigdom och fruktan, öfverallt sådana förbittrade stönanden? Men däröfver var det ingen, som talade.

Efter ett af dessa föredrag sade Vjekof en gång till Jevsej, medan han gick gatan fram tillsammans med denne:

»De bli alltså allt starkare, hörde du det?... Omöjligt att begripa — hvad är det fråga om? Dessa hemlighetsfulla människor lefva ju inte öppet, men plötsligt börja de oroas allt och alla, så att säga bringa hela lifvet att vackla. Det är svårt att få ihop det — hvarifrån ha de fått styrkan?»

Mjelnikof, som nu var ännu buttrare och förtegnare, mera afmagrad och ovärdad, slog sig en gång med knytnäfven på knäet och röt:

»Jag skulle vilja veta — hvar är sanningen?»

»Hvad står på?» frågade Maklakof argt.

»Hvad som står på? Nå, jag förstår det som så: den ena öfverheten har blifvit svag, nämligen vår öfverhet. I stället höjer sig nu en ny öfverhet öfver folket. Ingenting mer!... «

»Nämligen struntprat!» skrattade Maklakof.

Mjelnikof såg på honom och suckade:

»Ljug inte, Timofej Vasiljevitsch... Du ljuger... du är en klok man, men du ljuger.«

Men samtalen om revolutionärerna satte sig fast i Klimkofs hufvud och alstrade där ett tunt skikt af ny mylla för hans tankars tillväxt: dessa tankar oroadе honom och ryckte honom sakta med sig någonstädes hän...

Kapitel XIV

När Jevsej gick på besök hos Mascha, kom han plötsligt att tänka på detta: „Där skall jag lära känna snickaren idag... Revolutionären...”

Klimkof var den förste, som kom; han skänkte Mascha några blå glaspärlor och Anfisa en hornkam; nöjda med skänkerna öfverbjödo de hvarandra i att undfägnas honom med te och likör. Med den fylliga, hvita halsen behagfullt böjd såg Mascha på honom med ett godhjärtadt leende, och hennes vänliga ögon smekte ömt hans hjärta. Anfisa hällde upp te och frågade:

»Nå, vår frikostige herr köpman, när skola vi måne festa på ditt bröllop?»

Jevsej blef förlägen men ansträngde sig att icke visa det och sade förtroligt:

»Jag skall inte så snart besluta om att gifta mig, det är en kinkig sak...»

»Kinkig? Å, så blygsam du är... Hör du, Marja? Det är svårt att gifta sig, säger han...»

Mascha svarade på köksans högljudda skratt med ett leende och sneglade på Klimkof.

»Han kanske har sitt eget begrepp om svårighet...»

»Ja, mitt eget!...» sade Jevsej och höjde hufvudet. »Jag, se ni, beträffande det att hitta en människa, det är svårt — en, som man kan lefva själ emot själ med utan att vara rädda för hvarandra. Att ha förtroende för en människa...»

Mascha satte sig bredvid honom; Jevsej sneglade på hennes hals, hennes bröst; och han suckade...

»Om jag nu skulle säga dem, hvar jag tjänstgör?...»

Förskräckt af denna önskan undertryckte han den med en snabb kraftansträngning, höjde rösten och fortsatte hastigt:

»Om man inte begriper sig på lifvet, då bör man hellre förbli ensam...»

»Det är mycket svårt att vara ensam«, sade Mascha och hällde upp ett glas likör åt honom. »Var så god!«

Jevsej kände en längtan att tala mycket och öppet; han såg, att de gärna lyssnade på honom; och denna omständighet — tillsammans med två glas brännvin — uppeggade honom till detta. Men nu kom Lisa, journalistens jungfru, likaså mycket upphetsad; hon tog genast Anfisas och Maschas uppmärksamhet i anspråk. Hon skelade med vänstra ögat, var liflig, vackert friserad, smakfullt klädd, såg bra ut och en smula fräck.

»Mina träbeläten till herrskap ha bjudit in gäster till sig i dag och ville inte släppa iväg mig!« sade hon, medan hon tog plats. »Om inte, då«, sade jag, »som det behagar er...«

»Äro där många gäster?« frågade Jevsej uttråkad, i det han drog sig till minnes sina plikter.

»Vä-äldigt många! Men hvad är det för gäster? Ingen har ens gett tio kopek. Inte ens till nyår fick jag ihop mer än två rubel och trettio kopek i drickspengar...«

»Då äro de alltså inte rika?« frågade Jevsej.

»Tja, hvad är det för rikedom? Utaf dem är det ingen, som har ett par ordentliga galoscher ens...«

»Hvad är det då för ena — tjänstemän?«

»Det är olika. Någon af dem skrifver i en tidning, en annan är bara student. Å, en sådan snygg liten karl, som är med — med svarta ögonbryn, en liten mustasch, vita tänder, jämna, och så skojig han är — så munter. Han är alldeles nyligen kommen ifrån Sibirien och berättar hela tiden om jakten...«

Jevsej gaf Lisa en blick och lät hufvudet sjunka; han skulle ha velat säga henne:

»Sluta!...«

I stället frågade han sakta:

»Hade han varit i förvisning?«

»Hvem vet! Mitt herrskap, de ha ju också varit förvisade.«

»Hvem förvisa de icke nu!« utbrast kokerskan. »Jag har tjänat hos Popof, ingenjörn; en rik man, hade eget hus, hästar, skulle gifta sig — då kommo plötsligt gendarmerna om natten och grepo honom... Och sedan förvisade man honom till Sibirien...«

»Jag klandrar inte mitt herrskap!« afbröt Lisa. »Inte alls. De äro goda människor, de skälla icke och de äro icke giriga... Och de veta allt, de tala om allt möjligt...«

Jevsej tittade hjälplöst på Maschas rosiga ansikte och tänkte:

»Om hon ville tiga, den token...«

»Vårt herrskap förstår sig också på allt!« förkunnade Mascha stolt.
»Då, när upproret var i Petersburg«, började Lisa lifligt, »diskuterades det nätterna igenom hos oss. . . «

»Vårt herrskap var ju också hos er då«, fyllde amman i.

»Ja visst, ja! Det var väldigt mycket folk där, och de talade, och författade klagoskrifter, och en brast till och med i gråt, å Gud!«

»Det var, så att man kunde gråta!« suckade köksan.

»Han tog sig om hufvudet och började snyfta — olyckliga Ryssland, sade han. Man fick ge honom vatten. Till och med jag tyckte så synd om honom, så att jag också började gråta. . . «

Mascha såg sig förskräckt omkring.

»Herregud, när jag tänker på min syster. . . «

Hon reste sig upp och begaf sig in i köksans rum. Kvinnorna sågo deltagande efter henne, men Klimkof suckade lättadt; alldeles emot sin vilja frågade han Lisa uttråkadt och ansträngdt:

»Till hvem riktade de sin klagoskrift, då?«

»Det vet jag väl inte«, svarade Lisa.

»Och Marja har gått för att gråta!« anmärkte kokerskan.

Dörren öppnades, och köksans bror kom hostande in.

»Det är kallt ute!« sade han, medan han lindade af den röda halsduken ifrån halsen.

»Nå, kom då och skynda dig att dricka litet. . . «

»Det passar bra! God dag då och hjärtliga lyckönskningar.«

Han var slank och rörde sig otvunget, utan brådska; hans röst hade något värdigt öfver sig, hvilket icke stod i samklang med det lilla ljusa skägget och den kantiga skallen. Hans ansikte var litet, magert och försynt; ögonen voro stora och bruna.

„Revolutionären!“ påminde sig Jevsej och räckte tigande snickaren handen. Sedan förklarade han: »Det är dags för mig att gå nu.«

»Hvart då?« utropade Anfisa och grep honom i armen. »Hör du, köpman, bryt inte upp sällskapet. . . «

Simin gaf Jevsej en blick och sade eftertänksamt:

»I går togo de emot ännu en beställning i vår fabrik: salong, arbetsrum, sofrum. Det är militären, som beställer allt det; de ha skojar ihop pängarne och nu vilja de lefva i nya stilen. . . «

„Där ha vi det!“ utbrast Jevsej förargadt i tankarne. „Han sätter i gång med det samma, å Herre Gud!“

Utan att föreställa sig hvilka följder, hans fråga kunde leda till, frågade han snickaren:

»Finns det revolutionärer i er fabrik?«

Liksom stungen af ett bi tvärvände Simin sig emot honom och såg honom rätt in i ögonen. Kokerskan rynkade pannan samt sade med låg röst och missbelåtet:

»De lära ju vara öfverallt nu. . . «

»Göra de det af klokhets eller dumhet?« frågade Lisa.

Jevsej uthärdade icke snickarens allvarliga och pröfvande blick; han sänkte långsamt hufvudet. Simin förfrågade sig höfligt men strängt:

»Hvarför intresserar det er?«

»Det intresserar mig inte alls!« svarade Jevsej slappt.

»Hvarför frågar ni då?«

»Jag bara gjorde det!« sade Jevsej och lade efter några sekunder till:
»Af artighet. . . «

Snickaren log.

Det förekom Jevsej, som om tre ögonpar misstroget och strängt granskade honom. Han kände sig illa till mods och något bittert brände i strupen. Mascha kom med ett skuldmedvetet leende tillbaka ut, tittade på alla, och leendet försvann ifrån hennes ansikte.

»Hvad är det med er, då?«

„Det beror på spriten!“ for det igenom Jevsejs hufvud. Han reste sig, vacklade till och tog till orda:

»Jag frågade bara därför, för att jag länge har velat säga er syster någonting om er. . . «

Simin reste sig likaledes; hans ansikte hade blifvit rynkigt och gulnadt; och han frågade lugnt:

»Säga — hvad — om mig?«

Jevsej hörde Mascha sakta hviska:

»Hvad är det med dem, då?«

»Jag vet«, sade Jevsej — och det förekom honom, som om han plötsligt ginge till väders upp ifrån golvet, sväfvade där lätt som en fjäder och såg allt, lade märke till allt med förvånande tydlighet, »jag vet, att man iakttar er, en agent ifrån skyddsafdelningen öfvervakar er. . . «

Kokerskan gungade till på sin stol; hon utropade förundradt och förskräckt:

»Ma-atvej?«

»Låt mig!« sade Simin och höjde lugnande handen framför hennes ansikte.

Sedan sade han mycket bestämdt och strängt till Jevsej:

»Alltså, unge man — ni måste gå hem! Och jag med. Kläd nu på er. . . «

Jevsej log. Han kände sig alltjämt tom och lätt, och denna känsla var mycket angenäm. Han kunde efteråt icke längre riktigt komma

ihåg, hur han kommit ut; men han glömde inte, att alla hade tigit och ingen hade sagt honom — adjö...

Ute på gatan stötte Simin till honom axel emot axel och sade med låg röst men klart och tydligt:

»Jag ber er att inte gå till min syster mer. . . «

»Har jag förolämpat er, då?» frågade Jevsej.

»Hvad är ni för en?»

»Jag är försäljare. . . «

»Hur vet ni, att de öfvervaka mig?»

»En bekant har sagt det. . . «

»En spion?»

»Ja. . . «

»Så ni är också spion?»

»Nej«, sade Jevsej.

Men efter en blick i Simins ansikte, blekt och magert, erinrade han sig den dofva, lugna klangen i dennes röst och rättade sig själf helt utan ansträngning:

»Ja, jag också. . . «

De gingo ett par steg tiggande bredvid hvarandra.

»Nå, gå nu med er!» sade Simin, som plötsligt blef stående. Hans röst var låg, och han skakade egendomligt på hufvudet.

»Gå nu. . . «

Jevsej lutade sig med ryggen emot planket och blinkade mot snickaren. Simin i sin tur fixerade honom med blicken och rörde samtidigt högra handen hit och dit.

»Men jag har ju sagt er sanningen, att man öfvervakar er. . . « sade Jevsej oförstående.

»Nå?»

»Och nu är ni ond. . . «

Snickaren böjde sig ned emot honom och öfveröste honom med en flodvåg af hväsande ord.

»Djäfven tage er — det vet jag väl äfven utan er, att man öfvervakar mig? Affärerna gå väl dåligt, hvad? Du tänkte väl muta mig och förråda folk bakom min rygg? A du, din skurk!. . . Eller ville du ge ditt samvete en allmosa? Drag åt fanders, gå! Annars skall jag ge dig på käften!»

Jevsej drog sig bort ifrån planket och gick sin väg.

»Fä-ähund!» hörde han bakom sig det föraktfulla ropet.

Klimkof vände sig om och okvädade för första gången i lifvet en människa med sin stämmas fulla kraft:

»Du är själf en fähund! En hyndas son. . . «

Snickaren svarade icke; hans steg hördes icke längre. En droskkusk for förbi någonstans; under slädens medar knarrade snön och gnisslade gatstenarne.

„Han har gått tillbaka dit igen“, tänkte Klimkof, medan han långsamt skred trottoaren fram.

Han spottade, och sedan sjöng han sakta för sig själf:

»Ack, du min lilla täppa, min lilla täppa...«

Vid en gatulycka blef han åter stående, då han kände, att han måste trösta sig själf:

„Här går jag och får sjunga... Om en poliskonstapel får höra mig och säger: ›Hvad skrålar du om?‹ — så visar jag honom genast min legitimation... Ursäkta mig, säger han då. Men när snickaren ger sig till att sjunga, då tar man honom med till polisvaktkontoret. Han får inte störa friden...“

Klimkof log och blickade in i mörkret:

„Ja, broder, så är det — du får inte sjunga...“

Men det lugnade honom icke; hans hjärta var fullt med sorg, ett bittert, tvålaktigt spott klibbade igen munnen och dref fram tårar ur ögonen.

»Ack, du min lilla tä-äppa, min lilla tä-äppa,
Du min gröna lilla tä-äppa«,

stämde han upp för full hals och med hårdt blundande ögon. Men icke heller det hjälpte; skarpa, frätande tårar pressade sig ut igenom ögonlocken och kylde hans kinders hud.

»Kuu-uusk!« ropade Klimkof med djup stämman, i det han likväl bemannade sig. Men när han hade satt sig i släden, blef han slapp, liksom hade plötsligt alla strama senor i hans kropp brustit; hans hufvud sjönk ner, han vajade i släden hit och dit och mumlade:

»De kränkte mig illa — mycket illa!... Jag tackar! Ack, goda människor, klokt folk...«

Denna själfömkan var angenäm och fyllde hans hjärta med en berusande sötma, hvilken Jevsej ofta erfarit i sin barndom — den uppställde honom såsom martyr gentemot andra människor och gjorde honom märkvärdigare inför honom själf.

Kapitel XV

Nästa morgon blickade Jevsej liggande i sängen dystert upp i taket, erinrade sig åter det inträffade och tänkte modstulet: „Nej, man skall inte öfvervaka andra, utan sig själf. . .“ Tanken förekom honom underlig.

„Men är jag då själf en missdådare?“

Han började slött kläda på sig och tvingade sig att tänka på dagens uppgift — han skulle gå till fabriksförstaden.

Solen sken, ifrån taken plaskade vattnet pladderaktigt ned och tvättade bort den smutsiga snön; folk stegade raskt och muntert åstad med långa klif. Igenom den varma luften sväfvade klockornas hemtrefliga, långt utdragna klang, hvilka ringde in den stora fastan; i breda band af mjuka toner höjde de sig och flögo bort ur staden i ett blekt blånande fjärran. . .

„Nu skulle man gå ut och gå någonstans — öfver fälten, ut i det fria. . .“ tänkte Jevsej, medan han vek af in på den lilla fabriksförstadens trånga gator. Rundt omkring höjde sig rödaktiga, nersmorda murar, himmelen öfver dem var nersölad med rök, luften mättad med lukten af varmt fett. Allt rundtomkring var glädjelöst, det tröttade ögonen att se på arbetets nersotade stenburar.

Klimkof gick in på en krog, satte sig vid ett litet fönsterbord, beställde te och började aflyssna gästernas samtal. De voro icke särskildt talrika, samtliga voro arbetare, de åto och drucko, kastade slött till hvarandra några korthuggna ord, och blott någonstans ifrån ur något hörn flög en ungdomlig, häftig röst fram till Jevsejs öra:

»Men tänk efter — hvarifrån kommer rikedomen?«

Jevsej vände sig förargadt bort. Han fick icke sällan åhöra sådant tal om rikedomen och med uttråkad förvåning hörde han däri städse blott afund och girighet. Han visste, att det var just sådant tal, som ansågs skadligt.

»Arbetar, det gör du billigt, men när du köper varor, då är det dyrt, inte sant? All rikedom sammanhopas utaf de pengar, som man icke betalar oss för vårt arbete. Tag, till exempel...«

„Alla äro de så giriga!“ tänkte Jevsej.

Han mättade sig med detta klander emot folk såsom en angenäm bitterhet; han såg och hörde ingenting längre. Plötsligt fick han höra en munter röst:

»Klimkof, hvad nu?«

Han kastade hastigt upp hufvudet; framför honom stod en lockig yngling — hvem var då det?

»Känner du inte igen mig? Kommer du inte ihåg Jakof? Vi äro ju kusiner...«

Ynglingen skrattade och satte sig vid bordet. Hans skratt inneslöt Jevsej liksom i ett varmt moln af minnen om kyrkan, den fridfulla klyftan, eldsvådan och smedens tal. Tigande och förläget leende tryckte han försiktigt kusinens hand:

»Jag kände inte igen...«

»Det förstås!« utropade Jakof. »Men jag dig — genast! Du är dig lik... hvad gör du då?«

Klimkof försökte svara försiktigt; först måste han komma underfund med, på hvilket sätt detta sammanträffande kunde vara farligt för honom. Men Jakof talade för två, berättade om byn så hastigt, liksom vore han tvungen att snabbt bli färdig med det. På två minuter hade han meddelat, att fadern blifvit blind, att modern blifvit sjuklig samt att han själf sedan tre år tillbaka bodde i staden och arbetade på en fabrik.

»Så är det alltså med hela lifvet.«

Jakof var något för påfallande tjockt och liksom skrytsamt nersmutsad med sot, talade högljudt, och fastän hans kläder voro trasiga, föreföll han likväl vara väl bemedlad. Klimkof såg belåtet på honom och erinrade sig utan vrede, hur denne kraftige yngling en gång i tiden pryglat upp honom; men han frågade sig samtidigt ängsligt:

„Är han en revolutionär?“

»Nå, hur är lifvet för dig?« frågade Jakof.

»Och dig?«

»Å, det är hårdt att arbeta, men lätt att lefva! Man har bara så mycket arbete, att man inte har någon tid alls öfver till att lefva... Hela dagen, hela lifvet måste man offra för företagaren, för sig själf har man bara några minuter! Till att läsa en bok har man alls inte tid; man skulle gärna vilja gå på teatern, men när skall man då sofva? Läser du böcker?«

»Jag? Nej. . . «

»Nå ja, du har väl ingen tid! Men det tar jag mig tid till i alla fall. Det finns sådana böcker — att när man läser dem, så glömmer man allt, som om en kär älskarinna hade omfamnat en, faktiskt. . . Hur har du det med töserna, då? Har du tur med dem?«

»Inte illa!« sade Jevsej.

»Mig — älska de. Flickorna här också — å du! Går du på teatern ibland?«

»Ja, jag har varit där. . . «

»Jag älskar det! Jag tar till mig allt, som om jag skulle dö i morgon! Den zoologiska trädgården här — den är också härlig!«

Under smutsskiktet rodnade Jakofs kinder af upphetsning, hans ögon flammade, han smackade med läpparne, liksom söge han in någonting lifvande och uppfriskande. Inom Jevsej började afunden emot denna sunda, lefnadshungriga kropp röra på sig. Ett påträngande minne dök nu upp inom honom, huru Jakof pryglat hans kropp med sina kraftiga knytnäfvar. Men det muntra talet klang utan att förstummas; jublande ord och utrop flögo fram omkring Jevsej likt kvittrande svalor. Han åhörde det med ett ofrivilligt leende och kände en inre klufvenhet; å ena sidan ville han gärna höra på, å andra sidan var det honom obehagligt och nästan pinsamt. Han vred hufvudet hit och dit och fick plötsligt syn på Grochotofs ansikte utanför fönstret. På spionens vänstra skuldra och arm hängde några trasiga byxor, smutsiga skjortor och kavajer. Han blinkade i smyg åt Klimkof och ropade i sur ton:

»Begagnade kläder! Köp och försäljning!. . . «

»Det är dags för mig!« sade Jevsej och for upp på fötter.

»Är du ledig på söndag? Kom då hem till mig. . . Eller jag kommer hellre hem till dig. Hvar bor du?«

Jevsej teg; han var icke hågad på att säga, hvar han bodde.

»Hvad är det med dig? Bor du kanske tillsammans med någon fröken? Det gör inget! Presentera mig för henne — och så är det bra; hvad är det att skämmas för? Hvad?«

»Ja, du vet, jag bor inte ensam. . . «

»Nå, än sedan. . . «

»Det är bara det, att jag bor inte tillsammans med en fröken utan hos en gammal gubbe.«

Jakof gaf till ett gapskratt.

»A, du var mig en konstig kropp! Det vete fan, hvad du skall säga! Nå, en gammal gubbe behöfva vi inte ha med, naturligtvis. Jag för min del bor ihop med två kamrater; så det blir också olägligt att gå hem till mig. Då få vi alltså aftala, hvar vi skola träffas. . . «

De kommo öfverens och lämnade krogen; och när Jakof vid afskedet hade tryckt Klimkofs hand vänskapligt och kraftigt, gick Jevsej snabbt därifrån, som om han fruktade, att kusinen skulle vända tillbaka och återtaga denna hårda handtryckning. Han gick och öfvervägde nedstämdt:

„Här är det bästa stället att få napp; här, säger man, finnas allra flest revolutionärer — Jakof kommer att vara till hinders. . .“

En grå skugga af ondsint retlighet drog igenom hans själ.

»Gamla kläder till försäljning!« mässade Grochotof bakom honom och hviskade: »Låtsas vilja köpa en skjorta af mig, Klimkof!«

Jevsej vände sig om och tog någon trasa i näfven; han granskade den tigande, medan spionen högljudt prisade sin vara men hviskade till honom:

»Pass på — du har träffat midt i prick! Den lockige — jag har redan länge haft ett öga på honom — är en socialist! Håll dig till honom; tillsammans med honom kan man få många andra på kroken.« Sedan slet han skjortan ur näfven på Jevsej och ropade förnärmat: »Fem kopek? För en sådan sak? Drifver du med mig, min gosse lille, det är ju en förolämpning! Gå din väg, gå!« Och utropande sina varor stegade han med långa klif iväg öfver gatan.

„Ser man på, nu skall jag själf stå under uppsikt!“ tänkte Jevsej och gaf Grochotof en blick på ryggen.

När en ännu föga erfaren spion bekantat sig med några arbetare, ålåg det honom att ofördröjligen anmäla detta för sin arbetsledare. Denne tilldelade honom sedan endera en i spaningsarbete mer erfaren arbetskamrat eller blandade sig själf med arbetarne, och då plägade man afundsjukt säga:

»Den har slagit sig till en ställning — nu är han provokatör!«

En sådan roll ansågs farlig, men ledningen brukade utbetala penningbelöningar för förrådande af en hel grupp människor på en gång, och därför lurade spionerna icke bara lystet på ett sådant gynnsamt tillfälle utan sprungo samtidigt benen af sig för att öfverträffa hvarandra; de fördärfvade icke sällan hela saken för sig själfva, när de satte krokben för hvarandra. Det förekom mer än en gång, att, när en spion redan sugit sig fast vid en arbetarcirkel, dessa plötsligt på några hemlighetsfulla vägar fingo reda på hans yrke och pryglade upp honom, ifall det icke lyckades honom att smita undan i tid. Det kallade man för att „slita itu snaran“.

För Klimkof var det svårt att sätta tro till, att Jakof vore socialist; men samtidigt ville han gärna tro på det. Den afundsjuke, som kusinen uppväckt inom honom, pånyttföddes nu såsom förargelse gentemot

Jakof däröfver, att denne plötsligt dykt upp på hans väg. Äfven dennes slag drog han sig till minnes.

På aftonen meddelade han Pjotr om sin bekantskap.

»Nå, än sedan då?« frågade Pjotr argt. »Du vet väl inte, hvad du nu skall göra? Djäfvulen anamma, hvarför skall man stå ut med att lära er?«

Sedan sprang han rufsig, mager och med mörka skuggor under ögonen plötsligt iväg någonstädes.

„Han har tydligen förlorat i kortspel igen!“ tänkte Jevsej uttråkad.

Nästa dag fick Sascha reda på Jevsejs framgång, frågade ut honom ingående om, hvad saken gällde, tänkte efter litet och började sedan ruttet flinande undervisa honom:

»Vänta ett tag och berätta du sedan försiktigt för dem, att du har fått plats som kontorist på ett tryckeri — hör du? Då skola de fråga dig, om du inte kan skaffa dem typer till att trycka med. Då säger du: „Ja, det kan jag!“, men förstå att säga det helt enkelt, så att de tro, det gör dig detsamma, om du skaffar dem eller ej. Fråga därför icke, hvad de behöfva dem till. Bete dig som det dumhufvud, du är. Om du fördärfvar saken, så går det dig illa. Efter hvarje sammankomst anmäler du till mig, hvad du fått höra. . . «

Jevsej kände sig gentemot Sascha som en liten hund i koppel; han såg in i spionens med finnar beströdda, gula ansikte och väntade tanketomt på, att Sascha ändtligen skulle släppa iväg honom ur molnet af vidriga dunster, hvilka gjorde honom illamående.

Han begaf sig till sammanträffandet med Jakof tom som ett rör invärtes; men när han fick se kusinen med cigarrett emellan tänderna och mössan på sned — då log han vänskapligt emot honom:

»Hur är läget?« ropade Jakof gladt.

»Jag har fått arbete«, svarade Jevsej; i samma ögonblick kom han att tänka:

„Det sade jag för snart. . .“

»Hvar då?«

»På ett tryckeri, som kontorist. . . «

Jakof lät höra en ljudlig hvissling.

»På ett tryckeri?... Alltså — vill du komma med? Jag har trefligt sällskap — två flickor: den ena är modist, den andra är uppspolerska. En ung mekaniker och gitarrist. Sedan ytterligare två andra — också godt folk. . . «

Han talade fort, och hans ögon logo gladt emot alla, som de sågo. Han blef gång på gång stående framför butikernas fönster och synade deras skyltningar med blicken hos en människa, som tycker om allt

och är intresserad af allt. Han pekade ut några vapen för Jevsej och ropade hänfördt:

»De revolverarne, där, se bara, som leksaker...«

Jevsej underkastade sig hans sinnesstämning, betraktade sakerna med oskarp blick och log förundradt, liksom såge han för första gången denna sköna, lockande ymnighet af grällt färgade tyger, brokiga böcker, detta bländande virrvarr af färgers och metallers glans. Han åhörde gärna och roadt Jakofs stämning och dennes snabba, glädjemättade ordsvall, som så lätt inträngde i hans själs mörka ödslighet.

»Du är ju en munter gynnare!« sade han gillande.

»Ja, mycket! Dansa har jag lärt mig hos kosackerna — hos oss i fabriken ligga tjugu kosacker. Vårt folk skulle nämligen göra uppror, har du hört talas om det? I tidningarna ha de ju skrivit om oss...«

»Hvarför ville de göra uppror, då?« frågade Jevsej, slagen af den själfklarhet, hvarmed Jakof talade om upproret.

»Hur så „hvarför“? De kränka oss arbetare... Hvad skulle vi annars göra, då?...«

»Och kosackerna?«

»Ingen fara! I början trodde de, att de voro vår öfverhet, men sedan så sade de: „Kamrater, ge oss utaf flygbladen...“«

Jakof afbröt sig plötligt, såg Jevsej i ansiktet, rynkade ögonbrynen och gick en stund tigande fram. Flygbladen påminde Jevsej om hans plikt; han rynkade plågadtt pannan, och då han önskade afvärja något ifrån sig och brodern, sade han sakta:

»Jag har läst i dessa flygblad...«

»Nå?« frågade Jakof och slog af på takten.

»Det är mig obegripligt...«

»Läs dem en gång till, då!«

»Jag vill inte...«

»Inte intressant?«

»Nej...«

En stund gingo de tigande fram. Jakof hvisslade eftertänksamt för sig själf men afsökte då och då kusinens ansikte med en flyktig blick.

»Jo, dessa flygblad äro en kär angelägenhet; alla arbetets fångar måste läsa dem!« började Jakof med sakta, innerlig röst. »Vi äro fångar, broder, de ha fastsmidt oss vid arbetet för hela lifvet, gjort oss till kapitalisternas trälarna — är det icke så? Och dessa flygblad befria vårt mänskliga förstånd...«

Klimkof tog ut stegen; han ville icke höra på Jakofs ordström; inför honom skymtade till och med en önskan att säga åt brodern:

»Var snäll och tala inte med mig om det...«

Men Jakof afbröt nu själf sitt tal:

»Där är den, Zoologiskan. . . «

De drucko en flaska öl i buffén och åhörde militärorkestrernas musik. Jakof stötte till Jevsej i sidan med armbågen och frågade honom:

»Fint, hvad?«

När orkestrern slutat spela, suckade Jakof och anmärkte:

»Det var ur „Faust“, de spelade; det är en opera. Jag har sett den tre gånger på teatern — den är skön, mycket! Handlingen är dum, men musiken är bra! Kom, så skola vi se på aporna. . . «

På väg till aporna berättade han intresseväckande för Jevsej historien om Faust och djäfvulen; han försökte till och med sjunga litet, men det lyckades honom icke, så att han brast i gapskratt åt det.

Musiken, berättelsen om teatern, skrattandet, den helgdagsklädda folkmassans pladder och den solöfversköljda vårhimmelen berusade Klimkof. Han betraktade Jakof och tänkte förundradt:

„Så djärf han är! Och allt vet han! Likväl är han ju jämnårig med mig!“

Småningom föreföll det nu Klimkof, som om hans bror i snabb följd öppnade en hel rad små dörrar för honom, ur hvilka ljus och muntert larm utströmmade, och det blef för hvarje dörr allt starkare. Han lät sin blick vandra rundtomkring och sög i sig de nya intrycken; då och då vidgades hans ögon ängsligt — när han i folkmassan trodde sig ha fått syn på en tjänstekamrats bekanta ansikte. De stodo framför apburen; Jakof menade med ett godmodigt leende i ögonen:

»Titta där — äro de inte alldeles som människor? — Inte sant? Ögonen, ansiktena — så kloka, de se ut — eller hur? . . . «

Han tystnade plötsligt, lyssnade ett ögonblick och sade:

»Stopp ett tag, där äro de våra!« Han försvann men kom efter någon minut tillbaka tillsammans med en fröken och en ung man, hvilken bar långrock utan ärmar.

»Ni skulle ju inte komma med, sade ni? Edra skojare! Detta är alltså min kusin Jevsej Klimkof; om honom har jag redan berättat för er. Och det här är Olja — Olga Konstantinovna — och han heter Alexej Stepanovitsch Makarof.«

Klimkof stod där med sänkt hufvud, tryckte förläget tigande bägges händer men tänkte:

„Han sätter mig i kläm, — det är bäst, att jag beger mig åstad. . . “

Men till att gå sin väg hade han icke lust; och så spejade han ängsligt rundt omkring sig, ifall det icke skulle finnas någon af spionkamraterna inom synhåll. Det var där ingen.

»Han är inte så obesvärad«, sade Jakof till den unga fröken. »Han passar inte alls särskildt bra ihop med mig, gamle syndare.«

»För vår skull behöfver ni inte vara blyg, vi äro enkelt folk«, sade Olga. Hon var hufvudet högre än Jevsej, och det högt uppsatta, ljusa håret fick henne att se ännu längre ut. I det bleka, ovala ansiktet log ett gråblått ögonpar lugnt.

Mannen i långrock hade ett godmodigt ansikte och vänliga ögon; han rörde sig långsamt; den vaggande gången i hans uppenbarligen kraftiga kropp hade något visst sorglöst öfver sig.

»Skola vi irra omkring här länge likt förstockade syndare?« frågade han med mjuk basröst.

»Vi gå väl och sätta oss någonstans, hvad...«

Olga lade hufvudet på sned och såg Klimkof i ansiktet.

»Har ni varit här förr?«

»Det är första gången...«

Han gick bredvid henne och ansträngde sig att lyfta på fötterna mer än vanligt, så att det blef mycket obekvämt för honom. De satte sig vid ett litet bord och beställde öl. Jakof skämtade om någonting, medan Makarof hvisslade helt lågt för sig själf och iakttog allmänheten med kisande ögon.

»Har ni några kamrater?« frågade Olga.

»Nej, jag har ingen...«

»Jag märkte genast, att ni verkade ensam!« sade hon leende.

»Se där, en detektiv!« utropade Makarof sakta. Jevsej for upp men satte sig snabbt igen och kastade en kort blick emot Olga, då han önskade utröna, huruvida hon lagt märke till hans ofrivilliga rörelse af förskräckelse. Han kunde emellertid icke afgöra detta. Tigande och uppmärksamt mönstrade hon Mjelnikofs mörka gestalt; liksom måste han långsamt bana sig väg, gick detektiven längs med borden, såg med böjd nacke ned i marken och lät armarne hänga uteder kroppen, som om de vore vridna ur led.

»Han går som en Judas, liksom sökte han en asp att hänga sig i!« sade Jakof sakta.

»Han måste vara drucken!« anmärkte Makarof.

»Nej, han är alltid sådan«, hade Jevsej så när undslupit sig; oroligt ryckte han hit och dit på sin stol.

Mjelnikof vältrade sig likt en svart sten in i folkmassan och den gömde honom i sin brokiga villervalla.

»Lade ni märke till, huru han gick?« frågade Olga.

Jevsej såg upp; han tittade uppmärksam och förväntansfullt på henne...

»Jag tror, att ensamheten kan drifva en svag människa till hvad som helst. . . «

»Ja«, hviskade Klimkof, hvilken nu begrep något; han gaf tacksamt flickans ansikte en blick och upprepade högre: »Ja!«

»Jag kände honom för sådär en fyra år sedan!« berättade Makarof. Hans ansikte föreföll liksom ha blifvit smalare och magrare, kindknotorna aftecknade sig, ögonen vidgades och stirrade mörkt och fast i fjärran. »Han angaf den gången en viss student, som gaf oss böcker att läsa, och arbetaren Tichonof. Studenten blef förvisad, men Tichonof satt ungefär ett år i fängelse och dog i tyfus. . . «

»Är ni då rädd för spioner?« frågade Olga plötsligt Klimkof.

»Hur så?« genmälde han doft.

»Ni ryckte till, när ni fick se honom. . . «

Jevsej gned sig energiskt på halsen och svarade utan att se på henne:

»Det var bara så — att jag också känner honom. . . «

»Aha-a!« sade Makarof utdraget och skrattade.

»Tystlåten!« utropade Jakof och blinkade. Klimkof begrep icke deras utrop och deras vänliga blickar utan blef vid sitt tigande af fruktan, att han mot sin vilja kunde råka säga något ord, som skulle rasera detta ögonblicks oroande men angenäma, halft drömlika tillstånd.

Stillsamt och ömt närmade sig den friska vårkvällen, hvilken mildrade alla ljud och färger; himmelen började glöda i aftonrodnad, tankfullt och sakta sjöngo mässingstrumpeterna. . .

»Nå, alltså — skola vi bli kvar här eller skola vi gå hem?« sade Makarof.

De bestämde sig för att gå hem. På vägen frågade Olga Klimkof:

»Har ni suttit i fängelse, då?«

»Ja«, svarade han men tillade efter någon sekund: »Inte så länge. . . «

De stego på en spårvagn, och sedan befann sig Jevsej plötsligt i ett litet rum med blå tapeter. Där var trångt och tryckande; men stämningen var dels lifvad, dels svårmodig. Makarof spelade gitarr och sjöng några sånger, som Jevsej aldrig hört; Jakof talade mycket djärft om allt i världen, gjorde sig lustig öfver de rike, svor öfver öfverheten och började sedan dansa, så att hela rummet fylldes med hans stampande, jubel och hvisslingar. Gitarren plinkade, och Makarof eggade Jakof med skämt och rop:

»Ja, den, som förstår att ha roligt, honom fruktar sorgen!«

Olga såg lugnt på alltsammans och frågade emellanåt Klimkof leende:

»Tycker ni om det?«

Berusad af en stilla, honom dittills okänd glädje log Klimkof också till svar. Han glömde sig själf — och det var endast ibland, som han under några sekunder förnam obehagliga styng inom sig; men innan förnimmelserna förmått omvandla sig till tankar, försvunno de, och han mindes ingenting mer.

Först hemma hos sig själf påminde sig Jevsej, att han var förpliktad att förråda dessa glada människor och öfverlämna dem i gendarmernas händer; han kom att tänka på det; och gripnen af ett kallt vemod blef han håglöst stående midt i rummet. Det blef svårt att andas; med uttorkad tunga slickade han sig om läpparne, kastade sedan hastigt af sig kläderna, så att han stod i bara underkläderna, gick fram till fönstret och satte sig. Det förflöt flere minuter i förstelning; sedan tänkte han:

„Jag skall säga dem det. För Olga skall jag tala om det. . .“

Men genast kom han att tänka på snickarens arga, föraktfulla tillrop:

„Fähund. . .“

Klimkof skakade på hufvudet.

„Jag skall skrifva till henne: ‚Akta er. . .‘ Och så skall jag skrifva om mig själf också. . .“

Denna tanke muntrade upp honom, men i nästa sekund tänkte han sig för:

„Vid en husundersökning skola de hitta mitt bref och känna igen handstilen — då är jag förlorad. . .“

Nästan ända till gryningen satt han vid fönstret; det förekom honom, som om hans kropp skrumpnade och drog ihop sig invärtes likt en gummiboll, hvilken luften går ur. I hans inre sög grämseln oafslåligt på hjärtat, utifrån betryckte honom ett mörker fullt af några lurpassande personer, och midt ibland dem, likt ett rött klot, sväfvade Saschas olycksbådande ansikte. Klimkof drog ihop sig och krökte sig. Slutligen reste han sig försiktigt, gick till sängs och gömde sig ljudlöst under täcket.

Kapitel XVI

Men lifvet galopperade plötsligt likt en stalltrött häst iväg under märkliga krumsprång utan att underordna sig de människors vilja, hvilka nu försökte styra det lika så vettlöst och grymt, som de tidigare styrt det. I skyddspolisafdelningen talade man hvarje kväll oroadt om nya tecken på en allmän upprorsanda i folket, om ett böndernas hemliga förbund, hvilka voro beslutna att frantaga godsägarne jorden, om arbetarförsamlingar, där man öppet började tadla regeringen, och om revolutionärernas för hvarje dag synbart växande styrka. Filipp Filippovitsch gnällde utan att förstummas med sin gälla röst på skyddspolisens agenter, så att de nästan fingo sår i öronen; och han öfveröste dem alla med förebråelser för deras overksamhet. Jasnogurskij smackade bedröfvat med läpparne och bönföll med handen tryckt emot bröstet:

»Mannar, betänk dock: den, som tjänar tsaren, han är icke förlorad.«

Men när Krasavin buttert frågade honom: „Hvad skall man göra, då?“ fäktade han med armarne och fläkte upp sin afgrund till mun, men kunde på en lång stund inte säga något utan skrek:

»Fånga dem!«

Jevsej hörde den elegante Leontief tala till Sascha torrt hostande:

»Uppenbarligen räcka våra kampmedel emot regeringsfientliga stämplingar icke till under dessa dagar af allmän förryckthet. . . «

»Nå, min herre, med spott släcker man ingen eld!« hväste Sascha; och hans ansikte förvreds till ett elakt leende.

Alla beklagade sig, förargade sig, ropade och skreko; Sascha släpade sina långa ben efter sig igenom rummet och gjorde sig hånfullt lustig öfver de andra:

»Hvad nu? Bli revolutionärerna er öfvermäktiga?«

Tag och natt jagade spionerna omkring, lämnade hvarje kväll in långa rapporter om sina iakttagelser och talade dystert med hvarandra:

»Skall det nu verkligen behöfva vara på detta viset??«

»Man skall nog räta ut lockarne ur håret på oss!« sade Pjotr och ryckte i sina fingrar, så att det knakade i dem.

»Äfven om vi förbli vid lif, så skola vi utmönstras ur rullorna«, sade Solovjof modfälldt. »Om vi åtminstone finge pension — men skola de ge oss någon?...«

»En snara om halsen, men ingen pension!« sade Mjelnikof dystert.

Män, hvilka ännu för en kort tid sedan i Jevsejs ögon varit skräckinjagande och framstått för honom såsom öfvervinneligt starka, hvirflade nu omkring på stadens gator likt torra fjorårslöf.

Med förundran varseblef han några andra människor: enkla och förtroendefulla gingo de djärft någonstädes hän och öfvervunno gladt alla hinder i sin väg. Han jämförde dem med spionerna, hvilka med trött lunk i hemlighet smögo sig fram längs gator och hus för att spåra upp de där andra och undanstoppa dem i något fängelse; och han såg klart och tydligt, att spionerna icke trodde på sin egen sak.

Han tyckte om Olga, hennes lifliga, starka medkänsla, som hon hade för folk; han tyckte om den bullersamme, något skrytsamme, pratsjuke Jakof och den sorglöse Alexej, hvilken var ständigt redo att skänka den förste bäste, som bad om det, sin sista skärf och sin sista skjorta.

Medan han iakttog den makts sönderfall, hvilken han tjänat underdånigt ända intill dessa dagar, började Jevsej söka efter en utväg, som skulle möjliggöra för honom att kringgå förräderiets ofrånkomlighet. Han öfvervägde därvid sålunda:

„Om jag skall fortsätta att umgås med dem, kan jag inte undgå att ange dem“, tänkte han. „Öfverlåter jag dem åt en annan spion, så blir det än värre. Jag måste tala om det för dem. Nu bli de allt starkare — det är alltså bättre för mig, om jag håller med dem...“

Han kände sig allt starkare dragen till dessa för honom nya människor och besökte därför Jakof allt oftare; allt ihärdigare sökte han sammanträffanden med Olga; och efter hvarje sammankomst med dem anmälde han sedan med låg röst och utförligt för Sascha, hvad de talat om, hvad de tänkte göra. Det var honom angenämt att tala om dem; han upprepade deras tal med hemligt välbehag.

»A, din schatte«, snörflade Sascha, förargadt och hånfullt blixtrande emot Klimkof med sina grumliga ögon. »Du måste själf stöta dem framåt. Har du sagt till dem, att du kan skaffa dem typer? Det är dig, jag frågar, din idiot!«

»Nej, det har jag inte sagt än...«

»Nå, hvad drönar du för då? Föreslå dem det redan i morgon dag!«

Det var lätt för Klimkof att verkställa Saschas order, ty Jakof och Olga hade redan frågat honom, om han icke kunde skaffa en uppsättning typer; men han hade svarat undvikande.

Nästa dag, när han gick till Olga på kvällen, bar han i bröstet på den mörka tomhet, hvilken alltid bemäktigade sig honom i nervanspänningens ögonblick. Beslutet att fullgöra uppgiften var ålagdt honom af en främmand vilja; han behöfde således icke själf göra sig någon tankemöda därmed. Detta beslut bredde ut sig i hans inre, det växte af sig själf inom honom och förträngde all fruktan, alla hämningar och alla sympatier.

Men när Olgas högresta gestalt stod framför honom i det lilla, otillräckligt upplysta rummet, och han bakom henne på väggen såg hennes stora skugga, hvilken ljudlöst rörde sig honom till mötes, då blef Klimkof försagd och förlägen, så att han tigande blef stående i dörren.

»Hur är det fatt? Är ni inte riktigt kry?« sade Olga, när hon tryckte hans hand.

Hon skrufvade upp lampan, så att den lyste klarare, och fortfor, medan hon hällde upp te:

»Ni ser riktigt dålig ut. . . «

Klimkof ville få saken afklarad så fort som möjligt:

»Alltså, ni har sagt, att ni behöfva typer.«

»Ja, det har jag sagt! Jag vet, att ni skall ge oss dem.«

Hon sade dessa ord helt enkelt, och liksom slog till Jevsej med dem. Förundrad lutade han sig tillbaka på stolens ryggstöd och frågade doft:

»Hur vet ni det? . . . «

»Då sade ni hvarken ja eller nej — följaktligen, tänkte jag, skall han säkert ge oss. . . «

Jevsej förstod henne icke, och medan han ansträngde sig att undvika hennes ögons blickar, frågade han ånyo:

»Hur så?«

»Antagligen därför, att jag håller er för en allvarlig människa och har förtroende för er. . . «

»Ni får inte lita på mig!« sade Jevsej.

»Hvad är det, ni säger? Man måste kunna hysa tillit!«

»Och om ni misstar er?«

Hon ryckte på axlarne.

»Att inte ha förtroende för en människa betyder att i förväg hålla henne för falsk, för dålig. Får man då göra det?«

»Jag kan ge er typerna«, suckade Jevsej. Uppdraget var slutfördt. Han satt med hufvudet sänkt och händerna fasttryckta mellan knäna och åhörde flickans ord.

Olga hade stöttat armbågarne mot bordet och meddelade honom med halfhög röst, när och huru han skulle komma med det utlovade. Nu, när han fullgjort sin tjänsteplikt, steg ett kväfvande illamående upp ur hans hjärtas djup; och plågsamt vaknade den emot honom själf fientliga känsla, hvilken allt djupare klöf honom midt i tu.

»Lägger ni märke till, hur snabbt folk lära känna hvarandra nu för tiden?» frågade flickan sakta. »Alla söka vänner, finna dem, alla bli tillitsfullare och djärfvare.«

Hennes ord liksom logo. Då han icke kunde bestämma sig för att se Olga i ansiktet, följde Klimkof blott hennes skugga på väggen, i hvilken han ritade in de blå ögonen, den lilla munnen med de bleka läpparne och det något trötta men mjuka och snälla ansiktet.

»Skall jag nu säga henne, att alltsammans bara är ett knep för att tillintetgöra henne?» frågade han sig själf.

Och han svarade:

»Hon skall jaga bort mig. Skälla på mig och jaga bort mig.«

»Känner ni inte Simin, snickaren?» frågade han plötsligt.

»Nej. Hvad är det med honom?»

Jevsej suckade tungt:

»Han är också en god människa.«

»Hade hon känt snickaren...“, tänkte Klimkof långsamt, »så hade jag fått henne att fråga honom om mig. Då hade kanske...“

Det förekom honom, som hölle stolen på att gifva efter under honom, och som om illamåendet snart skulle stiga honom upp i strupen. Han hostade och betraktade ingående rummet, det lilla och torftiga. Igenom fönstret tittade månen in; den var så rund som Jakofs ansikte; lampskenet syntes honom störande och öfverflödigt.

»Jag skall släcka lampan, jag skall gå ner på knä för henne, omfamna benen och säga allt. Skall hon då ge mig en spark?...“

Men detta hejdade honom icke. Han reste sig tungt ifrån stolen och sträckte ut handen emot lampan, men armen sjönk slappt ner, benen skälfde till och svek honom, så att han vacklade.

»Hvad är det med er?» frågade Olga.

Klimkof ville svara, men fick bara fram ett sakta kvidande; han ställde sig på knä och började med darrande händer gripa efter hennes klädning. Olga höll emot med en varm handflata på hans panna, grep med andra handen tag i hans skuldra, gömde benen under stolen och tillsade honom strängt:

»Nej, nej! Å, så afskyvärdt det är!... Jag kan inte... Men så stå upp, då!...«

Hennes kropps värme väckte inom honom ett sinnligt begär, och hennes händers afvärjande stötar tog han emot såsom upphetsande smekningar...

„Hon är inget helgon!“ för det igenom hans medvetande, och han fattade ännu fastare om den unga flickans knän.

»Jag säger er — res er upp!« utropade hon, redan inte längre uppmanande utan befallande.

Han reste sig utan att ha förmått säga ett ord.

»Ni begriper väl«, mumlade han och slog ut med armarna.

»Ja, ja, jag begriper... Min Gud! Att detta alltid skall dyka upp på ens väg!« utbrast hon, såg på honom och sade strängt: »Jag är utled på detta!«

Hon ställde sig vid fönstret; mellan henne och Jevsej stod bordet. En kall villrådighet omslöt Klimkofs hjärta, och en kränkande skamkänsla brände sakta inom honom.

»Var snäll och kom inte hem till mig mer...«

Jevsej tog mössan, slängde rocken öfver axlarne och gick nerböjd därifrån.

Några minuter senare satt han på en bänk framför porten till någons hus och mumlade med konstlad anspänning:

„Slödder...“

Han drog sig till minnes alla ord, med hvilka man kan besmutsa en kvinna, och öfvertäckte med dem Olgas välbyggda, högresta gestalt; han önskade besudla henne helt, befläcka henne från hjässan till fotbjället. Men hans skällsord fastnade icke på henne; och ehuru Jevsej ihärdigt försökte väcka ilska inom sig, så kände han blott förolämpning.

Han blickade länge mot den runda, ensamma månskifvan — den föreföll röra sig ryckvis på himmelen, liksom språngartadt, likt en stor, ljus boll; han trodde sig höra det svaga ljudet af dess rörelse, liksom hjärtats slag. Han älskade det icke, detta bleka, svårmodiga klot, hvilket föreföll kunna iakttagas med kylig envishet i hans lifs alla svåra stunder. Det var sent, men staden sof ännu icke; ifrån alla håll kommo mångfaldiga ljud.

„Förr voro nätterna lugnare“, tänkte Klimkof, reste sig och gick vidare utan att sticka armarna i rockens ärmar och med mössan skjuten bak i nacken.

„Nå, godt — vänta bara!“ tänkte han. „Jag skall ange dem allihop och sedan be om att bli förflyttad till någon annan stad...“

I tre omgångar hämtade han till Makarof flera paket med typer till tryckeriet, erfor af honom om den våning, hvarest tryckeriet skulle inrättas, och bevärdigades i gengäld af Sascha några offentliga loford:

»Duktigt gjort! Du skall få en belöning...«

Jevsej förhöll sig likgiltigt till hans beröm, men när Sascha gått sin väg, föll honom Maklakofs skarpa, starkt afmagra ansikte i ögonen. Spionen satt i en soffa i ett mörkt hörn, tittade därifrån på Jevsej och tvinnade sin mustasch. I hans blick låg någonting, som berörde Jevsej, så att han vände sig bort.

»Klimkof, kom hit ett tag!« ropade spionen. Klimkof gick dit och satte sig bredvid honom.

»Är det sant, att du förråder din bror?« frågade Maklakof med låg röst.

»Kusin...«

»Tycker du inte synd om honom?«

»Nej...«

Han kom att tänka på de ord, som de öfverordnade så ofta uttalat; och Jevsej upprepade dem nu sakta:

»Med oss är det som med soldaterna; vi veta hvarken af fader, moder eller bröder; vi känna blott till tsarens och fäderneslandets fiender...«

»Nå, naturligtvis!« sade Maklakof leende. På rösten och leendet märkte Jevsej, att spionen gjorde sig lustig öfver honom. Han kände sig kränkt.

»Kanske tycker jag synd om honom i alla fall«, sade han. »Men eftersom jag måste tjäna ärligt och troget...«

»Det förnekar jag ju inte, din kuf!«

Sedan tände sig Maklakof en cigarrett och frågade Jevsej:

»Hvarför sitter du här?«

»Jag har inget annat att göra...«

Maklakof slog sig på knäna och sade:

»Du var mig en olycksalig människa!«

Jevsej reste sig:

»Timofej Vasiljevitsch...«

»Hvad nu?«

»Säg mig...«

»Hvad skall jag säga dig?«

»Det vet jag inte...«

»Nå, det gör inte jag heller.«

Klimkof mumlade i en hviskning:

»Jag tycker synd om min bror!... Och så är det äfven en flicka med där... De äro allesamman — bättre än vi, vid Gud!«

Spionen reste sig likaledes, sträckte på sig; och medan han gick emot dörren, sade han kyligt:

»Drag åt fanders med dig. . . «

Kapitel XVII

Den natt kom, då det var bestämdt, att Olga, Jakof och alla de skulle arresteras, hvilka voro förbundna med dem i tryckerifallet. Jevsej visste, att tryckeriet var beläget i trädgården, i en sidobyggnad — där bodde en storvuxen, rödskäggig karl vid namn Kostja tillsammans med sin koppärriga, tjocka fru; Olga tjänade piga hos dem. Kostjas hufvud var slätsnaggadt, och hans fru hade ett grått ansikte med irrande ögon; bägge föreföllo Jevsej icke vara riktigt vid sina sinnens fulla bruk; de liknade för Jevsej sådant folk, som länge legat på sjukhus.

»Så hemska de se ut!« hade han anmärkt, när Jakof en kväll visat honom dessa människor i Makarofs våning.

Jakof, hvilken gärna skröt med sina bekantskaper, skakade stolt på det lockiga hufvudet och förklarade viktigt:

»Det beror på deras hårda lif! De arbeta i källare, om nätterna, i fukt och dålig luft. De få hvila sig i fängelserna; sådant kan väl vända hvem som helst ut och in.«

Klimkof önskade få kasta en blick på Olga en sista gång; han fick reda på, genom hvilka gator, man skulle föra arrestanterna till fängelset, och gick dem till mötes; samtidigt försökte han intala sig, att allt detta icke rörde honom; och om den unga flickan tänkte han:

„Hon har säkert blifvit förskräckt. Hon skall gråta...“

På gatan höll han sig som vanligt i skuggan, försökte flere gånger hvissla sorglöst men kunde likväl icke fördrifva minnet af Olga; han såg hennes lugna ansikte, hennes troskyldiga ögon, hörde hennes något upprifna röst och erinrade sig orden:

„Ni gör orätt, Klimkof, i att tala så illa om folk. Har ni då ingenting att förebrå er själf?“

Då han åhört henne, hade han alltid känt, att Olga talat rätt. Äfven nu hade han ingen anledning att tvifla därpå; men nu bar han inom sig en naken önskan att få se henne förskräckt, ömklig och i tårar.

Ur fjärran började nu höras muller af vagnshjul och hästskors smällar emot stenläggningen. Klimkof tryckte in sig emot en port och väntade. En täckt vagn for förbi honom; han tittade utan deltagande på den och fick se två surmulna ansikten, kuskens gråa skägg och bredvid honom poliskommissariens stora mustascher.

„Det är allt!“ tänkte han. „Jag får alltså ändå inte se henne...“

Men ifrån gatans ände kom ånyo ett ekipage skramlande; det rullade snabbt åstad, man hörde pisksnärta på hästens kropp och djurets trötta frustande. Det förekom honom, som om dessa ljud hängde orörliga i luften och alltid skulle komma att hänga så.

Olga satt insvept i ett tygstycke bredvid en ung gendarm i den lätta droskan; på kuskbocken bredvid kusken satt en poliskonstapel. Hennes välbekanta, bleka, goda ansikte skymtade hastigt förbi; Jevsej fattade snabbt, hvem han såg, att Olga var fullkomligt lugn och icke det ringaste förskräckt. Af någon anledning gladde han sig plötsligt öfver detta och sade i tankarne, liksom gällde det att vederlägga ett obehagligt påstående:

„Hon skall inte börja gråta!“

Med slutna ögon stod han så ytterligare en stund, fick sedan höra steg och klirrandet af sporrar; han begrep, att man förde de arresterade männen förbi, slet sig loss ifrån sin plats, ansträngande sig att inte klampa med fötterna, sprang hastigt gatan fram, vek om hörnet samt nådde trött och svettig hemmet.

Om aftonen nästa dag sade Filipp Filippovitsch, i det han begöt Klimkof med sina blå ljusstrålar, högtidligt och med ännu tunnare röst än vanligt:

»Jag lyckönskar dig till din goda framgång, Klimkof, och önskar dig, att det må bli den första länken i en lång kedja af framgångar!«

Klimkof stod än på det ena benet, än på det andra och vred tyst sina händer, liksom försökte han befria sig ur några osynliga bojor.

I rummet voro flere spioner närvarande; de åhörde tigande sågens ljud och tittade på Jevsej; han kände deras blickar på sitt skinn, och detta var besvärande.

När den öfverordnade avslutat sitt anförande, bad Jevsej honom sakta om förflyttning till någon annan stad.

»Prat, broder!« sade Filipp Filippovitsch torrt. »Det är vanhedrande att vara feg. Hvad skall detta betyda? Den första framgångsrika insatsen — och du vill redan fly? Jag vet nog själf, när det är dags att förflytta dig... Utgå!«

Det var Sascha, som gaf honom belöningen.

»Hör du, din halffigur!« kallade han honom till sig. »Här har du, tag den...«

Vidrörande Jevsejs hand med sin fuktiga, gula hand stack han åt honom en penningssedel och gick sin väg. Jakof Sarubin kom farande:

»Hur mycket?«

»Tjugofem rubel«, svarade Klimkof och vecklade med motspänstiga fingrar upp sedeln.

»Hur många var det?«

»Sju...«

Sarubin tittade upp i taket och mumlade:

»Tre gånger sju är tjugooett, fyra genom sju... Alltså omkring tre och en half rubel per skalle!«

Han lät höra en låg hvissling, blickade omkring sig och förkunnade sedan med en hviskning:

»Sascha gäfvode hundrafemtio, och för utlägggen i denna sak har han lagt fram en räkning på sextiotre rubel. De bedraga oss dumhufvuden! Nå, nu får du bjuda för att fira...«

»Kom, så gå vi«, sade Klimkof, medan han sneglade på pengarne i handen och ännu icke kunde bestämma sig för att stoppa dem i fickan.

De begäfvode sig åstad, och på vägen menade Sarubin sakkunnigt:

»Ditt folk verkar det inte ha varit så mycket med...«

»Hur så?« frågade Jevsej kränkt. »Det var det visst det...«

»De betalade rätt litet för dem, alltför litet! Jag känner ju till reglerna, mig bedrar man inte, nej! Krasavin har infångat en viss revolutionär och här hos oss fått hundra rubel; hundra till skickade man ifrån Petersburg! Solovjof gäfvode sjuttiofem rubel för en illegal dam. Ser du? Och Maklakof? Antag, att han infångar några advokater, professorer och skriftställare; de ha sitt särskilda pris...«

Han talade outtröttligt, och Klimkof var nöjd med hans pladderande; ty det hindrade honom själf ifrån att tänka.

De gingo in på ett offentligt hus. Sarubin frågade med en stamgästs bullrande röst den långa, magra och krokiga värdinnan:

»Är Lida frisk? Och Kapa? Ser du, Jevsej, bekanta dig med Kapa — det är en flicka, det! Ett vilddjur! Hon skall lära dig saker, som du utan henne inte får erfara på hundra år. Ge oss lemonad och konjak. För det yppersta af allt, Jevsej, måste man hålla konjak med lemonad — det är i stil med champagne, det får en strax upp att stegra sig på bakbenen!«

»Det gör mig det samma«, svarade Klimkof.

Det var ett dyrt hus; i fönstren hängde praktfulla gardiner, möblemanget föreföll Jevsej ovanligt, de vackert klädda flickorna tycktes honom stolta och oåtkomliga; och allt detta förvirrade honom. Han tryck-

te sig stilla i sitt hörn och gick åt sidan för flickorna, som låtsades icke lägga märke till honom; de gingo förbi honom och vidrörde hans ben med sina kjolar. Trögt flöt en af sina massor nedtyngd halfnaken kropp förbi, och de målade ögonen rullade i sina hålor.

»Studenter?« frågade en rödhårig flicka sin väninna, en tjock brunett med hög, naken barm och ett blått band om halsen. Den andra hviskade henne någonting i örat, och den rödhåriga gjorde en grimasch emot Jevsej; han vände sig bort ifrån henne och sade missbelåtet till Sarubin:

»De veta, hvilka vi äro. . . «

»Ja, om! Själflart! Därför taga de också bara halfva inträdet och slå af tjugofem procent på notan.«

Jevsej tömde två glas af den skummande, välsmakande drycken, och om än det icke gjorde honom gladare, så blef honom dock omgifningen likgiltigare.

Två flickor satte sig hos dem vid bordet: den långa, ståtliga Lidija och den väldiga, tunga Kapitolina. Lidijas hufvud var i förhållande till hennes kropp påfallande litet, pannan smal, hakan spetsig och starkt framskjutande, munnen rund med små fisktänder, ögonen mörka och listiga, medan Kapitolina såg ut att vara ihopsatt utaf flera klot i olika storlek. Äfven hennes utskjutande ögon voro klotaktiga och grumliga liksom på en blind.

Den svarthårige, likt en fluga aldrig till ro kommande Sarubin vände hufvudet hit och dit, sprattlade med benen, for med de smala, mörka händerna öfver bordet; han grep om, trefvade och luktade på allt. Jevsej kände plötsligt, att Sarubin framkallade en tung, trubbig upprördhet inom honom.

„Skurk!“ tänkte han. „För mina pengar har han hämtat ett sådant missfoster till mig och valt ut en snygg en åt sig själf!“

Han hällde upp en konjak åt sig, svalde den i ett drag, så att det brände i svalget, spärrade upp munnen och förvände blicken.

»Käckt?« utropade Jakof.

Flickorna skrattade till, och för ett ögonblick var Jevsej bedöfvad och förblindad, liksom hade han somnat.

»Det här, Jevsej, är Lida, min trogna väninna, en klok, förständig flicka«, väckte honom Jakof, i det han ryckte honom i ärmen. »När jag väl lyckats tjäna mig upp till öfverhetens uppmärksamhet, så tar jag henne härifrån, gifter mig med henne och öppnar en liten handelsrörelse tillsammans med henne. Inte sant, Lidotschka?«

»Den, som lefver, får se«, svarade flickan och sneglade smäktande på honom med sina oljiga ögon.

»Hvarför är du så tystlåten, min lille vän?« frågade Kapitolina med basröst och klappade Jevsej på axeln med sin tunga hand.

»Hon är *du* med alla«, anmärkte Jakof.

»Det gör mig detsamma!« sade Jevsej utan att se på flickan och flyttade sig bort ifrån henne. »Säg bara åt henne, att hon inte behagar mig och skall gå sin väg. . . «

Under några sekunder tego alla.

»Åt fanders med er!« sade Kapitolina lugnt med fast stämma och lyfte långsamt, stödjande sig med handen emot bordet, sin tunga kropp ifrån stolen.

Det retade Jevsej, att hon icke blef arg på honom. Han såg efter henne och sade:

»Hon ser ju ut som en elefant. . . «

»Å, så ohyfladt!« utbrast Lidiya beklagande.

»Ja, Jevsej, det var oartigt, broder!« instämde Jakof öfvertygadt. »Kapitolina Nikolajevna är en mycket anmärkningsvärd flicka; alla kännare sätta pris på henne.«

»Men mig gör det detsamma«, sade Jevsej, »Jag vill ha öl!«

»Hallå där, öl!« ropade Sarubin. »Kapotschka, var så vänlig och ordna några öl åt oss!«

Den tjocka flickan vände sig bort och gick sin väg med fötterna hassande emot golvet; men Sarubin lutade sig emot Jevsej och började i inställsam, undervisande ton:

»Ser du, Jevsej, visst är detta en bordell och så vidare. Men flickorna äro lika mycket människor som du och jag — hvarför skall man då kränka dem med onödig grofhet?«

»Låt mig vara i fred!« sade Klimkof.

Han önskade sig, att det skulle vara alldeles stilla rundt omkring, att flickorna skulle sluta sväfva omkring i luften likt uttråkade molntussar om våren, och att den rakade pianisten med en drunknads blåaktiga ansikte icke längre skulle hamra med fingrarna på flygelns gula tänder, hvilka sågo ut som käftarne på ett högljudt och gällt gapskrattande vidunder. Han önskade, att alla skulle sätta sig tigande på sina stolar och förbli sittande orörliga, att gardinerna vid fönstren icke skulle röra sig så underligt, liksom om en osynlig, fientlig hand ifrån gatan hade ryckt i dem. Och så skulle Olga stå i dörren, hvitklädd; då skulle han resa sig, gå tvärs igenom rummet med stora steg och slå hvar och en i ansiktet — så skulle Olga få se, huru motbjudande de alla voro för honom!

Efterhängset sjönko Sarubins förebrående ord in i hans öron:

»Vi äro ju hitkomna för att roa oss, och du ställer genast till med skandal...«

Vacklande såg Jevsej med sina omtöcknade ögon honom i ansiktet och sade plötsligt sig själf med kylig klarhet:

„På grund af denne son af en hynda. Det är hans fel, att jag har hamnat i snaran. Alltsammans hans fel!“

Han tog en flaska öl i handen, slog upp ett glas, drack ur det och reste sig sedan utan att ställa flaskan ifrån sig.

»Det är mina pengar och inte dina, din usling!« sade han.

»Hvad gör det, då? Vi äro ju kamrater...«

Sarubins svarta, kortklippta, borstlika hufvud kastades tillbaka; Jevsej fick se de skarpa, glänsande ögonen i det brunbrända ansiktet med de blottade tänderna.

»Sätt dig«, sade Sarubin.

Klimkof svingade flaskan och slog — siktande på ögonen — till honom i ansiktet. Oljigt glänsande sköt det röda blodet fram och väckte i Klimkof en ursinnig glädje. Han svingade flaskan på nytt och spillde därmed öl öfver sig själf. Alla ropade och skreko och sprungo om hvarandra, någons naglar borrar sig in i Klimkofs kinder, man grep honom vid armar och ben, lyfte honom ifrån golfvet och släpade bort honom; någon spottade honom i ansiktet med varmt, klibbigt spott, tryckte åt om hans hals och drog honom i håret.

Först på polisvaktkontoret slog han — alldeles söndertrasad, sönderrifven och genomvåt — upp ögonen; han kom genast ihåg det inträffade och tänkte, till en början utan förskräckelse:

„Hvad skall nu ske?“

En polistjänsteman, som Jevsej kände, rådde honom att tvätta sig i ansiktet och åka hem.

»Skola de ställa mig inför rätta?« frågade Klimkof.

»Det vet jag inte«, sade polistjänstemannen med en suck och tillade full af afund: »Knappast! Man skall nog lägga sig ut för er...«

Efter några dagar kallade Filipp Filippovitsch till sig Jevsej samt skrek länge och genomträngande åt honom:

»Du, din idiot, du skall föregå med godt exempel inför folk och inte ställa till med skandaler! Om jag får höra något liknande om dig en gång till, så sätter jag dig under arrest på en månad. Uppfattat?«

Klimkof blef förskräckt, kurade ihop sig och försökte lefva stilla och tystlåtet, obemärkt, och arbeta sig så trött som möjligt för att icke behöfva tänka på någonting annat.

När han mötte Jakof Sarubin, fick han under dennes högra öga syn på ett litet, rödt ärr; detta nya drag i den unge detektivens rörliga

ansikte tilltalade honom, och medvetandet om, att han inom sig funnit kraften och djärfheten att slå till en människa, upphöjde honom själf i hans egna ögon.

»Hvarför slog du mig?« frågade Jakof.

»Det bara blef så!« sade Jevsej. »Jag var full. . . «

»A du, din djäfvul! Det vet du ju, hvad ansiktet betyder för vårt yrke! Hur kan man ställa till det så?«

Sarubin kräufde af Jevsej att bjudas på en god middag.

Kapitel XVIII

Ibland spionerna kom ett rykte i omlopp, att äfven några ministrar visat sig vara mutade af tsarens och Rysslands fiender. De hade sammansvurit sig för att frångå tsaren makten och utbyta den bestående, goda ryska lefnadsordningen emot en annan, ifrån utländska stater lånad, hvilken vore skadlig för det ryska folket. Nu hade de utfärdat ett manifest, genom hvilket — enligt uppgift i öfverensstämmelse med tsarens vilja och med hans medgivande — det för folket kungjordes, att det snart skulle gifvas frihet att öfverallt församla sig i hopar hvarhelst det ville, tala om sådant, som intresserade det, i tidningarna skriva och trycka allt, som det behöfde — och att det till och med skulle gifvas frihet att icke tro på Gud.

Filipp Filippovitsch samtalade i hemlighet i flere timmar med Krasavin, Sascha, Solovjof och andra erfarna agenter; efter dessa samtal gingo de alla mulna och bekymrade omkring och besvarade sina kamraters frågor endast korthugget och oredigt.

En gång trängde genom den på glänt stående dörren till det rum, hvarest Philipp Filippovitsch satt, Saschas arga röst, hvilken slog öfver af upphetsning, ut i kansliet:

»Inte om konstitutionen, inte om politik skall man tala med dem, utan därom, att den nya ordningen tillintetgör dem, att de fridsamme skola i stillhet krepera af hunger och vildhjärnorna ruttna i fångelserna. Hvad är det för några, som tjänstgöra hos oss? Missfoster, urartade, sinnessjuka, dumma djur.«

»Nu pratar ni ju Gud vet hvad för smörja!« skrek Philipp Filippovitsch högt.

Äfven Jasnogurskijs sorgsna stämma lät sig höras:

»Hvad är det då för en liten plan, ni har? Er afsikt, min bäste, förstår jag inte. . . «

I kansliet sutto Pjotr, Grochotof, Jevsej och därtill två nya spioner: den ene var rödhårig och kroknäst med stora fräknar i ansiktet samt

bar guldbågade glasögon, den andre var slätrakad, flintskallig och röd-kindad med bred näsa och ett purpurrödt födelsemärke på halsen intill vänstra örat. Medan de uppmärksamt åhörde Saschas tal, sneglade de då och då tigande på hvarandra. Pjotr reste sig flere gånger upp, gick fram till dörren, hostade slutligen till högt intill densamma — hvarefter dörren genast drogs igen af en osynlig hand. Den flintskallige spionon trefvade med sina tjocka fingrar försiktigt på näsan och frågade sakta:

»Hvilka är det då, han kallar missfoster?«

Först var det ingen, som svarade honom, men sedan sade Grochotof med en uppgifven suck:

»Det kallar han alla. . . «

»En slug best!« utropade Pjotr och log drömmande. »Alltigenom rutten, men se där, han samlar allt mer kraft. Där ser man, hvad bildningen betyder! . . . «

Den skallige granskade alla med sina närsynta ögon, eftertänksamt förhörde han sig vidare:

»Skulle han därmed tala om oss?«

»Politiken är full af spetsfundigheter; där gäller det att inte vara för nogräknad«, sade Grochotof.

»Hade jag erhållit någon bildning, så skulle jag nog spela ut en eller annan trumf«, förkunnade Pjotr.

Den rödhårige vägde nonchalant från sida till sida på stolen, gäspade ofta och spärrade därvid upp munnen på vid gafvel.

Ur arbetsrummet kom Sascha ut; hans ansikte var rödt och han var rufsig i håret; han blef stående vid dörren, lät blicken fara öfver alla och frågade hånfullt:

»Ha ni tjuflyssnat?«

Den ene efter den andre kommo nu detektiverna in; de voro svettiga och dammiga; trött och missmodigt slängde de till hvarandra allehanda anmärkningar. Äfven Maklakof dök upp; han var arg och mulen, hans blick hade något skarpt och sårande i sig. Krasavin gick med kisande ögon hastigt in i det andra rummet och slog igen dörren efter sig med en smäll.

Sascha sade till Pjotr:

»Det skall bli ett ombyte af platser — nu är det vi, som skola vara ett hemligt sällskap, och de andra skola få rollen som uppenbara idioter, så skall det bli! Hallå där!« ropade han, »ingen går ut nu!«

Alla lugnade ner sig och tystnade. Ut ur arbetsrummet kom Jasnogurskij; det såg ut, som om hans utstående, köttiga öron lagt sig tätt intill nacken, och hela han hade något halt öfver sig — likt en tvålbit.

Han spatserade af och an i hopen af spioner, tryckte allas händer, nickade krypande vänligt, drog sig sedan plötsligt tillbaka i någon vrå och började därifrån tala med gråtmild stämma:

»I tsarens gode tjänare! Till Eder vänder sig mitt tal, som kommer ur ett med bekymmer fyllt hjärta, till Eder, I mannar utan fruktan, I tadelfrie män, I Eder faders, tsarens, trogna barn, den rättroende kyrkans, Eder moders. . . «

»En sådan jämmerlåt! . . . « hviskade någon i Jevsejs närhet; för Klimkof lät det emellertid, som om Jasnogurskij helt enkelt svurit groft.

»I kännen redan fiendernas nyaste list, deras nya, fördärfliga plan, I hafven läst ministern Bulygins kungörelse, enligt hvilken vår tsar skulle önska afsäga sig den af Herren Gud honom förlånade makten öfver Ryssland och det ryska folket. Allt detta, dyre kamrater och bröder, är ett djäfvulskt spel af folk, som ha sålt sina själar till utländska kapitalister, det är ett nytt försök att störta det heliga Rus i fördärfvet. Hvad vilja de uppnå med den af dem utlofvade Riksduman, hvad önska de uppnå med konstitutionen och den frihet, som de själfva förkunna?«

Spionerna ryckte närmare hvarandra.

»I Faderns, Sonens och den Helige Andes namn, låtom oss granska djäflarnes illistiga ränker i sanningens ljus, låtom oss pröfva dem med vårt enkla, ryska förstånd, så skola vi se, huru de sönderfalla till stoft inför våra ögon. Sen I — man vill beröfva tsaren hans gudomliga kraft och friheten att styra landet enligt Högre anvisningar, man vill utskrifva val, på det att folket skall skicka sina företrädare till tsaren, och sedan skola dessa utfärda lagar och därigenom inskränka tsarens makt. De hoppas, att vårt obildade och druckna folk skall låta sig besticka med brännvin och penningar för att sända sådana män till tsarens gemaker, hvilka dessa förrädare, liberalerna och revolutionärerna, skola anvisa det, och de skola för folket utpeka judar, polackare, armenier, tyskar och andra utbördingar,¹ Rysslands fiender.«

Klimkof lade märke till, att Sascha, hvilken stod bakom Jasnogurskij, hånlog likt en djäfvul; och då han icke ville, att den sjuke spionen skulle lägga märke till honom, sänkte han hufvudet.

»Detta röfvarband af mutkolfvar till bedragare skola omringa vår tsars lysande tron, de skola afskräma hans visa ögon ifrån fosterlandets öde, de skola utlämna Ryssland till utbördingarne och utlänningarne. Judarne skola i Ryssland upprätta sitt eget rike, polackarne sitt, likaså armenierna, georgierna, letterna och dylika tiggare, hvilka Rus

¹Med utbörding (инородец, af annan folkstam, främmand) menar Jasnogurskij en icke-ryss i Ryssland, t.ex. jude eller polack. Ö.a.

hittills tagit under sin starka hands beskydd, skola bygga sina riken; sedan, när vi stå allena åter, vi ryssar alldeles ensamma... då... då — alltså... «

Sascha, som stod bredvid Jasnogurskij, började hviska honom något i örat. Gubben viftade ilsket bort det och tog till orda än högljuddare:

»Sedan skall plötsligt tyskarne och engelsmännen kasta sig öfver oss och gripa tag i oss med sina roflystna klor... Nedrifvandet af Rus väntar oss, mina kära vänner — vakten Eder!«

De sista orden af sitt tal skrek han ut; sedan tystnade han någon minut, höjde händerna ofvanom hufvudet och började på nytt:

»Men vår tsar har trogna tjänare; de vaka öfver hans makt och ära omutligt likt gårdvarar, och de ha nu grundat ett sällskap för kamp emot revolutionärernas nedriga förehafvanden, emot konstitutionen och andra för oss sant ryska människor fördärfliga skändligheter. I detta sällskap ingå grefvar och furstar, som äro berömda genom sina förtjänstfulla gärningar för tsaren och för Ryssland, guvernörer, hvilka äro tsaren och arfvet ifrån den heliga gamla tiden hängifna, och kanske till och med själfvaste stor... «

Sascha hejdade Jasnogurskij ånyo; gubben lyssnade på honom, blef röd i ansiktet, fäktade med armarne och skrek plötsligt:

»Säg mig nu — hvad är detta för någonting? Hvad har ni för rätt därtill?... Jag vill inte... «

Märkvärdigt for han upp, stötte den omkringstående hopen af spioner åt sidorna och gick sin väg. Nu trädde Sascha i hans ställe. Stor och krokryggad stod han där, sträckte fram hufvudet, mönstrade tigande dem alla med sina röda ögon och gned händerna.

»Nå, begrepo ni något?« ljöd hans fråga skarpt.

»Ja... ja, vi ha förstått«, svarade några röster sakta och ovänligt.

»Det vill jag tro!« ropade Sascha hånfullt och började förbluffande tydligt, med ondska och kraft, att tala:

»Hör nu på — och de slugare ibland er kunna få förklara mina ord för dumhufvudena. Revolutionärerna, liberalerna och öfver hufvud taget våra ryska herremän ha segrat — förstått? Regeringen har beslutat ge vika för deras kraf; den skall ge dem en konstitution, en statsförfattning. Hvad innebär en konstitution för er? Svältdöden, eftersom ni äro latmaskar och lättingar och icke duga till arbete; för många af er till och med fängelse, eftersom många af er ha förtjänat det; för somliga sjukhuset — dårhuset, ty ibland er finns det en hel hög halfgalna och sinnessjuka. Den nya lefnadsordningen skall, om den införes, ofördröjligen krossa er alla. Polisdepartementet tillintetgöres, skydds-

afdelningarna stängas, och er kastar man ut på gatan. Äro ni på det klara med det?» Alla tego och voro liksom förstenade. Klimkof tänkte:

„Då skulle jag begifva mig bort någonstans. . .“

»Jag tror, det är nog så klart?» sade Sascha, sedan han tigit en stund, och for ånyo öfver alla med en enda blick. Den röda kransen i hans panna tycktes nu äfven ha flutit ut öfver hela ansiktet, och hans ansikte fick en anlöpning i blåaktigt blygrått.

»Denna nya lefnadsordning är ofördelaktig för er; alltså måste man bekämpa den — inte sant? Men för hvem är det, för hvems intressen skola ni kämpa? Jo, för er själfva personligen och för era egna intressen, för er rätt att lefva så, som ni hittills ha lefvat. Är det klart? Hvad kunna ni nu göra?»

I det kvalmiga rummet uppstod plötsligt ett doft buller, liksom om någons jättelika, sjuka bröst suckade och stånkade. Somliga af detekti- verna gingo surmulna och tigande sin väg med sänkta hufvuden; någon brummade upprördt.

»I stället för att tala om allt möjligt, borde de hellre höja lönen. . .«

»De försöka bara skrämmas. . . alltid försöka de skrämmas! . . .«

I hörnet intill Sascha hade ett tiotal man församlats; Jevsej närma- de sig dem stillsamt och åhörde Pjotrs hänfödda röst:

»Så måste man tala — två gånger två är fyra — och spela ut idel ess! . . .«

»Nej, jag är inte nöjd«, sade Solovjof i sliskig och nyfiken ton. »Hvad skall det betyda — tänk efter? Visst kan hvar och en tänka öfver saken på sitt sätt — men anvisa du mig, hvad som skall göras!»

Krasavin skrek groft och skarpt:

»Det ha de ju redan anvisat!»

»Det begriper jag inte!» tillkännagaf Maklakof lugnt.

»Ni?» utbrast Sascha. »Det ljuger ni; ni har begripit det!»

»Nej.«

»Och jag säger — att ni har begripit det! Men ni är feg, ni är adlig — å, jag känner er!»

»Må så vara«, sade Maklakof. »Men vet manne ni, hvad ni vill?»

Han frågade så kallt och uttrycksfullt, att Jevsej ryckte till tvärt och tänkte:

„Nu skall Saschka slå till honom. . .“

Men denne endast frågade sakta och gnyende i sin tur:

»Jag? Om jag vet, hvad jag vill?»

»Ja. . .«

»Det skall jag säga er!» ropade Sascha hotfullt och höjde rösten. »Jag kreperar snart, jag behöfver inte frukta någon, jag står utanför lifvet

— jag lefver af hat emot det förnäma folk, som ni i tankarne knäböjer för. Gör ni inte det, hvad? Ni ljuger! Ni är en träl, en slafsäl, en lakej, så adlig ni är; men jag är bonde, en uppväckt bonde, och visst har jag legat vid universitetet, men jag har inte låtit mig besticka. . . «

Jevsej trängde sig fram och ställde sig bredvid de stridande, ansträngande sig att se bägges ansikten.

»Jag känner min fiende — det är ni, ni herremän! Äfven som spioner äro ni herrskap, ni äro motbjudande för alla, ni äro öfverallt hatade, alldeles oafsedt om ni äro män eller kvinnor, författare eller detektiver. Och jag vet ett medel emot er, emot herremannaväldet, jag känner till det, jag inser, hvad man måste göra med er, hvarmed man kan utrota er. . . «

»Det är just det, som intresserar mig och inte er hysteri«, sade Maklakof, som hade stoppat händerna i byxfickorna.

»Jaså, det intresserar er? Godt — jag skall säga det. . . «

Sascha ville uppenbarligen sätta sig; han vajade som en pendel hit och dit, lät blicken fara omkring sig och talade samtidigt utan uppehåll vidare så snabbt, att han alldeles tappade andan.

»Hvem är det, som inrättar lifvet? Herrskapet! Hvem har fördärfvat detta kära väsen — människan, gjort henne till ett smutsigt fä, till ett sjukt djur? Ni, herremännen! Allt, allt detta — hela lifvet — måste omvändas emot er; alltså — alla lifvets varbölder måste öppnas för att dränka er i en ström af skändlighet och spyor ur de människor, ni ha förgiftat — och förbannade vare ni! Er dödsdoms och undergångs tid är kommen; allt, som stympats af er skall resa sig emot er och kväfva er, krossa er! Har ni förstått? Ja, så skall det bli. I somliga städer har man redan undersökt på herrarne, huru fast deras hufvuden sitta. Är det er bekant? Nå?«

Han vacklade bakåt, stöttade sig med ryggen emot väggen, räckte fram händerna och nästan kväfdes af skratt. Maklakof såg på dem, som stodo bredvid honom, och frågade likaledes skrattande, med hög röst:

»Ha ni förstått, hvad han talar om?«

»Tala kan man och säga hvad som helst!« svarade Solovjof, men tillade dock hastigt: »Inom vårt eget sällskap! Men det intressantaste nu vore att få säkert reda på, om det i Petersburg verkligen har bildats ett sådant hemligt sällskap och till hvilken ända?«

»Det måste vi få veta!« sade Krasavin uppfordrande.

»Det är ju faktiskt så, bröder, att revolutionen flyttar till en ny lägenhet!« utropade Pjotr roadt och lifligt.

»Om det där, i detta sällskap, verkligen ingår furstar«, sade Solovjof eftertänksamt och drömskt, »så måste vår ställning förbättras. . . «

»Du har ju ändå dina tjugutusen på banken, din gamle djäfvul!«

»Kanske är det till och med trettiotusen. Räkna efter en gång till!« sade Solovjof förnärmat och drog sig åt sidan.

Sascha hostade doft och hest, Maklakof såg buttert på honom.

»Hvad glör ni på mig för?« skrek Sascha.

Maklakof vände sig om och gick därifrån utan att svara honom; Jevsej följde honom utan att tänka på det.

»Förstod ni någonting?« frågade Maklakof Jevsej.

»Jag tycker inte om det. . . «

»Jaså? Hvarför inte?«

»Han blir alltid så ond. Och ondska finns det ändå så mycket af äfven utan honom. . . «

»Det stämmer«, nickade Maklakof. »Ondska ha vi nog af. . . «

»Man kan heller inget begripa«, fortfor Jevsej och såg sig försiktigt omkring, »alla tala de olika. . . «

Spionen dammade eftertänksamt af sin hatt med näsduken och måtte icke ha hört de farliga orden.

»Nå, adjö då!« sade han.

Jevsej hade gärna följt honom, men spionen tog på hatten och gick ut, tvinnande sin mustasch, utan att ge Jevsej en blick.

I staden växte emellertid oupphörligt något sällsamt, liksom en dröm. Folk hade alldeles förlorat sin fruktan; på de ännu för icke så länge sedan platt uttryckslösa och undergifna ansiktena framstod nu klart och skarpt ett bekymradt uttryck. De påminde alla om timmermän, hvilka vidtaga åtgärder för att rifva ett gammalt hus och sak-kunnigt rådgöra med hvarandra om, hvarmed det vore bekvämast att påbörja arbetet.

Nästan dagligen höllo fabriksarbetarne i ytterområdena öppet möten, vid hvilka revolutionärer, som voro kända af såväl den vanliga polisen som *Ochranan*,² skarpt klandrade den rådande lefnadsordningen; ministerns manifest om Riksdumans inkallande vore enligt dem endast ett försök af regeringen att lugna det till följd af sina olyckor upprörda folket, för att senare — som vanligt — bedraga det; de manade åhörarne att icke sätta tilltro till någon utan blott lita till sitt eget förstånd.

²*Ochranan*: skyddspolisen, hemliga statspolisen, säkerhetspolisen. Ö.a.

En gång, när en upprorsman ropade: »Endast folket är lifvets sanne, laglige herre! Honom tillhör hela jorden och hela friheten!« då svarade honom en jublande röst: „Det är sant, broder, det är rätt!“

Jevsej vände sig om, öronbedöfvad af detta vrålande — bakom honom stod Mjelnikof; hans ögon glödde, han var svart och tillrufsad, han viftade med händerna — liksom en korp med vingarne — och ropade oupphörligt:

»Det är rätt — det är rätt!«

Klimkof ryckte honom förundradt i kavajskörtet och hviskade stillsamt:

»Hvad tar ni er till? Det är en socialist, som talar där; en under uppsikt. . . «

Mjelnikof blinkade med ögonen och frågade:

»Han?«

Utan att invänta svar ropade han på nytt:

»Hurra! Det är rätt. . . «

Sedan sade han riktigt förargadt till Jevsej:

»Packa dig iväg. . . Det gör alldeles det samma, hvem det är, som säger sanningen. . . «

Jevsej åhörde dessa nya tal med ett räddhågadt leende, såg sig hjälplöst omkring och sökte omkring sig i hopen efter en människa, som han kunde tala uppriktigt med; men när han då stötte på ett godsinnadt, förtroendeingifvande ansikte, suckade han och tänkte:

„Om jag talar till honom, så märker han genast, att jag är detektiv. . . “

Han hörde, huru revolutionärerna i sina anföranden ofta talade om nödvändigheten af att inrätta ett annat lif på jorden; dessa tal väckte hans barndomsdrömmar till lif. Men ensam på det vacklande underlaget af hans med fula intryck besmutsade och med fruktan förgiftade själ tillväxte tron blott svagt; den var som ett barn med engelska sjukan — med krumma ben och stora ögon, hvilka ständigt skåda i fjärran.

Jevsej trodde väl på orden men litade icke på människorna. Såsom ängslig åskådare skred han framåt på stranden längs strömmen utan att hysa någon önskan att kasta sig ut i dess uppfriskande böljor.

Spionerna smögo trögt omkring; de hade blifvit främmade för hvarandra och tego surmulet; hvar och en såg misstänksamt kamraten i ögonen, liksom väntade de sig någon fara för sig själfva.

»Hör man intet mer beträffande det petersburgska fursteförbundet?« frågade Krasavin nästan dagligen.

En dag förkunnade Pjotr gladt:

»Mannar, Sascha har blifvit kallad till Petersburg! Han skall nog få rätt på spelet där, skola ni få se!«

Vjachirjef, den kroknäste och rödhårige spionen, anmärkte flyktigt:

»Man har tillåtit Ryska Folkets Förbund att bilda friskaror för att döda revolutionärer. Där skall jag gå med. Jag är en god pistolskytt. . . «

»Med pistol är det bekvämt att skjuta«, anmärkte någon. »Man bara knallar på — och sedan springer man sin väg. . . «

„Så enkelt de tala om allt!“ tänkte Jevsej; han kom ofrivilligt att erinra sig andra samtal, med Olga och Makarof, men stötte sedan förargadt allt detta ifrån sig. . .

Sascha återvände till synes friskare ifrån Petersburg; i hans grumliga ögon blixtrade gröna gnistor, rösten hade blifvit djupare, och hela kroppen föreföll rakare och spänstigare.

»Hvad skola vi göra?« frågade Pjotr honom.

»Det skall du snart få reda på!« svarade Sascha med blottade tänder.

Kapitel XIX

Hösten var kommen; den var som vanligt fylld med stillhet och svårmod; men folk hade icke lagt märke till dess ankomst. Hade de redan varit djärfva och larmande i går, så gingo de idag ännu djärfvare ut på gatorna.

Sedan inträdde några sagolikt storslagna, underbara dagar — folk slutade arbeta, och det invanda lifvet, hvilket genom ett grymt, planlöst spel så länge underkufvat dem, upphörde på en gång och stelnade liksom klämdt i en mäktig omfamning. Arbetarne förvägrade staden — sin härskare — bröd, eld och vatten; sedan några nätter låg han nu i mörker, hungrig, törstande, vresig och kränkt. I dessa mörka, kränkande nätter drog det arbetande folket fram igenom gatorna med sånger och en barnslig glädje i ögonen; folk sågo för första gången klart sin egen kraft och blefvo själfva förvånade öfver dess betydelse; de begrepo, hvilken makt de hade öfver lifvet, och jublade gladt vid anblicken af de förblindade husen, de orörliga, döda maskinerna, den rådvilla polisen, affärernas och krogarnes stängda ingångar, de förskräckta ansiktena och den ödmjuka hållningen hos alla de människor, hvilka, om än de icke dögo till att arbeta, hade vant sig vid att äta godt och mycket — och just därför höllo sig själfva för stadens förnämsta. Under dessa dagar blef makten öfver lifvet bortsliten ur deras kraftlösa händer; men grymheten och bakslugheten hade de i behåll. Klimkof kunde se, att dessa människor, hvilka eljest voro vana vid att befalla, nu tigande underordnade sig de hungriges, fattiges och otvättades vilja; han begrep, att det var förolämpande för herrarne att lefva så; men de dolde sin känsla af kränkning och logo uppmuntrande emot arbetarne, ljögo för dem, då de fruktade dem. Det syntes honom, som om det förflutna icke skulle komma tillbaka, att det hade uppenbarat sig nya herrar; och om nu dessa voro i stånd att genast stanna lifvets gång, så skulle de alltså också vara i stånd att gestalta det annorlunda — friare och lättare för sig själfva, för alla, för honom.

Det gamla, grymma och onda begaf sig iväg ut ur staden; det töade bort i det mörker, hvilket dolde det; folk hade blifvit påtagligt godlyntare; och fastän staden om nätterna var utan lyse, så liknade nätterna med sin bullersamt glada stämning dagarne.

Öfverallt församlade sig folk i klungor och talade upplifvat i fria, djärfva ordalag om de nära förestående dagarne för rättvisans och sanningens triumf; de trodde lidelsefullt på denna; men de som icke trodde på den tego, granskade noga de nya ansiktena och lade det nya talet på minnet. Klimkof lade i hopen ofta märke till spioner, och då han icke ville bli sedd af dem, aflägsnade han sig alltid skyndsamt. Allra oftast mötte han Mjelnikof. Denne man väckte hans särskilda intresse. Rundt omkring honom samlades alltid en tät folkhop; han stod i midten, och därifrån kom hans djupa stämma flödande i en mörk ström:

»Där — titta! Folket ville, och allt blef så; det vill och det tar allt i sina egna händer! Där är den, kraften! Tänk därpå, o folk, släpp icke ur din hand det, du uppnått; akta dig! Vakta dig framför allt för herrarnes list; bort med dem, drif bort dem, och om de motsätta sig — slå ihjäl dem!«

När Klimkof hörde dessa ord, tänkte han:

„För sådant tal hade de satt en i fängelse — så många, de ha spärrat in! Och nu — nu tala de själfva så...“

Han dref ifrån morgonen och ända till sena natten omkring i folkmassan; emellanåt kände han en oemotståndlig lust att tala, men när han förnam denna önskan, flydde han ofördröjligen någonstädes hän, in i en ödslig gränd, in i ett mörkt hörn.

„Om man tar till orda, så skola de igenkänna en!“ — denna tunga tanke hotade honom ständigt, och han blef inte af med den.

En natt, när han skred gatan fram, fick han syn på Maklakof. Gömd i en port sträckte spionen på halsen och spanade likt en hungrig hund, som väntar på en läckerbit, emot ett upplyst fönster i ett hus på andra sidan gatan.

„Han öfverger inte tjänsten!“, tänkte Jevsej; och han frågade Maklakof: »Skall jag aflösa er, Timofej Vasiljevitsch?«

»Du? Mig?« utropade spionen med låg röst; och Klimkof kände på sig, att det var någonting, som icke stämde; för första gången duade spionen honom, och hans röst lät främmad.

»Det behöfs inte, gå din väg!« sade han.

Den alltid slätrakade och välvårdade Maklakof föreföll nu tillrufsad; håret, som han eljest plägade prydligt frisera och omsorgsfullt kamma bakom öronen, hängde nu rufsigt ned i pannan och på tinningarne; det osade brännvin om honom.

»Farväl!« sade Jevsej, lyfte på mössan och började gå sin väg utan brådska. Men efter några få steg ljöd bakom honom ett sakta rop:

»Hör på ett tag. . . «

Jevsej vände sig om; spionen hade ljudlöst upphunnit honom och stod bredvid honom:

»Låt oss slå följe. . . «

„Han måste vara mycket full. . . “ tänkte Jevsej.

»Vet du, hvem som bor i huset där?« frågade Maklakof och vände sig om. »Mironof. . . författaren. Kommer du ihåg?«

»Ja.«

»Hur skulle du också ha kunnat glömma honom; han gjorde ju så enkelt narr af dig. . . «

»Ja«, instämde Jevsej.

De gingo långsamt utan att klampa med fötterna. På den lilla, smala gatan var det stilla, öde och kallt.

»Låt oss vända tillbaka!« föreslog Maklakof. Sedan satte han sin mössa till rätta, knäppte rocken och tillkännagaf tankfullt: »Jag reser bort, broder. Till Argentina. Det ligger i Amerika — Argentina. . . «

Klimkof uppfattade i hans ord något hopplöst, svårmodigt; och äfven han själf blef bedröfvad och förlägen.

»Hvarför tänker ni resa så långt bort?« frågade han.

»Det är nödvändigt. . . «

Han blef åter stående midt emot det upplysta fönstret och tittade tigande upp emot det. I husets svarta, sneda ansikte kastade fönstret likt ett stort öga en stillsam ljusstråle ut i mörkret; detta ljus liknade en liten ö midt i ett stort, mörkt vatten.

»Det är hans fönster, Mironofs«, sade Maklakof sakta. »Om nätterna sitter han där och skrifer. . . «

Några människor kommo gående emot dem, sakta sjungande.

Upp till kamp emot kvalen!

Sista striden det är. . .

ljöd sången eftertänksamt, liksom frågande. . .

»Vi borde gå öfver på andra sidan!« föreslog Jevsej hviskande.

»Är du rädd?« frågade Maklakof men tog likväl själf som den förste ett steg ut ifrån trottoaren och ut på den frusna gatsmutsen. »Du behöver inte vara rädd; dessa människor med sina kampsånger äro fridsamt folk. Ibland dem finnas inga vilddjur. . . Nu vore det skönt att sitta i värmen, på krogen. . . men allt är stängt! Allt ligger nere, broder. . . «

»Vi gå hem!« föreslog Klimkof.

»Hem? Nej, tack. . . «

Jevsej stannade där och underordnade sig i ödmjuk förväntan inför någonting oundvikligt.

»Hör du, hvad är du för en djäfla spion, hvad?« frågade Maklakof plötsligt och stötte Jevsej i sidan med armbågen. »Jag har lurat på dig en lång stund redan, och hela tiden gör du en min, som om du hade tagit kräkmedel.«

Jevsej gladdes åt möjligheten att tala öppet om sig själf och fram-mumlade hastigt:

»Jag beger mig bort härifrån, Timofej Vasiljevitsch! Så snart allt ordnar sig, går jag min väg. Jag skall så småningom öppna affär och lefva stillsamt för mig själf, ensam. . . «

»Så snart hvad är ordnad?«

»Nå, allt detta — med det nya lifvet. När folket själf tar allt i egen hand. . . «

»Ä-äh. . . « drog spionen ut det och vinkade afvärjande; han gaf till ett skratt och beröfvade genom sitt löje Jevsej hans önskan att tala ut.

Stämningen blef tryckt.

»Så här är det!« började Maklakof plötsligt rått och rakt ur hjär-tat, när de åter närmade sig det hus, där författaren bodde. »Jag reser faktiskt bort — för godt, bort ifrån Ryssland. Jag måste öfverlämna denne. . . författare några papper. Ser du, här är paketet.«

Han viftade i luften framför Jevsejs ansikte med en hvit fyrkant och fortsatte hastigt:

»Själf går jag inte in till honom. Jag ligger redan för andra dagen på lur efter honom, för den händelse han skulle komma ut. Han är sjuk och går inte ut. Annars hade jag öfverlämnat honom det på gatan. Med posten kan jag inte skicka det; hans bref öppnas, beslagtagas af posten och lämnas till oss på skyddspolisen. Men gå in till honom själf — det kan jag inte. . . «

Spionen tryckte paketet emot bröstet, böjde sig framåt och såg Jev-sej in i ögonen.

»Här i detta paket ligger hela mitt lif, jag har skrivit en berättelse om mig själf — hvem jag är och hvarför. Jag skulle vilja, att han läser det — han älskar människor. . . «

Spionen grep Jevsej i axeln med sin kraftiga näfve, skakade honom och befallde:

»Gå du, öfverlämna honom detta! Direkt i handen, åt honom per-sonligen. Gå! Sä. . . « Maklakof afbröt sig och teg en stund. »Säg: „En viss agent på skyddsafdelningen har skickat er dessa papper och ber

underdånigast“ — säg det så, glöm det icke — „ber er underdånigast! — att läsa dem.“ Jag skall vänta här på dig — gå! Men pass på, säg honom inte, att jag är här. Och om han frågar, så säger du: „Han har flytt och rest till Argentina.“ Upprepa!»

»Rest till Argentina. . . «

»Ja, och — glöm inte! — ber underdånigast! Gå nu, skynda dig. . . «

Han stötte Klimkof lätt i ryggen och ledsagade honom fram till husdörren, gick sedan till sidan och blef där stående, iakttagande.

Upphetsad, gripen af en lätt skälfning, utan att längre vara medveten om sin egen person, hvilken helt och hållet klämts ihop af Maklakofs myndiga tal, tryckte Jevsej fingret på knappen till dörrklockan, då han så fort som möjligt önskade komma bort ur spionens synfält, och var beredd att slinka in igenom dörren. Dörren öppnades; i ljusstrimman stod någon dunkel manskgestalt och frågade argt:

»Hvad vill ni?»

»Författaren, herr Mironof. Jag måste till honom personligen, i hans hand, ett bref till honom — ett paket, jag ber, så fort som möjligt!» sade Jevsej och efterliknade därmed ofrivilligt Maklakofs hastiga, osammanhängande tal.

I hans hufvud kom allting i oordning, det var bara spionens ord, som lågo där, hvita och kalla likt de dödes ben. När det ofvanom hans hufvud ljöd en dof röst, som sade „Hvarmed kan jag stå till tjänst?“ svarade Jevsej med frånvarande röst, likt en automat:

»En viss agent på skyddsafdelningen har skickat er dessa papper och ber er underdånigst om att läsa dem. Han har afrest till Argentina. . . «

Det obekanta, underligt främmade ordet förvirrade Jevsej, och han tillade med lägre röst:

»Som ligger i Amerika. . . «

»Och hvar äro papperen, då?»

Rösten klingade mildt. Jevsej höjde hufvudet och igenkände det soldatlika ansiktet med den röda mustaschen; han tog det tjocka paketet ur fickan och gaf honom det.

»Nå, sätt er ett tag. . . «

Klimkof lät hufvudet sjunka och satte sig.

Ljudet af pappersomslaget, som afslets, fick honom att rycka till. Utan att höja hufvudet tittade han ängsligt på författaren, som stod framför honom, undersökte paketet och rörde på mustascherna.

»Ni säger — att han är afrest?»

»Ja. . . «

»Och ni själf är också agent?»

»Ja, jag också«, sade Jevsej helt sakta och tänkte: „Nu skall han snart börja skälla på mig.“

»Ert ansikte förekommer mig liksom bekant.«

Jevsej bemödade sig om att icke titta på honom men kände på sig, att Mironof log.

»Ja, bekant«, fick Jevsej fram med en suck.

»Har ni också — öfvervakat mig?«

»Ja, en gång. Men då fick ni syn på mig ifrån fönstret, kom ner på gatan och gaf mig ett bref. . . «

»Ja, ja, det kommer jag ihåg! Fan anamma — då var det således ni? Jag tror bestämdt, att jag skällde ut er den gången, hvad?«

Jevsej reste sig upp ifrån stolen, gaf det skrattande ansiktet en misstrogen blick och såg sig omkring.

»Det gör ingenting!« sade han.

Det var honom outhärdligt pinsamt att höra denna råa men dock milda röst, och samtidigt fruktade han, att författaren skulle slå honom och jaga bort honom.

»Det är på ett märkligt sätt, vi träffas denna gång, hvad?«

»Var det inget annat?« frågade Jevsej förvirradt.

»Nej, ingenting. Men ni verkar trött? Så sätt er då ett tag, hvila er litet. . . «

»Jag skall gå. . . «

»Som ni vill. Nå, tack skall ni ha — adjö då!«

Han räckte fram näfven, den stora, med rödaktigt hår på fingrarna. Jevsej vidrörde den försiktigt och själf öfverraskad af det bad han:

»Tillåt mig, att jag också berättar mitt lifs historia för er. . . «

Och när han klart och tydligt uttalat dessa ord, tänkte han: „Detta är den man, jag måste tala med! Om till och med Timofej Vasiljevitsch, som är så klok och mycket bättre än de andra, högaktar honom. . . “

När han erinrade sig Maklakof, kastade Jevsej en blick åt fönstret och blef under någon sekund orolig; men sedan sade han till sig själf:

„Det gör ingenting — det är inte för första gången, han fryser. . . “

»Nå, berätta då, om ni har lust. . . Men tag då af rocken. . . Vill ni kanske ha te? Det är kallt!«

Jevsej ville le, men han tillät sig det inte.

Efter några minuter berättade Klimkof med halfslutna ögon, entonigt och utförligt — med samma röst, hvarmed han i skyddspolisen rapporterade om sina iakttagelser — för författaren om byn, Jakof och smeden.

Författaren satt på en bred, tung taburett vid ett stort bord, hade slagit ena benet under sig, lutade sig framåt med armbågen stöt-

tad emot bordet och tvinnade med snabba fingerrörelser sin mustasch. Hans runda, slätsnaggade hufvud belystes af skenet ifrån två ljus; ögonen blickade vaksamt och allvarligt men någonstädes i fjärran, tvärs igenom Klimkof.

„Han hör inte på“, tänkte denne och höjde rösten något, hvarvid han omärkligt fortsatte afsöka rummet med blicken och nitiskt iakttaga författarens ansikte.

I rummet var det mörkt och skumt. De med böcker trångt fullstopade hyllorna, hvilka förstörde väggarnas tjocklek, måtte väl ha hindrat gatuljuden ifrån att intränga i detta lilla rum. Emellan hyllorna skimrade de af nattens kalla mörker igenklistrade fönstren matt, och där framträdde dörrrens smala, hvita fläck. Det med en grå duk täckta bordet stod midt i rummet och fick allting rundt omkring att framträda såsom måladt i en mörkgrå ton.

Jevsej hade tagit plats i hörnet på en med slätt, hårdt skinn öfverdragen stol; han stödde sig af någon anledning med nacken hårdt emot stolens höga ryggstöd och gled sedan så småningom nerför den. Ljusens lågor störde honom, de gula eldtungorna tycktes hela tiden föra ett ljudlöst samtal med hvarandra — de bugade sig långsamt för hvarandra, ryckte till, rättade ånyo upp sig och sträfvade uppåt.

Författaren började nu tvinna sin mustasch långsammare, men hans blick sväfvade alltjämt någonstädes i fjärran, bortom rummets gränser; allt detta störde Jevsej och sönderslet trådarne i hans hågkomster. Han kom på, att han skulle sluta sina oseende ögon för att kunna tala mer ostördt; när nu mörkret tätt omslöt honom, gaf han till en lätt suck och såg plötsligt sig själf klufven i två människor — i en, som lefde och verkade där och då, samt i en annan, som kunde berätta om den förre liksom om en för honom själf främmad. Hans tal rann nu mera flytande fram, rösten blef kraftigare, hans lifs tilldragelser radade upp sig i ett sammanhang den ena efter den andra, löste upp sig likt ett trassligt nystan af gråa trådar och befriade den skröpliga lilla själen ifrån det genomlefdas smutsiga, tunga trasor. Det var skönt för honom att sålunda få tala om sig själf; Klimkof åhörde sin egen röst med förundran, han talade sanningsenligt och såg klart, att han icke själf var skuld till någonting — han hade ju icke genomlevvat sina dagar så, som han önskat det! Alltid hade man tvingat honom att göra det, som var honom obehagligt; han beklagade sig själf uppriktigt, var färdig att gråta och fann sig väl till rätta med det. . .

När författaren frågade honom om någonting, begrep Jevsej icke frågan men sade sakta utan att öppna ögonen:

»Vänta litet, jag måste berätta i ordningsföljd. . . «

Han talade outtröttligt; men när han kommit till sitt möte med Maklakof, gjorde han plötsligt halt liksom inför en grop, öppnade ögonen och upptäckte i fönstret höstmorgonens blekmatta sken samt himmelens kalla, gråa bottenlöshet. Med en tung suck rätade han upp sig; han kände sig liksom invärtes urtvättad, så ovanligt lätt, så behagligt tom; och hans hjärta var redo att ödmjukt emottaga nya order och utstå nytt tvång.

Författaren reste sig bullersamt och stod där nu lång och kraftig. Han tryckte ihop händerna, så att fingrarna knakade högt med ett obehagligt ljud; och han vände sig emot fönstret.

»Hvad tänker ni göra nu?« frågade han utan att se på Klimkof.

Jevsej hade likaledes rest sig ifrån stolen och upprepade full af öfvertygelse det, som han redan sagt till Maklakof:

»Så snart det nya lifvet är uppbyggt, skall jag så småningom ägna mig åt en affärsrörelse. Jag skall flytta till någon annan stad. Jag har sparat pengar, så där en hundrafemtio rubel. . . «

Författaren vände sig långsamt emot honom:

»Jaså!« sade han, »Och för öfrigt har ni inga önskningsar?«

Klimkof tänkte efter och svarade:

»Nej. . . «

»Och ni tror på det nya lifvet? Tror ni, att det skall förverkligas?«

»Ja, men — när hela folket vill det? . . . Tror ni inte, att det blir af?«

»Jag säger ingenting. . . «

Han vände sig åter emot fönstret, slätade med bågiga händerna till mustaschen och teg en stund. Jevsej, som förväntade sig någonting, stod orörlig kvar och lyssnade efter tomheten i sitt eget bröst.

»Säg mig«, frågade författaren med låg röst och långsamt, »tycker ni inte synd om de där människorna — den unga flickan, er bror, hans kamrater?«

Klimkof lät hufvudet sjunka och ryckte i kavajskörten.

»Men nu vet ni ju, att de hade rätt, eller hur?«

»Förut tyckte jag synd om dem. Men nu tycker jag inte synd om dem längre. . . «

»Inte det? Hvarför då?«

Klimkof svarade sakta och inte genast:

»Hur så? De äro goda människor och ha uppnått sitt. . . «

»Men har ni aldrig kommit att tänka på, att ni ägnar er åt en dålig sak?« frågade författaren.

Jevsej suckade och svarade:

»Jag tycker ju inte om det, jag gör bara det, som de befalla. . . «

Författaren tog några försiktiga steg emot honom men gick sedan till sidan. Klimkof fick se den dörr, han var kommen in igenom; han lade märke till den därför, att författarens ögon blickade emot den.

„Jag måste väl gå“, tänkte han.

»Vill ni fråga mig om någonting mer?« sade författaren.

»Nej, jag går nu...«

»Farväl...«

Och författaren drog sig bort ifrån honom åt sidan. Jevsej gick på sock ut i tamburen och började taga på sig rocken, när den lågmälda frågan kom igenom dörren till rummet:

»Hör ni — hvarför berättade ni allt det om er själf för mig?«

Jevsej kramade mössan i händerna och svarade efter ett kort ögonblicks eftertanke:

»Timofej Vasiljevitsch högaktar er mycket — han, som har skickat mig...«

Författaren drog på munnen.

»Bara därför?«

„Ja, faktiskt — hvarför berättade jag det för honom?“ undrade plötsligt Klimkof för sig själf och såg med ryckande ögonlock oafvändt författaren i ansiktet.

»N-nå, farväl då!« sade värden och vände sig, gnuggande händerna, bort ifrån gästen.

Jevsej bugade sig för honom.

När han kom ut på gatan och såg sig omkring, märkte han genast ända bort i dess ena ände, i det gråa morgonljuset en mans svarta skepnad, hvilken med sänkt hufvud sakta skred fram längs ett plank.

„Han väntar!“, tänkte Klimkof, drog ihop sig och tänkte för sig själf: „Han skall svära och säga, att jag varit borta för länge.“

Spionen, hvilken i morgonens stillhet måtte hafva varseblifvit de ekande stegen på den frusna marken, höjde nu på hufvudet och gick raskt, nästan halfspringande, Jevsej till mötes.

»Öfverlämnade du det?«

»Ja...«

»Hvarför blef du borta så länge? Talade han med dig?«

Maklakof skälfde. Han grep Jevsej i rockslaget men släppte honom genast igen, blåste på fingrarna, liksom hade han bränt sig, och trampade på stället.

»Jag berättade också för honom om hela mitt lif!« meddelade Jevsej högt. Det var skönt för honom att berätta detta för Maklakof.

»Nå? Men frågade han ingenting om mig?«

»Han frågade, om ni redan hade rest er väg.«

»Och hvad sade du då?»

»Ja, han har rest, sade jag. . . «

»Ingenting mer?»

»Nej, ingenting. . . «

»Nå, kom då. Jag är alldeles genomfrusen.«

Han störtade med raska steg framåt med händerna i rockfickorna och böjd rygg.

»Så du berättade alltså om ditt lif?»

»Allt, ända ifrån början och fram till den dag, som i dag är!« svarade Jevsej och förnam åter den behagliga känsla, hvilken lyfte honom till samma höjd som den af honom så högaktade spionen.

»Hvad sade han dig då?»

Klimkof sade det inte genast och af någon anledning förvirradt:

»Han sade ingenting. . . «

Maklakof blef stående, grep Jevsej i ärmen och frågade sakta, i sträng ton:

»Gaf du honom mina papper?»

»Känn igenom mig, Timofej Vasiljevitsch!« utropade Jevsej uppriktigt.

»Det skall jag inte«, sade Maklakof, sedan han tänkt efter. »Nå, farväl då! Tag emot mitt råd — jag ger dig det, eftersom jag tycker synd om dig: lämna denna tjänst så snart som möjligt! Den är ingenting för dig; det begriper du själf. Nu är det möjligt att gå sin väg — du ser ju, hvad det är för tider nu! De döda stå upp, folk lita på hvarandra; de kunna under sådana dagar förlåta mycket. Allt kunna de förlåta, skulle jag tro. Håll dig framför allt ur vägen för Saschka — det är en sjuk man, en förryckt en, han har ju redan en gång fått dig att förråda din bror. Man borde slå ihjäl honom som en skabbig hund. Nå, farväl!«

Han grep med sina kalla fingrar om Jevsejs hand; och medan han tryckte den hårdt, frågade han en gång till:

»Således, du gaf honom papperen? Du tar väl inte fel på det, inte?»

»Jag svär vid Gud, att jag har öfverlämnat dem!«

»Jag tror dig. Tala inte med de andra där om mig på ett par dagar än.«

»Jag går inte dit mer. Den tjugonde skall jag hämta lönen. . . «

»Sedan kan du säga det. . . «

Han vek snabbt af rundt hörnet. Jevsej såg efter honom och tänkte misstänksamt:

„Han har nog gjort någonting emot öfverheten och blifvit rädd. . . “

Han tyckte synd om sig själf vid tanken, att han nu icke skulle få se Maklakof mer; men samtidigt var det behagligt för honom att nu

ha fått se den alltid så lugne, själfsäkre spionen så svag, genomfrusen och oroad. Maklakof hade till och med alltid talat till de öfverordnade i skyddspolisen så djärft som en jämlike, men inför den under polisupp-sikt stående författaren var han tydligen rädd.

„Och jag, lille man“, tänkte Jevsej, medan han vandrade ensam gatan fram, „jag har också alltid varit rädd för alla, men författaren skrämde mig inte.“

Klimkof log, nöjd med sig själf.

„Ingenting kunde han säga mig, författaren. . .“

Plötsligt uppfylldes han med någonting — var det månne vemod eller var det förolämpning; han slog af på takten, fördjupade sig i förmodanden om orsaken till denna känsla och tänkte vidare:

„Det hade varit bättre, om jag hade berättat för Olga då. . .“

Kapitel XX

Vid middagstiden väckte honom den sorgsne Vjekof — i rock och mössa stod han där, höll sig med handen fast i sänggafveln, ryste den och sade med halfhög, entonig röst:

»Klimkof, hör ni, gå upp nu, vi äro allihop kallade till kansliet, hör ni, Klimkof! Man har kungjort konstitutionen, alla agenter skola hämtas ifrån sina bostäder, hör ni, Klimkof. . . «

Orden föllo ifrån hans läppar likt stora, af sorg mättade regndroppar; hans ansikte förvreds, liksom hade han tandvärk, och de ständigt blinkande ögonen sågo ut att vara gråtfärdiga.

»Hvad är det fråga om?« undrade Jevsej och for upp ur sängen. Vjekof trutade beklagande med läpparne och sade:

»Ett manifest. . . Och hos oss i skyddspolisen går det till som i ett dårhus. . . Sascha, det råskinnet, beter sig helt otroligt! Vet ni hvad, han vrålar hela tiden: „Slå ner dem, skär upp dem!“ Hvad säger ni om det! Jag skulle inte ens för femhundra rubel kunna förmå mig att slå ihjäl en människa — och här blir man erbjuden att mörda för fyrtio rubel i månaden! Det är helt enkelt förskräckligt att behöfva åhöra sådant tal. . . «

Medan Klimkof drog på sig byxorna, frågade han eftertänksamt:

»Hvilka är det, som skola slås ihjäl, då?«

»Revolutionärerna. . . Men hvad finns det nu för revolutionärer, i fall själfhärskaren och imperatorn har slutfört revolutionen igenom ukasen? De tala om, att vi skola samla ihop folk på gatorna, draga omkring med fanor och sjunga „Gud beskydde tsaren“. Ja, hvarför skulle man då inte sjunga, när man nu har fått frihet? Men de säga, att vi därvid skola ropa: „Ner med konstitutionen!“ . . . Tillåt mig. . . det begriper jag inte. Betyder inte det, att vi då handla emot manifestet och härskarens vilja?«

Hans röst lät protesterande, förorättad, han flyttade osäkert på fötterna en i taget, och hela han var liksom alldeles mjuk, liksom hade man tagit ut benen ur kroppen för honom.

»Jag går inte dit«, sade Klimkof.

»Hvarför inte det?«

»Därför. Jag skall först gå ut och gå på gatorna ett tag och se, hvad de skola hålla på med där.«

Vjekof suckade.

»Naturligtvis, ni är en ensam man. Men när man har familj, det vill säga en kvinna, som kräver än det ena och än det andra och det tredje med det femtioelfte, då går man just bara dit, man inte vill — man bara går! Tillvarons nödvändighet kan till och med tvinga en man att gå på lina. . . När jag ser det på det viset, så går allt rundt i hufvudet, och det gör ondt i maggropen. Men då tänker jag för mig själf: När det gäller existensen, då måste äfven du, Ivan Vjekof, krypa ut på linan. . . «

Han fnattade omkring i rummet, stötte emot bordet och stolarne, mumlade för sig själf och blåste upp kinderna, hans lilla ansikte med de rosiga kinderna kom att se ut som en bubbla, de små ögonen försvunno, och den rödaktiga näsan försökte gömma sig i de uppsvällda kinderna. Hans ömkliga röst, den böjda gestalten, de modfällda orden — allt detta framkallade hos Klimkof blott förargelse, och han anmärkte ovänligt:

»Snart skall allt gestaltas på annat sätt; det tjänar således till ingenting att beklaga sig nu. . . «

»Men hos oss vill man inte ha det!« utbrast Vjekof vildt fäktande med armarne och blef stående midt emot Jevsej. »Fattar ni?«

Oroad vände sig Jevsej om på sin stol och ville invända något; men han kunde icke finna ord och började snörflande knyta sina kängor.

»Sascha skriker: „Slå ihjäl dem!“, Vjachirjef visar omkring sin revolver. „Jag skall“, säger han, „skjuta rätt in i ögonen“; Krasavin håller på med att samla ihop ett röfvarband af något slags folk och talar äfven hela tiden om knifvar, om att sticka ner och liknande ting. Tschaschin har bestämt sig för att döda en student för det, att denne har lockat till sig hans älskarinna. Sedan har det också dykt upp en ny, en krokryggig karl, som alltid ler, men han har fått framtänderna utslagna — ett fruktansvärdt ansikte. Det är ju alltihop helt uppåt väggarna. . . « Han dämpade rösten till en hviskning och sade hemlighetsfullt:

»Hvar och en måste försvara sin tillvaro i lifvet — det är begripligt, men det skulle kunna gå utan dråp. För om vi skära halsen af dem, så skola de också skära halsen af oss. . . «

Vjekof ryckte till och lutade hufvudet åt fönstret; han höjde handen, lyssnade och bleknade.

»Hvad är det?« frågade Jevsej.

Ett doft buller slog i mjuka, oregelbundna stötar emot glasrutorna, liksom önskade det pressa sig igenom och flöda in i rummet. Jevsej reste sig; han såg frågande och oroligt på Vjekof, men denne sträckte på afstånd ut handen emot fönstret; uppenbarligen fruktade han, att man skulle kunna lägga märke till honom ifrån gatan; han öppnade den lilla vädringsgluggen, kastade sig åt sidan, och i samma sekund inträngde en bred ström af ljud, omringade spionerna, stötte upp dörren och flödade mäktigt, triumferande, myndigt igenom korridoren.

Men Vjekof spejade ut igenom fönstergluggen, vred ideligen på halsen och talade hastigt, korthugget:

»Folket marscherar — röda fanor — en väldig folkmassa — oräknelig — alla sorters folk ... Till och med en officer ... och prästen Uspenskij ... utan mössor ... Mjelnikof, vår Mjelnikof — se bara!«

Jevsej störtade fram till vädringsgluggen och tittade ut — där framflödade en tätt sammanträngd folkmassa, så att den fyllde hela gatan. Öfver folks hufvuden fladdrade fanorna likt röda fåglar; liksom bedöfvad af det sjudande larmet fick Klimkof i första raden syn på Mjelnikofs skäggiga figur; han höll med bägge händerna i den korta fanstången, svängde den af och an, och ibland insvepte fanans tyg honom om hufvudet likt en röd turban. Under hans mössa välldes de mörka hårlockarne fram, föllo ner i pannan och på kinderna, blandade sig med skägget — lurfvig som ett vildt djur såg spionen ut, och han måtte ha skrikit, ty hans mun var vidt uppspärrad.

»Hvart gå de?« mumlade Klimkof vänd emot kamraten.

»De fröjda sig!« sade Vjekof och tryckte pannan emot fönsterrutan.

Bägge tego, läto den brokiga människoströmmen draga förbi inför sina ögon och uppfångade med lyhörda öron det högljudda plaskandet af enstaka rop ur det allmänna larmets djupa haf.

»En sådan kraft, hvad? Folk ha hittills lefvat hvar för sig — och plötsligt rycka alla fram tillsammans. Hvilken oerhörd tilldragelse! Och Mjelnikof — såg ni honom?«

»Han har alltid stått på folkets sida«, förklarade Jevsej i undervisande ton och ryggade tillbaka ifrån fönstret; han kände mod och tillförsikt.

»Nu skall allt gå bra — det finns ingen, som längre vill, att andra skall kommendera honom. Hvar och en vill bara lefva så. som det behagar honom — stilla och fridsamt i god ordning!« sade han tvärsäkert och betraktade samtidigt sitt spetsiga ansikte i spegeln. Då han ytterli-

gare ville förhöja den angenäma känslan af själfbelåtenhet, tänkte han efter, hur han skulle upphöja sig till högre anseende i arbetskamratens ögon, och han kungjorde plötsligt hemlighetsfullt:

»Vet ni om det — att Maklakof har flytt till Amerika. . . «

»Ser man på!« menade spionen likgiltigt. »Nå ja, han är ju ungkarl. . . «

„Hvarför sade jag nu det?“ förebrådde Jevsej sig själf och bad sedan Vjekof en smula oroadt: »Tala inte med någon om det, är ni snäll!«

»Om Maklakof? Godt. Nu måste jag gå till skyddspolisen. Kommer ni med?«

»Ja, vi kunna gå tillsammans. . . «

På gatan anmärkte Vjekof halfhögt och dystert uppretadt:

»Och ändå är folket dumt! I stället för att draga omkring med fanor och sång, så borde det, om det verkligen känner sig så starkt, afkräfvat öfverheten ett omedelbart inställande af all politik. Så att alla bli omvända till människor, såväl vi som revolutionärerna. . . de våra såväl som dem, dem det tillkommer, dem borde de ge belöningar och de borde strängt förordna, att det aldrig mer skall bli tillåtet med politik! . . . «

Han försvann plötsligt; han hade vikit rundt hörnet.

På gatan sprungo folk upphetsadt omkring, alla talade högljuddt, allas ansikten logo gladt, och den mulna höstkvällen påminde nästan om en ljus och klar påskdag.

Än vid slutet af den i skymningens förhänge insvepta gatan, än någonstans på nära håll stämde folk upp en sång och öfverröstade den ibland med högljudda rop:

»Lefve friheten!«

Öfverallt ljödo klara skratt och klingade glada röster.

Detta tyckte Klimkof om; han steg artigt ur vägen för de mötande och såg välvilligt efter dem med ett belåtet leende.

Fram rundt ett hörn kommo två män, som hånskrattade sakta för sig själfva; den ene af dem stötte emot Jevsej men lyfte genast på mössan och ropade:

»Å, förlåt!«

»Ingen orsak. . . «, svarade Klimkof höfligt.

Det var Grochotof, som stod framför Jevsej. Nyrakad och liksom in-smord med fett strålade han af leenden, och hans sliskiga ögon irrade lekfullt omkring åt alla håll.

»Nå, Jevsej, där hade jag så när kommit i klistret! Om jag inte haft en sådan begåfning. . . Känna ni hvarandra? Det är Pantelejef, också en af de våra. . . «

Grochotof var alldeles andfådd; han talade i en snabb hviskning och torkade hastigt svetten ur ansiktet.

»Du förstår, jag kommer gående på boulevarden; där får jag se en folkhop och i dess midt en talare. Nå, jag går alltså fram, ställer mig där och hör på. Han talar så där alldeles skamlöst, för säkerhets skull frågade jag min granne: „Hvad är detta för ett slughufvud? Hans ansikte verkar bekant“, säger jag, „vet ni inte, hvad han heter till efternamn?“ — „Simin heter han“. Och knappt har han uttalat namnet, så är det plötsligt redan två, som gripa mig i armen. „Mina herrar, en spion!“ Jag fick inte en syl i vädret. Jag fann mig plötsligt i midten och med en sådan tystnad rundtomkring, och allas ögon — som sylar. . . Nu är det ute med mig, tänker jag. . . «

»Simin?« frågade Jevsej förläget, såg sig omkring bakåt och skyndade på stegen.

Grochotof kastade hufvudet bakåt och en blick upp emot himmelen, korsade sig samt fortfor ännu hastigare:

»Men Herren Gud ingaf mig en tanke — jag kom på en gång att tänka på något och jag ropar högt: »Mina herrar, ni taga fullkomligt fel! Jag är inte spion utan en känd efterhärmarare af berömda män och läten. . . Vilja ni icke öfvertyga er om det?« De, som gripit mig, ropa: „Han ljuger! Vi känna honom!“ Men då förställde jag redan ansiktet för att likna öfverpolismästaren och ropade, härmande hans röst: „Hvem har gett tillstånd till denna folksamling?“ Och då hör jag — å Gud — hur de redan skratta! . . . Då började jag imitera alla möjliga: guvernören, en såg, en griskulting, en fluga — och de gapskratta! Till och med de, som höllo mig fast, blefvo fulla i skratt och släppte mig. . . Och då fick jag en applåd, på hedersord — det kan Pantelejef intyga, han såg alltihop! . . . «

»Ja, det stämmer!« sade Pantelejef med hes röst. Han var af undersätsig kroppsbyggnad, bar glasögon och var iklädd långrock utan ärmor.

»Ja, broder, klappade gjorde de!« ropade Grochotof förtjust, slog sig med knytnäven för det trånga bröstet och hostade till. »Nu är det afgjort, jag känner mig själf! En konstnär — det är, hvad jag är! Och jag får säga, att jag har min konst att tacka för mitt lif, eller hur? Mycket enkelt! För öfrigt förstår folket sig inte på skoj. . . «

»Folket har blifvit tillitsfullt«, anmärkte Pantelejef eftertänksamt och underligt, »och mer ömhjärtadt. . . «

»Det är sant! Hvad göra de, hvad?« sade Grochotof sakta och lade hviskande till: »Allt har blifvit uppenbart, i spetsen gå öfverallt våra gamla bekanta, som vi ha öfvervakat. . . Nå, hvad är det, hvad?«

»Snickaren hette alltså Simin till efternamn?« frågade Jevsej än en gång.

»Matvej Simin, ett fall med propaganda i möbelfabriken Knop«, svarade Pantelejef eftertryckligt och stramt.

»Då borde han ju sitta i fängelse!« sade Jevsej misslynt.

Grochotof lät höra en munter hvissling.

»I få-ängelse? Vet du inte, att man har släppt ut dem allihop ur fängelset?«

»Hvem?«

»Nå, folket!...«

Jevsej gick tigande vidare några steg och frågade sedan:

»Hvarför det, då?«

»Det säger jag också; man skulle inte ha tillåtit detta!« sade Pantelejef, och hans glasögon rörde sig hit och dit på den breda näsan. »Hur är läget för oss nu? Öfverheten tänker inte ett dugg på sitt eget folk.«

»Frisläppte de allihop?« frågade Klimkof.

»Ja, alla...«

Pantelejef vidgade näsvingarne, hans röst lät hes och sträng, när han fortsatte:

»Det har redan varit några ytterst obehagliga — till och med farliga — sammanträffanden. Tschaschin måste till exempel hota med sin revolver efter det, att man slagit honom rätt i synen. Han står där alldeles lugnt ibland folk, när det plötsligt stegar fram en dam till honom och högljudt tillkännager för allmänheten: „Där är en spion!“ Och eftersom Tschaschin inte förstår sig på att härma djur, så blef han tvungen att försvara sig med vapnet...«

»Adjö!« sade Jevsej. »Jag går hem...«

Han tog vägen igenom gränderna; och så snart han såg, att det kom folk emot honom, gick han öfver på andra sidan gatan och försökte hålla sig dold i skuggan. En föraning om, att han skulle möta Jakof, Olga eller någon annan ur deras cirkel, föddes inom honom och tillväxte ihärdigt.

„Staden är stor, här finns så mycket folk...“, intalade han sig själf; men hvarje gång, han hörde steg framför sig, stelnade hans hjärta och smärtade, hans ben skälfde och förlorade kraften.

„De släppte ut dem!“ tänkte han dystert och kränkt. „De släppte ut dem utan att säga någonting... Och jag... kan det då vara mig likgiltigt, hvar de äro?...“

Det var redan mörkt. Framför polisstationens port brann en ensam lykta. När Jevsej nått fram i jämnhöjd med den, sade plötsligt någon med låg röst:

»På bakgården. . . «

Han blef stående och tittade förskräckt in i mörkret under porten. Porten var stängd, och framför den lilla dörren i den ena af de väldiga portflyglarna stod en i dunkel höljd man, som uppenbarligen väntat på honom.

»Raska på!« befallde han missnöjdt.

Klimkof böjde sig, slank in igenom den lilla dörren och gick igenom den mörka gången under byggnadens hvalf framåt emot ett ljussken, som skymtade matt i gårdens djup. Därifrån kom honom till mötes det skrapande ljudet af fötter emot stenläggningen, han hörde låga röster och det välbekanta, snörflande, vedervärdiga lätet. . . Klimkof blef stående, lyssnade, vände sedan stilla om och gick tillbaka till porten med axlarne uppdragna, liksom ville han gömma sitt ansikte i rockkragen. Han var redan framkommen till dörren och skulle stöta emot den; men den öppnades plötsligt af sig själf och en man dök in igenom den, snubblade, stötte med handen emot Jevsej och svor till.

»För djäfvulen. . . hvem är det?«

»Klimkof. . . «

»Aha! Nå, visa mig vägen. . . «

Klimkof gick tigande in på gården, där hans ögon redan urskilde många svarta figurer. Begjutna med mörker framträdde de såsom smala, olikformiga upphöjningar och rörde sig långsamt från ställe till ställe likt stora, klumpiga fiskar i ett mörkt, kallt vatten. Nu varseblef han Solovjofs sötsliskigt mätta stämma:

»Det är ingenting för mig. Men fånga mig ett flickebarn, en liten flickunge, den skall jag piska upp åt er. . . «

Någonstans ifrån något hörn rann oafåtligt, likt vatten ifrån ett tak på en regnig dag och entonigt som bönerabblandet i kyrkan, Saschas klarinettröst:

»Och hvar gång, som ni träffa på de där med röda fanor, så bara banka på! Slå först ner fanbärarne — de öfrige skola skingras af sig själfva.«

»Och om inte?«

»Ni skola få ut revolverar! Och om ni få syn på folk, hvilka äro er bekanta, som ni en gång ha öfvervakat, och hvilka nu genom den själfsvåldiga pöbelns egenmäktighet ha befriats ur fängelserna, så skola ni förinta dem!«

»Förnuftigt!« sade någon.

»Somliga har man gett friheten, men hur skall det gå med de andre?« skrek Vjachirjef gällt.

Jevsej drog sig tillbaka in i ett hörn, lutade sig där emot en stapel brännved och lyssnade med missnöje och förvåning.

»En kropp — en liten kropp — en liten kalv — ett litet stycke kött«, flöto Solovjofs befängda ord ut likt tjocka fettfläckar.

Mörka murar af olika höjd omgäfvade gården; ofvanom dem sväfvade molnen långsamt förbi; utströdda öfver väggarna skimrade fönstrens matta fyrkanter. I ett hörn på en liten trappa stod Sascha med alla rockens knappar knäppta, kragen uppslagen och mössan skjuten bak i nacken. Öfver hans hufvud gungade en liten lykta, hvari en liten, blyg låga sotade och skälfde, liksom försökte den snarast brinna ut. Bak Saschas rygg aftecknade sig en dörr i svart; ett par mörka gestalter sutto på trappstegen vid hans fötter, och en — en lång och grå man — stod i dörren.

»Ni måste begripa, att friheten blifvit er gifven för kampens skull!« sade Sascha, som hade lagt armarne på ryggen.

Det hördes ett skrapande af steg öfver stenläggningen, ett torrt, metalliskt knäppande och dessemellan låga, bekymrade utrop och rådslag:

»Försiktigare...«

»Order om laddning är inte gifven!...«

Några stilla och tysta, svarta män, ansiktslösa i mörkret och märkvärdigt lika hvarandra, voro utströdda öfver gården; de stodo i grupper tätt intill hvarandra; och medan de åhörde Saschas klibbiga stämma, vägde de fram och tillbaka från det ena benet till det andra liksom vid starka vindstötar. Saschas tal mättade Klimkofs bröst med en sorgmodig kyla och en skarp fientlighet gentemot spionen.

»Er har man gett rätten att uppträda mot de upproriske i öppen strid, er har man ålagt plikten att med alla medel försvara den bedragne tsaren. Ni ha en frikostig ynnest att vänta er. Hvem har inte fått någon revolver?...«

Där ljödo flera låga utrop:

»Jag... Åt mig... Jag...«

Folk rörde sig fram emot yttertrappan. Sascha steg åt sidan, och den gråe mannen satte sig på huk.

»Kan man inte få två?« frågade en gnällig röst.

»Till hvad?«

»Till en kamrat...«

»Drag åt...«

Spionernas röster ljödo nu högre, djärfvare och glädtygare...

Någon knorrade, lystet smackande:

»Det är för litet patroner! Hvar och en måste ha en hel ask...«

»I två polisdistrikt har jag redan fått igång allt idag«, berättade Sascha.

»I morgon skall det bli intressant. . . «

Orden och ljuden blossade likt gnistor inför Jevsejs ögon; de förbrände hoppet om, att ett lugnt lif vore nära förestående. Med hela sin kropp kände han, att där ur det honom omgifvande mörkret, ifrån alla dessa människor ryckte fram en emot honom fientlig kraft, att denna kraft ånyo skulle gripa tag i honom och åter ställa honom på den gamla vägen, leda honom fram till de gamla förskräckelserna. I hans hjärta började hatet emot Sascha stillsamt koka — den svages mjukryggade hat, trälens oförsonliga hämndbegär, för hvilken hoppet om frihet en gång blifvit till en plåga.

Folk lämnade skyndsamt gården två och två eller tre och tre; de försvunno under den stora hvalfbågen, som gapade i muren. Lågan öfver spionens hufvud skälfde till, blef blåaktig och slocknade. Sascha hoppade ned ifrån trappan, liksom hade han störtat sig ner i en djup håla, och snörflade därifrån ilsket:

»I dag var det sju man, som inte inställde sig på skyddsafdelningen. Hvad skall det betyda? Många tro tydligen, att det nu har inträdt något slags helgdagar för dem? Dumhet tål jag icke och ej heller lättja. . . Det skola ni veta. . . Nu skall jag införa en sträng ordning; jag är ingen Filipp! Hvem var det, som sade, att Mjelnikof drar omkring med en röd fana?«

»Jag har ju sett honom. . . «

»Med en fana?«

»Ja, han marscherade med och vrålade: „Frihet!“«

Klimkof drog sig emot utgången; han satte försiktigt ner den ena foten efter den andra, som om han ginge öfver is och fruktade att tram-pa igenom; men Saschas energiska stämman hann ifatt honom och dref en isande rysning nerför nacken på honom.

»Denne dumbom skall bli den förste att dra knif — jag känner honom!« skrattade Sascha gällt. »För honom har jag ett särskildt slagord: „Slå ihjäl för folket!“ Men hvem var det, som sade, att Maklakof har öfvergifvit tjänsten?«

»Allt vet han, det afskummet!“ märkte Jevsej.

»Det var jag, som sade det, och det var Vjekof, som sade det till mig, och han hade hört det af Klimkof. . . «

»Vjekof, Klimkof, Grochotof — de äro allihop snyltare, missfoster och latmaskar! Är någon af dem här?«

»Klimkof«, svarade Vjachirjef.

»Klimkof!« ropade Sascha.

Jevsej sträckte ut handen framför sig och började gå fortare på sina knäsvaga ben.

Han hörde, huru Krasavin sade:

»Han har tydligen gått sin väg. Ni borde inte ha skrikit ut namnen så högt. . . «

»Jag undanber mig tillrättavisning! Jag skall snart utplåna alla efternamn och andra liknande dumheter. . . «

När Jevsej kom ut igenom porten, öfvermannade honom insikten om hans vanmakt och värdelöshet. Så betryckande tydligt hade han icke på länge förnummit denna känsla; han förskräcktes inför dess tyngd och dignande under dess börda försökte han uppmuntra sig själf:

„Kanske blir allt bra i alla fall. . . kanske lyckas det honom inte. . . “

Men han trodde icke på detta.

Kapitel XXI

Nästa dag kunde Jevsej icke på länge bestämma sig för att lämna hemmet; han låg i sängen och stirrade upp i taket; inför honom sväfvade Saschas blygråa ansikte med de grumliga ögonen och kransen af röda finnar i pannan. Detta ansikte påminde honom denna dag om barndomen och den olycksbådande fullmånen i dimman öfver kärret.

Han kom att tänka på, att någon af arbetskamraterna skulle kunna komma hem till honom; och han klädde snabbt på sig, gick ut, rusade genom flera gator, blef med en gång trött och stannade upp för att invänta en hästspårvagn. Oafbrutet drogo folk förbi honom; han kände, att de denna dag voro uppfyllda af någonting nytt; han synade dem skarpare och begrep snart, att detta nya var den för honom själf så välbekanta oron. Folk sågo sig misstroget, misstänksamt omkring, de sågo icke längre på hvarandra med så godsinta blickar som på sista tiden; deras röster ljödo mera dämpadt, ur deras ord gnistrade vrede, ilska, sorg. . . De talade om något fruktansvärdt.

Två förbipasserande blefvo stående bredvid honom; den ene — en liten, tjock, slätrakad man — frågade den andre:

»Säg mig, hur många var det, som blefvo dödade?»

»Fem. Sexton sårade. . . «

»Var det kosackerna, som sköto?»

»Ja. Äfven en pojke blef dödad, en gymnasist. . . «

Jevsej tittade på dem, som hade talat, samt förfrågade sig torrt:

»Hvarför?»

Den ene af männen, hvilken bar ett stort, svart skägg, ryckte på axlarna samt svarade motvilligt och med låg röst:

»Man säger, att kosackerna voro druckna. . . «

„Det har Sascha styrt om!“ sade sig Klimkof öfvertygadt.

»Och på Spasskijbron pryglade en folkhop upp en student och slängde honom i vattnet«, meddelade den slätrakade, kippande efter andan.

»Hvad var det då för folkhop?» frågade Jevsej envist vidare.

»Det vet jag inte.«

Den svartskäggige förklarade:

»I dag har en liten skara trashankar dragit omkring på gatorna sedan i morse med trefärgade fanor; de bära porträtt af tsaren med sig och pryglar upp alla ordentligt klädda människor... «

„Sascha!“ upprepade Jevsej för sig själf.

»Det säges, att polisen och skyddsafdelningen skola ha organiserat det... «

»Naturligtvis!« utropade Jevsej men tryckte likväl genast ihop läpparne hårdt, sneglade på den svartskäggige och bestämde sig för att bege sig iväg därifrån. Men just då kom spårvagnen och de två, som Jevsej hade samtalat med, vände sig ditåt för att stiga på, så att han tänkte efter:

„Jag måste stiga på; annars gissa de, att jag är detektiv, om jag inte åker med, fastän jag ändå har väntat på spårvagnen tillsammans med dem.“

Folk på spårvagnen föreföllo Jevsej lugnare än de på gatan.

„Här ha de det stängdt om sig, om än bara bak glastrutor“, försökte han förklara det för sig själf, medan han lyssnade på passagerarnes lifliga samspråk.

En lång karl med knotigt ansikte fäktade med armarne och sade klagande:

»Äfven jag älskar och vördar själfhärskaren. Jag är af hela mitt hjärta tacksam emot honom för manifestet och beredd att ropa hurra hur många gånger som helst och beredd att tacka genom bön, men att slå in fönsterrutorna af idel patriotism och slå käken ur led på folk — hvad skall det tjäna till?«

»Barbariskt och bestialiskt är det — under sådana dagar!« sade en yppig dam.

»Ack, detta folk, så mycket förskräckligt har det icke i sig!«

Ur ett hörn ljud en öfvertygad och fast stämma:

»Allt detta är polisens verk!«

Alla tego någon minut.

Ur hörnet sades det igen:

»De förbereda en motrevolution — på ryskt vis... Men se då ditåt ett tag — hvilka är det, som kommendera de patriotiska manifestationerna? Förklädda poliser, skyddsafdelningens agenter.«

Jevsej, som med glädje åhörde dessa ord, granskade i smyg talarrens unga ansikte, magert och med rena drag, den broskiga näsan, den lilla mustaschen och den ljusa hårtotten på den egensinniga hakan. Mannen satt med ryggen lutad emot ett hörn af vagnen och hade lagt

det ena benet öfver det andra; han såg på passagerarne med sina blå ögons kloka blick och talade såsom någon, hvilken behärskar sina ord och tankar samt tror på deras kraft.

Iklädd en kort, varmfodrad jacka och långskaftade stöflar liknade han en arbetare; men de hvita händerna och de fina små rynkorna i pannan förrådde honom.

„Förklädd!“ tänkte Jevsej.

Han började med stor uppmärksamhet lyssna på den ljuslockige ynglingens bestämda tal, såg in i hans kloka, klarblå ögon och var öfverens med honom. . . Men plötsligt for han tillsammans, gripen af en ond föraning; på vagnens plattform, bredvid konduktören, hade han igenom rutan fått syn på en svart, rundad nacke, ett par sluttande axlar och en smal rygg. Vagnen skakade, och den för Jevsej bekanta gestalten vacklade, smidigt hållande sig på benen, hit och dit.

„Jaschka Sarubin“.

Klimkof såg oroadt på den unge mannen, hvilken nu tog af sig hatten, slätade till det ljusa, vågiga håret och fortsatte tala:

»Så länge som vår regering ännu har soldater, poliser och spioner i sina händer, så skall den inte afstå sina rättigheter åt folket och samhället utan strid, utan blodsutgjutelse; det få vi inte glömma!«

»Det är inte sant, min herre!« ropade mannen med det beniga ansiktet, »härskaren har gett oss en fullständig konstitution — ja, det har han, och våga er inte. . . «

»Men hvem är det då, som ställer till gatuslagsmålen, hvilka är det, som skrika: „Ner med konstitutionen“?« frågade honom den unge mannen kyligt. »Ni borde hellre kasta en blick på dessa den gamla ordningens försvarare — där komma de ju nu. . . «

Vagnen bromsade skrikande och gnisslande in; när den hade stannat, hördes oroliga, högljudda rop:

»Gu-ud beskydde tsa—aren. . . «

»Hur-ra-a—a. . . «

Rundtom ett gathörn kom en hel hop småpojkar springande rätt framför spårvagnen; de spredo sig under skrik öfver körbanan liksom nedkastade från ofvan; efter dem ryckte brådstörtadt och oordnad, likt en svart kil, en hop människor fram med trefärgade fanor, och upphetade rop ljödo:

»Hur—ra! Stanna, mannar. . . «

»Ner med konstitutionen. . . «

»Vi vilja icke veta af den. . . «

»Gu-ud beskydde tsa-aren. . . «

Folk stötte till hvarandra och sprungo om hvarandra, fäktade med armarne, kastade upp mössorna i luften; och framför dem alla, med hufvudet sänkt likt en tjur, marscherade Mjelnikof fram med en tung stång i händerna och nationalfanan på denna. Han såg ner på marken, gick med mycket hög benuppslagning och stampade af allt att döma tungt i gatan, ty för hvarje steg darrade hans kropp och svajade hans hufvud. Hans bröländande ljud doft igenom de spridda, förvirrade skrikens oordnade kaos i öfverflödet af jämmerljud.

»Vi vilja icke veta af något svek. . . «

Bakom honom, omkringhoppande och vridande på halsarne, vällde i trasor klädda, gråa gestalter ut öfver körbanan; de höllo upp armarne och sträckte på halsarne, medan de tittade in igenom husens fönster, galopperade upp på trottoarerna, slog mössorna af hufvudena på förbipasserande, sprungo på nytt fram till Mjelnikof och skreko, hvisslade, grepo tag i hvarandra, tryckte ihop sig till en hög, medan Mjelnikof såsom besatt viftade med fanan, mullrade och dånade likt en stor klocka.

»Halt!« kommenderade spionen, som höll fanan och huvudet högt: »Sju-ung!«

Och ur hans breda mun strömmade ett vildt och sorgmodigt tjut:

»Gu-u. . . «

Men i samma stund skorrade upphetsade skrik i ett vildt virrvarr igenom luften, satte likt en svärm svultna roffåglar klorna i spionens bröländande och kväfde det med sin vilda, roflystna massa:

»Hur-ra för själfhärskaren! Af med mös-sor-na. . . Rättrogne! Ner med förräderiet!«

I spårvagnen hade det blifvit tyst; alla hade tagit af sig mössorna, stodo och tittade tigande och bleka på den hop, hvilken omgaf dem likt en böljande, smutsig ring. Men den förklädde mannen tog icke af sig mössan. Jevsej kastade en blick på hans stränga ansikte och tänkte: „Han gör sig viktig. . .“ — och så började han med ett snedt leende se genom rutorna ut på gatan. Han kände så väl på sig dessa oroligt omkringhoppande människors ynkighet; han begrep mycket klart, att de i sitt inre piskades af en dunkel fruktan, att denna fruktan stötte dem hit och dit, att de kämpade emot denna och berusade sig med sina högljudda skrik för att visa sig själfva, att de icke fruktade någonting. De omringade springande vagnen likt en flock nyss ifrån kättingarne losskopplade hundar, uppfyllda af en meningslös glädje men ännu icke i stånd att befria sig ifrån sin invanda fruktan; uppenbarligen kunde de ännu icke bestämma sig för att vandra den breda, ljusa gatan framåt, de förmådde icke förena sig till en enda kropp, de yrade omkring,

brölade, tittade sig oroligt omkring och väntade på någonting utan att veta hvad.

Där i närheten af spårvagnen står en utmärglad liten bonde med spetsigt skägg, iklädd en trasig pälsjacka; han har slutit ögonen, vändt ansiktet uppåt och skriker med gäll röst ur den uppspärrade, hungriga munnen med de gula tänderna:

»Ne-e-er med den... Vi behöfva den i-icke...«

Af anspänningen flyta tårarne öfver hans kinder, på hans panna glänser svetten; när han slutat skrika, drar han in nacken, ser sig misstänksamt omkring, drar upp axlarna och börjar åter skrika med slutna ögon, liksom pryglade någon honom...

»Det är noo-ooog!«

Jevsej fick syn på de honom bekanta gårdskarlarnes surmulna ansikten, den fromme, stränge kyrkovaktmästaren Klimytsch' mustaschprydda fysionomi, några halfvuxna barfotalassars hungriga ögon, skygga bönders förvirrade uppsyner, och midt ibland dem några figurer, hvilka stötte alla de öfrige framåt, gåfvo med sin egen vilja anvisningar åt dessa viljelösa, blinda kroppar, uppfyllde dem med sin sjukliga ondska.

Midt i hopen hvirflade den lille Jakof Sarubin omkring som en fisk i vattnet; nu sprang han fram till Mjelnikof, ryckte honom i ärmen, omtalade någonting för honom och nickade därvid åt spårvagnen. Klimkof såg sig hastigt om efter mannen i mössan; denne hade redan rest sig upp och gick med högburet hufvud och rynkade ögonbryn emot dörren. Jevsej följde efter honom, men upp på vagnens plattform tog nu Mjelnikof ett språng, spärrade med sin väldiga kropp dörren och brölade:

»Af med mössan!«

Mannen tvärvände och begaf sig emot den andra utgången; men där stod Sarubin och skrek med gäll röst:

»Han är det, han med mössan! Jag känner igen honom! Han tillverkar bomber, akta er, pojkar!«

I Sarubins hand blänkte en revolver; han viftade med den liksom med en sten och trängde sig sedan framåt; upp på plattformen klättrade folk ifrån gatan och stötte emot de passagerare, hvilka trängde sig fram emot utgången; en dam tjöt gällt:

»Mössan — tag af den — hvad är det med er!«

Alla skreko och tjöto, trängdes med hvarandra och glodde med uppspärrade, sinnesförvirradt irrande ögon på mannen i mössan.

»Jag skall skjuta, undan!« sade denne högt, medan han rörde sig fram emot Sarubin. Detektiven vek några steg tillbaka, men någon stötte till honom i ryggen och han föll på knä, hvarvid han tog stöd

med ena handen emot golfvet och sträckte fram den andra. Midt i förskräckelsen knallade ett skott, ytterligare ett — rutorna klirrade till, under någon sekund liksom stelnade alla skriken, men sedan sade en fast stämma föraktfullt:

»Usslingar!«

Ånyo skakades luften af ett skott, som fick rutorna att skallra, men Sarubin ropade högt »Öh!« och stötte hufvudet emot golfvet, liksom hade han bugat sig till fötterna för någon.

Rundt omkring blef det tystare och liksom rymligare. Klimkof satt krampaktigt ihopkurad på bänken i sitt hörn och tänkte håglöst:

„Det hade kunnat döda mig...“

Trött såg han sig omkring; mannen med mössan stod på vagnens plattform, Mjelnikof stegade fram emot honom förbi Jevsej, medan Sarubin låg på golfvet med ansiktet neråt utan att röra på sig.

»Jag skjuter ned er — undan, lämna plats!« ljöd det kallt och högt ifrån plattformen; men Mjelnikof klef öfver Sarubin, fattade om den ljuslockige, kastade ut honom på körbanan och brölade rasande till med vild stämma:

»Slå ihjäl honom!«

Tre revolverskott knallade i snabb följd; sedan hörde man dofva slag; någon jämrade sig utdraget och stönade ömkligt som ett barn.

»Aj, mitt lilla ben...«

Någon skrek hest och ansträngdt:

»A-a... Slå honom på skallen... A-a...«

En tunn, hysterisk röst skriade hänfördt:

»Slit honom i stycken, mina små dufvor! Krossa honom!... Deras tid är snart förbi — nu skola vi göra slut på dem... Nu är det vår tur...«

Men allt detta ihållande tjutande öfverröstades plötsligt af ett ljudligt skrik fullt med sorgset förakt:

»Idioter!«

Jevsej raglade ut på plattformen och fick därifrån syn på en mörk folkhop. Med böjda ryggar, fäktande med armar och ben, ansträngdt flämtande och utmattadt snörflande vältrade de sig fram öfver körbanan likt stora, ludna larfver; de släpade den ljushårige ynglingens stympade, sönderslitna kropp öfver stenläggningen, sparkade på honom, söndertrampade hans ansikte och bröst, drogo honom i håret, i fötterna och händerna och sleto honom i flera olika riktningar på en gång. Halfnaken och blodöfversköld klatschade kroppen mjukt som en deg emot stenarne och förlorade för hvarje slag allt mer af sin mänskliga gestalt; folk bemödade sig omsorgsfullt om detta, och den utmärg-

lade bonden, som satte foten på honom i ett försök att stampa sönder skallen, vråltjöt:

»Nu är v-vår tid kommen. . . «

Sedan de redan fullgjort sitt verk, gick den ene efter den andre bort ifrån körbanan och upp på trottoarerna; en koppärrig yngling torkade af händerna på sin korta fårskinnspäls och frågade sakligt:

»Hvem var det, som tog hans pistol?»

Rösterna läto nu trötta och olustiga. Men på gångbanan hörde man skratt ifrån en liten grupp vid en lykta. En kränkt röst påstod hetsigt:

»Du ljuger — det var jag, som var först! När han föll, så sparkade jag honom på snudan med stöfveln. . . «

»Det var droskkusken Michajlo, som först kastade sig öfver honom, och sedan jag. . . «

»Michajlo har fått en kula i skanken. . . «

»Om benen inte äro träffade, så är det inte så farligt!. . . «

Dessa människor hade smakat blod och uppenbarligen blifvit djärfvare; de sågo sig lystet och förväntansfullt omkring med hungriga blickar åt alla håll.

Midt i gatan låg det en formlös, mörk hög, hvarifrån blodet långsamt sipprade fram igenom fårorna mellan plattorna i stenläggningen.

„Sådana äro de alltså!“ tänkte Jevsej aftrubbadt, medan han betraktade de röda mönstren på stenläggningen. I en mörkröd, dallrande dimma uppenbarade sig Mjelnikofs håriga ansikte inför hans ögon — sakta och trött sade han med sin djupa stämma:

»Se där — honom ha de slagit ihjäl. . . «

»Ja. . . så fort det gick. . . «

»I morse slogo de också ihjäl en. . . «

»Hvarför det, då?»

»Han talade. . . Tschaschin aflossade ett skott rätt i buken på honom. . . «

»Hvarför?» upprepade Jevsej.

»Man bedrar folket. . . Manifestet är en förfalskning. . . Folket har inte fått någonting. . .

»Det har Sascha tänkt ut alltihop!» sade Klimkof sakta och öfvertygadt.

Mjelnikof skakade på hufvudet, betraktade sina stora händer och mumlade med liksom drucken röst:

»Det är alltid någon, som bedrar. . . Är Jaschka död?»

Han gick in i vagnen, böjde sig ner, lyfte försiktigt upp Sarubin och lade honom med ansiktet uppåt på en bänk.

»Död. . . Där har det träffat. . . «

Jevsej sökte i Sarubins ansikte ärret efter slaget med flaskan, men han fann det icke. Öfver spionens högra öga syntes nu ett litet, rött hål. Klimkof kunde icke slita sin blick därifrån; det föreföll formligen uppsuga hela hans uppmärksamhet och väckte inom honom ett starkt medlidande med Jakof.

»Har du någon pistol?« frågade Mjelnikof.

»Nej...«

»Här, tag Jaschkas...«

»Jag vill inte ha någon, jag behöfver den inte...«

»Nu behöfver alla en!« sade Mjelnikof enkelt och släppte ner revolvern i Jevsejs rockficka. »Ja — det fanns en gång en Jaschka, och nu finns det ingen Jaschka mer...«

„Det var jag, som satte dödens märke på honom!“ tänkte Klimkof, medan han betraktade kamratens ansikte. Sarubins ögonbryn voro strängt rynkade, hans lilla svarta mustasch hade rest sig på ända öfver hans högt uppdragna läpp, han såg upphetsad ut; och man skulle ha kunnat vänta sig, att hans tal i en strid ström skulle välla fram ur den halföppna munnen.

»Kom, så gå vi!« sade Mjelnikof.

»Och han då? Hvad skall det bli af honom?« frågade Jevsej, i det han med möda bortslet blicken ifrån Sarubin.

»Polisen skall forsla undan honom. Man får icke aflägsna de ihjälslagna — det är i lag förbjudet! Kom, så gå vi och stärka oss någonstädes... Jag har ännu inte ätit någonting idag... det är redan tredje dygnet, som jag inte har kunnat äta något... Och inte kunnat sofva heller.« Han suckade djupt och avslutade sedan med butter likgiltighet: »De skulle ha lagt mig till hvila i stället för Jakof.«

»Sascha störtar alla i fördärfvet!« muttrade Jevsej genom tänderna.

De gingo gatan fram utan att lägga märke till någonting; hvar och en af dem talade endast om det, som uppfyllde hans egna tankar, och deras röster voro kraflösa, liksom vore de bägge två druckna.

»Hvar finns det sanna?« frågade Mjelnikof och räckte fram handen, som om han försökte känna på luften.

»Ser du — där ha de slagit ihjäl två«, sade Jevsej, som ansträngde sig att infånga en olydig tankegång.

»Idag, får man tro, ha många blifvit ihjälslagna...«

Mjelnikof teg en lång stund; sedan hötte han med knytnäfven i luften samt sade högt och beslutsamt:

»Nu får det vara slut! Jag har lastat på mig nog med synder! På andra sidan Volga har jag en onkel, en gammal man, min ende släkting

på jorden. Jag beger mig till honom! Han är biodlare. Som ung blef han dömd för sedelförfalskning. . . »

Han teg åter en stund, sedan skrattade spionen helt tyst för sig själf.

»Hvad är det med dig?« frågade Jevsej förargadt.

»Jag glömmer ständigt allting. Min onkel dog ju för tre år sedan. . . »

Omärkligt hade de kommit fram till en välbekant krog; vid dörren blef Jevsej stående, tittade eftertänksamt på de upplysta fönstren och mumlade misslynt:

»Folk igen. . . Jag har inte lust att gå dit in.«

»Kom bara, det gör ju det samma!« sade Mjelnikof, drog honom vid handen efter sig och sade: »I ensamhet blir det mig för trist. Jag har blifvit räddhågad också. . . Inte för att jag är rädd för att bli ihjälslagen, om de igenkänna mig såsom detektiv, men jag har helt enkelt en sådan känsla, det är — kusligt.«

De gingo icke in i det rum, hvarest kamraterna brukade samlas, utan satte sig i ett hörn af den allmänna salen. Det var mycket folk där, men man märkte inga druckna, om än det talades högt och tydligt; man kunde höra en ovanlig upphetsning. Klimkof började efter sin vana aflyssna samtalen, men tanken på Sascha lämnade honom inte utan vecklade sakta ut sig inuti hans af dagens intryck bedöfvade hufvud, uppfriskad genom tillflöden af frätande hat emot spionen och fruktan för denne.

„Han skall störta mig i fördärfvet. . . tillintetgöra mig. . . “

Mjelnikof drack håglöst af ölet, teg och kliade sig emellanåt.

Icke lång ifrån dem sutto vid ett annat bord tre män — uppenbarligen butiksbiträden; de voro unga, moderiktigt klädda, buro brokiga slipsar och hade ett särskildt sätt att uttrycka sig. En af dem, ett lockigt hufvud med solbrunt ansikte, talade upphetsadt och blixtrade med sina mörka ögon:

»De utnyttja sådana utsvultna trashankars förvildning och vilja visa oss, att friheten är omöjlig, eftersom det finns alldeles för många på liknande sätt vilda människor. Men dock — med förlof — de förvildade människorna kommo icke till i går, de ha alltid funnits, och man har regerat dem, man har förstått att hålla dem i lagens tukt. Hvarför tillåter man dem då idag allehanda nedrigheter och råheter?«

Han såg sig segervisst omkring i salen för att sedan själf med glödande öfvertygelse besvara sin egen fråga.

»Därför, att de vilja visa oss: „Jaså, ni äro för friheten, mina herrar? Där är den, var så goda! Friheten för er — det är dråp, plundring och alla sorters öfvergrepp af hopen. . . “«

»Hör du?« sade Jevsej till Mjelnikof. »Det är Saschkas plan.«

Mjelnikof gaf honom en dyster blick och svarade icke. Den lockige reste sig ifrån stolen och fortfor, medan han gjorde en svepande rörelse med handen och brännvinsglaset i denna:

»Men det är inte sant, och — jag motsätter mig det! Rättskaffens folk behöfva icke friheten till att strypa hvarandra, utan för att hvar och en skall kunna försvara sig emot vårt laglösa lifs utbredda öfvervåld! Friheten är förnuftets gudinna och man har redan druckit nog af vårt blod! Jag protesterar! Lefve friheten!«

Åhörarne skreko och stampade fötterna i golvet. . .

Mjelnikof kastade en blick på den lockige talaren och mumlade för sig själf:

»Ett sådant dumhufvud. . . «

»Han talar rätt!« invände Jevsej, som blef ond.

»Hur vet du det, då?« frågade spionen håglöst och började i långsamma klunkar dricka af sitt öl.

Jevsej fick lust att säga denne trögtänkte man, att han själf var ett dumhufvud, ett blindt vilddjur, som hans lifs baksluga och grymma behärskare hade dresserat till att bedrifva jakt på människor; men Mjelnikof såg upp, stirrade Klimkof i ansiktet med sina mörka, ruskiga glosögon och tog till orda med en dof hviskning:

»Vet du, jag känner mig så kuslig till mods, eftersom, när jag satt i fängelse, så hände där en gång. . . «

»Sluta. . . «, sade Jevsej, »Stör mig inte!«

Genom den mjuka bullermassan trängde en segerviss falsettröst fram och borrar sig in i öronen:

»Ha ni hört?... En gudinna, säger han! Men hos oss ryska människor finnes blott en gudinna — den högheliga Gudaföderskan, jungfru Maria! Där se ni, hvad dessa lockiga ynglingar koka ihop, jaha då!«

»Ut med honom!«

»Tig!... «

»Nej, ursäkta! När nu friheten har blifvit oss gifven, så har hvar och en rätt. . . «

»Se ni? Dessa, de lockige, draga fram igenom gatorna och pryglar upp det folk, som står upp för själfhärskarens rätt gentemot förräderiet — och vi, vi ryska, rättrogna människor skola icke ens våga säga någonting däremot! Skall det vara — friheten?«

»Här skola de slåss!« sade Klimkof med en rysning. »De skola slå ihjäl ytterligare någon! Jag går. . . «

»A, hvad är du för en, — nå, då gå vi. Åt fanders med dem — hvad angå de dig?«

Mjelnikof slängde några slantar på bordet och rörde sig emot utgången med sänkt hufvud, såsom ville han dölja sitt iögonfallande ansikte.

Ute på gatan, i mörkret och kylan, började han berätta med dämpad röst:

»När jag satt i fängelse — på grund af en viss verkmästare, de hade strypt en verkmästare i vår fabrik, hade de spärrat in mig också — då sade de till mig, att jag skulle komma på tukthus; rannsakningsdomaren sade det och sedan blandade sig gendarmerna i — de försökte skrämma mig — men jag var ännu ung och ville inte på tukthus.¹ Då grät jag, om och om igen, så som det brukar vara. . . «

Han började hosta med smällande läten och slog af på stegen.

»Då kom en gång fängelseinspektörens biträde, Alexej Maximytsh — en gammal hedersman; han tyckte om mig och var bedröfvad för min skull. „Ack“, sade han, „Ljapin“, — det är nämligen mitt riktiga efternamn, Ljapin — „ack“, säger han „broder, jag tycker synd om dig, olycklig som du är. . .“ «

Hans tal bredde eftertänksamt och jämnt ut sig inför Jevsej såsom ett mjukt band, och Klimkof begaf sig sakta in på det liksom längs en smal stig, någonstädes ner i ett mörker, till en kusligt intressant saga.

»Han kom alltså till mig och sade: „Jag vill“, sade han, „rädda dig, Ljapin, till ett anständigt lif. För det, som du har gjort, får man tukthus, men du kan undgå det. Men då måste du blott taga på dig att afrätta en man. Denne man är dömd för ett politiskt mord; han skall enligt lag hängas i närvaro af en präst, som skall hålla fram korset för honom att kyssa; så allt skall gå rätt till, och du skall icke behöfva skämmas.“ Då sade jag: „Nå, om det sker enligt öfverhetens vilja och man i gengäld förlåter mig, så skall jag hänga honom, jag vet ju bara inte hur, man gör det. . .“ — „Det skola vi“, sade han. „nog lära dig. Vi ha en man, som förstår sig på det, men han har blifvit förlamad och kan inte göra det själf.“ Nå, de undervisade mig en hel kväll — i arresten var det — de stoppade trasor i en säck, knöto till den med ett snöre, så att den liksom fick ett slags hals, och jag drog upp säcken med en liten krok och lärde mig det till sist. Tidigt på morgonen gåfvo

¹*Tukthus*: i ryska texten står *катопра* (*katorga*), hvilket betecknar straffkoloni eller strängt straffarbete i Sibirien och därför egentligen saknar direkt svensk motsvarighet såsom särskildt ord. Ordet *tukthus* låter emellertid strängt nog, så att vi ha valt att följa det goda exemplet ifrån den tyska öfversättningen, hvori det på motsvarande ställen användes ordet *Zuchthaus*, och bruka ordet *tukthus* såsom öfversättning af *katorga* i denna roman (äfven tidigare i texten motsvaras *tukthus* af *katorga*). Ö.a.

de mig en halfbutelj brännvin att dricka ur, förde ut mig på gården, där det stod soldater med gevär, och där såg jag schavotten uppbyggd — galgen, alltså — och alla möjliga öfverhetspersoner stodo framför den. De svepa frusna in sig i sina rockar och kura ihop sig — det var höst, november. . . Jag klifver upp på schavotten, och brädorna gunga och gnissla — liksom tänder — under mina fötter. Jag blef riktigt illa till mods af det, så jag säger: „Ge mig mer brännvin, annars vågar jag inte.“ De gáfvo mig litet till. Sedan förde de fram honom. . . «

Mjelnikof började åter hosta doft och grep sig om halsen, medan Jevsej trängde sig intill honom och ansträngde sig att hålla jämna steg med honom. Han höll blicken fästad vid marken och vågade hvarken se rakt fram eller till sidan.

»Då får jag se en kraftig ung man; han står där stadigt och säkert och bara stryker sig ideligen öfver håret, så där ifrån pannan till nacken. Jag började draga på honom liksvepningen och råkade då tydligen klämma honom eller stöta till honom, för han sade till mig sakta och lugnt utan att låta arg: „Litet försiktigare.“ Ja. Prästen höll fram korset emot honom, men han sade: „Gör er intet besvär med det“, sade han, „jag är inte troende“. . . Och hans ansikte såg ut, som vore allt känt för honom, hvad som kommer efter döden, helt precis. . . På något vis ströp jag honom den gången; jag skälfde i hela kroppen, händerna domnade, jag kunde nätt och jämnt hålla mig på benen — det var förskräckligt för mig, att han tog allting så lugnt. . . Han står där som herre öfver döden. . . « Mjelnikof tystnade, såg sig om och började gå fortare.

»Nå?« frågade Jevsej med en hviskning.

»Nå, jag ströp honom, det var allt. . . Men sedan den tiden, så ofta jag ser eller hör, att man har dödat en människa, så måste jag tänka på honom. . . Jag tror, han ensam visste om sanningen. . . Därför var han utan fruktan. . . Och framför allt — han visste, hur morgondagen skulle bli. . . något, som annars ingen vet. Jevsej, kom med och öfvernatta hos mig, hvad? Var snäll och kom!«

»Kör till!« sade Klimkof sakta.

Han var glad öfver förslaget; han hade nu icke kunnat gå ensam hem igenom gatorna i mörkret. Han kände sig betryckt, lemmanne voro honom så tunga, liksom ginge han icke gatan fram utan kröpe han under jorden, hvilken tryckte ner honom på rygg, bröst och höfter och lofvade honom såsom ofrånkomligt mål en djup grop, dit han snart måste bryta igenom för att i oändlighet störta ned i ett bottenlöst, stumt djup. . . «

»Det var bra!« sade Mjelnikof. »Annars skulle jag få ha det ledsamt i min ensamhet.«

Jevsej rådde honom bedröfvadt:

»Du borde döda Sascha. . . «

»Sluta!« slog Mjelnikof ifrån sig. »Tror du, jag tycker om det, att döda? De ha sedan dess två gånger försökt öfvertala mig att hänga någon — en kvinna och en student — men jag vägrade. Då hade det i stället för den ende döde tillkommit ytterligare två, som hade häftat vid mig och som jag hade måst minnas. Man blir aldrig fri från de döde; de gå igen!«

»Ofta?«

»Det är olika. Och hur skulle man värja sig emot dem? Jag förstår mig inte på att be till Gud. Kan du det?«

»Jag kommer ihåg några böner. . . «

De korsade någon gård, gick länge genom dess djup, snubblade öfver bräddor och stenar samt annan bråte; sedan gingo de uppför en trappa. Klimkof trefvade sig fram längs väggarna och tänkte, att denna trappa måtte vara utan ände. När han sedan plötsligt befann sig i spionens våning och betraktade den i skenet ifrån den tända lampan, förundrade han sig öfver mängden af brokiga bilder och pappersblommor, hvarmed väggarna voro nästan helt öfverklustrade. I detta lilla, trifsamma rum med den breda sängen i hörnet bak det hvita förhänget, förekom honom Mjelnikof plötsligt främmande.

»Så har min samleverska tänkt ut det alltsammans«, berättade Mjelnikof, medan han tog af sig. »Det aset sprang ifrån mig; en viss gendarm, en konstapel, hade lockat henne till sig. Det är mig helt obegripligt, för han är änkling, gråhårig, hon däremot ett ungt, karlgalest stycke, men ändå. . . gick hon sin väg! Det är redan den tredje, som går ifrån mig. Kom, så lägga vi oss att sova. . . «

De lade sig bredvid hvarandra i samma säng, hvilken gungade i böljor under Jevsej och sjönk allt djupare; detta fick hans hjärta att stelna, och spionens ord lade sig tungt på hans bröst:

»Det var en viss — Olga. . . «

»Huru?«

»Olga. Hur så?«

»Ingenting särskildt.«

»Hon var en sådan liten, mager, munter en. Ibland gömde hon min mössa eller något annat, så att jag sade: „Olka lilla, hvar är mössan!“ Men hon då: „Leta, du är ju detektiv!“ Hon älskade att skämta. Men hon var lösaktig; knappt hade man vändt ryggen till, så höll hon redan på med någon annan. Jag vågade inte slå henne, för hon var så klen. Så då drog jag henne i alla fall i håret — något måste man ju göra. . . «

»Å Gud!« utbrast Klimkof sakta, »hvad skall jag nu göra då? . . . «

Men hans kamrat teg först och sade sedan doft och släpigt:
»Just så jämrar jag mig också ibland. . . «

Kapitel XXII

Klimkof vaknade med något hemligt beslut inom sig; det spände in hans bröst likt ett osynligt, bredt bälte. Han kände, att någon ihärdigt drog i detta bältes ändar och oemotståndligt förde honom bort emot något obekant, oundvikligt; han lyssnade efter denna önskan, trefvade försiktigt på sin fumliga, ängsliga tanke, men samtidigt ville han inte, att den blef mera bestämd. Mjelnikof satt, redan tvättad och påklädd men ännu okammad, vid bordet och samovaren; han tuggade trögt som en ox på en brödbit och sade:

»Du sover godt. Jag har bara slumrat till en smula — midt i natten vaknade jag och kände plötsligt — en kropp bredvid! Att min Tanja inte är här mer, det kom jag ihåg, men dig hade jag glömt. Då trodde jag, att någon hade kommit och lagt sig där för att värma sig. . . «

Han brast ut i ett enfaldigt skratt.

»Men nej, verkligen, allvar. Jag strök eld på en tändsticka och tittade på dig. Det tycks mig, som om du inte är riktigt frisk, ditt ansikte är så blåaktigt som. . . «

Han afbröt sitt tal med ett hostanfall, men Jevsej gissade, hvad för ett ord hans kamrat inte hade sagt ut, och tänkte håglöst: „Raisa brukade också säga, att jag skulle hänga mig. . . “ Denna tanke förskräckte honom; den rörde tydligen vid någonting, som han inte ville komma ihåg.

»Hur dags är det?«

»Elva. . . «

»Tidigt än!« anmärkte Klimkof sakta.

»Ja, det är tidigt!« bekräftade värden; och bägge två tystnade. Då föreslog honom Mjelnikof:

»Skall vi inte bo tillsammans. . . hvad?«

»Jag vet inte«, svarade Jevsej.

»Hvad?«

»Hur det skall bli«, sade Klimkof, sedan han tänkt efter.

»Ingenting skall det bli. Du är en lugn människa, talar föga, och jag tycker heller inte om att tala. Frågar man folk någonting, så säger den ene si, den andre så, den tredje ytterligare något annat — och då tänker jag, åt fanders med er allihop. Ord ha ni nog af, bara inte de rätta. . . «

»Ja«, sade Jevsej bara för att svara någonting.

»Jag måste göra någonting!« tänkte han till försvar och beslöt plötsligt: »Först — skall jag göra upp med Saschka. . . « Då han icke ville föreställa sig, hvad som sedan skulle bli, frågade han Mjelnikof:

»Hvart skola vi nu gå?«

»Till tjänsten«, svarade spionen jämnmodigt.

»Det har jag ingen lust till!« förklarade Jevsej torrt och bestämdt. Mjelnikof ref sig i skägget, teg en stund, sköt porslinet till sidan och sade med armbågarne stöttade mot bordet, eftertänksamt och med dämpad röst:

»Vår tjänst är svår nu, alla ha börjat göra uppror — men hvilka är det, som äro de verkliga upprorsmännen? Få fram det, du! . . . «

»Jag vet, hvem som är den främste bofven och missdådaren!« mumlade Jevsej.

Mjelnikof fortsatte, tungt frustande igenom näsan, med att kläda på sig och frågade:

»Alltså, skola vi bo tillsammans?«

»Ja. . . «

»Hämtar du hit dina saker idag?«

»Det vet jag inte. . . «

»Men du skall väl öfvernatta här?«

»Ja.«

När spionen gått sin väg, for Jevsej upp, såg sig förskräckt omkring i rummet och skälfde till vid en misstanke, hvilken slog honom likt en följd pisksnärtar.

»Tänk, om han nu plötsligt har låst dörren utifrån och gått till Sascha för att ange mig? Då komma de snart och gripa mig. . . «

Han störtade iväg till dörren — den var icke låst. Full af bitterhet och liksom ville han öfvertyga någon därom, sade han då i tankarne:

»Kan man verkligen lefva så? Ingen människa kan man lita på. . . «

Sedan satt han länge orörlig vid bordet och anspände allt sitt förstånd, all sin list för att gillra fienden en fälla, hvilken vore ofarlig för honom själf; slutligen fick han till stånd en plan. Man måste på något vis locka Sascha ut ifrån skyddsafdelningens lokaler, ut på gatan, följa efter honom och, så snart man mötte en stor folkhop, ropa: »Där är en spion! Slå ihjäl honom!« Sedan borde det gå till likadant som

med Sarubin och den ljushårige. Skulle folk däremot icke gå till rätta med Sascha lika allvarligt som de under gårdagen tagit itu med den förklädde revolutionären, så skulle Jevsej förse dem med ett föredöme; han skulle skjuta först, liksom Sarubin gjort, bara det, att han då skulle träffa Sascha. Emot dennes buk skulle han sikta.

Klimkof kände sig stark och djärf; han fick brådt om och hade lust att genast få saken afklarad, med en gång. Men minnet af Sarubin hindrade honom, det trasslade till den eländiga enkelheten i det uttänkta. Han upprepade ofrivilligt sin tanke:

„Det var jag, som satte dödens märke på honom. . .“

Han förebrådde inte, anklagade inte sig själf, men det förekom honom, som om någon tråd förbunde honom med den mörkhårige detektiven, och det vore nödvändigt att göra något, för att denna tråd skulle gå af.

„Jag har inte tagit afsked af honom. Men hvar skall jag finna honom nu?“

Sedan han tagit på sig rocken, fingrade han på revolvern i fickan, gladde sig åt den, kände på nytt beslutsamheten strömma till och gick med fasta steg ut på gatan.

Men ju mer han närmade sig skyddsafdelningen, desto mer smalt modet undan och rann af honom, desto mer upplöste sig kraftkänslan; och när han fick syn på den smala, unkna gränden och det skumma trevåningshuset vid dess ände, kände han plötsligt en obetvinglig längtan att finna Sarubin och taga farväl af honom.

„Jag kränkte honom“, försökte han förklara denna önskan för sig själf, medan han snabbt vek af åt sidan ifrån sitt mål.

Samtidigt hade han också en grumlig känsla af, att han icke kunde undanblika det, som gripit honom om hjärtat, ansatte honom, släpade honom efter sig och anvisade honom den enda utvägen ur detta förskräckliga virrvarr.

Dagens uppgift, beslutet att förintä Sascha, hindrade icke denna dunkla och myndiga kraft ifrån att tillväxa och mätta hans hjärta, så att det oförmodadt uppflammande begäret att finna den lille spionens lik nu ställde sig hindrande i vägen.

Medan Jevsej med flit blåste upp detta begär inom sig, då han fruktade, att det åter kunde försvinna, åkte han i flere timmar med droska omkring till polisvaktkontoren och förfrågade sig ingående efter Sarubin; men det var först framemot aftonen, som han fick veta, hvar liket var. Det var redan för sent att åka dit; och så begaf sig Klimkof hemåt, i hemlighet belåten däröfver, att dagen var till ända.

Mjelnikof dök icke upp för att öfvernatta; Jevsej låg hela natten ensam och bemödade sig om att icke röra sig. Vid hvarje rörelse vajade sängförhänget, som då viftade en fuktig os in i ansiktet på honom, och sängen knarrade sjungande. Begagnande sig af stillheten kilade de förbannade mössen omkring i rummet och prasslade; prasslandet sönderref det tunna nätet af tankar om Jakof och Sasja; genom dessa refvor såg Jevsej rundt omkring sig en liflös, lugnt väntande tomhet, hvaruti hans egen själs tomhet envetet eftertraktade att uppgå.

Tidigt på morgonen stod han redan i hörnet af en stor gård, framför ett gult skjul med kors på taket. En grånad, puckelryggig väktare öppnade dörren och sade:

»Två af dem ha vi här — den ene är igenkänd, men inte den andre, och snart skall man lägga honom i grafven, den obekante. . . «

Sedan fick Jevsej se Sarubins bistra ansikte. Det hade blott blifvit en smula blåaktigt men för öfrigt inte förändrats. Man hade tvättat det lilla såret intill ärret; såret hade blifvit svart nu. Hans lilla, smidiga kropp var naken och ren; han låg med ansiktet uppåt, spänd som en sträng och med de brunbrända händerna korsade öfver bröstet, liksom om han bistert frågade:

„Nå, hvad är det fråga om?“

Bredvid honom låg ett mörkt, alldeles sönderslitet, uppsvullet lik med röda, blå och gula fläckar. Någon hade öfvertäckt dess ansikte med klarblå och hvita blommor, men Jevsej såg därinunder skallbenet, en blodklibbig hårttest och ett afslitet ytteröra.

»Denne går det inte att känna igen; det är knappt någonting kvar af hufvudet, och likväl har man igenkänt honom. I går kommo två fröknar, de hade med sig dessa blommor, och täckte öfver den vanställda människokroppen med blommorna. Den andre vet man inte, hvem det är. . . «

»Jag vet!« sade Jevsej med eftertryck. »Det är Jakof Sarubin; han tjänstgjorde i en afdelning af skyddspolisen.«

Väktaren gaf honom en blick och skakade på hufvudet.

»Nej, det är inte han. Polisen sade också till oss, att det var Sarubin, men när vårt kontor förfrågade sig hos skyddspolisen, visade det sig, att det inte är han.«

»Men jag vet det ju!« utbrast Jevsej sakta och kränkt.

»Men de från skyddspolisen säga, att de icke känna igen honom; ingen sådan har tjänstgjort. . . «

»Det är inte sant!« utropade Jevsej bedröfvadt och bragt ur fattningen.

Ifrån gården kommo två ynglingar in, och den ene frågade väktaren:

»Hvilken är den okände?»

»Den, där.»

Klimkof stack till väktaren en slant, gick ut på gården och upprepade med kraflös envishet:

»Och likväl är det Sarubin. . . »

»Som ni vill!» sade den gamle och skakade sin puckel. »Men om det verkligen vore så, då skulle de andra också ha känt igen honom; det kom nämligen i går hit en agent, som också sökte efter någon död, men denne kände han inte igen, varför skulle inte han ha känts vid honom?»

»Hur såg agenten ut?» frågade Jevsej.

»Det var en skallig, tjock en med mild röst. . . »

„Solovjof!“ gissade Jevsej och åsåg likgiltigt, huru de lade Sarubins kropp i den hvita, osmyckade likkistan.

»Han går inte i!» muttrade en af ynglingarne.

»Böj på benen då, för fan. . . »

»Locket går inte igen. . . »

»Lägg honom på sidan, då!»

»Sluta upp med ofoget, gossar!» sade gamlingen lugnt.

Den yngling, som hade hållit i likets hufvud, snöt sig och sade:

»Det är en detektiv, farbror Fjodor. . . »

»En död man är ingen!» anmärkte den puckelryggige i undervisande ton och trädde honom närmare.

Ynglingarne tystnade och fortsatte anstränga sig med att tvinga ner den styfva, bruna kroppen i den smala, korta likkistan.

»Ni, era dumhufvuden, gå då och hämta en annan kista!» utropade den puckelryggige förargadt.

»Det gör ju det samma!» sade den ene ynglingen, och den andre lade förtretadt till: »Det är ju ingen fin herre. . . »

Jevsej lämnade gården med en bitter känsla i själen; han kände sig kränkt å Jakofs vägnar. Bakom honom — det hörde han ännu alldeles tydligt — sade den puckelryggige till de bägge ynglingar, som skaffade undan liket:

»Det står heller inte rätt till. Han kom och sade, att han känner honom. Kanske är det han, som är gärningsmannen i denna sak. Hör ni, pojkar!»

De bägge ynglingarne svarade nästan på en gång:

»Också en spion, det syns. . . »

»Men hvad angår det oss? . . . »

Klimkof kastade sig snabbt upp i en droska och ropade till kusken:

»Snabbt. . . »

»Hvarthän då?»

Jevsej tvekade ett tag och sade sedan sakta:

»Rätt fram. . . «

Doft bultade de förorättade tankarne i hans hjärna:

„Likt en hund gräfvade de ner honom. . . Och mig likadant. . . “

Gatan rusade honom till mötes, husen ryckte gungande förbi, fönsterrutorna blänkte, folk gingo bullersamt gatan fram och alltsammans syntes honom främmadt.

„Jag skall förintä Sascha. . . jag går och skjuter ihjäl honom nu med det samma. . . “

Han släppte iväg kusken och gick in på en restaurang, hvilken Sascha sällan, mer sällan denna än några andra, brukade besöka, blef stående framför dörren till det rum, där spionerna plägade samlas, och sade till sig själf:

„Med en gång, när jag ser honom, skjuter jag. . . “

Med skälfvande hand bultade han lätt på dörren och fingrande på revolvern i fickan stelnade han till i kall afvaktan.

»Hvem där?» frågade någon från andra sidan dörren.

»Jag«, sade Jevsej.

Då öppnades dörren på glänt, i springan skymtade ett öga och Solovjofs rödaktiga lilla näsa.

»Hva-a-ad nu?» utropade agenten utdraget och förundradt. »Det ryktades ju, att de hade slagit ihjäl dig. . . «

»Nej, de ha inte slagit ihjäl mig!« genmälde Klimkof argt och tog af sig rocken.

»Stäng dörren. . . Men de berättade ju, att du hade varit tillsammans med Mjelnikof. . . «

Han var upptagen med att tugga på en bit skinka; det hindrade honom ifrån att tala, de fettdrypande läpparne frigåfvo endast långsamt och smackande hans likgiltiga ord.

»Det stämmer alltså inte, att du följde med Mjelnikof?»

»Hvarför skulle det inte vara sant?» frågade Jevsej.

»Nå ja — du är ju frisk och kry, men med honom är det illa. . . Jag såg honom i går. . . «

»Hvar då?»

Spionen nämnde det sjukhus, där Jevsej nyss varit.

»Hvarför är han där?» förfrågade sig Klimkof likgiltigt.

»Ja, det är en sådan historia — det var en kosack, som högg honom i hufvudet med sabeln, och sedan trampade hästarne ned honom. Hur det gick till och hvarför — det vet man inte. Nu ligger han medvetslös, och doktorn har sagt, att han inte kommer upp mer. . . «

Solovjof hällde upp något slags grönt brännvin åt sig i ett litet spetsglas, betraktade kisande glaset emot ljuset, drack ur och frågade sedan Jevsej:

»Hvar gömmer du dig egentligen, hvad?»

»Jag gömmer mig inte. . . «

Någonstans ute i korridoren föll en tallrik till golvet; Jevsej ryckte till; och sedan han kommit att tänka på, att han glömt bort att taga revolvern ur rockfickan, reste han sig.

»Sascha är mycket arg och gnisslar tänder öfver dig. . . «

För Jevsejs ögon seglade en ond, röd månskifva förbi omgifven af ett starkt luktande, lilafärgadt dimmoln; han erinrade sig den nasala kommandotonen och de beniga händernas gula fingrar.

»Kommer han inte hit?»

»Det vet jag inte. . . «

Solovjofs ansikte glänste; han var uppenbarligen af någon anledning mycket belåten; han log oftare än eljest; i hans röst dallrade den förnåmte herrns nedlåtande älskvärdhet; det äcklade Jevsej.

Osammanhängande tankar hvirflade genom hans hjärna och förträngde hvarandra i tur och ordning:

„Ni äro samtliga afskum. Skada på Mjelnikof. Och denne fettsvulst ville alltså inte kännas vid Jakof. Hvarför?“

»Har ni sett Sarubin?»

»Hvem skulle det vara?» frågade Solovjof med höjda ögonbryn.

»Det vet ni.«

»Ja, ja, ja. . . Visst! Jag har sett honom. . . «

»Och hvarför sade ni inte där, att ni kände igen honom?» frågade Jevsej barskt.

Den gamle spionen höjde sitt skalliga hufvud samt frågade förvånadt och hånfullt:

»Hva-ad?»

Jevsej upprepade frågan, men nu något mjukare i tonen.

»Det angår dig inte, min käre vän, kom ihåg det! Och eftersom jag tycker synd om dig för din dumhets skull, så skall jag säga dig, att vi icke behöfva några dumhufvuden, vi känna dem icke, komma icke ihåg dem, vi känna helt enkelt inte igen dem. Det måste du, som jag sade, lägga på minnet, hädanefter, för evigt, för hela lifvet. Tag till dig det och håll tand för tunga!»

Solovjofs små ögon glittrade kallt likt två små silfverslantar; hans röst utlofvade något ondskefullt och grymt. Spionen hötte med det korta, tjocka pekfingret; de lystne, blåaktige läpparne krökte sig strängt; men intet af detta ingaf någon fruktan.

„Det gör det samma“, tänkte Jevsej. „De äro alla ett och samma röfvarband — allihop skulle man... «

Han störtade bort till sin rock, drog upp revolvern ur fickan, riktade mynningen emot Solovjof och utropade doft:

»Nu så... «

Gubben svajade till, gled från länstolen ner på golfvat, klamrade sig med ena handen fast i bordsbenet, sträckte ut den andra mot Jevsej och mumlade med en teaterhviskning:

»Nej... inte då!... Nådige herre... skona mig!«

Klimkof tryckte allt hårdare med fingret på aftryckaren, allt mera spändt, spändt; af ansträngningen kallnade hufvudet för honom och reste sig håret på ända.

»Jag skall ju gifta mig i morgon... Jag skall aldrig mer... « surrade de tunga, fega orden. Spionens haka glänste fett, och servetten på hans bröst darrade.

Revolvern gick icke af; det gjorde ondt i Jevsejs finger, och den förfäran, som bemäktigade sig honom ifrån topp till tå, förtog honom andan.

»Jag kan ge er pengar!« hviskade Solovjof hastigt, »jag skall heller inte säga något... «

Klimkof måttade ett slag och slungade revolvern rätt i spionens ansikte, grep rocken och rusade iväg. Ännu två svaga skrik hunno ifatt honom:

»Aj, aj... «

Dessa ljud sögo sig likt blodiglar fast vid nacken och bevingade honom med förfärens vilda kraft.

De jagade ännu länge efter honom, och hela tiden föreföll det honom, som samlade sig bakifrån en folkhop, hvilken ljudlöst, utan att vidröra marken med fötterna, sprang efter honom och sträckte ut titotals långa, klibbiga armar efter hans hals och vidrörde hans hår. De lekte med honom, hånade honom, försvunno igen och doko upp på nytt; han tog en droska, åkte en sträcka, hoppade ur droskan, sprang ett stycke och åkte igen — men hopen var alltjämt efter honom, osynlig och därför desto fasansfullare.

Han kände lättnad, när han framför sig fick se en mörk, genombruten vägg af träd, hvilka sträckte fram sina kala grenar emot honom. Han försökte raskt dyka ner i deras mängd, hvilken stod fast i marken, sprang allt längre in ibland dem och rörde på armarne bakom sig, liksom ville han föra träden bakom sin rygg tätare ihop. Han klev ner i en klyfta, satte sig där på den kalla sanden, reste sig upp igen och gick med tunga andetag, badande i svett och liksom drucken af ångest framåt längs klyftan. Snart fick han där framför sig syn på en

ljusning — han lyssnade vaksamt, tog ytterligare några steg utan att åstadkomma något buller och tittade ut — framför honom sträckte ett järnvägsspår ut sig; på andra sidan banvallen stodo ytterligare några träd, men de voro glesa och späda; genom deras grenverks nät skymtade någon byggnads gråa tak fram.

Han vände om och gick snabbt tillbaka, uppåt, följande klyftans löpriktning, bakåt dit, hvarest skogen var tätare och mörkare.

„De skola fånga mig. . .“, stötte honom en iskall öfvertygelse framåt. „De skola fånga mig. . .“

Igenom skogen irrade ett sakta, långsamt ringande; det afgafs någonstädes nära ifrån, snuddade vid de tunne grenarne, så att de kommo i rörelse; svängande hit och dit i klyftans skumrask fyllde de luften med sitt rasslande; under fötterna knakade en rännils is torrt; dess vatten var tillfruset, och isen täckte nu såsom en hvit hinna de grå, uttorkade hålorna.

Klimkof satte sig ner, krökte sig, stoppade en isbit i munnen och for genast upp igen; han kraflade sig uppför klyftans branta sluttning, tog af sig lifrem och byxhängslen samt knöt ihop dem; han granskade bekymradt grenarne ofvanom sitt hufvud och öfvervägde utan att ömka sig själf:

„Rocken behöfver jag inte taga af. Ju tyngre man är, desto snabbare går det. . .“

Han skyndade sig, fingrarna darrade, och skuldrorna höjde sig ofrivilligt, som om de ville gömma halsen. Förskrämdt bultade det i hans hufvud:

„Jag klarar inte af det. . .“

Ett tåg rusade förbi, träden rasslade missbelåtet, jorden bäfvade till och hvit ånga uppenbarade sig emellan grenarne.

Några mesar kommo ditflygande. Lifligt kvittrande skymtade de fram igenom grenarnes dunkla nät; deras beskäftiga brådska satte äfven fart på Jevsejs kalla, motsträfviga fingrar.

Sedan han fäst remmen som en snara vid en gren, ryckte Klimkof i den neråt — den satt fast. Då började han lika brådskande göra ytterligare en snara af de sammansnoddade byxhängslena; när han var färdig med allt detta, afgaf han en djup suck. . .

„Nu måste jag bedja. . .“

Men några böners ord ville icke inställa sig i hans minne. Han tänkte efter några sekunder.

„Raisa visste om mitt öde“, erinrade han sig plötsligt; och sedan han stoppat hufvudet i snaran, sade han sakta, helt enkelt och utan skälfning i bröstet:

»I Faderns, Sonens och den Helige Andes namn...«

Han gjorde afstamp ifrån marken med fötterna, tog ett språng uppåt och böjde knäna. Någonting ryckte honom smärtsamt bakom öronen; ett underligt, inifrån kommande slag träffade hufvudet; bedöfvad föll han med hela kroppen ner på den hårda marken, slog rundt, rullade nerför, klamrade sig med händerna fast i trädrötterna, stötte hufvudet emot stammarne och förlorade medvetandet.

När han öppnade ögonen, fick han se, att han satt nere i klyftan, och öfver hans bröst dinglade de sönderslitna byxhängslena, hans byxor voro sönderrifna, genom tyget skymtade de till blods skrubbade knäna. Hela hans kropp var uppfylld af smärta, särskildt ondt gjorde det i halsen, och kylan liksom flådde skinnet af kroppen. Jevsej blickade uppåt sluttningen — där gungade remmen under en björks hvita gren likt en tunn orm och lockade på honom.

„Jag kan inte!“ tänkte Jevsej förtvifladt.

Sedan han gråtit kränkta, vanmäktiga tårar, lade han sig med ryggen emot marken. Genom tårarne såg han upp emot den entonigt matta himmelen, öfver hvilken de svarte grenarnes skarpa mönster voro uppritade.

Han låg där länge, pinad af kyla och smärta; han svepte in sig i sin öfverrock; och förutan hans viljas inverkan drog hela hans meningslösa lif förbi inför honom såsom en kedja af rökgrå ringar.

Flere gånger fyllde de tåg, som passerade, skogsdungen med sitt skramlande, sina ångmoln och sina ljusstrålar; dessa strålar halkade fram öfver trädstammarne, liksom trefvande öfver dem, såsom sökte de efter någon människa ibland dem, hvarefter de försvunno, i hög fart, skälfvande och kalla.

När de funno Jevsej, vidrörde de honom; mödosamt reste han sig och begaf sig i dungens skymningsdunkel efter dem. Vid skogsbrynet blef han stående, började lutad emot ett träd vänta och lyssnade efter stadens aflägsna, argsinta larmande. Det var redan afton, himmelen sken blekblått, öfver staden uppblossade sakta ett matt eldssken.

I fjärran föddes ett ylande oljud och ett mullrande; rälsen började sjunga och ringa; blinkande med röda ögon kom det ett tåg framrusande och klöf skymningen, hvilken åter snabbt flöt ihop bakom det samt där bakom blef än tätare och mörkare. Jevsej begaf sig så fort, han bara kunde, upp på spåret, sjönk ner på knä, lade sig sedan på sidan tvärs öfver banvallen med ryggen emot tåget och halsen öfver ena skenan samt virade rockskörten hårdt om hufvudet.

Under några sekunder var det behagligt för honom att känna den svidande beröringen med järnet; det lindrade smärtan i halsen, men

rälsen började darra och sjunga allt högre, allt mer oroande, den uppfyllde kroppen med ett smärtsamt stönande, och marken, hvilken också bäfvade i korta frossbrytningar, liksom skulle den börja röra på sig, flöt än undan under hans kropp och stötte den än ifrån sig.

Tåget kom framrullande tungt och långsamt, men redan larmade klirrandet ifrån dess kopplingar och hjulens regelbundna dunkande öfver skenskarfvarne öronbedöfvande; dess tunga andhämtning vrålade och stötte Klimkof i ryggen, allt rundt omkring Jevsej, allt inom honom skälfde, böljade såsom i storm och slet honom loss ifrån marken.

Han kunde icke vänta längre, for upp, sprang längs skenorna och skrek med gäll, gnyende stämma:

»Allt skall jag... jag skall... skall...«

Längs skenornas blankslipade metall kommo lyktornas rödaktiga strålar glidande, upphunno Jevsej och drogo förbi honom; de blossade allt grällare, de bägge röda järnbanden tycktes glödgade, de strömmade snabbt framåt på bägge sidorna om Jevsej och angåfvo riktningen för hans springande.

»Jag — skall!...« skrek han gällt och fäktade omkring sig med armarne. Någonting hårdt stötte till honom bakifrån, han slog ned i sliprarn mellan de bägge röda skensträngarne, och järnets råa larmande förkrossade hans svaga skrik...

Innehåll

I	1
II	11
III	23
IV	35
V	46
VI	53
VII	63
VIII	74
IX	85
X	100
XI	104
XII	114
XIII	121
XIV	128
XV	134
XVI	144
XVII	151

<i>INNEHÅLL</i>	214
XVIII	158
XIX	167
XX	178
XXI	188
XXII	202